

24 januari

Debatter m. m.

Onsdagen den 24 januari fm.

	Sid.
Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (forts.)	3
Interpellationer av:	
fru Kristensson i anledning av vidtagna åtgärder för rekrytering av gymnasiingenjörer till särskild lärarutbildning vid de tekniska högskolorna	81
herr Eriksson i Bäckmora ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen	82

Onsdagen den 24 januari em.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (forts.)	88

Onsdagen den 24 januari

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att riksdagsman Gunnar Helén p. g. a. sjukdom under tiden 15/1—10/2 1962 ej kan deltaga i riksdagsarbetet utan rekommenderats vila på annan ort.

Sture Helander

Herr Helén beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 15 innevarande januari till och med den 10 nästkommande februari.

§ 2

Ordet lämnades på begäran till

Fru **GARDE WIDEMAR** (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts i går första gången bordlagda proposition nr 10, med förslag till brottsbalk, måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det att propositionen kom kammaren till handa.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 3

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** yttrade:

Herr talman! Av den till kammarens ledamöter utdelade stencilerade för-

teckningen över sammanträdestider under instundande februari månad framgår bland annat, att plenum icke kommer att anordnas fredagen den 9 februari. Sista dagen för avlämnande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk, blir därför tisdagen den 13 februari.

§ 4

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (forts.)

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att den från gårdagens sammanträde uppskjutna överläggningen rörande Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1962/63, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid i enlighet med förut gjord anteckning ordet till

Herr **NELANDER** (fp), som yttrade:

Herr talman! Upptakten till denna riksdagssession var sina föregångare exakt lik. Efter allt som skrivits och pratats om ändringar i de yttre formerna för riksdagens högtidliga öppnande hade man väntat vissa omläggningar. Men därav vart intet. Som vanligt blev det sålunda för riksdagsledamöterna en inmarsch i rikssalen med ytterkläder och galoscher, trots att vissa sonderingar gjordes före jul i parti-grupperna och olika alternativ förelades.

Öppningshögtidligheten visas ju också i TV för kanske hälften av svenska

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

folket; antalet TV-licenser är för närvarande uppe i 1,3 miljoner och beräknas om ett år ha stigit till 1,7 miljoner, vilket betyder att inemot $\frac{2}{3}$ av svenska folket då kommer att ha tillgång till TV-mottagare.

Inte ens hänsynen till de många TV-tittarna har således kunnat framtvinga en reform. Men för dessa fjärran åskådare betydde det kanske inte heller så värst mycket, eftersom det enligt tidningarna och åtskilliga direkt rapporter inte var många TV-sekunder som ägnades riksdagen. En landsortstidning skrev sålunda: »Var fanns riksdagen? Genom TV:s försorg har det högtidliga öppnandet blivit ett hela allmänhetens evenemang. De tittare som bara fick se kvällens sammandrag gick varken miste om björnskinnsmössorna, de kungliga damerna eller silvertronen. Men var fanns riksdagen? At herrarna i rockar och galoscher och med hatten i hand ägnades ingen uppmärksamhet. Inte ens talmännens hälsningsanföranden kom med i TV:s sammandrag. Och dock är detta riksdagens dag!»

En annan större tidning skrev: »Det blev precis som vanligt: riksdagsledamöterna i massiv och murrig vinterdräkt och runt omkring dem ett lysande uppbåd av guldsmidda uniformer och kvinnlig gala i regnbågens alla färger.»

Herr talman! Nog tycker man att en så enkel reform som den att ledamöterna skall kunna lägga av ytterkläderna i exempelvis Bernadotte-våningen och uppträda i en dräkt som är mer passande till omgivningen vid denna högtidlighet än galoscher och överrockar skulle vara ganska lätt att genomföra; klädseln må sedan bestämmas till frack eller mörk kostym. Det förväntas allmänt att kamrarnas presidier skall försöka ordna den saken till nästa gång.

Naturligtvis finns det de som menar att hela denna ståt är onödig och att vi skall slopa all högtidlighet vid riks-

dagens öppnande. Själv tycker jag att vi har så mycken grå vardaglighet, att det sannerligen kan behövas några högtidliga ljuspunkter. Till sådana räknar jag riksdagsöppnandet och likaså den föregående gudstjänsten i Slottskapellet. Varför kan för övrigt inte, herr talman, predikan vid denna gudstjänst också tas in i protokollet liksom talet i rikssalen? Jag är övertygad om att vi alla i vår ansvarsfulla gärning är i behov av det som kan sammanfattas i avslutningsorden i Konungens tron tal: »Nedkallande Guds välsignelse över Eder och Edert arbete...»

När det sedan gäller nådiga luntan och dess huvudtitlar tycker jag att det är på sin plats att uttrycka sin tillfredsställelse över den koncentrerade översikt som nu införts främst i respektive huvudtitlar. Denna sammanfattning av det väsentliga innehållet och de intressantare nyheterna gör det lättare att få ett samlat grepp om det hela. Den mångtusensidiga budgeten är sannerligen tillräckligt svårsmält ändå. Jag finner det ävenledes vara en fördel att kapitalbudgeten, som tidigare utgivits separat, nu i ifrågakommande del återfinns i respektive huvudtitel. Kanske finns det möjligheter att komma ännu längre när det gäller att göra statsekonomin begripligare för folk i allmänhet.

Efter dessa mera allmänna funderingar ber jag att få beröra ett par speciella spörsmål. Jag vill då först säga några ord om trafikpolitiken.

1953 års trafikutredning har i sitt under fjolåret avlämnade betänkande, till vilket remissyttrandena nu inkommit, lagt fram ett handlingsprogram som för landets olika delar skulle trygga en tillfredsställande transportförsörjning till lägsta möjliga kostnad. Det finns väl ingenting att invända mot utredningens resonemang, att konkurrensen mellan trafikmedlen direkt bör leda trafikanten att välja det transportmedel som tillgodoser transportbehovet

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

till lägsta samhällseliga kostnad. Och därför måste konkurrensen drivas på i möjligaste mån lika villkor. För järnvägens del innebär detta bl. a. att vissa historiskt betingade förpliktelser undanröjs.

Vad beträffar ekonomiska synpunkter på järnvägsdriften, beräknar utredningen att en rent affärsmässig motivering på driften å olika linjer skulle kunna innebära att inemot 50 procent av järnvägsnätet med beräknade förluster på sammanlagt ca 200 miljoner per år skulle falla bort. I samband därmed gör utredningen ett uttalande som jag starkt vill understryka, nämligen att »Samhällsekonomiska, sociala och beredskapsmässiga hänsyn måste emellertid begränsa järnvägsnedläggningens omfattning».

Utredningen kommer fram till att statens järnvägar för framtiden helt bör kompenseras för trafikeringssplikten å de trafiksvaga järnvägslinjerna med ett till storleken årligen omprövat belopp samt att förräntningen av nedlagt kapital bör beräknas på den å det s. k. affärsbanenätet (de bärkraftiga linjerna) belöpande delen nedlagt kapital. Detta är vad jag kan förstå en riktig linje. Fordrar statsmakterna en affärsmässig drift, så måste man vara beredd att ge visst statligt bidrag till från samhällseliga och sociala synpunkter uppehållen annan drift. Att låta trafikanter på de trafikstarka linjerna genom högre taxeuttag än som varit motiverat av kostnaderna för denna drift belåta förluster på andra delar kan från trafikpolitisk synpunkt inte vara riktigt.

För nästa budgetår har kommunikationsministern emellertid tagit upp ett oförändrat sådant driftbidrag på 80 miljoner samt 50 miljoner för täckning av underskott. Då hela frågekomplexet inte är färdigberett, kan man härvidlag förstå statsrådet. Problemet bör emellertid snarast få en lösning, så att SJ har möjlighet att föra en taxepolitik som förbättrar driftresultatet å affärsbanenätet.

politik som förbättrar driftresultatet å affärsbanenätet.

Nedläggandet av järnvägslinjer möter alltid protester, och det är inte svårt att förstå. Ofta är det järnvägstillkomsten som fört fram de olika samhällena, och nedläggandet räknas som en tillbakagång. Förhållandet är så även i Skåne. Den befolkningsförflyttning som här äger rum från de östra till de västra delarna gör naturligtvis vissa bygd-er än mer känsliga för eventuella försämringar i fråga om kommunikationsmedel. Man har förvisso rätt att på det allmänna ställa kraven att där en järnvägslinje måste nedläggas andra likvärdiga kommunikationsmedel får ersätta den och likaledes att tillfredsställande upprustning och erforderlig rätning av motsvarande vägar kommer till stånd, innan en förändring vidtas. Tyvärr har så inte alltid skett. Man får emellertid inte glömma att en del av ansvaret också faller på andra parten. Vill en bygd till allt pris behålla en järnvägslinje, bör man rimligtvis kunna förvänta att respektive kommuner och där befintliga industrier i möjligaste mån utnyttjar banan, liksom att den stora allmänheten i fråga om resor — och då inte minst å längre sträckor — använder tåg.

Sedan kan man naturligtvis spekulera om huruvida det inte från det allmännas synpunkt i vissa fall vore bättre att behålla en befintlig, visserligen rätt trafiksvag linje med rationaliserad och förbilligad drift och med ett visst driftbidrag, än att inrätta en busslinje som med den fortgående uttunningen av befolkningen på landsbygden och det snabbt ökande bilbeståndet snart finner sitt trafikunderlag minskat och bärigheten undergrävd. Det kommer ändå alltid att finnas en hel del människor, särskilt inom de lägre inkomstklasserna, som har rätt att kräva att allmänna kommunikationer upprätthålls, så att de inte — mitt i vårt välfärds- och överflödssamhälle — saknar

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

möjligheter att på ett hyggligt sätt och till rimliga kostnader förflytta sig från ort till ort.

I anslutning till trafikproblem och kommunikationsmedel skulle jag vilja ta upp en sak som rör postverket. Postverket har i år ett 100-årsjubileum, nämligen i fråga om lokalbrevbäringen. Jubileet skall bl. a. celebreras med utgivande av ett särskilt frimärke. Man skulle i samband därmed vilja uttrycka den förhoppningen att jubileet firas med en förbättrad och inte en försämrad service för den stora allmänheten.

Tyvärre kan man hysa vissa farhågor härvidlag. Från postverkets håll har det ifrågasatts att vrida klockan tillbaka och på nytt införa bestämmelsen att inte bära post högre än till första våningen. Hur det då skulle komma att se ut i entréhallen på ett 15- eller 20-våningars hus med där uppsatta kanske hundratalet brevlådor, det kan man ju föreställa sig! Postverket lär också ha hotat med att slopa lokalbrevbäring i s. k. villaområden (icke höghusområden alltså) och där avlämna post endast i vid tomtgräns uppsatt brevlåda.

För cirka hundra år sedan lär postutdelningen ha skett på det sättet, att alla ankomna brev antecknades på listor, som hängdes upp utanför postkontoret. Ditt fick man gå och läsa igenom listan. Hittade man då sitt namn, fick man knacka på expeditiionsluckan och efterfråga brevet. Det var då det!

Jubileet för lokalbrevbäringen får naturligtvis inte firas med införande av en försämrad service vare sig i städer och tätorter eller på landsbygden. I vårt välfärdssamhälle bör väl ändå ett statligt monopolföretag som postverket ge rimligt service åt medborgarna.

Herr talman! Till sist ber jag att få komma in på ett helt annat område. Jag har den känslan att vi i allt vårt

arbete för att få fram ett bättre samhälle, i all vår strävan för att höja den allmänna levnadsstandarden och mitt i allt vårt tekniska kunnande ofta glömmer människan själv. Det är ju dock för människorna vi söker skapa bättre förhållanden och åt dem vi vill ge möjlighet till en tryggare tillvaro.

Det var för ett par år sedan som den vänlige österrikaren kom fram till mig vid en bensinmack nära italienska gränsen. När han såg det svenska bilmärket, sade han: »Sverige, ja, det måste vara ett gott land, ni har ju en hög levnadsstandard och ett allmänt välstånd.» »Det stämmer nog», svarade jag. »Ja, har ni inte också haft fred i 150 år?» »Det är också riktigt», genmälde jag. »Vad ni ändå måtte vara ett lyckligt folk!»

Det finns tillfällen, då man inte har så mycket att säga, men då man tänker så mycket mer. Detta var ett sådant tillfälle, och jag låter frågan gå vidare: Är vi svenskar verkligt lyckliga?

Sann lycka kan vi förvisso inte skapa fram genom riksdagsbeslut, lagar och förordningar. På sin höjd kan vi ge de yttre förutsättningarna för lycka. Men det är viktigt att vi städse har i minne att människan inte bara är en biologisk varelse; hon har både kropp, själ och ande. Enligt Kristi lära utgör dessa tre ett sammantaget helt. Vi får med andra ord inte försumma den andliga vården, vare sig den skall ske på sjukhus och vårdhem, i fängelser eller vid militära förläggningar, i samband med kristendomsundervisning i skolorna eller i andra sammanhang. Sann lycka måste vara grundad på inre harmoni, harmoni människorna emellan och harmoni med Guds.

Härefter anförde:

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Min avsikt är att i korthet beröra tre frågor, nämligen först er-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sättningen till tekniska hjälpmedel åt handikappade medborgare, sedan rehabiliteringen och slutligen den nyligen tillsatta utredningen för översyn av sjukförsäkringen.

Innan jag gör det vill jag emellertid till protokollet få antecknat några allmänna reflexioner kring det ämne vi nu diskuterar, nämligen statsverkspropositionen. Det har varit ovanligt intressant att studera hur pressen och de personer, som gör anspråk på att begripa de samhällsekonomiska sammanhangen, har bedömt statsverkspropositionen. Enligt dessa mycket varierande bedömningar är den både stark och svag, och samtidigt som den är anmärkningsvärt försiktig, är den lättsinnigt djärv. En del tidningar har sagt ungefär »javars» men efterlyser de djärva greppen.

När man nu som hastigast har hunnit bläddra genom de olika huvudtitlarna och de olika aktstycken, som hamnat på riksdagens bord, kan man bedöma recensionerna. Till dem som saknar de djärva greppen bör man nog säga, att den som vill ha en rättvisande bild av den politiska aktiviteten inte bara skall läsa finansplanen och de olika huvudtitlarna. En lika viktig lektyr är det där lilla häftet över vad sig i riket tilldragit haver. Ett studium av det aktstycket har visserligen vissa nackdelar, kan man säga, eftersom uppgifterna där berövar den enskilde riksdagsmannen vissa motionsuppslag. Men inte desto mindre anbefalls detta aktstycke till ett noggrant studium. Fråga är om inte en komprimerad sammanfattning av de viktigaste utredningar som nu pågår borde redovisas också under de olika huvudtitlarna.

Det kan nu enligt min mening sägas, att de olika huvudtitlarna och de olika departementschefernas utredningsdirektiv i år har befriat oss från en del motionsmödor. Det är klart att en del av oss tycker sig ha blivit berövade vissa motionsuppslag, och jag är nu inne,

herr talman, på det jag främst ämnar uppehålla mig vid.

Jag har under några år motionsledes gett uttryck för mitt missnöje över att de medborgare, som på grund av ett oblikt öde tvingas att använda olika slag av tekniska hjälpmedel för att kunna fungera, själva skall behöva bära en så dryg del av kostnaderna härför. Utgifterna för dessa av naturen påtvingade hjälpmedel kan kännas synnerligen påfrestande för den enskilde. Man behöver bara som exempel nämna kostnaderna för en rullstol.

Nu håller inrikesministern frågan om statsbidrag till de tekniska hjälpmedlen öppen i avbidan på ett slutligt förslag. Jag vågar tolka detta så att man förbereder en förbättring. Min förhoppning är att inrikesministern infriar de förväntningar man hyser inom den relativt stora grupp det är fråga om. Det måste väl ändå anses rimligt att vi alla gemensamt bär dessa kostnader. När nu stat och kommun på ett år anslår cirka 8 000 miljoner kronor till den sociala omvårdnaden, tycker jag inte att man behöver vara småsnål på denna punkt. De utgifter samhället får vidkännas om staten tar på sig totalkostnaden för hjälpmedlen blir förhållandevis blygsamma, medan lättnaden för den enskilde kommer att bli betydande. Jag har här en känsla av att man inte behöver motionera när inrikesministern i sinom tid lägger fram sitt förslag i ämnet.

Så vill jag något beröra det vi numera kallar rehabilitering. Denna fråga har diskuterats mycket livligt de senaste åren både av fackmän och av lekmän. Verksamheten kan givetvis betecknas som tämligen livlig. Det går emellertid inte att frigöra sig från intrycket att verksamheten i vårt land är alltför splittrad. Att detta är till nackdel för rehabiliteringsverksamheten är väl alldeles uppenbart. Den beredning socialministern nyligen tillsatt hälsas fördenskull med största tillfredsställelse. Fältet är stort och i många avse-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

enden fortfarande oarbetat. Den tillsatta beredningen har nu att åstadkomma en enhet av delarna, försöka samordna den splittrade verksamheten.

Alla har säkert givit akt på att i rehabiliteringens föregångsländer man har kommit fram till att en förutsättning för att rehabiliteringen av en enskild medborgare skall lyckas är att det hela sker genom vad man kallar team-work. Det är ytterst viktigt att medarbetarna i detta lagarbete inte bara består av medicinsk expertis och av arbetsvårdande personal samt socialarbetare. Det allra viktigaste är att själva huvudpersonen, den som skall rehabiliteras, kommer med i laget. Nu vet jag, att ordföranden i den tillsatta beredningen helt delar min mening på denna punkt. Det är av vikt att beredningen tillvaratar den stora erfarenhet de partiellt arbetsföra medlemsorganisationer skaffat sig på området. Rikskommittén för partiellt arbetsföra kan utan tvivel ställa experter till förfogande, varigenom kommitténs arbete tillförs värdefullt tillskott av synpunkter baserade på rika erfarenheter från de handikappades svårigheter i näringslivet och på arbetsmarknaden.

Den vunna erfarenheten på rehabiliteringens område visar tydligt att rehabilitering lönar sig. Att det lönar sig för den enskilde som blir rehabiliterad behöver inte bevisas, men det är lika klart att det även lönar sig för samhället.

Den sista punkt jag skulle vilja kommentera är alltså den tillsatta utredningen om sjukförsäkringen. Sjukförsäkringen har under de senaste åren stimulerat många motionärer. Vi får snart från socialministern ett förslag till omfattande förbättringar på både sjukförsäkringens och moderskapsförsäkringens områden. De förbättringar som förbereds tillfredsställer högt ställda krav. Nu är det emellertid inte bara de väntade förbättringarna av sjukförsäkringen som har intresse i detta sammanhang. Av större intresse är faktiskt den

utredning angående sjukförsäkringen som socialministern nyligen tillkallat. För egen del ställde jag mig i följd bakom ett motionskrav om att sjukförsäkringen borde vara med och betala vid s. k. hälsokontroll. Detta önskemål framstår nu såsom generande blygsamt, om man ställer det i relation till de uppgifter den tillsatta kommittén har på detta område. Man skall bl. a. låta sjukförsäkringens resurser sättas in i den sjukdomsförebyggande verksamheten. Denna viktiga utredning utsågs omedelbart innan statsverkspropositionen lämnades och har måhända inte uppmärksamrats av alla. Den förtjänar därför en kommentar. Jag vill inom parentes sagt först fästa uppmärksamheten vid och uttala min glädje över inrikesministerns förslag om en försöksvis anordnad allmän hälsokontroll.

Det mest påtagliga när en person blir sjuk är att han förlorar sin arbetsförtjänst. Det är givetvis därför helt naturligt, att man i första hand menar att socialförsäkringen skall gottgöra den enskilde för dessa förluster. Den inkomstförlust som den enskilde medborgaren får vidkännas kan ju exakt beräknas. Däremot ställer det sig svårare, ja praktiskt taget omöjligt, att i konkreta siffror fastställa totalförlusten vid sjukdom, d. v. s. den samhällsekonomiska förlusten. Att sjukförsäkringen drar en kostnad på cirka 1 400 miljoner kronor ser vi tydligt, men hur stor samhällsekonomisk förlust sjukdom åstadkommer ser vi inte. Många tycker givetvis att kostnaden för sjukförsäkringen börjar oroa och menar att man bör spara. Det är inte alla som inser att sparandet måste gå till på det sättet att man i stället ger sjukförsäkringen större anslag. Vi bör redan nu göra oss förtrogna med tanken på att spara genom att öka utgifterna för denna försäkring.

Enligt nu gällande bestämmelser får sjukförsäkringen inte lämna ersättning, om inte sjukdom föreligger. Det föreligger alltså ett lagförbud för sjukförsäk-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ringen att finansiera sjukdomsförebyggande åtgärder. Här kommer vi alltså att i sinom tid få ett förslag som tillåter sådant engagemang för sjukförsäkringen. Det är ett djärvt grepp som medför ökade utgifter, men kostnaderna kan utan tvivel leda till stora vinster. I detta sammanhang finns det anledning att uttala glädje över att kommittén också fått i uppdrag att utarbeta förslag till ersättning vid tandvård. Effektiv tandvård ger säkert stora vinster för den enskilde och samhället.

Till slut vill jag, herr talman, uttala den förhoppningen att de igångsatta utredningarna snarast skall slutföras och riksdagen få förslag i ämnet.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Först vill jag i korthet beröra frågan om högertrafikens införande. Jag skall inte gå in på den Hallska utredningen — jag konstaterar bara att denna fått ett gynnsamt mottagande beträffande själva reformen.

Det är väl alldeles klart att den snabba ökningen av antalet fordon, som varje år passerar våra gränser, gör att frågan inte gäller *om* utan *när* övergång till högertrafik skall ske. 1952 passerade 0,8 miljoner fordon våra gränser; 1960 — 8 år senare — var motsvarande siffrorna 3,7 miljoner. Inte på något annat område kan en sådan utveckling visas. Antalet personer som passerar våra gränser var 1960 inte mindre än 27 miljoner. Man väntar att dessa siffror skall tredubblas under 1960-talet.

Mot bakgrunden av dessa fakta och med hänsyn till att vi ansökt om anslutning till den gemensamma marknaden framstår det som självklart att reformen bör påskyndas. Då återstår att lösa finansieringsfrågan. Enligt utredningsmannens beräkning skulle kostnaderna täckas genom höjda drivmedelskatter under fem år. Reformen är dyr och blir dyrare för varje dag som den uppskjuts. Och den måste betalas. Det är emellertid osäkert om det finns klara

skäl att lägga kostnaderna uteslutande på bilismen. Den frågan måste ägnas ett mer ingående studium än som hittills skett. Man kan således icke ta såsom ett axiom att bilismen skall stå för kostnaderna. Tvärtom — reformen är allmän, den berör hela samhället. Det kan visserligen hävdas — dock endast till viss grad — att den ökade trafiken har skärpt behovet av en omläggning. Det är hela samhällsutvecklingen och utvidgandet av de internationella kontakterna som nödvändiggör för Europa enhetliga bestämmelser. Orsakerna kan sålunda inte läggas helt på bilismen.

Vem kommer att få nytta av reformen? Man kan inte säga att bilismen ensam får skörda frukterna av den, utan man räknar med positiva verkningar för hela samhället. Ändå anses det på vissa håll självklart att bilismen belastas med kostnaderna. Jag kan, herr talman, inte finna att detta är logiskt. När orsakerna till reformen inte kan hänföras enbart till bilismens ökning utan måste anses ligga i hela samhällsutvecklingen och när därtill reformen anses bli till nytta för samhället i dess helhet borde också kostnaderna drabba samhället i dess helhet. De borde med andra ord belasta den allmänna budgeten, vars finansiering bilismen också deltar i — kanske i högre grad än andra grupper.

Sedan bensin- och brännoljeskatterna genom riksdagsbeslutet i december 1961 höjts, är det ännu orimligare att för detta ändamål föreslå skatteskärpning. Genom de höjda drivmedelsskatterna ökas statens inkomster av bilismen avsevärt. Trots de ökade väganlagen i årets statsverksproposition beräknas sålunda bilskatterna för nästa budgetår ge ett överskott av 187 miljoner kronor. Även om bilskattemedlen under kommande budgetår helt skulle tas i anspråk av väganlaget tillför bilismen statskassan på annat sätt ökade skattemedel — genom den särskilda omsättningskatten på personbilar och genom

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

energiskatten. Den växande bilismen lämnar således redan nu tillräckligt bidrag till finansieringen av den aktuella reformen. Herr talman, såväl principiella som praktiska skäl talar sålunda för att omläggningen till högertrafik bör bekostas över den allmänna budgeten. Jag reagerar på det bestämdaste emot att man nu igen försöker klämma åt bilismen. Jag vädjar också till kommunikationsministern att påskynda ärendet, så att det kan behandlas vid årets riksdag.

Herr talman, näringslivet hyser en stark positiv önskan om anslutning till Europamarknaden. Hur anslutningen skall utformas, behöver jag inte orda om här. Den saken har redan bestämts av de kontraherande länderna i 1950-talets tristaste förening. Om herr Hedlund anser att 60-talets modefärg skall bli gammalrosa, är det hans bekymmer. I går fick kammaren bevittna hur herr Sträng här betygade herr Hedlund sin vördnad för att denne i allt väsentligt följt den socialdemokratiska politiken. I går kväll fick svenska folket genom statsminister Erlanders anförande i första kammaren fastslaget, att oppositionspartierna i vårt land är högern och folkpartiet — centerpartiet bör alltså rätteligen heta vänsterpartiet.

Jag vill bara, herr talman, understryka betydelsen av att nu allt görs för att inom den gemensamma marknaden stärka vårt eget näringslivs konkurrenskraft. På vår förmåga att behålla och utvidga våra positioner beror så mycket. Glädjande nog har statsrådet Lange visat en positiv vilja. Det är möjligt att man efter en närmare granskning av statsverkspropositionen anser sig böra framlägga kompletterande förslag, och om så sker är det min förhoppning att de blir behandlade i den positiva anda som präglar handelsdepartementets huvudtitel i dessa frågor.

»De resurser som från andra länders sida avdelas för dessa ändamål är ofta

av imponerande storlek», skriver departementschefen i årets huvudtitel. »Det gäller därför för oss att inte komma på efterkälken.»

Ja, förvisso är detta sant. Särskilt stora är riskerna för att den mindre och medelstora industrien kommer på efterkälken. Anledningarna härtill är många. Vi företagare har reagerat och kommer att reagera mot den enligt vår åsikt orättvisa omsättningsskatten på förbruknings- och investeringsvaror på flera hundra miljoner kronor. Vidare anser vi att energiskatten och den för någon månad sedan ytterligare höjda drivmedelsskatten är ett slag mot företagens exportmöjligheter.

Vi har väl alla — såväl regeringen som svenska folket i övrigt — vid det här laget gjort klart för oss att vår export är nödvändig för att vi skall kunna upprätthålla vår höga standard. De senaste åren har det glädjande nog gått upp även för regeringen att de mindre och medelstora företagen har en stor funktion att fylla på exportmarknaden. Här är det verkligen från företagarkåll berättigat med en fråga och en vädjan till de ansvariga statsmakterna: Bör inte dessa företagarkategoriernas kapitalförsörjning uppmärksammas mer än hittills? Om så ej sker spricker herr Strängs beräkningar att vi under 1962 kommer att få en sexprocentig exportökning.

Ärade kammarledamöter! Tänk er in i följande situation! Ett mindre eller medelstort företag kommer på önskat sätt in på en exportmarknad. Konkurrensen gör minst tre, kanske sex månaders kredit nödvändig. Den epok är förbi då man kunde sälja och få betalt mot rembours eller dokument. Då det tar tid för varorna att komma till utlandet och för pengarna att komma hem till Sverige, blir den effektiva kredittiden fyra respektive sju månader. Företagets fordringar i utlandet blir större och större. En allt större del av dess rörelse- och aktiekapital blir låst i ut-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

landet och dess likviditet försämras. Företaget kan tvingas stoppa sin export eller minska leveranserna i sådan omfattning att importlandets kunder vänder sig till andra leverantörer för sina köp. Någon rekommenderar då måhända företaget att söka exportkreditgaranti. Men en sådan är ju bara till för att täcka kreditförluster; den löser ej finansieringsproblem. Vi företagare begär inga subventioner utan endast att bankerna skulle beredas möjlighet att exempelvis belåna exportkreditgarantier eller på något annat sätt ges möjlighet att lämna något slag av exportkreditiv.

Jag vädjar därför till regeringen att på nytt låta pröva frågan om kortfristiga krediter för att stärka de mindre och medelstora företagens likviditet och konkurrensförmåga. Dessa företags betydelse när det gäller att skaffa valutor till vårt land kan inte nog betonas. En ökning av exporten betyder att Sverige bättre kan hävda sig på de alltmer hårdnande marknaderna. En ökning av exporten betyder också att valutareserven kan ökas. Finansminister Sträng bekräftar i statsverkspropositionen att vi får räkna med dels lägre exportpriser 1962 och dels betydligt ökade löner. Därtill kommer som bekant ökade ATP-avgifter och andra sociala förmåner förutom vad jag redan nämnt om omsättningsskatt, energiskatt och kreditransonering.

Jag skulle faktiskt våga föreslå att finansminister Sträng något år finge det delikata uppdraget att förvalta och ansvara för ett exportföretag av den mindre storleksordningen, som har alla de svårigheter jag här tidigare pekat på. Som den skicklige karl herr Sträng ostridigt är -- han kommer som bekant alltid ned på fötterna -- skulle han säkert klara sig en kortare tid. Men för att experimentet skulle bli verklighetsbetonat måste man tänka bort alla speciella relationer mellan företagare Sträng och finansminister Sträng. På

banken skulle man säga till herr Sträng: Ja, bästa herr Sträng, vi har kreditransonering i detta land och investeringsfonderna har slukat så mycket av våra kunders kapital. Detta kapital är ej tillgängligt för utlåning utan spärrat i riksbanken. Vi har full förståelse för Edra svårigheter, men tyvärr, herr Sträng, kan vi inte låna Er några pengar.

Jag är övertygad om att herr Sträng efter en sådan sejour skulle ha fått helt annan förståelse för de här berörda problemen, och jag är också övertygad om att herr Sträng efter något år som företagsledare under de av mig skisserade förhållandena ville återgå till sin befattning som chef för landets kassakista.

Jag vill än en gång återkomma till de av mig berörda företagargruppernas kapitalförsörjning. Det är med tillfredsställelse som jag konstaterar den Wickmanska utredningens resultat. I utredningen påpekas att de mindre företagen när det gäller kreditförsörjningen har en svagare ställning än de större och att de mindre företagen till följd av uppkomna finansieringssvårigheter i högre grad än de större fått revidera sina utbyggnadsplaner och rationaliseringsplaner.

Mot bakgrunden av dessa fakta och inför företagens nödvändighet att rationalisera för att orka med den nya marknadens konkurrens måste jag säga att det är hög tid att vi i riksdagen får ta ställning till förslag om konstruktiva lösningar, särskilt som herr Sträng i remissdebatten bl. a. yttrat: Jag är tveksam huruvida industrien i år kan öka sitt företagssparande. Det är möjligt att industrien får större kostnader i år för löner m. m. Det är vidare möjligt att industrien i större utsträckning måste gå ut på lånemarknaden. Det blir säkerligen en utpräglad efterfrågan på pengar i år.

Ja, det är säkerligen alldeles riktigt. Men hur har herr Sträng tänkt sig att företagarna skall lösa ett sådant ökat

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lånebehov med nuvarande kreditrestriktioner? Skall de gå ut på den grå lånemarknaden och låna pengar till betydligt högre ränta? Eller skall jag tyda herr Strängs uttalande så, att herr Sträng och regeringen avser att lätta utlåningsmöjligheterna? I så fall måste jag på företagarnas vägnar på förhand tacka herr Sträng.

Jag vill vidare något beröra ur företagarnas synpunkt konstruktiva lösningar med en allt större flora av kreditinstitut av statlig eller halvstatlig karaktär. Jag tänker därvid på företagarföreningarnas och kommerskollegiums utlåningsmöjligheter samt på AB Industrikredit och på det nu föreslagna AB Företagskredit. Jag vill först och främst slå fast att jag givetvis inte är motståndare till dessa kreditinstitut. Särskilt företagarföreningarna har gjort stor nytta här i landet.

Vad jag däremot vill poängtera är följande. Först dras bromsarna åt för bankernas utlåningsmöjligheter så att de mindre företagen kommer i stora svårigheter. Då dessa så högljutt protesterar tillkommer ett nytt penningutlåande institut som företagen måste anlita. Jag frågar då: Tillför alla dessa penninginstitut landet ökat eller nytt kapital? Svaret måste bli nej. Vid en opartisk bedömning av läget synes det mig som om staten på detta sätt och tyvärr med företagarnas medverkan får en för varje år ökad makt över företagen och deras utveckling, enär staten kommer att kunna bestämma vem som skall låna och när.

Slutligen några ord om räntan. Jag ser givetvis gärna att räntan sänks, men endast under den uttryckliga förutsättningen att penningskraven ej ytterligare drages åt mot företagen. Hellre betalar vi dagens ränta än en låg ränta med ytterligare begränsning av lånemöjligheterna som följd.

• Herr GREBÄCK (cp):

• Herr talman! Det har i tidningspres-

sen på sista tiden förts en livlig och ofta ganska häftig debatt om den lokaliseringspolitik, som med samhällets medverkan eller påverkan bedrivs här i landet, och även om hur den med tanke på framtiden borde bedrivas.

På uppdrag av Kooperativa förbundet gjorde docent Gulbrandsen vid lantbrukshögskolan för ett par år sedan några prognoser över den sannolika befolkningsutvecklingen inom olika områden av vårt land. Han påvisade att strömmen av människor hittills under hundra år gått från landsbygden in till städer och tätorter men att vi nu står inför ett nytt skede i denna befolkningsutveckling, nämligen att flykten från landsbygden nu torde i det närmaste ha nått sitt slut och att de smärre tätorterna och småstäderna nu står i tur att tömmas på folk. De ekonomiska krafter, som här verkar, är av accelererande natur och främjar en ännu intensivare koncentration av befolkningen till rikets största städer. Man talar ju redan om Örestad och Mälarstad, där hela den kringliggande landsbygden undan för undan utvecklas till väldiga industriområden dit vårt näringsliv i en hittills oanad utsträckning kommer att koncentreras.

De senaste befolkningsciffrorna utvisar också med all önskvärd tydlighet att denna utveckling pågår för fullt. Man har följaktligen endast att konstatera att så är fallet. Sedan återstår att diskutera, om denna utveckling sedd ur samhällets synpunkt är önskvärd och nyttig eller om den bör motarbetas eller ledas in på andra banor.

Det är på dessa väsentliga punkter, som meningarna är mycket delade. Ny fart på debatten blev det, sedan LO-ekonomerna vid den senaste LO-kongressen lade fram sin skrift om »Samordnad näringspolitik» — för övrigt ett mycket intressant och värdefullt inlägg i samhällsdebatten.

Jag hoppas att jag inte blir — för att tala med herr Meidner — beskylld för

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

en allmänt känslöbetonad storstadsfientlighet, som enligt honom skall vara särskilt utmärkande för centerpartister, om jag, trots att jag är från det bebådade Mälarestadsområdet, ändå hyser en viss förståelse för att representanterna för glesbygderna känner sig både oroad och olustiga inför utvecklingen. Men det må i första hand vara deras bekymmer. Det som i detta sammanhang alldeles särskilt intresserar mig är, hur vi på vettigaste och bästa sätt skall kunna få en samverkan till stånd mellan statliga och kommunala myndigheter och privata företagare i fråga om lokaliseringspolitiken inom detta område, medan ännu tider är och medan ännu inte alltför svåra missgrepp och felbedömningar hunnit göras. Det är i Storstockholmsområdet som befolkningskoncentrationen är starkast och samhällsexpansionen våldsammast. Det är i ett sådant läge, som myndigheter och samhälle tvingas att handla, oavsett vad man tycker om den iråkade situationen eller om utvecklingen i och för sig.

Har man inom detta område i någon mån träffat på en del av alla de problem, som sammanhänger med denna befolkningskoncentration, kommer man nog förr eller senare till samma slutsats som LO-ekonomerna, nämligen att det behövs inte mindre utan mer planering från samhällets, men enligt min uppfattning även från den privata sektorns sida, om vi skall kunna få en jämnare fördelad spridning av företag och näringsliv med en ökad trivsel för människorna och en höjd effektivitet i produktionen som resultat.

Samhället kan och bör genom olika åtgärder bidra härtill. En förbättring av kommunikationerna till lands och vatten, bättre hamnar, bättre skol- och yrkesutbildning, nya bostäder och välplanerade tätortsområden underlättar en lokaliseringspolitik dit, där den ur effektivitetssynpunkt är mest önskvärd. Det borde vara möjligt för samhället att i samverkan med de privata företagen

så påverka befolkningsomflyttning och utbyggnad av näringslivet inom dessa storstadsregioner, att vi får en bättre och jämnare spridning inom denna region. Detta är önskvärt inte bara ur effektivitetssynpunkt utan även med tanke på människornas trevnad och trivsel. Möjligheterna för familjerna att snabbt och utan onödigt dyra resekostnader komma ut i skog och mark, ut till sina sportstugor och friluftsområden, underlättas om befolkningskoncentrationen inte är alltför stor. Ju jämnare och större spridningen av företag och bebyggelse blir inom dessa storstadsregioner desto lättare bör det bli att undvika den olidliga trängsel i trafiken på våra gator och utfartsleder, som nu är så utmärkande för våra storstäder. Samhällsintresset består ju inte bara i ekonomi och allt är inte standardhöjning, som förefaller att öka vår konkurrenskraft.

Genom en förnuftig lokaliseringspolitik bör det vara möjligt att ge människorna ökade chanser att själva välja bostadsort och bostadsform enligt sina egna önskemål. Det är inte nödvändigt att i vårt vidsträckta land tvinga in onödigt många människor i storstadens uniformitet och grå tristess. En viss koncentration av vårt näringsliv är väl ur konkurrenssynpunkt oundviklig, men den behöver helt säkert inte leda till en bebyggelsekoncentration som blir mer eller mindre outhärdlig för människorna med vantrivsel och sociala missförhållanden som följd. Det är väl inte utan orsak som samhällets socialutgifter i Stockholm är nära dubbelt så höga som genomsnittet för landet i övrigt.

Målsättningen för lokaliseringspolitiken inom Storstockholmsråjongen borde vara att sprida ut bostadsbebyggelsen kring ett flertal välplacerade och välplanerade industriorter över hela Mälarbäcken och utefter kusten till orter, där goda hamnar finns tillgängliga. Men för att detta skall bli möjligt måste ett bättre samarbete mellan berörda områden åstadkommas. Som det nu är, slår varje

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kommunal myndighet i varje ort, stor eller liten, ängsligt vakt om sina intressen, ofta till förfång för en förnuftig och vettig lösning av lokaliseringsfrågorna. Hur detta samarbete skall organiseras och hur samarbetsfrågorna skall lösas lämnar jag i detta sammanhang därhän. Men så mycket kan väl sägas att frågan om en rationell administrativ indelning av denna mälarenregion blir allt aktuellare för var dag som går.

Beträffande möjligheterna att i ännu högre grad än vad som nu är fallet sprida ut lokaliseringen inom detta område måste frågan om att förbättra inloppen till Mälaren tilldelas en framskjutet plats. Sedan Stockholms stad kortsynt nog genom tunnelbanebygget mer eller mindre korkade till farleden genom Liljeholmskanalen återstår för sjöfarten på Mälaren endast vägen genom Södertälje kanal. Det är hög tid att ett avgörande av frågan om en ombyggnad av Södertälje kanal snabbt kommer till stånd, så att den planerade nya klaffbron för landsvägstrafiken över kanalen kan så konstrueras att den efter en breddning och fördjupning av kanalen kan tillåta att större fartyg än vad nu är fallet kan släppas genom kanalen. Begränsningen ligger nu vid 4 000 ton. Det kan i detta sammanhang förtjäna nämnas, att det om farlederna i Mälaren ombygges och fördjupas blir möjligt att angöra en del av hamnarna i Mälaren med fartyg på upp till 10 000—15 000 tons dödvikt och kanske ännu större.

I detta sammanhang kan det förtjäna framhållas, att stödet till den mindre skeppsfarten borde behandlas mindre njuget än vad som varit fallet. Den mindre skeppsfarten är ett typexempel på en serviceverksamhet som av ekonomiska skäl är outhållbar för storindustrin och inte minst för exportindustrin. Det skulle finnas mycket att tillägga om denna lokaliseringspolitik i Mälarenregionen utifrån företagsekonomiska utgångspunkter, men jag skall inte trötta med det.

Jag vill i all korthet i stället ta upp

några andra frågor, som sammanhänger med den pågående befolkningskoncentrationen, nämligen några frågor som berör människornas trivselproblem och som är högaktuella i Storstockholmsområdet.

Det är för det första vattenvården och allt vad därmed sammanhänger. I en motion har jag och några medmotionärer föreslagit riksdagen att begära, att en parlamentarisk utredning med det snaraste tillsättes för att utreda hela det komplex av frågor, som sammanhänger med en rationell vattenvård i ett kultursamhälle. Organisationsfrågor, utredningsförfarande, utbildningens ordnande, kostnadsfördelning mellan berörda parter, naturskyddssynpunkter, riskerna för föroreningar m. m. måste med det snaraste klaras upp, om inte lortvattnet bokstavligen skall stiga oss över huvudet.

En annan fråga som också är högaktuell är, hur vi medan det ännu är tid skall kunna rädda vissa områden inom vår skärgård från att fullständigt vandaliseras och förflackas. Dessa områden borde på ett eller annat sätt läggas under samhällets kontroll antingen genom köp eller arrendeavtal för att på så sätt skyddas för en hänsynslös exploatering och för att ställas till friluftsfolkets förfogande för rekreation och avkoppling — något som en stressad befolkning i den bebådade Mälaren helt säkert kommer att väl behöva. För att bevara det som ännu finns kvar av en relativt orörd skärgårdsnatur behövs både ekonomiska resurser och lagändringar. Vågar man hoppas på att regeringen kommer att framlägga förslag härom?

Till slut några ord i en fråga som har ett visst sammanhang med de problem, som jag nu varit inne på och som herr Gustafsson i Stockholm med lätt hand berörde i går. Herr Gustafsson sade att han var beredd diskutera vissa frågor som står i samband med en effektivisering av vårt näringsliv, bl. a. frågan om att ytterligare driva på den yttre rationaliseringen inom jordbruket för att på så sätt

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

öka tillgången på arbetskraft inom de expanderande näringarna.

Jag skulle vilja säga herr Gustafsson — och jag har erfarenhet från en lantbruksnämnd som sannerligen vet vad det innebär att ha en storstad inpå knutarna — att det inte finns flera människor i den mest arbetsföra åldern vid småbruk och bondgårdar än som behövs för arbetet där. Såvitt det inte gäller barnungar eller människor i 60—70-årsåldern finns det ingen ledig arbetskraft att hämta från jordbruket. Men låt åldringarna dö i frid på sina gårdar! På många av dem — jag höll på att säga alltför många — kommer det ändå ingen ny brukare efter den nuvarande, och då har ju den yttre rationaliseringen nått så långt den kan komma. Det gäller bara att en liten tid beväpna sig med tålmod. Sedan får vi nog ge oss i kast med frågan om hur vi skall kunna skaffa arbetskraft till skogar, vägar, anläggningsarbeten och andra tunga jobb, en arbetskraft som hittills rekryterats från landsbygden. Men framtidens riksdagsmän måste väl också ha några bekymmer att brottas med.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Först skulle jag till talman Thapper såsom ordförande i den kommande försvarsutredningen vilja rikta den vädjan, att han försöker se till att det museala inslaget — jag hoppas att riksdagen har tagit ut värdet av inträdesbiljetten — inte kommer att dominera arbetet med riktlinjerna för vårt framtida försvar. Jag skulle också vilja vädja till utredningen att främst ta sikte på kvaliteten och inte på kvantiteten. I vårt nuvarande samhälle kan vi inte offra flera miljoner på försvaret än som för närvarande sker, och vi måste ordna det så, att allt större del av den arbetskraft som nu sysselsättes inom försvaret kan frigöras för andra ändamål. Det må vara förståeligt, om ÖB har en stor önskelista, ty han lever kanske såsom många andra kvar i det förgångna. I framtiden kommer den svenska industriens möjlig-

heter att fungera att utgöra en av de största källorna till vårt lands försvarskraft. Vi får därför hoppas att talman Thapper såsom utredningens ordförande skall försöka hålla både militärer och en del andra på jorden.

Man har här ur olika synpunkter bekänt sin tro på europamarknaden. Jag har fått ett allt starkare intryck av att europamarknaden mer har en politisk än en handelspolitisk uppgift att fylla. Det verkar också som om man utgick ifrån, att det utan vidare går att klara frågan om en anslutning till europamarknaden. Men även om det inte visas så stor respekt för grundlagen i olika sammanhang — riksdagen har själv fått en allvarlig påminnelse om det betänkliga däri — finns det grundlagsenligt inte någon möjlighet att göra avkall på den svenska suveräniteten förrän tidigast efter år 1965. Enligt vad jag kan förstå är de synpunkter som docent Petrén framfört i Svenska Dagbladet så bärande, att vi bör akta oss för att genom nyval eller på annat sätt påskynda en utveckling som inte kan vara vettig.

Vi skall komma ihåg, att genom det avtal som här prisats på olika sätt skulle vi riskera att beslutanderätten om vårt lands förhållanden överlåtes till stater, som icke kan beskyllas för att vara demokratiska och som har en annan syn på människan och frihetsbegreppet än vi har. Den svenska riksdagen har därför anledning se till, att man inte i detta sammanhang förhastar sig, utan att ställningstagandet grundas på noggranna och kalla beräkningar. Om den vidgade marknaden endast skulle få till följd, att det kommer in en mängd utländskt spekulationskapital i vårt land och att äganderätten till svensk industri m. m. så att säga överföres till främmande makt, så skulle det i längden, med vår syn på människans rätt till arbete och frihet, kunna få i allra högsta grad olyckliga konsekvenser. Jag tror att det är av väsentlig betydelse att man har detta förhållande klart för sig.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Man har här i diskussionen tagit upp olika problem. Från den s. k. oppositionen har det kommit ganska omfattande önskelistor. Man har sagt att det skall byggas 100 000 lägenheter, man har talat om åldringsvård och om socialvård och sjukvård över huvud taget. Men, mina damer och herrar, samtidigt som man kommit med denna önskelista har man krävt att skatterna skall ned. Vad är det för prat? Är inte riksdagens ledamöter ändå så ekonomiskt kunniga, att de vet att om vi vill ha en utbyggd sjukvård för både åldringar och andra duger det inte bara att prata om det? Vi måste ha pengar och vi måste ha arbetskraft för att förverkliga det hela. Därför tycker jag faktiskt att herr Ohlin även om det är val i år bör se efter hur hans meningsfränder i de beslutande församlingarna förhåller sig i olika sammanhang.

Det har sagts här att skatterna skall ned, men tidningen Expressen och en del nykterhetsvänner vill att *en* skatt skall upp, nämligen spritskatten. Om vi inte kan komma till rätta med spritproblemet på annan väg än genom att höja spritpriserna ytterligare, då är det lika gott att nykterhetsrörelsen — som jag har tillhört sedan jag var sju—åtta år — erkänner att den har misslyckats och att den har felbedömt läget. Här måste man göra ingrepp av en annan karaktär.

Det kan inte heller vara vettigt att säga: »Försvarets pengar skall vi ta från spriten och tobaken. Barnbidragen skall vi ta från sprit och tobak.» Man borde litet närmare sätta sig in i de frågeställningar som här möter. Som gammal absolutist skulle jag vilja vädja till finansministern att hålla huvudet kallt på den här fronten, ty vi skadar våra syften från både nykterhetssynpunkt och andra synpunkter genom att ensidigt övervältra problemen på grupper som vi säger oss vilja hjälpa.

Vidare har det talats om att vi skall ta krafttag för att förbättra lönerna för olika grupper. Det är nog riktigt i och för sig. Jag skulle vilja vädja till statsrådet

Lindholm att han beaktar, att när man i fortsättningen skall bedöma hur arbetskraft skall betalas, skall man försöka betala efter prestation och inte som för närvarande efter den lediga löneklassen, d. v. s. efter principen att först när någon så att säga lämnar plats för en annan skall vederbörande få en viss lön. Det borde ändå vara på tiden nu att både staten, landstingen och kommunerna tänker om och betalar efter prestation. Riksdagen själv borde exempelvis tänka på vaktmästarna. Vi har sådana som gått och väntat i tretton år på att få en ordinarie befattning. Riksdagen borde kunna ordna denna fråga på ett vettigare sätt.

Om nu de borgerliga menar allvar med att vi skall ge väsentliga löneförbättringar åt de stats- och landstingsanställda, hoppas jag att de även förstår att våra skatter inte kan gå nedåt utan måste höjas, i varje fall när det gäller landsting och kommuner. När samhället åtar sig fler och fler uppgifter av t. ex. försäkringsnatur för den enskilde medborgarens räkning är det angeläget att understryka att skatterna visserligen i kronor och procent räknat kan synas stiga men att utvecklingen reellt går åt det andra hållet.

Herr talman! Detta var egentligen inte huvudmotivet till att jag begärde ordet. Vi har ju presenterats en proposition i tre delar om en ny brottsbalk. Det hör inte till vardagsarbetet för riksdagen att diskutera rättsfrågor. Man debatterar hellre författningsfrågor m. m. och glömmet bort att rättsväsendet — lag och rätt samt deras praktiska tillämpning — för en demokrati är ytterst väsentliga och viktiga spörsmål. Även om jag är principiell anhängare av republik måste jag säga, att den saken kommer i andra hand i förhållande till frågan om lag och rätt.

Här skall nu en hundraårig brottsbalk bytas ut. Efter vad jag kan se är det huvudsakligen fråga om en redaktionell uppsnygning, dock med skärpningar på vissa områden. Men om man ser närmare på frågan om rätt och brott, fin-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ner man att de största brotten ofta är fullt lagliga och att det är de mindre som blir mest uppmärksammade. Jag vill erinra om vad den föregående ärade talaren sade om spekulationen i markvärdestegringar runt våra kuster.

Kan det, för att här ta ett exempel, vara rimligt att en hungrig person som tar sig in i en sommarstuga och tillgriper en smörgås skall betraktas som en grov brottsling, som polisanmäles och ådömes strängt straff, men att den som företräder ett bolag i Stockholm, som arrenderar ut en sommarstugetomt billigt under fem år och efter den tidens utgång ställer sådana villkor att den som hyrt tomten i god tro tvingas lämna sin stuga i bolagets händer, går straffri, ty han har begått ett »lagligt brott».

Är det rimligt, att justitiedepartementet inte gör något åt frågan om en tidsenlig jordvärdestegringslag? Är det inte skandal att vi ger hjälp åt människor som behöver bostad men att andra tar pengarna? Eller låt mig ta ett exempel från min egen hemstad. En man där köpte en gård i sin ungdom en fastighet för mellan 12 000 och 20 000 kronor. Nu har han sålt den för mellan 800 000 och 1 000 000 kronor. Är det inte på tiden att vi börjar tänka om i frågan vad som är rätt och vad som är brottsligt?

Innan förslagen till ny brottsbalk och ny jordabalk tas upp till behandling borde man på justitiedepartementet rensa ut sådant som svenska folket inte kan förstå det brottsliga i. Om ecklesiastikministern vore närvarande nu, skulle jag vilja framhålla för honom, att så länge som vi i vårt rättsväsende och rättstänkande har kvar de gamla romerska rättsprinciperna, vilka utformades i ett klassamhälle och efter ett tänkesätt enligt vilket diktatur var förmer än demokrati — och så länge de som avgör om en handling är straffbar eller inte är bundna av ett gammalt tänkesätt som bygger på helt andra förutsättningar än våra — kommer vi inte till

rätta med de problem på rättsväsendets område som vi alla så ofta talar om.

På allt flera områden — i ämbetsverk, länsstyrelser, kommuner och industrier o. s. v. — tvingas man i dag att i allt större utsträckning engagera jurister, vilkas utbildning baserar sig på ett gammalt och fördomsfullt klassamhälles rättsväsende. Då är det självklart att dessa jurister, även om de inte existerar som parti, är den mäktigaste faktorn i svensk politik i dag.

Man har sagt, att Frankrikes problem ytterst bottnar i att juristerna där har tagit hand om det politiska livet och nu styr landet. Här i Sverige har vi en mängd fullmaktslagar som militären kan utnyttja, och vi har också lagar, som träder i funktion i kritiska situationer och som kan utnyttjas av juristerna. Men i en demokrati måste man alltid ge akt på att utbildningen — och framför allt lagstiftningen och lagtillämpningen — är vettig ur olika synpunkter.

Det talas om brottslighet, och visst får vi statistiskt fram stor brottslighet i vårt land. Men är det inte, ärade kammarledamöter, en statistisk förvillelse? Ingen trodde väl i vår ungdom, att man skulle få 300 kronor i böter för att man tog två wienerbröd utan att betala och att kamraten, som fick det ena wienerbrödet, skulle stämmas för häleri. Vi kunde väl aldrig tänka oss, att man skulle få en stämning på halsen om man nyttjade en skogsväg. Vi får i det nuvarande samhället bevittna att en hel rad olika bagatellbrott beivras. Man har en känsla av att om de möjligheter lagen ger skulle utnyttjas konsekvent, skulle huvuddelen, ja, kanske 85—90 procent av svenska folket vara brottslingar. Om vi bedömer som brott sådana bagateller att ingen av oss kan undgå att begå brott, då frågar man sig, ärade kammarledamöter, hur en demokratisk stat skall kunna fungera.

Det måste vara angeläget att våra åklagare får en bättre utbildning. Men

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

det bör även inskräpas att om brottet är av så ringa omfattning att skada inte uppstår, skall man akta sig för att vidta rättsliga åtgärder. Det skulle vara intressant att pröva samtliga riksdagsmän och se hur många som skulle klara sig om en åklagare sökte få dem fällda. Det skulle kanske inte vara någon. Om man nu har sådana anspråk på rätt och brott — det finns väl inte heller någon jurist med sådana kvalifikationer, att hans bedömning inte kan sättas i tvivelsmål — då frågar man sig: Hur skall denna utveckling kunna fortsätta utan att vi går mot en anarki?

Herr talman! Jag har velat understryka dessa frågor därför att riksdagen i fortsättningen bör ägna dem större uppmärksamhet än för närvarande. För en demokrati är det självklart, att en författning spelar stor roll. Det är riktigt att en demokrati blir handlingsduglig och arbetsduglig. Men det bör också vara angeläget att funktionerna inom rättsväsendet blir sådana, att samhället kan betraktas som ett verkligt rättssamhälle.

När man skall tala om rättsläget i vårt land drar man alltid fram ungdomen för att klanka på den. Jag tror att de största brottslingarna — i varje fall i moraliskt avseende — tillhör de äldre grupperna. Det är de äldre med fast rot i ett förgånget klassamhälle som tänker, som skriver och tillämnar lag. Det borde därför vara angeläget att något göres, och justitiedepartementet borde se till att juristerna i större omfattning kunde blandas upp med samhällsvetare och att demokratien också kunde beredas större utrymme på juridikens område.

Herr talman! Med detta vill jag ha sagt, att även om brottsbalken skulle så att säga innebära en rationalisering, anser jag att det hade varit lämpligare och nyttigare ur det svenska samhällets synpunkt, om man hade skjutit på dess framläggande inför riksdagen till dess

man hade tänkt igenom vad som är rätt och vad man skall beteckna som brott.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Det är väl klart att man i sin politiska aktivitet och bedömning kommer till ett något annat resultat rörande behov och åtgärder, insatser och reformer, om man tar till utgångspunkt medborgarna som ett kollektiv och sätter generellt verkande metoder att förändra deras förhållanden främst, än om man utgår från den enskilde, och frågar sig vad som fattas den enskilde, vad som är en tillfredsställande utveckling hos den enskilda individen och hur en sådan utveckling på olika sätt skall kunna främjas.

Jag medger gärna, att det långa stycken i praktiken och i fråga om slutresultatet kan röra sig om skillnader, som bara innebär nyanser och betoningar, men det är trots detta inte oviktigt med sådana skillnader. Ett starkt och ensidigt hävdande av samhällsintresset leder nämligen i sina extrema former till diktatur och därmed till skada för den enskilde och hans individuella utveckling och lycka. Det behövs därför en ständig bevakning och fortgående avvägning av dessa både intressen mot varandra. Det är ju detta som resulterar i det politiska arbetet i en demokrati.

Det parti som jag företräder har som en följd av sin politiska grundsyn ägnat de mänskliga rättigheterna och den enskildes rättssäkerhet stor och oavlätlig uppmärksamhet. Jag ber därför, herr talman, att sedan de stora, mera partipolitiskt betonade dagsfrågorna i går behandlats få först beröra en särskild rättsfråga.

Som bekant stiger sedan några år tillbaka antalet intagna på kriminalvårdens anstalter. Kanske detta till en del beror på det som herr Lundberg nämnde, nämligen att flera gärningar än förr är brott och att man rent statistiskt kan ge bättre besked nu än förr. Ett faktum är alltså att antalet intagna på fång-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

vårdsanstalterna stigit. Man kan även vänta sig att ökningen av de intagna skall fortsätta. Enligt en under andra huvudtiteln åberopad prognos skulle det nästa år röra sig om en ökning till 5 800 eller med 20 procent.

En väsentlig utökning av anstaltsorganisationen bedöms därför såsom nödvändig. Även om starka krafter i samhällsutvecklingen själva främjar kriminaliteten, såsom t. ex. urbaniseringen eller bristen på fostran till demokrati, hänsyn, ansvar och gemenskap — frågor som jag inte skall gå närmare in på här — hoppas vi genom en ständig utbyggnad och reformering av de kriminalprofylaktiskt verkande samhällsåtgärderna i form av förebyggande barn- och ungdomsvård, frivilliga organisationers ungdomsfostran, nykterhetsvården och mentalsjukvården på längre sikt kunna stoppa ökningen av och tränga tillbaka kriminaliteten och därmed minska behovet av nya anstaltsplatser.

En viktig åtgärd med syfte bl. a. att i varje fall på längre sikt minska platsbehovet är justitieministerns förslag detta år om en vida snabbare utbyggnad av frivårdens resurser än som ursprungligen avsetts, en förutseende åtgärd av den allra största betydelse inför den reform av sättet för lagöverträdarens behandling, som upptagits som förslag i den särskilda propositionen om brottsbalken. Jag tror att många, som på ett eller annat sätt sysslar med kriminalvård och kriminalprofylax, hälsar detta förslag med stor tillfredsställelse. En effektivare frivård är en av de viktigaste metoderna att reducera behovet av kriminalvårdsanstalter.

Det finns dock en åtgärd, som i viss utsträckning skulle kunna hjälpa upp kriminalvårdens beträngda läge, även om den till sin typ inte i och för sig skulle kunna väntas ha en minskande effekt på kriminaliteten. Jag tänker på förvaringen av de för brott häktade. Är det, frågar jag mig, principiellt rik-

tigt, att häktade placeras på anstalter för straffverkställighet? Jag har berört denna fråga tidigare här i kammaren och ber att få ta upp den igen.

Ingen skall behandlas som om han vore ådömd straff förrän hans sak slutprövats av domstol och domen vunnit laga kraft. I den nutida straffprocessen intar domaren en neutral ställning mellan två parter: den tilltalade och åklagaren. Denna neutralitet i sakfrågan före domen borde enligt min mening ta sig uttryck även i formen för den anklagades omhändertagande i de fall häktning kan ifrågakomma. Den häktade borde som det uttryckts vara »domarens fänge», inte åklagarens och inte heller de straffverkställande organens. Han kan ju vara oskyldig till det brott han anklagas för, och hans fall är i varje fall inte ännu avgjort.

Självfallet skulle en praktisk tillämpning av principen om den häktade som domarens fänge fordra särskilda anordningar för de häktades omhändertagande. Kom de emellertid bort från fångvårdens anstalter, kunde dessa anstalter avlastas åtminstone en kategori intagna.

Det finns emellertid även en rad andra grupper, där frihetsberövande åtgärd vidtagits i avvaktan på ett slutligt avgörande. Lämpligheten av formen för deras förvaring — denna sker vanligen i polislokaler — kan också rent principiellt ifrågasättas, alldeles bortsett från många sådana lokalers kvarstående bristfälligheter. Det gäller t. ex. de av polis tillfälligt omhändertagna utlänningsarna, alkoholmissbrukarna, mentalsjuka, villkorligt dömda och villkorligt frigivna, som misskött sig o. s. v.

Den här av mig upptagna principfrågan fordrar självfallet ingående överväganden av de praktiska konsekvenserna, men det förefaller som om den ur de mänskliga rättigheternas synpunkt så småningom måste lösas efter linjer, som ungefär överensstämmer med dem som jag här skisserat, alltså genom en

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

särskild, kriminalvården och polis- och åklagarmyndigheterna sidoordnad organisation.

Jag vill, herr talman, nu övergå till femte huvudtiteln och då endast rikta uppmärksamheten på en felskrivning i den redovisning, som där ges av nykterhetsvårdsutredningens nyligen avgivna betänkande. Jag kan inte uppfatta det som något annat än en felskrivning. Denna utredning har inte, som det anföres under femte huvudtiteln, formligen föreslagit att länsnykterhetsnämnderna skall avskaffas. Utredningen har endast anfört vissa skäl för detta och påyrkat att frågan skall prövas i annat sammanhang. Till denna skrivning i betänkandet är för övrigt fogade bestämda invändningar i form av reservationer och särskilda yttranden.

Vad gäller nykterhetsförhållandena i samhället kan man inte undgå att känna en viss tvekan inför de väldiga belopp, som de alkoholskadades vård numera slukar, och de i jämförelse därmed relativt små belopp, som anslås till speciell profylax mot alkoholism i form av medel till nykterhetsupplysning och nykterhetsundervisning. Liksom ett par talare i går vill jag uttala min glädje över statsrådet Edenmans uppräknade av vissa anslag för detta ändamål i årets statsverksproposition. Jag tror att en ytterligare stimulans från statligt håll av nykterhetsrörelsens verksamhet skulle ganska snabbt leda till vissa gynnsamma och avläsbara resultat. Därmed har jag inte sagt att inte nykterhetsvården behöver anslag. Den behöver till och med ökade anslag för att — vilket är mycket angeläget — vårdens kvalitet skall kunna höjas.

Men den massiva alkoholism vi nu kan konstatera — ökad till sin faktiska omfattning eller endast i ökad grad känd av de nykterhetsvårdande organen genom nykterhetsvårdsreformen och dessa organs effektivisering — måste väl komma oss att fråga, om inte andra och kraftigare nykterhetspolitiska åtgärder

måste till. Jag tänker på t. ex. prisets betydelse för alkoholkonsumtionen och alkoholskadorna — herr Lundberg berörde denna fråga alldeles nyss. Diskussionen i pressen och här i riksdagen om priset har rätt mycket utmärkts av trosföreställningar. En del tror eller är övertygade om att höjda alkoholpriser kan pressa ned alkoholkonsumtionen och därför verka gynnsamt på nykterhetstillståndet, både aktuellt — den alkoholiserade kan ju köpa mindre alkohol — men framför allt på längre sikt genom att alkoholbrukarna påverkas till mindre konsumtion. Rekryteringen av alkoholisterna måste därigenom komma att bromsas på längre sikt, ty det är från alkoholbrukarna som missbrukarna rekryteras.

Jag tillhör dem som har övertygelsen, att ett ökat pris av antydda skäl kan och bör användas som ett nykterhetsfrämjande medel. Nyligen har vi fått en redogörelse för en undersökning i provinserna Ontario i Kanada av sambandet mellan alkoholpris och leverskador, som jag skall be att få referera som ett av stöden för denna övertygelse.

Undersökningen gällde sambandet mellan alkoholpriser och frekvensen av dödsfall i levercirrhos (en av de vanligaste mätarna på alkoholismens utbredning inom ett visst område eller en viss befolkningssektor). Denna undersökning ingår i de forskningar, som bedrivs av Alcoholism and Drug Addiction Research Foundation of Ontario, en institution för alkoholforskning med högt internationellt anseende. Mäter man alkoholismens utbredning i frekvens av dödsfall i levercirrhos, har denna undersökning visat, att från 1933 som toppår för alkoholpriserna till 1958 som bottenår för dessa har alkoholkonsumtionen ökat i takt med den relativa sänkningen av alkoholpriserna och antalet dödsfall i levercirrhos också gått uppåt i proportion till ökningen av alkoholkonsumtionen. — En rimlig slutsats av dessa resultat är att priset i

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

större grad synes påverka alkoholförbrukningen (och därmed alkoholismen) än andra, traditionella instrument, såsom inskränkning av antalet försäljningsställen, försäljningstider eller restriktionssystem.

Detta uttalar Ontario-institutionens ledare sedan starten 1950, H. David Archibald. Ledare för själva forskningsavdelningen är John Seeley, och han uttrycker saken så, att undersökningen visar att »levercirrhosdödsfallen (och kanske alkoholismen) helt enkelt är så direkt knutna till priserna på alkohol, att en stor del av problemet kanske kunde bli löst genom skattepolitiken». Ytterligare undersökningar torde med visshet kunna avgöra, om en lämplig ökning av alkoholpriserna genast skulle reducera dödligheten på grund av alkoholism och ge staten ökade skatteinkomster trots lägre förbrukning. — Så långt denna undersökning.

Nu säger andra, att de inte tror på att alkoholpriset verkar på andra än de skötsamma — herr Lundberg var inne på detta nyss. Men då vill jag för min del säga: Låt oss då söka genom en verklig specialundersökning få en analys av hur det verkligen förhåller sig med denna sak, alltså hur alkoholpriset verkar på olika konsumentgrupper och inkomstskikt. Från några enskilda motionärer har detta påyrkats redan vid årets riksdag. Undersökningen kan gärna omfatta hela den principiella frågan om höjden av olika alkoholdryckers beskattning och principerna för en sådan beskattning.

Jag vill tillfoga, att den ökade köpkraft, som tydligen till dels använts till alkoholinköp, eftersom alkoholförsäljningen visar tendens att öka, uppenbarligen genom aviserade lönehöjningar kan komma att ytterligare stiga. Att en justering av alkoholpriserna under sådana förhållanden är nödvändig, torde vara uppenbart för den som anser alkoholfrågan vara en allvarlig samhällsfråga. Att alkoholpriset skulle lämnas utan-

för när det allmänna prisläget höjs för andra varor är väl ändå inte rimligt.

Jag kan, herr talman, inte sluta detta anförande utan att kort beröra ytterligare ett par frågor.

Jag tillhör dem, som finner det önskvärt med organisatorisk samordning på departementsplanet av de nykterhetspolitiska frågorna. Minst fem departement är, som jag redan vid ett tidigare tillfälle har påpekat, inkopplade på nykterhetspolitiska frågor. Saken ställdes i blyxtbelysning häromdagen. För närvarande pågår viss lovvärd specialundervisning i trafiknykterhetsfrågor för körkortsaspiranter genom vederbörande kommunala nykterhetsnämnd i en del större städer. Medel till denna undervisning kommer som bidrag ur de statsmedel, som Centralförbundet för nykterhetsundervisning förfogar över, d. v. s. anslag under *åttonde* huvudtiteln. Men de organ som bedriver undervisningen, nykterhetsnämnderna, hör till *femte* huvudtitelns område, och själva uppgiften att ge körkortsaspiranter fullgod undervisning i en viktig trafiksäkerhetsfråga är en angelägenhet, som hör in under kommunikationsdepartementet, d. v. s. *sjätte* huvudtiteln. Denna viktiga undervisning — som gärna kan bedrivas av nykterhetsnämnderna och som jag absolut inte vill vända mig emot — förtjänar att prövas, bl. a. från kostnadssynpunkter, i samband med den utredning av körkortsutbildningen, som kommunikationsministern har aviserat. Jag vädjar därför till statsrådet Skoglund att han uppmärksammar denna fråga i samband med den definitiva utformningen av den utredningens direktiv.

Den fråga jag till sist vill beröra gäller riksdagsmännens arbetsvillkor. Vi måste nog be om lite bättre utrymme inom riksdagshuset för vårt arbete och om ökade resurser för den upplysnings- och utredningsservice åt riksdagsmännen, som redan nu i princip står till förfogande och som många av

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

oss trots personalbristen och de trånga utrymmena för verksamheten har haft god hjälp av.

Vad gäller lokalfrågan i stort måste nog hela riksdagens lokalproblem snarast tas upp till behandling i en utredning, detta alldeles oavsett om man inför enkammersystem eller inte. I det sammanhanget borde nog också frågan om en lokal för statens representation tas upp, en lokal som kunde utnyttjas för större arrangemang vid olika representationstillfällen. Faktum är att mycket av denna statliga representation nu sköts i stadshuset av de kommunala myndigheterna och även betalas med kommunala medel. Skulle en större, lämpligt utformad statlig lokal för representationsändamål kunna komma till stånd, finge man också andra yttre förutsättningar för riksdagens egna högtidliga tillfällen, t. ex. dess högtidiga öppnande, som alltför ur riksdagens synpunkt måste anses äga rum under icke acceptabla former. En förutsättningslös utredning av hela frågekomplexet måste nog komma till stånd ganska snart, utan att partiella reformer och förbättringar, t. ex. av riksdagsbibliotekets upplysningstjänst, fördenskull får uteslutas.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hälsar givetvis med tillfredsställelse, att herr Wiklund kommer att kämpa för de mänskliga fri- och rättigheterna — det var ett tillfälle då jag speciellt skulle ha önskat att han inom folkpartiet hade företrätt en sådan ståndpunkt.

Herr Wiklund tillägger också, att hans syften är att utbygga fångvårdsanstalterna, låt vara bl. a. för frivård. Men i den nya brottsbalken hänger mycket kvar av det gamla vedergällningssystemet, som är oerhört brutalt och omänskligt. Fråga är om vi som stiftar

lag inte dömer hårdare än vad brottet föranleder. Det behövs verkligen litet mera humanitet i det sammanhanget.

Vad spriten beträffar menar jag inte att vi skall höja spritpriserna. Däremot bör vi ägna mera uppmärksamhet åt de förebyggande åtgärderna, och för dessa ändamål behövs det mera pengar från staten. Det är det som är det väsentliga.

Skrumplevern talades det om i nykterhetspropaganden i gångna tider. Men när man skall bedöma dessa problem måste man nog se alkoholen i sammanhang med narkotika över huvud taget. Då kanske många iakttagelser får en annan förklaring. Saken kan vara lika beklaglig ändå.

Vi skall också komma ihåg, att mototismen i vårt land varit till stor välsignelse ur nykterhetssynpunkt.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! I fråga om behovet av förebyggande åtgärder för att bekämpa alkoholismen är herr Lundberg och jag alldeles överens. Jag har i varje fall indirekt betonat detta behov i mitt första anförande.

I frågan om alkoholpriserna har jag för dagen nöjt mig med att deklarerat en uppfattning men har därtill lagt, att hela denna fråga borde bli föremål för en förutsättningslös utredning, så att vi bättre kan bedöma frågan och inte förfaller till påståenden, som bygger på trosföreställningar, vilket nu enligt min uppfattning i mycket stor utsträckning förekommer.

Till vad herr Lundberg sade om att de straff som utdöms för många brott är hämndåtgärder vill jag säga, att jag över huvud taget inte var inne på den frågan. Jag sade att jag ansåg det vara utomordentligt värdefullt med en snabb utbyggnad av frivården. Det var alltså inte fråga om anstalter utan om vård i frihet av villkorligt dömda och villkor-

I fråga om alkoholpriserna har jag likt frigivna människor, vilket kan be-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gränsa ogynnsamma effekter av det traditionella frihetsstraffet genom att dettas användning kan minskas.

I det avseendet tror jag att herr Lundberg och jag har samma uppfattning.

Herr HAMILTON (h):

Herr talman! Sveriges insats att ställa truppförband till Förenta Nationernas förfogande i Kongokonflikten har väckt en livlig diskussion om därmed sammanhängande problem i synnerhet och om FN i allmänhet, såväl utom som inom landet.

Hans excellens utrikesministern har i går redogjort för regeringens inställning till vad som hitintills förevarit. Med hänsyn till den bakgrund som fanns vid aktionens igångsättande torde ingen vilja bestrida att inte det svenska tillmötesgåendet mot FN bl. a. i form av militär hjälp varit ett offer i fredens och FN:s intresse, därmed även i vårt eget.

Reaktionen utomlands har, som hans excellens underströk, varit skiftande, och det är nu angeläget att i fortsättningen varje tillfälle tillvaratages för att utåt klargöra vår principiella inställning, till undanröjande av beklagliga men ej helt oförståeliga motsatsförhållanden vari vi tyvärr råkat på vissa håll.

Vi måste emellertid uppmärksamt följa FN:s fortsatta aktioner och utveckling. Å ena sidan är det, såsom herr Heckscher i går sagt, klart att vi inte nu kan bryta vår lojalitet mot FN. Organisationen kan för småstater som Sverige vara eller kanske rättare sagt bli ett värn, som är av den betydelse att man i *enstaka* fall kan nödgas acceptera övertramp eller passivitet.

Å andra sidan kan vi inte gärna slå oss till ro i övertygelsen om att sedan vi en gång väl accepterat vad jag skulle vilja kalla en »Hammarskjöldsk» FN-politik, vi inte längre har något ansvar för den vidare utvecklingen eller

förlita oss på att den flyter vidare i samma spår.

Hans excellens utrikesministern hade förvisso rätt i att det inte är Sverige som haft det direkta ansvaret för vad FN utträttat med den trupp och de förnödenheter som står under dess befäl. Tvärtom har vi all anledning önska en kraftfull central ledning utan inblandning av diverse särintressen.

Vi har däremot del i ett oerhört mycket större ansvar: ansvaret för att FN lever och verkar i överensstämmelse med sin stadga och sina höga principer.

Den verksamheten leddes under före generalsekreteraren på ett sätt som ingav respekt för FN och förtröstan på dess grundsatser. Den var för oss naturligt.

Granskar man däremot den senaste internationella utvecklingen, till den del den berör FN:s verksamhet, finner man vissa oroande faktorer som tyder på en viss glidning i bedömanden och handlande. Kongoaktionen sattes i gång i avsikt att hindra allmänt kaos eller inblandning av främmande makter. I dag har emellertid en icke onaturlig händelseutveckling förlett FN till rent inrikespolitiska ställningstaganden i Kongo. Vad man än anser därom är det berättigat och angeläget att ställa frågan: Har FN:s medlemmar nu knäsat en princip, som medger framtida inblandning i inrikespolitiska omvälvningar även på andra håll i världen, eller bör Kongo betraktas som en undantagssituation av nödfall eller nödvärn?

I sistnämnda fall bör detta sägas klart ifrån till undvikande av upprepning. I motsatt fall tvingas vi att ställa oss frågan, om detta är det FN, vartill vi en gång anslöt oss — om detta är ett FN, som vi fortfarande reservationslöst kan hålla fast vid.

Kongofrågan är dock inte — hur aktuell den än kan synas — det största frågetecknet. Goa-affärens behandling

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

är principiellt väsentligen allvarligare till sin innebörd. Efter att tålmodigt vänt både den ena och andra kinden till för kinesiska kindpustar anammade förre fredsfursten av Indien innebörden av att »var och en är herre över sin stackare» och marscherade resolut in i de portugisiska enklaverna. Det berättigade i eller motiven för handlingssättet skall inte här diskuteras, endast reaktionen i FN. Där resulterade överfallet icke i någon som helst praktisk åtgärd!

Hur världen tolkar FN:s passivitet i fråga om detta överfall är ännu oklart, men i varje fall president Sukarno i Indonesien tycks ha uppfattat utgången i Goa som att världen nu kapitulerat för nävrätten. Han har fått stöd för en beramad aktion mot Guinea trots motpartens klart visade förhandlingsvilja. De närmast berörda, papuanerna därstädes, tycks inte ha blivit tillfrågade vare sig av den ene eller den andre, och från FN:s sida har hittills ingen åtgärd vidtagits. Här om någonsans är plats för initiativ.

Inför dessa händelser har vi anledning att betänka vårt ansvar som medlem av världsorganisationen. Accepterar vi utan protester att rätten sättes i spjutstängs ände, att FN sviker sina grundsatser, tvingas vi att allvarligt överväga vår ställning gentemot omvärlden. Det vore en olycklig och djupt beklaglig situation. Alternativet är att vi, så långt vår förmåga och vad vi har av internationellt anseende förslår, inriktar våra krafter på att i och utanför FN verka så att dess höga grundsatser och ideal åter tas till heders. Förutsättningen för vårt fortsatta engagemang måste vara världsorganisationens respekt för internationell lag och ordning och inte minst dess vilja att hävda den.

Jag är, herr talman, angelägen om att understryka att jag med detta anförande inte velat diskutera våra hittillsvarande förbindelser och uppföl-

ringar. Jag är däremot ytterst tveksam inför den nuvarande utvecklingen. Mina frågeställningar grundas på önskan om en fördomsfri debatt om vårt engagemang i FN inför ett skeende, där lagens röst drunknar i stridslarmet, inte på grund av bristande resurser utan på grund av flathet och undfallenhet.

I detta anförande instämde herr *Staxäng* (h).

Herr *ENGKVIST* (s):

Herr talman! Jag skall tillåta mig att helt kort framlägga några allmänna synpunkter i denna debatt. Årets statsverksproposition är helt säkert beträffande många av de områden, där samhället har att ta ansvar för utvecklingen, en av de bästa vi har haft. Det har varit möjligt att uppräknat anslag som enligt min mening varit för knappt tilltagna tidigare, och det har också varit möjligt att fortsätta att utbygga det reformarbete, som syftar till att göra det drägligare för de enskilda människor, vilka i ett eller annat avseende måste lita till solidaritet människorna emellan.

Man brukar beskriva den situation vi nu befinner oss i genom benämningen välståndssamhället, en beskrivning som väl är riktig men som också ställer detta samhälle i vad jag skulle vilja kalla ansvarsställning gentemot de människor eller grupper av människor, som mitt i detta välståndssamhälle är sårbara och försvarslösa. Det finns de som ibland i den allmänna diskussionen litet tanklöst hävdar, att välståndsutvecklingen ger anledning till uppfattningen, att de människor, som i dag har svårigheter, själva bär skulden till dem genom eget förvållande. Detta sägs ibland om t. ex. de alkoholskadade. Visst spelar väl vanligt mänskligt slarv in i något skede av alkoholskadornas uppkomst. Det kan göra det mer eller mindre, men jag tror att vi måste vara överens om att detta är alldeles

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

för enkelt som enda förklaring till denna komplicerade sjukdom.

Det moderna samhället, även i välståndets utformning, kommer inte att befria oss från bekymmer för de enskilda människor, som inte lyckats lösa sig helskinnade genom svårigheterna, svårigheter som bottnar i hets och oro, för att nu endast nämna ett par orsaker.

Det är min förhoppning att vi skall komma fram till möjligheter att effektivt bereda de alkoholskadade ökad hjälp och vård. Samhället gör mycket redan, men vi måste fortsätta att bygga ut de resurser som kan ge än bättre resultat. Forskning och nya medicinska vårdformer behöver ökat stöd, och vi måste visa ett stort intresse för utbyggnaden av de former som kan ifrågakomma för fortsatt hjälp, exempelvis efter anstaltsvistelse, för att ge de alkoholskadade möjlighet att anpassa sig på nytt i samhället.

I detta sammanhang vill jag uttrycka min tillfredsställelse över att länkorganisationerna föreslås skola få ett med 100 000 kronor förhöjt anslag. Jag tror att länkorganisationernas arbete är så betydelsefullt och så välsignelsebringande för enskilda människor och deras familjer, att det väl förtjänar ökat stöd från samhällets sida.

När jag nu gjort ett par reflexioner rörande de behov av stöd från samhället som vi har anledning att i olika sammanhang beakta, kan jag inte underlåta att också säga något om de senare årens politiskt sett mest brännbara fråga, nämligen den skattediskussion som har förts. Man kan fråga sig hur våra möjligheter egentligen skulle ha varit att bedriva ett socialt framtogsarbete, om de förslag till skattesänkningar, som gång på gång framförts av oppositionspartierna, verkligen hade genomförts. Ibland har dessa skattesänkingsförslag varit sammanfogade med besparingar på olika punkter, besparingsförslag som varit myc-

ket vittsyftande beträffande det sociala program som riksdagens majoritet avslutit sig till. Under gårdagens remissdebatt aviserade högerledaren herr Heckscher förslag om skattesänkning som går längre än regeringens förslag. En ytterligare skattesänkning blir enligt herr Heckscher möjlig genom samtida besparingsförslag. På vilka punkter nedprutningar av de föreslagna utgifterna skulle ske nämndes inte, men var dessa än träffar betyder de minskade möjligheter till en aktiv politik på det ifrågavarande området. Det är klart att högern gentemot vad jag här har sagt kan invända att vi således är tvungna att ständigt öka utgifterna. Ja, jag skulle vilja säga att ett progressivt samhälle alltid kommer att känna trycket av de många behov och önskningsar på olika områden som växer fram. Arbetsuppgifterna blir tydligen inte mindre för samhället i och med att de enskilda människorna får det allt bättre.

Jag vill till slut uttrycka min tillfredsställelse över den anslagshöjning som föreslås till ungdoms- och nykterhetsverksamhet. Även om jag inte är beredd att till alla delar förklara mig nöjd, tycker jag ändå att det finns anledning att uttala ett erkännande för det föreslagna ökade stödet.

Situationen på detta område är också enligt min mening så allvarlig, att man med skäl kan säga att det är väl använda pengar när det allmänna satsar mera på den förebyggande verksamhet som ungdomsorganisationerna och nykterhetsrörelsen utför. Jag är övertygad om att det är en god investering för framtiden.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Statsverkspropositionen präglas av landets växande välstånd. När näringslivet blomstrar, ökar även ramen för samhällets insatser på skilda områden. Det vore emellertid orealistiskt att stanna inför statsbudgetens bild av ökade resurser utan att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

samtidigt peka på bristerna, som kanske just mot bakgrund av expansionen framstår i särskilt klar dager. Expansionen i vårt lands näringsliv är koncentrerad till vissa regioner, medan andra regioner drabbas av undersysselsättning och avfolkning. Samhället har hittills allt för passivt sett på dessa tendenser, vilket haft till följd att utvecklingen i vissa av våra avfolkningsregioner nu kommit till ett stadium, där effekten av utflyttningen blir allvarliga funktionsstörningar på samhällslivets skilda områden.

Jämtlands län, vars förhållanden jag naturligt nog bäst känner, var 1961 föremål för en nettoutflyttning om ca 2 200 personer. 1960 uppgick nettoutflyttningen till närmare 1 500 personer. Mot bakgrund av att det här rör sig om ett län med en samlad befolkning enligt 1960 års folkräkning av cirka 138 000 personer, måste denna nettoutflyttning betraktas som anmärkningsvärt omfattande, för att nu inte säga katastrofal. Inget annat län i vårt land torde under senare år ha kunnat uppvisa en relativt sett så stark utflyttning. Bakom dessa siffror döljer sig dock en utveckling, som egentligen är ännu mer skrämmande än siffrorna låter ana. Från länet flyttar de yngre årsklasserna, och tyngdpunkten i befolkningens åldersklassfördelning förskjutes följaktligen genom utflyttningen upp till allt högre åldrar.

Denna utveckling har under flera år varit en källa till allvarlig oro bland kommunalmännen i länet. Konsekvensen härav blir nämligen att skatteunderlaget stagnerar eller sjunker samtidigt som anspråken på kommunerna, t. ex. när det gäller folkpensionskostnaderna, stiger. Så kan inte utvecklingen få fortsätta. Situationen blir under dylika förhållanden svårbemästrad. Frågan om en effektiv utjämning av de kommunalekonomiska konsekvenserna av denna utveckling är följaktligen i hög grad aktuell.

Samhällets åtgärder för anpassning till utvecklingen, d. v. s. befolkningsomflyttningen, är givetvis av den allra största betydelse. Inte minst kommunernas möjligheter till fortbestånd och möjligheter till utveckling bör tillvaratas. På lång sikt är detta emellertid icke tillräckligt. Målsättningen måste vara att tillvarata även avfolkningsbygdernas egna resurser av arbetskraft och råvaror. I detta läge med en fortgående utflyttning från vissa län är det alltså motiverat att extraordinära åtgärder kommer till stånd med statens medverkan för att bryta den negativa befolkningstendensen och föra utvecklingen in i nya banor. På lång sikt måste det vara bättre ekonomi att tillvarata avfolkningsregionernas inneboende resurser än att låta nuvarande utveckling fortlöpa och göra dessa bygders fortbestånd som funktionsdugliga samhällsliga enheter beroende av ett successivt utbyggt statligt stöd i skilda former. Inte minst av psykologiska skäl behöver avfolkningsbygderna en positiv chans till differentiering av näringslivet och till utveckling av de redan dominerande näringarna.

De näringslivsutredningar, som kommit till stånd länsvis och som redan slutförts i något län, bör i detta sammanhang kunna ge värdefulla synpunkter på vad som i varje särskilt fall brister och var åtgärderna bör sättas in. Det jämtländska skogsbruket har varit föremål för en särskild dylik utredning. Den omständigheten att skogsbruket behandlades fristående och med särskild skyndsamhet motiverades med dess betydelsefulla ställning i länets ekonomi. Det nu föreliggande betänkandet ger en rad betydelsefulla anvisningar om var åtgärder bör sättas in. Utan att avvakta vilka åtgärder i stort som den jämtländska skogsutredningen kan leda till har en motion väckts vid denna riksdag med påpekande att länets aktuella befolkningsmässiga situation motiverar skyndsamma åtgär-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

der för skogsvägnätets utbyggnad, vilket är en nyckelfråga i sammanhanget. Förutsättningarna för att det skall bli möjligt att vidta andra åtgärder för näringslivets upprustning, rekryteringen av arbetskraft m. m. är starkt beroende därav.

Det bör, herr talman, i detta läge finnas plats för extraordinära åtgärder i avfolkningsbygderna. Det vore oförsvarligt att låta dessa frågor vila i avvaktn på lokaliseringspolitikens långsiktiga och principiella utformning, som är föremål för särskild utredning. Talesättet att »medan gräset gror, dör kon» kan tyvärr få en påtaglig giltighet i detta sammanhang.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! När man studerar årets statsverksproposition kan man lätt konstatera att finansministern räknar med att disponera avsevärt högre statsinkomster än tidigare år. Dessa inkomster delar finansministern ut relativt frikostigt till olika ändamål. Med tillfredsställelse kan vi notera att hantverk, industri och yrkesutbildning också blivit ihågkomna; det är av naturliga skäl i första hand med tanke på denna sektor av samhället som jag studerar budgeten.

Den motion vid fjolårets riksdag, i vilken jag och några andra underströk värdet och betydelsen av att satsa mer på den hos hantverksmästarna bedrivna yrkesutbildningen såsom en utomordentligt god och för samhället billig utbildningsform, har helt vunnit ecklesiastikministerns och finansministerns förståelse, och de önskemål som framfördes i motionen har i årets statsverksproposition tillgodosetts. Jag tackar för detta och för det förtroende som därigenom visats företagarna inom denna sektor. Jag är övertygad om att det är väl använda pengar, som kommer att tillföra våra yrken många ur statens synpunkt billigt utbildade, kvalificerade ungdomar. Helst ser jag att det blir så

många, att ecklesiastikministern snart skall finna anledning att satsa ännu mer på denna utbildningsform, som jag för övrigt av personlig erfarenhet inom åtminstone ett par yrken vet betyder mycket för de ungdomar som kommer i åtnjutande av den.

På ännu en punkt har jag anledning att till ecklesiastikministern uttala min tillfredsställelse. Det gäller anslaget för granskning av utförda gesällprov. Här har departementschefen föreslagit, att ett schablonmässigt beräknat belopp ställs till Sveriges hantverks- och industriorganisationers förfogande för nästa budgetår. Jag ber att på organisationens och egna vägnar få uttala ett tack härför och för det förtroende som visats oss.

I detta sammanhang vill jag emellertid ställa en fråga. Detta anslag gäller nästa budgetår, men för innevarande budgetår uppstår en brist på åtskilliga tusen kronor. Det är pengar som enskilda granskningsmän eller länsdistrikt för närvarande delvis ligger ute med. Den 20 januari 1962 uppgick denna brist till 6 869 kronor, och den beräknas vid budgetårets slut uppgå till 15 000 kronor. Detta är inga stora belopp i en statsbudget, men för enskilda människor kan de ha avsevärd betydelse. Granskningsmännen utför uppdrag åt staten eller ett av dess organ, och de har utlovats rese- och traktamentsersättning för detta. Vi mindre företagare är visserligen vana att utföra vissa uppdrag utan ersättning, men i detta fall, där ersättning är utlovad och fastställd, synes det mig vara statens moraliska skyldighet att stå för kostnaderna, i all synnerhet som de ingår som ett led i finansieringen av en effektiv men för staten billig yrkesutbildning. Vid fjolårets riksdag begärdes i en motion en anslagshöjning enligt KÖY:s beräkning för detta ändamål. Motionen avlogs, och i dag ser vi resultatet av denna missriktade sparsamhet: på staten besvikna granskningsmän.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Anser departementschefen att vederbörande skall förlora de pengar som de lagt ut, eller har de att i någon form motse rättelse? Hur anser departementschefen att denna brist skall täckas?

Jag vill beröra en annan fråga som har nära anknytning till detta. Vid fjolårets riksdag pekade herr Magnusson i Borås och jag i denna kammare och herr Stefanson i första kammaren på att kostnaderna för ombudsmannainstitutionen syntes alltför höga i förhållande till institutionens nuvarande arbetsformer och värde för utbildningen. Vi begärde en utredning. Statsutskottet delade vår uppfattning som framgår av dess utlåtande 1961:8, punkt 57. Kungl. Maj:t anbefallde genom beslut den 2 juni 1961 översyn av institutionen. I årets statsverksproposition meddelas att KÖY inte haft möjlighet att verkställa utredningen utan vill återkomma till budgetåret 1963/64. Det finns anledning att beklaga att en anbefalld översyn, som inte har större omfattning än denna men som siktar till att åstadkomma effektivare åtgärder för samma eller kanske t o. m. lägre kostnader, skall behöva ta en sådan tid. Är anledningen underbemanning hos KÖY så finns det kanske större anledning att göra en personalförstärkning där än på vissa andra områden.

Herr talman! Hittills har detta anförande andats en viss tillfredsställelse över att regeringen tillmötesgått oss på en del punkter. Det är naturligt att ge uttryck åt denna tillfredsställelse. Exemplet visar dessutom, att det trots allt är värt att arbeta i oppositionen.

Betyder nu detta att allt är gott och väl här, sett ur den synvinkel varur jag studerar statsverkspropositionen? Nej, herr talman, det är åtskilligt som måste förbättras. Jag skall peka på några saker.

Men innan jag gör det, vill jag erinra om att den sektor av näringslivet, vars företag visserligen betecknas som mindre — hantverk, småindustri, servicefö-

retag, fiske, jordbruk etc. — dock livnär cirka 1½ miljon människor. Ett samhälle som vårt — med stigande levnadsstandard — präglas bland annat av ökad efterfrågan på de varor och tjänster just sådana företag kan erbjuda. Jag behöver bara nämna den montering, installation, reparation och tillsyn som erfordras för att industriens serietillverkade produkter skall fungera tillfredsställande hos konsumenten-allmänheten. Efterfrågan på individuellt tillverkade, för den enskilde värdefulla varor har också ökat. Jag vill dessutom framhålla dessa företags stora betydelse som underleverantörer till exporterande större företag.

Trots detta och trots att regeringen ofta erkänner dessa företags betydelse har vi alltså kämpat mot vissa för oss speciella svårigheter.

Kvalificerad yrkesutbildad arbetskraft är förutsättningen för fortsatt utveckling och ökad konkurrenskraft. Detta gäller för övrigt hela näringslivet. Ofta ser sig företag nödsakade att skaffa utländsk kvalificerad arbetskraft. Detta medför svårigheter, inte bara beträffande språk och bostäder; de kan på sikt även medföra andra problem.

Mot den bakgrunden synes det mig anmärkningsvärt att departementschefen motsatt sig den anslagshöjning som KÖY begärt för verksamheten vid lokala yrkesskolor. Denna höjning var huvudsakligen avsedd att täcka de automatiska utgiftsökningarna, men medlen skulle även användas för verksamhetens utbyggnad och för inbyggda skolor för handeln och det husliga området. Med tanke på den brist som föreligger på kvalificerad arbetskraft borde denna anslagshöjning kunna beviljas. Då vi för närvarande har praktiskt taget full systerställning och finansministern anser att så skall bli fallet även i fortsättningen, borde motsvarande begränsning kunna göras av den stora höjningen av anslaget under femte huvudtiteln till så kallade omskolningskurser.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Det är beklagligt att den enda hög- borg för fortbildning, utveckling, rådgivning och forskning, som vi har inom denna sektor av näringslivet, nämligen statens hantverksinstitut, inte heller i år får den begärda förstärkningen av sin informations- och rådgivningsverksamhet och inte den synnerligen välbehövliga upprustningen och nyanskaffningen av för länge sedan utgången, försliten materiel. Ett statens hantverksinstitut måste kunna följa med i utvecklingen minst lika snabbt som allmänheten och den hårdnande konkurrensen kräver av företagaren. Institutet skall helst ligga före och omedelbart kunna vidarebefordra nya rön till vederbörande företagare. Det kan institutet inte göra med gammal, försliten utrustning. Jag kan som exempel bara nämna att den svetsformare som används vid undervisningen är 36 år gammal och följaktligen av en konstruktion som inte på länge har använts inom näringslivet. Kostnaden för en ny maskin är cirka 20 000 kronor. Maskinen för verktygsslipning är 20 år gammal och den enda som finns på institutet. Nyanskaffningskostnaden är även här cirka 20 000 kronor. Maskinerna på ett flertal avdelningar inom institutet är mellan 20 och 35 år gamla. Det är inte rimligt, herr talman, att undervisning skall ske med sådana maskiner, som eleverna sannolikt inte ens kommer i kontakt med i sitt arbete — möjligen vid besök på något tekniskt museum.

Orsakerna till de nuvarande missförhållandena är helt enkelt att anslagen tidigare varit så små, att de inte medgivit någon nyanskaffning. För att undervisningen inte skall bli förfelad, är det nödvändigt att en upprustning nu sker.

I detta sammanhang bör också uppmärksammas de ökade krav på rationaliserade produktionsmetoder som de nya marknadsförhållandena innebär även för den mindre industrien. När man ute i näringslivet, med teoretiskt

och i vissa fall praktiskt stöd från statsmakterna, går in för rationalisering, är det minst sagt ologiskt att utbildningen måste ske med hjälp av antikverade maskiner.

Vid 1961 års riksdag väcktes motioner om en ingående översyn av upprustningsbehovet för institutet. Vid behandlingen av frågan uttalade statsutskottet att hantverksinstitutet borde företa en närmare översyn av föreliggande upprustningsbehov och därefter till Kungl. Maj:t inkomma med förslag. I sitt utlåtande framhöll utskottet bl. a. följande: »Det är givetvis angeläget, att hantverksinstitutet med hänsyn till sin undervisnings- och instruktionsverksamhet förfogar över en utrustning, som motsvarar utvecklingens krav och som kan ge den undervisning som meddelas en även i tekniskt hänseende förebildlig karaktär.» Utskottet underströk vidare att på en del områden råder en eftersläpning, som är till olägenhet för verksamheten.

Enligt departementschefens yttrande i statsverkspropositionen bestyrker den verkställda utredningen, att institutets uppsättning av apparater, instrument och maskiner behöver förnyas och moderniseras.

Vad beträffar kursverksamheten innebär departementschefens förslag, att institutet med oförändrad verksamhetsnivå icke erhåller tillräcklig kompensation för de senaste årens allmänna lönekostnadsökning och icke heller torde komma att erhålla procentuell täckning för den lönekostnadsstegring, som kan förutses komma att inträffa under år 1962 i samband med lönerörelserna. Varje procent lönestegring skulle för institutet innebära en kostnadsökning med 13 000 kronor för år.

Det betyder att det statliga stödet för kursverksamheten minskar relativt sett. Samtliga områden erhåller ett proportionsvis mindre stöd från det allmänna än tidigare. Till de aktuella nyplanerade verksamhetsuppgifter, som anges i

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

institutets riksdagspetita och av vilka behov otvivelaktigt föreligger i dagens tekniska och ekonomiska situation, tages i statsverkspropositionen ej heller någon hänsyn.

Beträffande kursverksamheten kan vidare även nämnas, att den tekniska utvecklingen medfört, att kurserna blivit väsentligt mera avancerade än tidigare och i många fall grundligare. Kostnaderna för lärare och föreläsare, undervisningsmateriel, administration m. m. har härigenom relativt ökat. Den ambulering kursverksamheten ute i landet uppvisar en fortsatt ökning, vilket även medfört högre kostnader, närmast rese-, transport- och traktamentskostnader. Verksamhetsökningen har givetvis också tillfört institutet ökade inkomster, kan man säga. Det är sant, men kostnadsstegringen är så väsentlig, att institutets förutsättningar att kunna upprätthålla och utveckla sin verksamhet allvarligt försämrats. I detta sammanhang kan noteras, att institutets kursavgifter torde vara de högsta som förekommer inom ett offentligt undervisningsorgan, även om hänsyn tages till att kurserna är av sådan art att i regel mycket kvalificerad teknisk och dyrbar specialexpertis måste utnyttjas och kostbar undervisningsmateriel komma i fråga.

Då genom statliga initiativ på många andra håll inom samhällslivet åtgärder syftande till ökade utbildnings- och fortbildningsmöjligheter till rimliga och i många fall obetydliga kostnader för den enskilde vidtagits, synes det icke vara rätt och tillbörligt att främst den mindre företagsamhetens representanter — företagare och andra yrkesmän — skall särskilt hårt belastas i detta avseende. Ett medelkurspris av 125—175 kronor för vecka är avgjort för högt. Klagomål har i många fall redan förekommit över institutets kursavgifter, varför vid en eventuell ytterligare höjning av dessa institutets verksamhet allvarligt kan äventyras till följd av minskat deltagar-

antal. Inför den kostnadsstegring, som redan nu kan förutses inträffa under budgetåret 1962/63, måste, då kursavgifterna inom så gott som alla kursstyverna redan är i högsta laget, en avsevärd höjning av institutets anslag för kursverksamheten komma till stånd, därest kursverksamheten skall kunna bibehållas på samma nivå.

Lika oförstående har departementschefen visat sig för den föreslagna blygsamma höjningen med 38 000 kronor till resestipendium för bland annat yrkespedagogiska kurser i syfte att göra vederbörande bättre skickade att fungera som handledare för anställda, elever och lärlingar. Det finns givetvis mycket mer på yrkesutbildningsområdet att påpeka, men det sagda får räcka. Det gäller här inte heller några stora kostnader i förhållande till den produktionsfrämjande effekten, varför jag vågar hoppas att riksdagen kommer att behandla motionerna i berörda frågor välvilligt.

Så till slut några synpunkter på det ekonomiska området.

I fråga om den av regeringen och centerpartiet föreslagna och av riksdagen beslutade 50-procentiga höjningen av omsen skall jag åter be att få påpeka några i högsta grad angelägna justeringar.

Det är inte rimligt att t. ex. investeringsvaror, de s. k. krångelvarorna fiskredskap, begagnade traktorer o. s. v., är belagda med omsättningskatt — och det är än orimligare, att vissa varor skall belastas dels med oms å 6,4 procent, dels med en ytterligare 20-procentig försäljningskatt. Lika orättvist synes det mig vara att denna grupp företagare som underleverantörer skall belastas med oms. Dessa förhållanden innebär strukturella förskjutningar inom näringslivet på så sätt att de större företagen minskar sina beställningar hos de mindre företagen av underleveranser. Dessa mindre företag drabbas sålunda i dubbel mening av omsen. Det

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

är väl en konsekvens, som jag vågar tro att regeringen inte avsåg, när omsen genomfördes, och vi hoppas därför på rättelse i detta avseende.

När finansministern i går talade om omsättningsskatten sade han bl. a. att den var »konsekvent och rättvis». Med anledning av detta yttrande kan jag inte underlåta att erinra om att i förordningen om allmän varuskatt undantages vissa tjänsteprestationer av s. k. ringa omfattning samt vissa tjänsteprestationer med avseende å kläder eller andra textilvaror från omsättningsskatt.

Syftet med paragrafen är enligt departementschefens kommentar i fjol att underlätta skattens handhavande. Men departementschefen framhöll även att sådant undantagande skall ske på så sätt att därmed icke följer konkurrensmässiga eller andra olägenheter samt att befrielsen från skattskyldighet icke framstår som orättvis.

Vi finner det i och för sig ganska motiverat, att man av praktiska skäl på detta sätt sökt begränsa antalet skattskyldiga, inte minst med tanke på det besvär som omsättningsskatten förorsakar. Häremot får emellertid vägas det förhållandet, att en dylik gränsdragning inte kan undgå att medföra konkurrensmässiga olägenheter och orättvisa, då vissa näringsidkare blir skattskyldiga och andra icke. Frågan får särskild aktualitet genom det förhållandet att man under senare år kunnat konstatera en stark ökning av antalet personer, som vid sidan av sin ordinarie avlönade anställning bedriver reparations- eller annan serviceverksamhet på fritid. Bestämmelserna medverkar till att från den reguljära företagssamheten överföra ytterligare verksamhet till irreguljära företag, ofta utan ordnad bokföring och utan registrering för inbetalning av såväl varuskatt som övriga skatter.

Bestämmelserna i den berörda paragrafen premierar alltså på ett omotiverat sätt vissa företagare, medan andra

företagare inom branschen har att debitera och inbetala omsättningsskatt. Genom den av 1961 års riksdag beslutade 50-procentiga höjningen av omsättningsskatten framstår dessa orättvisor än tydligare. Nettovinsten torde i många mindre företag inte belöpa sig till så mycket mer än 6—7 procent på omsättningen, eller ungefär samma belopp som den lojale företagaren skall inleverera i omsättningsskatt. Det synes mig stridande mot all rättvisa att i en av Sveriges riksdag antagen lag skydda och premiera irreguljära skatteskolkan- de företagare på den lojale skattebetalande företagarens bekostnad och därigenom ytterligare försvåra den senares och dennes anställdas möjligheter till sysselsättning.

Det synes mig av dessa och ytterligare skäl, som jag tror mig veta att riksskattenämnden kan bekräfta, finnas anledning till att en översyn av förordningen snarast vidtages.

Vi företagare vill inte undandra oss några skyldigheter, men vi vill ha chansen att arbeta på lika villkor i såväl detta som alla andra avseenden, t. ex. vad gäller statlig och kommunal upphandling, byggnadsproduktion o. s. v. Vi vill framför allt syssla med produktiv verksamhet och så litet som möjligt med de tids- och kostnadskrävande uppgifter stat och kommun för närvarande ålägger företagarna i egenskap av uppborrdsmän och uppgiftslämnare.

Det har under det förflutna året diskuterats åtskilligt om näringslivets kreditförsörjning, särskilt när det gäller de mindre företagen. Åtstramningen av kreditgivningen har varit ytterst kännbar. Vi är på det klara med att samhälls-ekonomiska överväganden ligger bakom dessa åtgärder, men jag vill ändå göra finansministern uppmärksam på att situationen i detta avseende måste följas med stor uppmärksamhet. De tecken på en konjunkturavmattning, som visat sig de senaste månaderna, måste följas så att lättnader kan ske så snart

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

detta över huvud taget kan bedömas som lämpligt. För företagets del är det nuvarande låsta läget olyckligt. En förutsättning för att företagen skall kunna hävda sig i den växande konkurrensen utifrån är att de kan ordna sin kapitalförsörjning och därmed får säker grund för behövliga rationaliserings- och omställningsåtgärder. Det får icke glömmas, att affärsbankerna och sparbankerna är framför allt de mindre företagens främsta långgivare. Det är ju väl känt och har understrukits i olika sammanhang de senaste åren.

I detta sammanhang vill jag emellertid uttala min uppskattning av att 1960 års företagskreditutredning nu lagt fram förslag till ett nytt hypoteksinstitut, som rätt utformat och med rimliga lånevillkor borde kunna fylla en viktig uppgift som förmedlare av pengar från kapitalmarknaden, som annars är stängd för mindre och medelstora företag. Det nya institutet bör därför på ett verkligt sätt kunna komplettera de möjligheter till långgivning som finns via AB Industrikredit och företagarföreningarna.

En sak som berör de här problemen är de s. k. förtroendekrediterna. Numera har ju affärsbankerna möjlighet att bevilja sådana krediter. Men, herr talman, regleringen av kreditmarknaden har i detta fall medfört att denna låneform kunnat utnyttjas i mycket ringa utsträckning. Vid en fri kapital- och kreditmarknad torde vi ha anledning räkna med att dessa kreditmöjligheter skall bli vad de varit avsedda att vara, nämligen en hjälp till mindre företagare utan tillgång till s. k. tillfredsställande banksäkerheter.

Vi måste vara medvetna om att dessa statliga och halvstatliga kreditinstitut för den mindre företagsamheten i stor utsträckning har framtvingsats av kreditmarknadsregleringen.

Oavsett hur stormarknadsplanerna utvecklas för Sveriges del under de närmaste åren, kommer det utan tvivel att

krävas en hög beredskap hos företagen inom näringslivet. Denna beredskap behöver man för att kunna möta ofrånkomliga krav på omställning av produktion och försäljning, och den måste därför grundas på en tillfredsställande betalningsberedskap och likviditet. Detta i sin tur kräver både bättre självfinansiering och en smidigt fungerande kreditmarknad. Vi borde här i landet kunna skaffa oss bättre resurser och större slagkraft i dessa avseenden än flertalet andra länder.

Herr talman! Detta var några av den mindre företagsamhetens synpunkter på statsverkspropositionen. Många fler skulle kunna anföras, men det sagda får vara nog. Jag vill sluta med att understryka att ett beaktande av dessa synpunkter skulle gagna inte bara de 1,5 miljon människor som livnär sig på den mindre företagsamheten utan hela samhället.

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! När man läser årets statsverksproposition blir man gång på gång glatt överraskad av att finna att många nya anslagsbehov i år har tillgodosetts. Det gäller både önskemål som framförts i motioner under gångna år och sådana önskemål som man själv haft men inte velat föra ut till en vidare krets, eftersom man insett att det inte funnits möjligheter att effektuera dem.

Det har sagts att årets budget är en stark budget, som är totalbalanserad, ja, t. o. m. överbalanserad ännu så länge. Jag skulle vilja anlägga en annan måttstock på budgeten och ställa frågan: I vad mån hjälper årets budget oss att bli riktiga människor och lyckliga medborgare, ja, kanske rent av bättre människor? Mätt med den måttstocken är årets budget bättre än många tidigare, men den är dock inte särskilt imponerande inför framtidsperspektiven. Det förefaller utopiskt att tala om ytterligare skattesänkning när så många behov anmäler sig. Det finns så många

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

luckor i välståndet och materiella brister som hindrar människor från att orka med sina rent personliga svårigheter.

Såsom fru Eriksson i Stockholm tidigare under denna debatt framhållit behövs det bättre stödåtgärder med hänsyn till de dubbelarbetande kvinnorna, de ofullständiga familjerna och de mycket unga familjerna. Men jämsides därmed — det är en lika viktig sak — bör det ske en utbyggnad av rådgivningsverksamheten. Vi behöver flera familjerådgivningsbyråer, och den personella utrustningen måste förbättras. Våra kuratorer klagat över att tid och krafter inte räcker till för att följa upp de fall som man träffar på exempelvis vid sjukhusens gynekologiska kliniker. Att nödgas släppa kontakten med en abortsökande så snart hennes akuta nödsituation har på det ena eller andra sättet klarats upp är mycket otillfredsställande. Man har inte annat än i undantagsfall kunnat hjälpa en sådan kvinna att komma till rätta med hela hennes livssituation, där det ofta möter helt andra svårigheter än vad som utgör den närmaste anledningen till det akuta hjälpbehovet.

Jag vet att landstingens skyldigheter beträffande rådgivningsverksamheten ligger i öppen dag, men frågan är om den stimulans som statsbidraget innebär är tillräcklig eller om man på andra vägar bör söka åstadkomma en bättre utveckling av verksamheten.

Man skulle också vilja ställa frågan: Hur stora ansträngningar har vi gjort för att förebygga de påfrestningar på de dubbelarbetande kvinnorna som kanske leder till att äktenskapet upplöses och hemmet splittras? Det är ett alltför enkelt resonemang när man säger: »Låt bli att förvärsarbete och sköt bara hemmet, så håller familjebanden. Eller ta ett förvärsarbete och lämna barnen på daghem.» Det skulle behövas en arbetsgrupp inom eller utom departementet som gjorde en fortlöpande kartläggning av förhållandena på det familjepo-

litiska området. Dessa förhållanden ändras så snabbt att utredningsresultaten i vissa delar hinner bli föråldrade innan de kommer i praktisk tillämpning. I en sådan arbetsberedning eller arbetsgrupp skulle de mycket unga familjernas situation såväl som de frånskilda kvinnornas förhållanden — de kämpar ofta mot ren fattigdom på grund av både för låg lön och för lågt underhållsbidrag — kunna tas upp till undersökning. Man skulle önska att allt detta skedde från den utgångspunkten att människan ställs i centrum och att hennes personliga utveckling och ansvarskänsla fick det bästa tänkbara stöd.

Det finns flera områden där man i det dagliga livet träffar på förhållanden som skulle kunna rättas till med ett litet materiellt handtag och en stor portion sund medmänsklig hjälpsamhet. Vi har satsat på generella åtgärder som hjälper en stor grupp på en gång, och detta har varit nödvändigt. Skulle vi inte nu ha råd att inrikta oss på åtgärder som siktar direkt på den enskilda människan? Det är angeläget att detta kommer med i bilden när vi talar om standardhöjning. Av en produktionsstegring som medger en offentlig konsumtionsökning med 6 procent under år 1962 borde vi kunna satsa åtminstone en halv procent för att befrämja den medmänskliga attityden människor emellan.

En höjd levnadsstandard bör också innebära en bättre förmåga att välja. Vi hävdar ju att konsumtionsvalet skall vara fritt, men nog skulle det behövas en vägledning som lärde oss åtminstone att välja ting som inte är till direkt skada för både oss själva och vår omgivning.

I går framhöll högerns partiledare, herr Heckscher, att vi i vårt land borde inrikta oss på en målforskning som förbereder tillverkning av kärnvapen. Vi behövde därför inte skaffa oss dem; det är en fråga som vi skulle ta upp till avgörande senare. Stora grupper inom vårt folk är emellertid bestämda mot-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ståndare till att vårt lands försvar utrustas med kärnvapen. För en stor skara kvinnor har Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund varit språkrör när det gällt att resa motstånd mot anskaffande av atomvapen. Förbundet fasthåller alltså vid denna ståndpunkt. Inom de ideella organisationerna finns också många — såväl män som kvinnor — som har samma uppfattning. Man har all anledning att ta hänsyn till denna opinion när man skall bestämma sig för hur vårt försvar skall utrustas.

Kvinnorna ryser och bävar inför de verkningar som det andra världskrigets atombomber åstadkom såväl som för de kärnvapenprov som utförs i olika delar av världen. Kanske beror det på att vi kvinnor ibland har fått vara beredda att offra vårt liv för att ge liv, att vi är så dödsförskräckta för sådant som kan skada kommande generationer. Vi är övertygade om faran, och därför är vi också redo att med alla medel förhindra och bekämpa den. Jag vet att man betecknar ett sådant argument som känslotänkande, men känslan är också en del av människan, och den bör ha rätt att komma till tals någon gång även i denna debatt.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Mot bakgrunden av den väldiga bostadsbrist som vi har i landet och som vi alla känner till ter sig regeringens giv beträffande bostadsbyggandet föga nydanande. Uppjusteringen i fråga om bostadsbyggandets omfattning från cirka 70 000 lägenheter till 75 000 lägenheter för nästa budgetår kan man kanske tolka som en framgång, om än en mycket liten sådan. Det har skett ett litet framsteg till på det här området, nämligen höjningen av innevarande års produktionsnivå med 3 000 nya lägenheter.

Här skulle vi alltså enligt regeringens bedömningar ha nått den maximala omfattning av bostadsbyggandet som

de samhälleliga resurserna kan medge. Jag tillåter mig, herr talman, betvivla detta, men skulle det verkligen vara på det sättet, då är det mycket synd om de bostadsökande i vårt land. Det innebär nämligen att vi icke har förmåga att bygga oss igenom bostadsköerna, att bostadsbristen konserveras i ytterligare många år, för att inte säga årtionden. Det innebär vidare att hundratusentals människor alltså skall trängas i bostadsköerna. De bostadslösas problem är och förblir ett problem för överskådlig tid framöver.

Denna sanna men föga vackra bild från välfärdssamhället — regeringen önskar ju kalla vårt land vid det namnet — trodde vi kommunister skulle föranleda regeringen att äntligen komma med förslag om verkliga krafttag, ja, med något av en revolution i synsätt, inriktning och åtgärder. Jag noterar att vi väntat förgäves. Detta är kanske inte märkligt.

Det skulle emellertid vara märkligt, om inte snart tillräckligt många människor upptäckt att äganderätten till flerfamiljshusen med 60 procent av lägenhetsbeståndet ligger i privata händer. Till detta faktum måste fogas att även om statens och kommunernas samt kooperationens andel av lägenhetsbeståndet i flerfamiljshusen ökat, är det de privata byggmästarna som svarar för den största delen av såväl kommunernas som kooperationens byggande. Oavsett äganderätten till lägenheterna svarar de privata byggmästarna för produktionen av nya lägenheter.

Till detta kommer så äganderätten till byggnadsmaterialproduktionen. Även här — och i än större omfattning — är det enskilda bolag, truster och karteller som svarar för, och därmed också pris-sätter, det mesta av byggnadsmaterialet.

Förändringar i byggnadssätt, användandet av andra byggnadsmaterial, rationaliseringar och mekaniseringar — som givit till resultat att 27 byggnadsarbetare nu bygger 100 lägenheter lika

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

snabbt som 41 arbetare gjorde för endast några år sedan — tycks hittills inte nämnvärt ha påverkat bostadskostnaderna. Som exempel på förändringar kan anföras följande: om husets fasta kostnader, d. v. s. stomme och andra delar med lång livslängd, år 1900 tog 88 procent, så tog de år 1960 endast 38 procent. Installationer och inredningar tog 12 procent år 1900, medan motsvarande kostnader 1960 uppgick till 62 procent. Här har verkligen en revolution inträffat.

År 1920 svarade teglet för nära 100 procent av väggmaterialet i stenhus. Numera svarar det för knappt 60 procent. Det dominerande byggnadsmaterialet är nu betong och lättbetong.

Mot denna bakgrund inställer sig frågan om alla dessa förändringar i byggnadssätt och byggnadsstil samt rationaliseringar och mekaniseringar verkligen inte skulle kunna leda till lägre bostadskostnader. Om husens livslängd ökar från 30 å 40 till 50 å 60 år eller mera, leder inte det till avskrivningar av kapitalskulderna under längre tid och därmed till lägre hyror?

Nej, det gör det inte. I en artikel i Skandinaviska bankens tidskrift i november 1960 anger professor Johansson hyreshöjningarna under 1950-talet till 65 procent i nyproduktionen och 40 procent i hus som byggts tidigare än 1942. För oss är det uppenbart att vinstmarginalerna för de privata byggnadsmaterialproducenterna och fastighetsförvaltningarna ligger på sådan höjd att de hindrar en sänkning av bostadskostnaderna.

Vidare har vi tomtkostnaderna. Otaliga exempel på oskäligen mark- och tomtkostnader kan anföras. Jag kan här nöja mig med att hänvisa till borgarrådet Frank i Stockholms stad. Han kunde i Dagens Nyheter häromdagen meddela uppseendeväckande förhållanden när det gäller markköp. Vid köp av mark i det s. k. Sättraområdet uppskattade staden markvärdet till 11,3 miljo-

ner kronor. Ägarna ansåg för sin del området värt 57,8 miljoner kronor. Vid förlikning träffades uppgörelse om 30 miljoner kronor, alltså en tredubbling av stadens uppskattade pris. Det blev en liknande uppgörelse i Brännkyrka. Kommerskollegii värderingsmän uppskattade värdet till 923 000 kronor. Ägarna ansåg drygt 3 miljoner kronor vara ett skäligt pris, och slutresultatet av förhandlingarna gav en köpesumma på 1 800 000 kronor.

Man frågar sig onekligen hur värderingarna egentligen går till. Hur kan det komma sig att olika värderingsmän kommer till så helt olika värderingsresultat?

Jag skall emellertid inte syssla med den saken. Socialministern har ju lovat att se över här påtalade värderingsmetoder. I stället vill jag fråga, om det inte är på tiden att vi får en sådan ordning att den mark som behövs för bostadsbyggande verkligen kan ställas till disposition för sitt ändamål, utan att privata vinstintressen skall trissa upp priserna på här anfört sätt. Det är givet att tomtkostnader av detta slag måste höja bostadskostnaderna långt utöver vad som kan anses skäligt.

Vår mening är att kommunerna och alla samhällsnyttiga bostadsföretag skall erhålla prioritet vid mark- och tomtköp. En marklånefond bör upprättas, där kommunerna då egna likvida tillgångar saknas kan erhålla förmånliga lån för inköp av nödvändig mark för sitt bostadsbyggande. Sådana åtgärder skulle märkbart minska byggnadskostnaderna och därmed också bostadskostnaderna.

En fråga som har nära samband med byggnads- och bostadskostnaderna är räntepolitiken. Regeringens och riksbanksledningens starka tro på en hög ränta delas inte av bostadskonsumternas organisationer i vårt land. Hyresgäströrelsens senaste kongress antog också ett uttalande med krav på sänkt ränta. Kommunistiska partiets

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

riksdagsgrupp har upprepade gånger fört fram kraven om räntesänkning, och vi upprepar vårt krav i dag med särskild hänvisning till räntans betydelse för byggkostnaderna men också med tanke på de dryga kostnader som en hög ränta för med sig för alla mindre företagare.

Jag skall inte här upprepa alla kända argument om hur räntan inverkar på byggnadskostnaderna. Men jag vill upprepa vårt gamla krav att bostadsbyggandet måste få en ännu mer vidgad prioritet på den långa kapitalmarknaden. Bostadsbyggandet har en viss prioritet, men erfarenheterna gör kravet på en ännu starkare förmånsställning berättigat. Denna prioritet måste dock kompletteras med bestämmelser om att långa lån till nedsatt ränta skall tillförsäkras alla kommunala, kooperativa och andra samhällsnyttiga bostadsbyggnadsföretag. Denna väg torde emellertid inte vara framkomlig med mindre än en lagstiftning kommer till stånd, som ålägger alla banker samt hypoteks- och andra kreditinrättningar att solidariskt ställa långa lån till bostadsbyggandets förfogande, förslagsvis till 3 procents ränta.

Om denna väg inte skulle visa sig framkomlig, anser vi kommunister en ändring av placeringsbestämmelserna beträffande ATP-fonderna påkallad. Dessa ständigt växande fonder, som för nästa budgetår beräknas till 1 250 miljoner kronor, bör enligt vår mening — i varje fall till dess jämvikt åstadkommit på bostadsmarknaden — ställas till förfogande för att finansiera byggandet av bostäder. Tänkbart är också att en kombination av dessa båda vägar säkrar framgången på vägen till målet: ökat bostadsbygge och minskade bostadskostnader.

Det skulle vara en lucka i mitt resonemang om jag inte sade ett par ord om arbetskraftstillgången. Jag är angelägen att i detta avseende poängtera att vi inte kan godtaga att bostadsbyggan-

det skall utgöra något slags regulator i konjunkturenvängningarna. Bostaden är en primär rättighet för varje medborgare. Arbetsplatser utan bostäder eller bostäder utan arbetsplatser innebär samma fördömelse. Här gäller det en avvägningsfråga, där tyvärr avvägningen hittills gynnat industri och näringsliv med alltför många överslag till industriens och näringslivets fördel. Jag behöver bara hänvisa till den svåra bostadsbrist som råder i Stockholm och andra större städer och tätorter. Jag är helt medveten om svårigheterna vid denna avvägning, men resultatet hittills är ju mer än skrämmande för bostadssidan. Bostädernas andel i bruttoinvesteringarna ger samma utslag vid bedömningarna.

Man brukar säga: För att inte ta fel i politiken skall man akta sig för att låsa sig fast vid ståndpunkter. Regeringen, enkannerligen finansministern, har nogsnamt sett till att man inte låst sig fast vid fixa ståndpunkter. Det tillhör inte de lättaste uppgifterna att finna regeringsståndpunkterna. Vad gäller prognoserna för det närmaste årets — eller de närmaste årens — ekonomiska bedömningar tror jag mig dock ha funnit den ståndpunkten, att regeringen är tämligen övertygad om att industriinvesteringarna gällande byggnader och anläggningar kommer att minska. Kommerskollegium tror för sin del på en minskning.

Till den prognosen kan fogas några siffror. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens statistik för arbetslösheten den 11 december 1961 hade vi i landet 19 409 anmälda arbetslösa. Av dessa var 7 705 byggnadsarbetare, och av dessa byggnadsarbetare 1 492 träarbetare, 152 rörarbetare, 5 027 grovarbetare och 1 034 murare, 125 elektriker och 834 målare var arbetslösa.

I mitt hemlän, Gävleborgs län, hade vi den 15 januari i år 844 arbetslösa byggnadsarbetare. Enbart i Gävle stad har vi 195 arbetslösa byggnadsarbetare,

Vid remiss av statsverkspropositionen n. m.

men det står 4 400 sökande i bostadskön.

Dessa exempel, kommerskollegii prognos och arbetslösheten, ger vid handen att bristen på arbetskraft för bostadsbyggande i varje fall lättar, och det tycks ha kommit till uttryck i regeringens plan för nästa år, där man ökat antalet nya bostäder från 70 000 till 75 000.

Jag tror emellertid att man kan få ännu mera arbetskraft. En utväg som för oss inte är främmande är att minska rekrytutbildningstiden med låt oss säga två månader — inte för att försvarets slagkraft skall minska utan så att vi skall säkra en effektivare utbildning på kortare tid. Slöseriet med den mänskliga faktorn i militärlivet är så ofta omvittnad att förslaget bör tas upp till allvarlig prövning. Många arbetstimmar skulle därmed ställas till disposition för bostadsbyggandet.

Om sålunda viljan finns för att bygga bort bostadsbristen, har man reala möjligheter härtill. Det handlar helt enkelt om takten i tillvaratagandet av de möjligheter som finns. Det gäller allvaret i de många deklARATIONER som avges, d. v. s. viljan att verkligen bygga bort bostadsbristen.

Regeringen sitter nu med alla kort på hand. Att öka bostadsbyggandet från 70 000 till 100 000 lägenheter per år fordrar framför allt långsiktig planering. Sådan långsiktig planering har ännu inte kommit till stånd, men den kommer enligt socialministern, och det är bra. Siffran 100 000 lägenheter per år i dagens läge, utan långsiktig planering, är en orealistisk siffra. Den skulle dock inte ha varit orealistisk om planeringen kommit till stånd tidigare, om arbetskraften också givits arbete vintertid. Vi anser emellertid att bostadsbyggnadsutredningens och regeringens målsättning för nästa budgetår — 75 000 lägenheter — är alltför pessimistisk. Vi anser det fullt möjligt att för nästa budgetår bygga minst

80 000 lägenheter och dessutom, med hänvisning till våra förslag, till betydligt lägre kostnader.

I detta sammanhang kanske till synes smärre, men för bostadskonsumenter och för folk i bostadsköerna icke oväsentliga frågor är kravet på obligatorisk bostadsförmedling, kravet på bättre planering av lägenheterna, främst med tanke på husens livslängd, och ett framtida ökat behov av större lägenheter. I sammanhang med den senare frågan bör man utreda behovet av fritidsbostäder för i första hand bostadskonsumenterna i storstäderna. Ökad fritid och tilltagande motorism ändrar snabbt bostadskonsumenternas önskningsar bekräftande bostaden.

Avslutningsvis och som en sammanfattning vill jag säga: Beträffande omfattningen av bostadsbyggandet, strävan att bygga billigare, kardinalfrågorna i bostadspolitiken, saknar regeringen enligt vår mening perspektiv. Vad däremot gäller lånebestämmelser, ränteftergifter och familjebostadsrabatter signalerar socialministern en utredning som vi är mycket intresserade av. Vi önskar socialministern framgång i det arbetet och hoppas bara att utredningen skall kunna slutföras inom rimlig tid. Andra förbättringar — gynnsammare regler för bestämmande av högsta belåningsvärden, förenklade och gynnsammare regler för den statliga bostadslånegivningen, höjning av inkomststrecken för erhållande av familjebostadsrabatter — ger vi vår anslutning till. Emellertid, herr talman, i kardinalfrågorna, flera bostäder, lägre bostadskostnader, där saknas den handlingskraft som vi skulle ha önskat.

Allra sist en fråga: Om man inte i tider av hög sysselsättning, överfyllda statliga kassakistor och med en högt tekniskt utbildad arbetskraft kan bygga bort den för tiotusentals människor katastrofala bostadsbristen, när kan man i så fall bygga bort den?

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr CARLSSON i Huskvarna (fp):

Herr talman! Jag skall här med några få ord ta upp en fråga — jag vet inte säkert om den hör hemma i denna debatt, men då jag tror att den inte har nämnts och förmodligen inte heller kommer att nämnas i denna debatt, dristar jag mig ändå att ta kammarens tid i anspråk under ett par minuter. Det gäller de militära förläggningarna, kasernernas standard.

Vid en konferens som hölls förra året satt jag med i en arbetsgrupp, i vilken trivseln i det militära livet diskuterades. Där påtalades mycket kraftigt hur omoderna och förslitna förläggningarna ofta är. För att själv se hur förhållandena var, gjorde jag ett besök på en förläggning inte så långt härifrån. Jag skall i ärlighetens namn säga att den var under reparation, vilken hade påbörjats i den undre våningen. Jag stod dock frågande till varför en förläggning skulle behöva förslitas så till den grad som hade skett innan några åtgärder vidtogs.

De inkallade kommer i regel från hem med någorlunda moderna och goda bostäder. Min mening är inte att en förläggning behöver ha någon lyxbetonad miljö eller inredning. Men jag anser dock att den skall verka trivsam. Den skall inte på något sätt behöva vara deprimerande. Man fordrar att det skall finnas ett ordentligt logement. Jag tänker härvid inte på sängar och madrasser, något som visst nämnts tidigare i denna kammare för någon tid sedan. Jag tänker på inredningen — ett tvätt-rum med någorlunda bekvämligheter, ett logement som inte är förslitet och ett dagrum där det går att vistas och känna litet trivsel. Eftersläpningen härvidlag är, tycker jag, för stor. Soldat-hemmen, som ofta ligger i närheten av förläggningarna, blir tillflyktsort för en del av de värnpliktiga, men de avhjälp-er inte och ursäktar inte missförhål-landena.

Försvarskostnaderna, som vi varit

överens om, uppgår för nästa budgetår till mer än 3 200 miljoner kronor. Däri inryms givetvis vissa ombyggnads- och moderniseringsarbeten, och det lär finnas en plan, enligt vilken utbyggnaden och moderniseringen skall ske under 60-talet. Jag tycker inte det är orimligt att begära, att det inom ramen för dessa belopp skall finnas utrymme för förbättringar som skapar ökad trivsel. Det behöver inte bli så kostsamt. Jag vill vädja till försvarsministern att moderniseringen sker i raskare takt och att man vid utbyggnaden tänker litet mera på förläggningarnas klass. I en tid, då vi moderniserar och gör förbättringar på så många olika områden, är det inte ur vägen att de militära anläggningarna får en make up.

De frågor, som jag nu kortfattat berört, är nog så viktiga för våra pojkars trivsel inom försvaret — det gäller givetvis inte bara de värnpliktiga utan även befälet.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Den formella anledningen till den debatt vi nu har i kammaren är remissen till utskotten av Kungl. Maj:ts proposition nr 1 angående statsverkets tillstånd och behov under nästa budgetår — därav namnet remissdebatt. Jag konstaterar med beklagande, eftersom detta är regeringens mest omfattande proposition, att ingen ledamot av regeringen uppenbarligen anser det värt att lyssna till debatten om regeringens förslag. Statsråden anser sig väl ha fyllt sin uppgift efter debatten med partiledarna. Vi begär naturligtvis inte att statsrådsbänkarna skall vara överfyllda eller ens väl besatta, men någon regeringsledamot kunde kanske avdelas för att följa debatten — även under lunchtid — när vi har så många statsråd. Det är ju inte alltid man kan få svar av andra här i kammaren, utan man vill ha svar av statsråden direkt. Det är inte bara »överbefälhavarna» som har något på hjär-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tat. Även vi »meniga» i ledet, kan vilja ställa en eller annan fråga till statsråden.

I årets statsverksproposition meddelade civilministern helt kort att frågan om statstjänstemännens förhandlingsrätt var under beredning inom departementet, att överläggningar under året hållits med statstjänstemännens huvudorganisationer men att något förslag ej kunde föreläggas årets riksdag. Knapphändigare kunde denna viktiga och omfattande fråga näppeligen registreras. Det lät föga hoppingsivande. Men med hänsyn till vad som senare inträffat är det något lättare att förstå denna civilministerns ordknapphet. Inför en avgörande förhandlingsomgång har civilministern inte velat lätta på slöjan. Att statstjänstemännens huvudorganisationer och civilministern slutligen lyckats nå enighet om riktlinjerna för den fortsatta behandlingen av denna fråga hälsar jag med tillfredsställelse. Det får väl tolkas så att man även kommit fram till principiell enighet i huvudfrågorna. Men vägen till en slutlig lösning är alltså lång. Det har varit många svåra nötter att knäcka; frågan har diskuterats och utretts i snart trettio år. Då dess lösning är beroende av vissa grundlagsändringar, kan ett definitivt beslut fattas först vid 1965 års riksdag, alltså efter andrakammarvalet 1964. Parterna har sålunda ännu åtskillig tid på sig att penetrera och förhandla om förhandlingsrättens många problem.

Inte minst bör den församling, i vilken vi nu befinner oss, vara intresserad av frågans lösning. Vilken roll skall riksdagen — som har att fatta beslut om statsutgifterna — spela i sammanhanget? Skall dess roll såsom hittills inskränkas till ett konfirmerande eller ratificerande av förhandlingsöverenskommelser utanför riksdagens murar, bildligt talat — ibland kommer ju uppgörelserna till här i huset — eller skall riksdagen ges möjlighet att i fortsättningen få ökad insyn i överläggningar-

na eller eventuellt deltaga i förhandlingarna genom särskilda delegerade? Kommer i så fall professor Håstads gamla tanke på ett riksdagens löneråd att förverkligas?

Lösningen av frågan om förhandlingsrätt för statstjänstemännen och kommunaltjänstemännen är ett problem som berör icke bara de i offentlig tjänst anställda utan i lika hög grad riksdagen. Jag förutsätter att inrikesministern senare i år i propositionen om lönerna för de statsanställda kommer att lämna en utförlig redogörelse för innebörden av det förhandlingsresultat som uppnåddes i förra veckan.

I socialministerns del av statsverkspropositionen finns ett kapitel som jag skall beröra något. Efter en framställning från TCO 1960 tillsattes en utredning om åtgärder för att effektivisera arbetsförmedlingen för tjänstemän. I utredningen var arbetsmarknadsstyrelsen, Arbetsgivareföreningen, LO, TCO, SACO och SR representerade. I det betänkande som utredningen framlade i september 1961 lämnades en ingående redogörelse för utvecklingen på arbetsmarknaden, särskilt beträffande det stigande antalet tjänstemän, vilket sammanhänger med omskiktningen av befolkningen. Förmedlingsarbetet inom denna sektor har ökat starkt. Det gäller lärare med akademisk utbildning, folk- och småskollärare, facklärare, universitetsstuderande och elevpraktikanter inom bl. a. de tekniska områdena. Många skäl talar för att förmedlingsarbetet kommer att öka ytterligare under 60-talet.

Ökningen av arbetet har emellertid inte sin motsvarighet i en ökning av personalresurserna. Då arbetsförmedlingen förställdes den 1 januari 1948 fanns på tjänstemannaförmedlingen 89 befattningshavare. Den 1 januari 1961 var antalet 91, alltså en ökning med två under de gångna 13 åren, trots den starka ökningen av arbetsvolymen.

Utredningen — i vilken arbetsmark-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nadens parter som jag tidigare nämnt var representerade — föreslog enhälligt en förstärkning med 59 tjänster. Arbetsmarknadsstyrelsen har i allt väsentligt anslutit sig till utredningens uppfattning och i sina petita föreslagit 55 nya tjänster. Socialministern föreslår i år en väsentlig ökning, dock icke så stor som arbetsmarknadsstyrelsen ville ha, på arbetsförmedlingarna, sammanlagt 205 extra ordinarie tjänster. Därav ligger emellertid 100 på den allmänna förmedlingen och på ungdomsförmedlingen. Tjänstemannaförmedlingen får hälften av vad utredningen enhälligt föreslagit.

Socialministern anser att, genom de åtgärder han föreslår, de av utredningen påyrkade förbättringarna i fråga om tjänstemannaförmedlingen torde »väsentligen kunna åstadkommas». I detta ord »väsentligen» kan man naturligtvis inlägga olika tolkningar. Man kan fråga hur mycket som kan åstadkommas med halva den ökning som utredningen föreslagit.

Fördelningen av ökningen på de olika avsnitten kan starkt ifrågasättas. Socialministern borde i överensstämmelse med det enhälliga utredningsförslaget ha lagt mer på tjänstemannaförmedlingen, eller kan det möjligen vara så att han tänker utnyttja det ytterligare anslag han begärt på 3,6 miljoner till extra tjänster som en reserv för att tillmötesgå utredningens förslag?

Så till sist några ord om finansministerns budget. Den uppvisar ett överskott på driftbudgeten på drygt 1,5 miljarder. Men den är som ett isberg: en stor del ligger under ytan i form av väntade nya utgifter för bl. a. invalidpensioneringen, höjningen av stats-tjänstemännens löner och bidraget till skattetyngda kommuner. Dessa underliggande delar kommer senare att tinas upp i vårsolens glans. Ingen vet i dag hur mycket som blir synligt ovanför ytan.

Finansministern verkar aldrig riktigt

glad när skattesänkningar kommer på tal. Hans natur är sådan att skattehöjningar för honom är något av ett livselixir, för att vara litet elak. Med det förslag han lade fram i höstas anser han uppenbarligen all rättfärdighet vara uppfylld. Den sänkning han då föreslog var emellertid mycket blygsam. Det rörde sig om netto 55 miljoner kronor. I finansplanen talar nu finansministern om den ytterligare statsfinansiella »belastning» som förslaget kommer att innebära framöver. Redan i ordet ligger något negativt.

Riksdagsbeslutet i december var enligt vår uppfattning endast ett blygsamt steg på skattesänkningens törnbeströdda stig. Vi kommer inte att förtrötta i vår uppgift som pådrivare för att få till stånd en verklig sänkning, även för dem som fick litet eller intet, bl. a. de som bor i ortsgrupp V, d. v. s. övre Norrland och Storstockholm. Beslutet innebär en skärpning av progressiviteten, icke en lindring. Vi kommer att fortsätta vårt arbete för att få till stånd en väsentlig lindring i det skatteonda som marginalskatten utgör.

Sannolikt kommer herr Sträng att vara som ett isberg för våra framstötter, men erfarenheten lär oss att man med tålmod och envis argumentering till sist kan smälta ned även det hårdaste isberg. Det visar resultatet i december. Vi kommer att fortsätta på den linjen.

Herr förste vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr ZETTERBERG (s):

Herr talman! I vår politiska debatt återkommer regelbundet ett ämne som alltför ofta avfärdas lättvindigt och understundom utnyttjas i sammanhang där det knappast hör hemma. Jag syftar på frågan om religion och politik. Frågan kan ibland formuleras helt enkelt så här: Är det berättigat att hävda kristna principer eller åtminstone synpunkter på samhällsverksamheten?

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Det har ibland gjorts gällande, att allt tal om idéer är missbruk av ord när det gäller politik, såsom vi upplever den i vårt samhälle. Gränserna mellan partierna sägs vara en fråga om nyansskillnader, och nyanserna gäller praktisk-tekniska ting, vid vilkas avgörande hänsynen till intressegrupper och smålurig taktik faller avgöranden. Idéerna hänvisas till historien och jubileumstalen.

Om detta gäller i allmänhet, så möter påståendet med särskild skärpa när det gäller kristna idéer. Det sker vanligen i den formen att man hävdar kristendomen som en personlig sak. Försök att finna tillämpning av kristna principer på praktisk-politiska frågor blir då en kompromettering av kristendomen som sådan. För några månader sedan hänvisade en av våra större borgerliga tidningar, då denna fråga diskuterades, till två avskräckande exempel, nämligen till Broderskapsrörelsens inställning i ATP-frågan och till att från samma rörelsens sida »den fiskaliska skattepolitiken förses med klart kristen etikett».

Givetvis kan inte ett visst skattesystem, vissa kombinationer av skatter eller ett visst skatteuttag förklaras sakrosankt. Men det kan bedömas som en strävan att så långt möjligt fördela bördor efter bärkraft. Avgörande för bedömningen blir sedan om man vill de utgifter som skall betalas. Broderskapsrörelsen företräder den meningen, att även detta års budget i sina huvuddrag tjänar en utveckling mot en större ekonomisk, social och kulturell likställighet mellan medborgarna. På en rad punkter sker genom de föreslagna utgifterna en förbättring av anslag som kommer tidigare eftersatta grupper till gagn. I vissa avseenden hade många av oss gärna sett ytterligare höjningar. För att nämna ett exempel bland flera finns det anledning önska en än brantare stegring av anslagen till u-landshjälpen. Man har måhända

rätt att förmoda, att när det nyinrättade ämbetsverket för dessa frågor kommit i verksamhet en flerdubbling av anslagen skall betraktas som behövt för att möjliggöra väl undersökta projekt.

Men jag återkommer till frågan om en politik över huvud i denna skröpliga värld på något område kan anses vara uttryck för kristna idéer, ens om man bortser från de tekniska formerna och håller sig till huvudlinjerna. Och om man gör det, är man då inte ute för att döma motståndare som mindre kristna?

Under kristendomens långa historia har det funnits enskilda och riktningar som velat förlägga religionen helt till ett inre plan. Unga väckelserörelser liksom ibland gamla kyrkor har ivrigt predikat en sådan koncentration till den egna verksamheten eller liturgien, att denna jord och dess samhälle blivit något om inte likgiltigt så dock liggande utanför ens ansvarsområde. Man har riktigt sett det personliga religiösa livet som centrum, men man har icke sett nästan, som i varje fall kristendomen ständigt vill sända en till. Och har man sett nästan, har man ofta glömt att den personliga hjälpen kan vara behövt men att hjälpen i kollektiva former är oundgänglig i vårt samhälle. Genom hela den kristna historien har det dock också gått en annan linje, en den aktiva nästans — omsorgens, en omsorg som tagit sig uttryck i vilja till insats i samhället. Det är värt att understryka att denna senare linje alltmer vinner anslutning i den kristna världen också i vårt land. Gång på gång har t. ex. Kyrkornas Världsråd gjort mycket distinkta uttalanden i rasfrågan. Senast i New Dehli gavs ett klart uttalande, där man krävde full jämställdhet mellan raserna och krävde utdrivande av varje fördom på detta område från alla kyrkor. Det viktigaste ekumeniska dokumentet härvidlag är från föregående världskyrko-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

konferensen i Evanston. Den sektion som sysslade med det kristna samhället, konstaterade bl. a.: »Rättvisa inbegriper ständigt strävan att övervinna de ogynnsamma ekonomiska förhållanden som är en tryckande börda för människorna och som är oförenliga med lika möjligheter för dem att utveckla sin förmåga.» En kristen socialism säger ja till detta och menar alltså att en strävan till utjämning är en strävan som för deras del bygger på en kristen inspiration. För egen del tror jag att ett dylikt synsätt hör framtiden till inom kyrkorna. Det innesluter risker för misstag. Men den största risken är om kristen tro över huvud ej får vägleda till ställningstagande i samhällsfrågorna.

Med det nu anförda har icke sagts, att icke andra kristna kan komma till en annan slutsats, också efter en noggrann prövning. Något monopolanspråk kan ingen resa. Det är till sist en samsvetsfråga, hur jag läser min Bibel och vilka svar jag där kan finna.

Den infektion som misstänkliggöranden på denna punkt utgör, bör kunna avlägsnas. De kristet övertygade i vårt land finns dessbättre företrädna i alla partier. Kanske skall den dag också komma då de kristet aktiva gemensamt skall kunna överlägga om och nå enhet kring någon stor ekonomisk eller social fråga. Tills vidare har vi möjligheten att samarbeta i en rad andra frågor, t. ex. de folkmoraliska, de som gäller kristendomsundervisningen — en av de stora denna vår — och kanske också i fråga om samhällets jämte skolan viktigaste opinionsorgan, radio—TV, och i frågan samhällets förhållande till samfunden.

På detta senaste område finns som bekant skiljaktigheter. Så har t. ex. under en rad riksdagar väckts förslag om skatteavdrag på gåvor till ideella ändamål. Bland dessa skulle givetvis frikyrkosamfundens verksamhet inräknas. Av skäl som ingående redovisats se-

nast vid debatten förra årets riksdag i denna fråga har representanter för de kristna socialdemokraterna ej kunnat vara med på denna linje. Vi har ansett vägen felaktig men målet riktigt. Samhället bör på andra vägar stödja ideella organisationer. Vad trossamfunden angår kan den frågan ställas, om någon folkrörelse i vårt land utövar en så omfattande och djupt ingripande verksamhet bland barn och ungdom som de religiösa organisationerna tillsammans gör. Jag skulle tro att denna verksamhet i dagens läge värderas högt även av många som inte är kristna. I stor utsträckning ger, som framgår av årets statsverksproposition, stat och kommun redan betydande hjälp i många former också till den av religiösa organisationer bedrivna barn-, ungdoms- och studieverksamheten. En viss ökning av anslagen finner man i årets förslag. Det är dock beklagligt, att kritiken mot den Elvingska utredningen blivit till hinder för en ordentlig förstärkning av de anslag som berörs av utredningen. Det finns trängande behov av ökade resurser på detta viktiga område särskilt när det gäller studieförbunden. De höjningar som nu skett svarar endast mot verksamhetens ökade omfattning.

Men inte ens när höjningarna — som vi hoppas nästa år — på allvar sätter in löser de dock trossamfundens eller övriga ideella organisationers framtidsproblem. De frikyrkliga samfunden står t. ex. inför behovet av betydande investeringar i lokaler under 1960-talet. Med den väldiga folkomflyttningen i vårt land, som av allt att döma kommer att accelerera under detta årtionde, blir kapitalproblemet för nya byggnader mycket stort. En undersökning, som bostadsstyrelsen offentliggjorde i går, gav vid handen att flyttningens beredskapen är mycket hög i vårt land och att det därför finns goda skäl att tro på en sådan ökning av flyttningen.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Redan nu är vi uppe i en enorm omflyttning. Det rör sig, om man även inräknar flyttningarna inom kommunerna, om något kring 900 000 människor per år. Här befinner sig den svenska kyrkan tack vare den kyrkokommunala beskattningen och upplåningsmöjligheterna i ett betydligt gynnsammare läge — också om det här bör understrykas, att ett antal av svenska kyrkans nya byggnader, församlingslokaler och kyrkor, delvis eller helt har tillkommit genom enskildas gåvor.

Inom Broderskapsrörelsen menar vi att det är ett religionsfrihetskrav att de fria samfunden i denna folkvandringstid skall ges möjligheter att följa upp sin byggnadsverksamhet och att samhället finner några former att medverka därtill. Metoderna att ge denna hjälp utan att samfundens frihet begränsas kan visa sig svåra att finna, men problemet är säkerligen inte olösligt. Måhända visar det sig vid en sådan prövning, att också andra organisationer av ideell art skulle önska att få sina problem av motsvarande typ belysta. Det förefaller inte vara obilligt, att frågor av denna art kommer under debatt och utredning i en framtidsplanering, som berör allt fler områden av vårt folks liv.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Jag föreställer mig att kammarens ledamöter ganska allmänt ansåg att den debatt, som fördes här i går kring EEC-frågan, inte var så särskilt upplyftande och framför allt att den inte var någon vägvisare mot framtiden. Jag är därför angelägen om att inte nu föra debatten i samma sterila form, men jag kan inte undgå att knyta några reflexioner till vad som förekom vid meningsutbytet mellan partiledarna och företrädare för regeringen.

Jag tycker att man kan kosta på sig generositeten att räcka en blomma när detta är motiverat över partigränser-

na. Jag syftar i det fallet på det anförande, som herr Sven Gustafson i Göteborg höll inför Europarådets församling och som jag läste med mycket stor tillfredsställelse. Det var ett anförande, som vittnade om en realistisk bedömning av läget. Jag tror att det bidrog till att inför de västeuropeiska politikererna skingra en del missförstånd eller att i varje fall ytterligare understryka den ståndpunkt, som vi i vårt land intar.

Jag är ledsn över att inte kunna utsträcka den generositeten till att omfatta även de debattinlägg, som gjordes av herrar Ohlin och Heckscher. Jag fick ett intryck av att de med sina inlägg syftade till att skapa en atmosfär, avsedd att ge intrycket att den kärvheten, som vi nu får kännas vid när det gäller Sveriges position i denna fråga, skulle varit mindre om vi hade valt det andra alternativet för anslutning, nämligen ansökan om medlemskap med vissa undantagsbestämmelser.

Nu är inte vare sig herr Ohlin eller herr Heckscher närvarande i kammaren. Jag skall därför inte gå in på någon alltför hård polemik men vill framhålla att en sådan konklusion väl ändå måste vara i grunden felaktig. Vi skall nämligen komma ihåg, att vad de kritiska rösterna från Amerika, företrädade av exempelvis den amerikanske vice utrikesministern, och vad de kritiska rösterna inom EEC vänder sig mot är inte *anslutningsformen* utan vår neutrala status som sådan. Man har sagt — och speciellt har detta gjorts gällande av den amerikanske vice utrikesministern — att man inte önskar få de neutrala staterna som medlemmar och över huvud taget inte önskar någon anslutning från deras sida. Det skulle tunna ut EEC:s politiska innehåll, och de stater, menar man, som inte vill ta på sig det fulla politiska ansvaret, bör inte accepteras. Vi vet att herrar Ohlins och Heckschers

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ståndpunkt har varit den, att vi skulle söka fullt medlemskap men trygga neutraliteten och alliansfriheten genom vissa särprotokoll. Motivet för att de intagit denna ståndpunkt har bland annat varit, att vi därigenom skulle vinna ett större direkt inflytande i EEC:s olika organ och bli representerade där.

När vi nu konstaterar att det är vår neutrala status över huvud taget som kritikerna vänder sig mot måste jag fråga, om det är någon som tror att EEC-makterna skulle ha varit villiga att tunna ut det politiska innehållet i sexmaktsunionen, ge oss inflytande genom representation, när vi i samma ögonblick säger att vi vill måla oss ut ur det politiska ansvarstagande, som egentligen är EEC:s viktigaste ideologiska grundval? Jag tycker att kritikernas inställning närmast talar för att associationstanken har vunnit ytterligare i styrka. Jag skall inte närmare utveckla den sidan av saken.

För min egen del är jag inte alls överraskad över att läget har kärvat till. När vi hade höstriksdagens remissdebatt tillät jag mig säga, att jag visserligen mycket markant står på associationslinjen, men man skall inte föreställa sig att den ena anslutningsformen *ur förhandlingssynpunkt* är överlägsen den andra. Det kommer säkert, sade jag den gången, att bli mycket hårda bandage i det fallet. Jag tror fortfarande att det är en realitet att räkna med det.

När man talar om upplysningsverksamheten tror jag att det är ganska viktigt att vi betonar att den svenska alliansfriheten måste betraktas som ett västeuropeiskt intresse och att den inte är betingad av svensk egoism. Jag trodde faktiskt att den uppfattningen hade spritt sig under efterkrigstidens senare del. Vi vet att man inte var så särskilt förtjust den gången vi valde att inte gå in i Atlantpakten, men vår ståndpunkt har tillvunnit sig respekt undan för undan. Det måste väl ändå vara en avspännande faktor som man inte kan undervärdera att man i

nordvästra Europa har Sverige med ett eget relativt starkt försvar som alliansfri stat och vidare att man där också har Finland, d. v. s. ett geografiskt område som innebär att skärningslinjen mellan de två maktblocken inte går låt oss säga vid Torne älv — en gränslinje som i annat fall hade varit en realitet.

Får jag efter dessa funderingar komma med en kritisk reflexion, som jag närmast vill adressera till finansministern. Under gårdagens debatt apostroferades att finansministern för några dagar sedan traditionsenligt varit gäst hos Nationalekonomiska föreningen för att presentera statsverkspropositionen. Kammarens ledamöter har säkert i tidningspressen läst att ett par ekonomer av facket då ställde den enligt min uppfattning mycket berättigade frågan, om det nu inte var dags att börja fundera över en lättnad i penningpolitiken i form av sänkning av räntan. Motivet därtill var de tecken på begynnande avmattning i konjunkturutvecklingen som här diskuterats och som vi kan iakttaga. Finansministern svarade då på samma sätt som han gjorde i debatten här i går. Han sade att han ville ha mera markerade bevis på en verklig konjunkturedgång innan han började att lätta på penningpolitiken. Men finansministern sade också ungefär följande — inte i debatten här i går men på Nationalekonomiska föreningen enligt tidningsreferaten: Herrarna har väl märkt den kraftiga uppladdning av krav inför årets lönerörelse som har ägt rum. Om nu denna lönerörelse skulle resultera i att löntagarna i sina avlöningskuvert får ett par procent — jag tror att det i referatet stod några procent — mer än som är samhällsekonomiskt motiverat, skulle detta innebära mycket starka påkänningar för vår ekonomi. Finansministern torde därmed ha avsett ett par procent mer än vad samhällsekonomin rätteligen kunde tåla. Då ansåg finansministern att det, som det hette i referaten, skulle vara i högsta grad olyckligt om statsmakterna skaffade

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

bränsle till detta bål genom att presentera lätnader i penningpolitiken.

Ja, det är ett intressant resonemang finansministern här för. Jag vill inte bestrida att detta resonemang kan vara teoretiskt oantastligt, men jag vill fråga vad det innebär i praktiken. Såvitt jag förstår måste det innebära att om lönerörelsen resulterar i större inkomstökningar än vad som är samhällsekonomiskt försvarbart, får alla de företagare som arbetar med lånat kapital för det första betala dessa ökade löner och för det andra får de betala högre räntor på sitt produktionskapital än som annars skulle varit motiverat. Vi skall observera att i dessa företagarkategorier inryms stora delar av den mindre och medelstora företagsamheten, hantverkare, jordbrukare och speciellt yngre och nystartade företagare. Dessa tvingas alltså indirekt till en inflationsbekämpande insats, som får företagsekonomiskt negativa utslag. Till detta bör vi observera att det gäller företagsenheter med en struktur och ett konkurrensläge som är mycket känsligt för kostnadsförskjutningar i negativ riktning, inte minst därför att de arbetar med lånat kapital i ett högt ränteläge.

Jag skall ta ett annat exempel som visar hur företagarna honoreras positivt för sin medverkan i kampen mot inflationen. De som i riksbanken sätter in pengar till investeringsfonder i konjunkturutmätande syfte befrias från skatt på detta kapital vid insättningstillfället. Om kapitalet står inne ett visst antal år och därefter används för investeringsändamål, får vederbörande en påtaglig skatteförmån. Uppskattningsvis blir räntan för sådant kapital i genomsnitt 10—12 procent.

Om nu finansministern vill ta reda på vilka företagare som utnyttjar investeringsfonderna, skall han finna att av det ganska stora belopp, cirka 1,3 miljard, som är insatt, ett mycket litet antal företagare — jag tror att det är ett sjuttioal — svarar för omkring 1 miljard. Det är alltså stora företagare med många an-

ställda, som kan utnyttja de goda konjunkturerna och som är i hög grad självförsörjande i fråga om kapital. De mindre företagen med ett fåtal anställda är mycket sparsamt företrädna här. Jag hoppas att ingen av detta resonemang drar den förenklade slutsatsen att jag skulle ha ett horn i sidan till den större företagsamheten eller anse att investeringsfonderna för konjunkturutmätning är felaktig konjunkturpolitik. Tvärtom. Vi är väl alla ense om det tillfredsställande i att vi har stora företagsenheter, vilka hittills har varit konjunkturstabila och kunnat utnyttja den goda exportkonjunkturen. Detta har inneburit höjning av den allmänna levnadsstandarden och har stärkt vår betalningsbalans.

Nej, jag ställer dessa två exempel mot varandra för att visa att vi i dagens läge har alltför stora och orimliga skillnader i villkoren för olika företagsformer. De nämnda exemplen belyser klart att vi helt enkelt måste ställa kapital till den mindre företagsamhetens förfogande på rimliga räntevillkor. Vi måste medvetet sträva efter att så avväga de inflationsbekämpande åtgärderna, att icke förhållandet mellan företag av olika form och struktur snedvrides beträffande konkurrensvillkoren.

Låt mig återknyta till finansministerns resonemang om diskontot och möjligheterna till en eventuell räntesänkning. Man kan ha olika åsikter om en allmän räntesänkning. Men jag är övertygad om att man kan krympa marginalerna mellan in- och utlåningsräntorna genom att sänka den senare. Motivet till att de stora räntemarginalerna infördes var bl. a. att man hade en mycket låg förräntning på den del av bankernas kassareserver som var placerade i skattkamarväxlar. Jag vill minnas att räntan den gången var omkring 3 procent. Vidare ville man dämpa inflationshotet från den industriella investeringsexpansionen. Man ville locka bankerna att placera medel i långa statspapper och på det sättet undandra den aktuella marknaden kapital.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

I dag är inget av dessa argument bärande. Om jag minns rätt är räntan på skattkamarväxlarna nu mellan 5 och 6 procent i stället för 3 procent den gång denna marginal ändrades. Finansministern säger också — och alla är ense med honom därom — att det i dag inte förefinnes något inflationshot från industriens investeringar. Jag hoppas därför att riksbanksledningen kommer att ta upp överläggningar med bankerna och träffa en ny överenskommelse om räntemarginaler som är mera anpassade till den nuvarande situationen.

Jag tror samtidigt att det finns utrymme för en sänkning av diskontot. Jag skulle i det sammanhanget vilja knyta några principiella reflexioner till frågan om räntan som konjunkturstyrande faktor. Jag vill vända mig med några ord till professor Heckscher, inte därför att jag har någon lust att åstadkomma trätor mellan opositionspartierna — det försöker jag oftast avhålla mig från — men därför att jag tycker att vi väl kan ha rätt att låta åsikterna bryta sig mot varandra om vi gör det med gott humör.

Herr Heckscher sade i går att räntan i en högkonjunktur är ett bra medel att återställa den samhällsekonomiska balansen. Är det säkert att det är på det sättet? Vi skall komma ihåg att vi i det moderna samhället har infört en rad korrektiv som minskar räntans genomslagskraft. Det är därför jag menar att man ofta övervärderar räntan som konjunkturstyrande faktor. Jag vill inte säga att vi från vårt håll helt bortser från att den har en effekt när det gäller att styra konjunkturen, men jag tycker som sagt att man ofta övervärderar den. För egen del resonerar jag så här.

I det gamla samhällets ekonomiska politik, alltså innan vi började föra den s. k. aktiva konjunkturpolitiken, var räntevapnet praktiskt taget det enda medel vi kände för att styra konjunkturen. Räntevapnets syfte i dess klassiska utformning var att minska investeringarna och åstadkomma minskad sysselsättning. Men det

gamla samhället var konsekvent i sin tillämpning av räntevapnet. Man accepterade dess yttersta följdverkan — den minskade sysselsättningen. Man använde sysselsättningen som en regulator i konjunkturutvecklingen.

I dagens läge ser samhället på dessa ting på ett helt annat sätt. Vi använder räntevapnet, men vi är helt naturligt inte beredda att på detta område acceptera dess verkningar. Först och främst är vi alla ense om att den fulla sysselsättningen är konjunkturpolitikens yttersta mål och syfte. Om den höga räntenivån på vissa partiella områden leder till minskad sysselsättning, är det helt naturligt att samhällets organ inriktar sig på att placera om arbetskraften i annan produktion. Vi är således inte beredda att acceptera räntans primära verkan, eftersom vi har tillägnat oss en helt ny och social syn på sysselsättningsfrågan.

Från dessa utgångspunkter ifrågasätter jag för min del — det kan vara en lekmannamässig reflexion, som kan motsägas — om man inte i vissa lägen får en investeringsvolym som inte nämnvärt påverkas av räntehöjningen, men kapitalströmmen söker sig andra fåror. Det blir de stora, konjunkturstabila företagen och de som är självfinansierande och relativt oberoende av räntans höjning, som investerar. Man gallrar bort från investeringsmarknaden de företag som arbetar med lånat kapital och de unga, nystartade företagen.

Andra korrektiv har också införts. När hyrorna stiger till följd av en räntehöjning, eliminerar statsmakterna via subventioner på det bostadspolitiska området räntans verkningar. Samhället är vidare i dag genomorganiserat, och det finns ett mycket starkt utvecklat kompenstationstänkande. Om varorna fördyras till följd av ökade priser på kapital, är ju löntagarorganisationerna genast inställda på att lönevägen kompensera sina medlemmar för denna stegring. Det kan hända, att någon säger att det är dessa stegringar vi vill hindra genom

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

att använda räntevapnet. Jag är inte så övertygad om att inte en räntehöjning i vissa lägen kan verka kostnadsfördyrande. Det beror helt på vilka faktorer i det aktuella konjunkturläget som har den starkaste genomslagskraften.

Enligt min mening har vissa gamla föreställningar om den funktion räntevapnet hade i gången tid dröjt sig kvar alltför länge. Det är på tiden att vi reviderar vår uppfattning på detta område. Vi bör inte övervärdera räntans betydelse som konjunkturstyrande faktor.

Jag skall inte närmare diskutera statsverkspropositionen. Jag anser inte att det är fel att finansministern i detta läge har balanserat totalbudgeten. Det kan komma att inträffa mycket snabba kastningar i det västeuropeiska samarbetets utveckling, som lika gärna kan leda till en snabbt ökad expansionsvilja som till försiktig återhållsamhet inom vårt inhemska näringsliv. Jag behöver inte apostrofera de ökade anspråken i fråga om statstjänarlönerna och övriga ting som vi alla känner till och som, vilket redan framhållits många gånger i debatten, kommer att innebära att totalbalansen förbyts i underbalansering.

Den stora frågan är om finansministern har underbedömt budgeten på inkomstsidan på samma, jag vill gärna säga uppseendeväckande sätt som han gjort under ett par tidigare år. I så fall kunde man med skäl hävda att budgeten borde ha haft ett annat utseende. Men är man ense om att konjunktur bilden uppvisar en splittring och har många variationer, så tycker jag att det är ganska svårt att hävda, att budgetens uppläggning skulle ha radikalt ändrats. Det är ju ändå konjunkturutvecklingen och de bedömningar man gör av den som är det avgörande när det gäller att lägga upp driftbudgeten.

Från centerpartiet kommer vi inte att ställa upp i någon tävlan i att sänka den direkta skatten utöver den sänkning som genomfördes i höstas. Detta beror på ett flertal faktorer, jag skall bara

nämna ett par. Den viktigaste är att vi vill skapa utrymme för genomgripande reformer på det kommunalekonomiska området. En kommunal skatteutjämning är i dag en första rangens angelägenhet om kommunerna över huvud taget skall få möjlighet att fullfölja sin del av reformarbetet i samhället. Vi vill vidare överflytta på staten de folkpensionskostnader som nu åvilar kommunerna. Dessa reformer kostar stora pengar. Men de påverkar inte den samhällsekonomiska balansen. De betyder en omfördelning av den totala skattebördan efter regional bärkraft.

Jag anser att dessa reformer har en mycket hög prioritet. Om vi inte ganska snart griper oss an med att ge kommunerna mer likvärdiga ekonomiska förutsättningar, kommer vi nämligen mycket snabbt, inom några år, att få ännu mer markerade skillnader i social standard och kommunal service än vad som nu är fallet. Frågan gäller helt enkelt om det moderna samhället uppfattar det som rimligt att vissa medborgare skall betala det dubbla eller mångdubbla beloppet för vissa primära samhällsnyttigheter såsom skolor, åldringsvård och pensioner, därför att de råkar bo på orter som har låg skattekraft. Vi vet att det kommunala skatteunderlaget varierar i stort mellan 20 och 80 kronor per invånare och att utdebiteringen varierar mellan 10 och 20 kronor. Det innebär att om man exempelvis lägger samman kostnaderna för skolor, folkpensioner och åldringsvård utdebiteringen kan variera mellan 1,50 och 6 kronor per skattekrone.

Vi eftersträvar att skapa ett solidaritetssamhälle, och vår sociallagstiftning bär utan tvekan mycket starka drag av detta solidaritetstänkande. Men jag anser att den största solidaritetsreform som nu återstår utan tvekan är att skapa så långt möjligt likvärdiga ekonomiska förutsättningar för kommunerna att driva en expansiv och framåtsyftande politik. Detta är inget sockenpolitiskt

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tänkande, det ligger stor ideologisk underbyggnad och rättviselidelse i våra åsikter på det området. *Principen måste vara att så långt möjligt skapa likvärdig kommunal standard för samma kommunala skatteuttag.*

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Det är två frågor som jag i samband med den allmänna debatten och Kungl. Maj:ts budgetförslag för året med några ord ville beröra. Den ena gäller trafiken och i samband därmed utbyggnaden av vårt vägnät, den andra frågan om sjukvårdspersonal. Flera talare i denna debatt har före mig berört dessa frågor.

Kanske någon av kammarens ärade ledamöter tycker att trafikfrågan är tillräckligt omtuggad vid det här laget. Och det kan så tyckas. Men det råkar nu en gång vara så att det är en fråga som berör oss medborgare i gemen i så hög grad att den dagligen tränger oss in på livet. Antalet bilar ökar i accelererande takt varje år. Redan under femårsperioden 1953—1958 fördubblades bilantalet och vägtrafiken i vårt land. Under de år som gått sedan dess har förhållandet varit likartat. Mer och mer är inkomsttagarna beroende av bilen som kommunikationsmedel. Större och större del av arbetstagarnas inkomster tages också i anspråk av bilen. Med hänsyn till den del av bilkostnaderna som går till statsverket förstår man att bilägarna ibland känner sig som den verkliga strykpojken.

Jag vill gärna ge kommunikationsministern ett erkännande för hans i viss mån välvilliga budgetförslag under sjätte huvudtiteln i år, men utöver detta finns ändå önskemål, vilka med de oerhördt stigande inkomsterna från bilarna bör kunna tillmötesgås. Jag tror för min del inte att motståndet mot den ökade bensinskatten skulle bli så stor, om dessa pengar i första hand ginge till utbyggnad av vägarna. De ansvariga myndigheterna på området — jag av-

ser nu i första hand väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — kan inte lastas för vad som sker och för utvecklingen på området. Gång på gång har de påvisat nödvändigheten av att fastställd vägplan följes och att utbyggnadstakten ökar i jämbredd med trafikökningen. Även svenska vägföreningen som ingående följer upp alla vägfrågor gör varje år återkommande allvarliga erinringar beträffande vägbyggandet. Men det synes vara svårt att vinna gehör för dessa frågor.

Beträffande trafikfrågor synes det mig vara högertrafikfrågan som med tvingande nödvändighet bör föranleda kommunikationsministern att snarast komma med förslag. Det råder väl vid det här laget ingen tvekan om att kostnaderna såväl som olycksfrekvensen bara ökar ju längre vi dröjer med beslutet om övergång till högertrafik. Fler och fler bilister och trafikanter gör väl också klart för sig att förr eller senare tvingas vi att ta steget över till högerkörning. Frågan gäller nu bara: När kommer förslaget?

Beträffande utbyggnaden av vägarna, framför allt av motorvägarna, blir slutsatsen också att ju längre vi dröjer ju dyrare blir det. Och detta gäller inte bara själva byggkostnaden. Även trafikkostnaderna berörs mycket ingående av utbyggnaden av motorvägar. Vägförkortningen och en jämnare körhastighet medför klart minskade utgifter för drivmedel, olja, gummi, service, reparationer jämte avskrivning av fordonskostnad. Till detta kommer den minskade olycksfrekvensen.

I det län där jag bor har vi en daglig påminnelse om hur det på ett motorvägsbygge plötsligt blir alldeles stopp och detta mitt ute på ett fält. Inga tillfartsvägar ger några möjligheter att utnyttja de vägsträckor där stora värden redan investerats. Den biten bara ligger där liksom en allmän provbit på hur den riktiga vägen en gång i framtiden delvis skall komma att se ut. Jag säger

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

delvis därför att det bara är en två-filig väg som färdigställt, trots att kostnaderna för marklösen m. m. för en fyrfilig väg är utbetalda. Man skall inte undra över att många trafikanter frågar sig om detta är vettigt. Rikstväan genom Halland är landets trafiktätaste väg enligt av trafikutredningen nyss avgiven redovisning med ej mindre än 6 000 fordon per dygn året om. Så länge som den tunga trafiken i ständigt ökad takt givetvis måste finnas på dessa våra riksvägar och automatiskt bromsar upp den lätta trafiken utan att det finns tillgång till omkörningsfiler som på motorvägar, blir trafiken på dessa vägar ett riksintresse av första rang att snarast söka klara av. Svenska trafikanter har rätt att fordra detta.

Den andra frågan jag tänkte med några ord beröra i denna debatt är även den en till leda under de senaste åren omdiskuterad fråga, sjukvårdspersonalfrågan. Det är inte bara sjuksköterskor det råder brist på. I gårdagens debatt påtalades den stora sjukgymnastbristen. Det föreligger också svårighet att få vårdpersonal på kronikerhem och ålderdomshem. Vad tjänar det nu till att vi bygger alla dessa dyrbara moderna sjukhus, pensionärshem, ålderdomshem och kronikerhem när det inte finns vårdpersonal som tar hand om klientelet som skall vårdas där? Visst var det tacknämligt med Kungl. Maj:ts förslag till förra årets riksdag angående utbildning av läkare, vilket förslag riksdagen också var fullkomligt ense om att antaga, men hela förslaget haltar betänkligt när det inte finns vårdpersonal till alla dessa av de nyutbildade läkarna behandlade patienterna. Det går ju inte att operera en människa och senare lägga in henne på ett sjukrum eller en sal där ingen ser till henne. Då man tänker på alla de sjuksalar, som för mycket stora kostnader uppförts under senare år och av vilka många ännu inte kunnat till fyllest utnyttjas på grund av brist på vårdpersonal, blir man uppriktigt

ledsen. Man säger sig också att det måste vara något allvarligt fel i organisation eller utbildning på detta område.

Jag vet mycket väl att departementschefen säger att det pågår utredningar och att man gör allt för att söka klara upp problemet. Jag frågar: Gör man verkligen det? När tänker inrikesministern komma med förslag till en verklig lösning av bekymren? Blir det vid innevarande års riksdag eller till hösten eller till nästa års riksdag? Jag vet också att statsrådet säger att det inte bara är staten som måste klara upp problemet, det är också landstingen och landstingsförbunden som företrädare för huvudmannskapet, som bör komma med förslag och själva söka lösa problemet. Det synes mig även här vara någon sorts hälftenbruk som är olyckligt och där man liksom skjuter över skulden på varandra.

I årets statsverksproposition säger herr statsrådet följande tänkvärda och riktiga ord: »På hela sjukvårdsområdet har personalbristen varit besvärande och försvårat en angelägen utbyggnad och upprustning. Med hänsyn bland annat till den betydande utbildningskapaciteten för såväl läkare och sjuksköterskor som övrig sjukhuspersonal vilken beslutats eller planerats är det min förhoppning att situationen efter hand på detta område skall kunna förbättras. Bland annat beräknas att förslag om ytterligare en statlig sjuksköterskeskola skall kunna föreläggas årets riksdag.»

Ja, det är vackra förhoppningar. Men, herr talman, det är en krissituation som råder, och det går tyvärr inte att nöja sig med bara vackra förhoppningar. Om man vill lösa detta besvärliga problem, vilket är absolut nödvändigt, bör man undersöka alla möjligheter i vad gäller arbetstid — även i form av deltid — avlöningsförmåner och målhända inte minst skattefrågor som berör inom området anställda. Det får inte dröja med dessa överväganden och undersökning-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ar. Måhända är tiden mogen för att betydligt mera manlig arbetskraft än för närvarande såväl utbildas som i skolor och annorstädes intresseras för att gå in på detta område. Men, herr talman, det som skall ske bör ske snarast!

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Det spørsmål jag vill beröra tillhör absolut inte de politiska stridsfrågorna, men jag anser likväl att det kan försvara sin plats i denna debatt. Jag vill uppehålla mig vid trafiksäkerheten och propagandan omkring densamma.

Under det senaste året har denna fråga haft en mycket framskjuten plats i såväl press som radio och TV och den har bland allmänheten rönt mycket livligt intresse. Att så är fallet är inte ägnat att förvåna, om vi konstaterar att över 1 000 personer varje år mister livet i trafiken. Därtill kommer alla de som visserligen överlever olyckorna men som i många fall ådrar sig svår invaliditet eller i lindrigare fall sjukhusvistelse av varierande längd. Jag skall inte heller gå in på de psykiska, fysiska eller ekonomiska verkningarna av dessa olyckor, eftersom de alla är mycket väl kända för oss.

Statsmakterna har visat stort intresse för trafiksäkerheten bl. a. genom experimenten med tillfälliga hastighetsbegränsningar, vilka i och för sig inte föranleder detta anförande. Däremot kan det finnas åtskilligt att andra om den propaganda som förekommit i samband med hastighetsbegränsningarna. Den har enligt mitt förmenande fått en sådan utformning att den i hög grad motverkar sitt vällovliga syfte. Jag stöder denna uppfattning därpå att resultatet visst inte kan sägas ha blivit tillfredsställande. Det kan däremot med skäl hävdas att förhållandet blivit sådant, att kravet på trafikanternas behärsk-

ning och körskicklighet ökat i betydande grad. Man har i propagandan med en ensidighet som förvånar riktat sig mot hastigheten och framför allt mot omkörningarna, under det att man glömt bort andra detaljer som i varje fall enligt min mening är mycket mera betydelsefulla när det gäller att uppnå säker trafik.

Man har lyckats — men det innebär snarare ett misslyckande — att få fram en mycket starkt koncentrerad trafikform, vilken inte befrämjar trafiksäkerheten. Det är möjligt för envar som befar våra riksvägar att konstatera att trafiken i dag i högre grad än tidigare flyter fram i vågor eller grupper av fordon. I regel består tåten i en sådan grupp av en eller två långtradare eller en ensam buss. I kön följer kanske bara två eller tre men kanske också kilometerlånga rader av vanliga personbilar. Såväl före som efter en sådan grupp ligger vägen ofta fri flera kilometer. Denna bild av dagens trafik på våra landsvägar är ingen konstruktion; den har säkert konstaterats av många, men den har kanske inte begrundats, ej heller har man sökt dess orsak. Situationen är emellertid, herr talman, ett fullt naturligt resultat av den propaganda som ideligen talar om omkörningarnas stora risker.

Den första bilen som når långtradaren eller bussen har naturligtvis hållit högre fart än denna, och den borde så snart ske kan köra om för att fortsätta med den hastighet den hade före hindret. Därmed skulle den underlätta för alla de andra bilisterna att komma fram. Föraren hade kanske tänkt göra så, men som en följd av den våldsamma propagandan om omkörningarnas farlighet funderar han över denna och slår sig till ro med den lägre hastigheten. Snart kommer en ny bil och sluter sig till kön, och redan den har svårare än den förra att företa en riskfri omkörning. För varje fordon som tillkommer blir svårigheterna allt större. Då kortegen kom-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mit upp till tio å femton fordon innebär en omkörning — om den inte helt har omöjliggjorts — i varje fall ett betydande faromoment. Det var väl inte detta man ville åstadkomma med propagandan. Man avsåg naturligtvis att minska riskerna i trafiken och inte att skapa än större sådana. Dylig propaganda kan endast få betyget underkänd. Man har tydligen i många fall lyckats att inpränta en sådan skräck för omkörningar att även fullt riskfria sådana inte företas. Naturligtvis har inte alla omkörningar försvunnit, men den rädsla för dem som åstadkommits har gjort trafiken mycket farligare än vad den behövde vara.

Nu förekommer det ofta att en kortege sådan som den jag här beskrivit lugnt rullar fram kilometer efter kilometer, men plötsligt finner man i kön att farten sänkts, och man undrar över anledningen. Den hårt lastade långtradaren, som tidigare höll 65—70 kilometer i timmen kommer fram till en stigning som är så stark att den inte kan force-ras med bibehållen hastighet. Föraren måste växla ned, kanske inte bara ett steg, nej, manövern får kanhända upprepas flera gånger, tills långtradaren slutligen färdas fram med en hastighet om bara 30 kilometer i timmen. De som ligger långt tillbaka i kön har ännu inte märkt backen och undrar därför vad det är fråga om. Samtidigt sker på grund av det ledande fordonets minskade fart — som inte kunnat beräknas i tid — en sammankrympning av hela kortegen, så att det inbördes avståndet mellan fordonen sjunker till några få meter under den successiva nedgången av farten.

Om samtidigt den mötande fordonsströmmen den senaste minuten varit liten, kanske beroende på att trafiken i den riktningen företer samma bild som jag här beskrivit, så ligger det nära till hands att en livsfarlig situation uppstår. Hur ofta händer det inte att någon förare finner det påfrestande med denna hastighet av 30 km i timmen och

så företar en omkörning som verkligen är livsfarlig. För att det skall finnas någon chans för den omkörande att klara sig måste han hålla hög hastighet. Om då ett mötande fordon uppenbarar sig, finns det kanske inte någon lucka i kön dit han kan söka sig tillbaka, eftersom de avstånd som tidigare förekommit när hastigheten var hög har minskat till nära nog intet. Det är säkerligen av denna orsak som många olyckor inträffar just vid backkrön.

Den som företar en omkörning i en sådan situation blir betraktad som en mycket vårdslös förare. Men låt oss göra det tankeexperimentet att den omkörande föraren, som kanske befann sig mitt i kön, inte visste var denna började eller slutade. Då han bryter sig ut ur kön, kommer han underfund med att det ligger en lång rad bilar framför honom, men om han försöker vända tillbaka i kön, finner han att platsen redan är upptagen. Han har därför ingen annan chans än att fortsätta omkörningen.

Det är givetvis betydande faromoment förbundna med ett sådant handlings-sätt, men jag anser att det största felet ligger hos föraren av den första bilen i kön, som inte körde om långtradaren så fort han hade möjlighet därtill.

Inom vissa delar av vårt vägnät finns det vid svårare backar särskilda omkörningsfiler eller, såsom det kallas, långtradarfiler, men dessa är ännu mycket sällsynta. Det skulle behöva inrättas åtskilligt med filer av detta slag.

Man kan verkligen undra, varför det föres en så kraftig propaganda just mot omkörningar. Det kan ju inte undvikas att omkörningar förekommer, och i sig själv innebär inte en omkörning något faromoment, under den bestämda förutsättningen att sikten är fri. Det kan inte vara riktigt att ideligen propagera mot omkörningar, utan propagandan borde i stället inriktas på de sikthinder som i stor utsträckning finns vid våra landsvägar. Här måste ett helt annat

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tänkande till. Omkörningar är inte farliga om sikten är fri, utan faromomentet uppkommer när sikten skymmes genom buskage som absolut inte har vid vägen att göra. Det är vanligen inte alls fråga om prydnadsbuskar eller träd, utan om fullständigt värdelöst bråte som endast hindrar en fri sikt.

Det verkar också ibland som om väggkassans folk lider av någonting som kan kallas för hemmablindhet. Till en början är kanske de buskar som finns vid vägkanten så låga, att sikten inte skymmes. Men buskarna växer sakta undan för undan, och den som har förhållandena under uppsikt märker kanske inte att de så småningom utgör ett betydande sikthinder.

Man påträffar också vid våra landsvägar andra farliga passager, som helt enkelt har uppkommit därigenom att vägmyndigheterna har velat förbättra vägförhållandena och därvid kommit att vidta åtgärder som inte varit så lyckade. Jag tänker t. ex. på områden som är starkt kuperade. Där har ibland väggkassan funnit det lämpligt att kapa av de värsta topparna på de backar som finns på en väg, och man har därvid grävt ned vägen en eller en och en halv meter. Om då en mindre byväg möter den större vägen just på backkrönet, sänker man kanske även denna väg till samma nivå som den större vägen. Följden är att man får liksom två skyttegravar som möts. I sådana fall räcker det inte med hastighetsbegränsning för att undvika kollisionsrisker. Det räcker inte heller med att skylla på vårdslösa bilister. Frågan om siktens betydelse för trafiksäkerheten har enligt mitt förmenande nonchalerats på ett ödesdigert sätt.

En annan olycksfaktor är de s. k. feldoserade kurvor som förekommer litet varstans. Särskilt vintertid läser man ofta i tidningarnas olycksreferat om sådana kurvor, men snart är saken bortglömd igen. Vill man veta var de feldoserade kurvorna finns, är det enklast

att fråga chaufförerna på den lokala taxi- eller busstationen. De lämnar i regel exakta upplysningar därom men brukar tillägga att det inte är så farligt med dessa kurvor; om man bara känner till dem, klarar man dem rätt bra. Det är riktigt att den som befinner sig så att säga på hemmaplan inte löper så stora risker, men för den bilist som är obekant med förhållandena utgör dessa feldoserade kurvor många gånger en dödsfälla. Alltför ofta framkommer det att trafikanterna saknar ett kontaktorgan med vägmyndigheterna. Om det skapades regionala sådana organ, skulle säkert mycket vara att vinna för trafiksäkerheten. Det får inte vara så att trafikanterna inom en viss råjong väl känner till de farliga fällorna, under det att dessa är fullständigt okända för vägmyndigheterna på orten.

Jag har tidigare varit inne på de tillfälliga hastighetsbegränsningarna, och efter vad som sagts de senaste dagarna skall dessa fortsätta under 1962. Om detta beslut med högsta hastigheter om 90 respektive 100 km samt fri fart på våra motorvägar vill jag gärna ha sagt att bestämmelserna går i rätt riktning. Man kan inte komma ifrån att hastighetsbegränsningen på våra vägar innebär ett steg tillbaka, men som ett experiment bör de helt naturligt respekteras och efterlevas. Men fortfarande anser jag den vägtrafikförordningens paragraf, som säger att hastigheten skall anpassas så att man kan stanna sitt fordon på en tredjedel av den överskådliga vägsträckan, vara den rätta hastighetsbegränsningen.

Men här kommer naturligtvis kravet på att sikten inte onödigtvis hindras att stärkas ytterligare. Som ett bevis för hållfastheten i denna teori vill jag påminna om den hastighetsbegränsning som ägde rum under senaste jul- och nyårshelgen. Den var fastställd till 80 km, men väglaget var för många av de dagar begränsningen berörde sådant, att det inte var möjligt att färdas ens

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

med denna hastighet — den fick sättas betydligt lägre. Men trots den relativt låga farten inträffade många svåra olyckor under denna tid. Om hastigheten hade bestämts till 80, 90 eller 100 km/timmen, hade trafikanterna ändå tvingats anpassa farten till vad väglaget krävde. Att det inträffade så många olyckor beror enligt min mening på att halkigt väglag ställer än större krav på sikten.

I ett väglag där bromspedalen bör betraktas som obefintlig, om man vill undvika sladd, och där nedväxling är det lämpligaste för att sänka farten, ökas den s. k. bromssträckan så betydligt att tredjedelen av den överskådliga vägsträckan ofta felbedömes av förarna. Till detta medverkar naturligtvis de starka variationer i väggreppet som kan förekomma på den överskådliga vägbiten. Men ju tidigare sikten tillåter föraren att se hindret, desto större möjligheter har han att stanna fordonet i tid. Jag upprepar att sikten är A och O för trafiksäkerheten.

I det sammanhanget kan jag inte underlåta att påtala vägmyndigheternas njuget med grusning i halkigt väglag. Här syndas otillbörligt vid många tillfällen. Jag vill ha sagt detta utan att därför ge några exempel. Det vore emellertid inte svårt att göra det.

Helt nyligen har ett förslag om kortare körtider och längre sammanhängande vila för yrkeschaufförer framförts. Det är min livliga förhoppning att det förslaget skall vinna beaktande och lag härom utfärdas snarast. Det förekommer alltför ofta olyckor, där långtradarchaufförer somnat vid ratten, och detta ger klart belägg för att en ändring är påkallad.

Jag vill också uttala förhoppningen att frågan om höger- eller vänstertrafik snarast måtte bringas till avgörande. För många av våra samhällen är denna fråga, så länge den inte är avgjord, ett betydande hinder för den utbyggnad av trafiklederna som utvecklingen dag-

ligen ropar efter. Som representant för landets största utfartspart mot kontinenten, nämligen Hälsingborg, är jag för egen del beredd att, i denna fråga, ta ett steg till höger.

Trafiken kräver som sagt varje år betydande offer. Men vid internationella jämförelser ligger vi dock avgjort på den bättre halvan. Flera av länderna i Europa har högre olyckssiffror än vi. Men detta förhållande får inte hindra oss att göra allt som är möjligt för att skapa större trafiktrygghet i vårt land. Samtidigt måste vi dock komma ihåg — och det vill jag understryka — att våra kommunikationer är näringslivets och hela landets blodomlopp och att vi inte utan tvingande nödvändighet själva bör förorsaka kärkramp i detta blodomlopp. På många håll ber man om bättre och bredare vägar för näringslivets skull, bl. a. flera motorvägar som kostar omkring 2 miljoner kronor per km. Ja, visst vill vi bejaka detta. Men man kan fråga, om vi inte borde minska något på den takten under ett eller annat år och använda tillgängliga medel i större omfattning än som nu sker till siktförbättringar i kurvor och vägkryss och omläggningar av ett stort antal felaktiga kurvor. Om så sker, är jag övertygad om att många liv skulle sparas och många skador förhindras.

Om vi samtidigt kan åstadkomma en förbättrad körutbildning vid våra bilskolor, tror jag att vi därmed skulle göra en investering som vi skulle finna vara mycket god. Det måste väl också vara viktigare att lära sig köra bil på ett hyfsat sätt på landsbygden än att lära sig parkera i ficka efter tumstock.

Om vi dessutom kunde göra klart för fotgängarna hur svåra de är att upptäcka efter mörkrets inbrott på våra oupplysta landsvägar — särskilt då de gående är klädda i mörka kläder — så skulle många mörkerolyckor förhindras. De i handeln förekommande reflexbanden borde komma till större användning än vad som nu är fallet. De har sä-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kerligen redan under den tid de funnits räddat åtskilliga till livet. Om inget annat finns till hands, kan en vit näsduk som anbringas på kläderna eller bäres i handen vara tillräckligt för att tilldra sig den lilla uppmärksamhet som behövs.

Om en bilist vid färd i mörker kör med halvljus och kör på en fotgängare, så dömes han för vårdslöshet, kanske också för vållande till annans död. Men en fotgängare som går på vägens vänstra sida i mörker och utan reflexer av något slag är minst lika skyldig och bör bedömas som vårdslös. Här är plats för propaganda och kanske även för lag. Att fotgängarna färdas mot trafiken, inte med, är ett befogat krav, att de skall vara försedda med reflexer är ett annat.

Jag har tidigare efterlyst kontakt mellan vägmyndigheter och trafikanter. Den enda kontakt trafikanterna nu har med våra officiella myndigheter är med polis- och rättsväsendet. Den kontakten räcker inte, ty de myndigheterna svarar inte för vägarnas tillstånd och utformning. Det skulle vara i hög grad tacknämligt om det funnes ett organ med funktion att vara kontaktorgan inom en viss region och samtidigt ha till uppgift att sammanställa den erfarenhet som trafikanterna och polisen har av trafikfällor, olyckor och olycksplatser. Om ett sådant organ skapades, är jag övertygad om att mycket betydelsefulla rön kunde ställas till våra vägmyndigheters förfogande, och detta skulle säkerligen resultera i en avsevärd förbättring i trafikolycksfrekvensen samt väl försvara de kostnader det skulle kräva.

Herr HAMRIN i Jönköping (sp):

Herr talman! Jag skall tillåta mig att göra några små randanmärkningar med rent politisk bakgrund. Det är nog ganska många väljare runt om i landet som i dag frågar sig, om splittringen för all framtid skall vara oppositionens öde.

Får jag i detta sammanhang ge våra socialdemokrater en eloge för i varje fall *en* sak, nämligen den blick de alltid

haft för vikten av att en politisk rörelse förstår och också faktiskt odlar samarbetets och sammanhållningens konst. Detta kan sägas med allt beaktande av den risk som här lätt uppstår, att sammanhållningen kan — jag säger inte att så har skett — köpas till ett för högt pris, nämligen tillspillogivandet av den öppna och fria debatten, av den personliga rörelsefriheten. Om så sker, är det definitivt inte bra. Men en splittring som blir till skada, är som sagt heller inte något lyckligt tillstånd.

Har man den uppfattningen att i ett demokratiskt-parlamentariskt system en stark opposition utgör ett lika nödvändigt element som en funktionsduglig regeringsmakt, och har man vidare den uppfattningen att en opposition aldrig kan bli tillräckligt stark, om den inte förstår att stå hyggligt samlad, så leds man också med nödvändighet fram till slutsatsen, att det måste vara hög tid att någonting snarast sker som kan ge borgerligt sinnade människor — jag använder här ett inadekvat och förbrukat ord, i brist på bättre — en känsla av att det verkligen existerar ett politiskt kraftfält utanför den socialdemokratiska sfären, ett kraftfält av tillräcklig styrka för att kunna åstadkomma en förnyelse av regeringsmakten.

Låt mig säga här — den synpunkten kommer kanske alltför mycket i skymundan både här i huset och i den allmänna debatten — att en sådan politik naturligtvis inte behöver och heller inte får bli liktydig med en kampsignal, en signal till oförsonlighet och arrogans i förhållande till riktningar eller folkgrupper som under alla förhållanden måste ha en självklar rätt till ett mycket betydande inflytande, liksom den naturligtvis inte heller får bli liktydig med ett utplånande av den ena eller andra partibildningens egenart.

Jag vågar bestämt hävda att för de medborgarskikt, som i så väsentlig grad bär upp den frisinnade och liberala politiken här i landet, är påpekanden av

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

detta slag självklara. Man har fötts och fostrats och fått sin förankring i en specifik folkrörelsemiljö, och när man i denna miljö, i dessa folkrörelser, satt in sin kraft, har det aldrig i första hand varit fråga om att se till det som skiljer, att börja gräva skyttegravar, men väl har det gällt att *gemensamt* bygga upp någonting av bestående värde.

Mot den bakgrunden bör det också stå fullt klart att en maktväxling, som det i ett demokratiskt-parlamentariskt system är både en rättighet och en förpliktelse att verka för, i varje fall med dessa folkgruppers goda minne aldrig kan få utmynna i några bittra stridsparoller eller missbrukas för syften, om vilka med fog kunde sägas att de stode i strid med god demokratisk samarbetsvilja.

Men detta är en sak. En annan är, att det för de demokratiska riktningar som står utanför regeringsinflytandet, borde vara mera angeläget än det tyvärr tycks vara att finna vägar till samverkan. Och låt mig här säga: Kan inte tre partier här hitta rätt, få väl de två återstående söka göra det. Det är en enkel matematik, men den är i sak, som jag ser det, invändningsfri.

Att jag, i trots av den långa talarlistan, fullföljer min avsikt att något litet besvära kammaren, beror också på att jag skulle vilja ytterligare ge luft åt den förvåning man måste känna över att landets finansminister, eljest så intresserad, för att inte säga fascinerad, av alla tänkbara former av skatteuttag, visar sådan tveksamhet, när det gäller ett speciellt skatteobjekt, nämligen alkoholen. Det tycks ju ändå förhålla sig så — åtminstone har det framskyttat — att man i varje fall på något håll inom regeringen verkligen hyser ett aktivt intresse av att begagna skatteinstrumentet också för nykterhetspolitiska syften. Man kan då bara beklaga, att det goda uppsåtet skall på ett så olyckligt sätt vingklippas just i ett läge, då handling är högeligen av nöden.

Det är klart, att det finns alternativ till den politik som jag här efterlyser — allt-

så en aktiv, konstruktiv nykterhetspolitik — men det är alternativ som väl ändå alla borde kunna vara överens om att söka undvika. Faktum är, att lyckas man inte på detta område bringa utvecklingen under kontroll eller vända strömmen, så återstår, såvitt jag förstår, ingenting annat än att inställa sig på en oavslutad, fortsatt utbyggnad av vår alkoholistvård, av våra fängelser, av vårt anstaltsväsende över huvud taget, men också av våra psykiatriska kliniker och våra mentalsjukhus. Detta är faktiskt alternativet.

På motsvarande sätt skulle, med hänsyn till det samband som råder mellan spritmissbruk och kriminalitet, svensk fångvård i dag kunna krympas till en bråkdel, om alkoholen upphörde att vara ett problem eller om alkoholproblemet åtminstone kunde effektivt dimensioneras ned.

Låt mig här bara påminna om att av alla våldsbrott som begås i vårt land, har i 75 procent av fallen brotten förövats under rusets inflytande. När det gäller ungdom under 21 år, är brottsligheten i 80 procent av fallen förenad med alkoholförtäring. Rattfylleriet leder till en belastning av fångvården med 4 000 fängelsekunder per år och av alla rattfyllerister som grips är över 1 000 under 25 år. Om jag därtill lägger, att cirka 70 procent av klientelet vid fångvårdens centralanstalter har alkoholproblem, är väl tillräckligt sagt om allvaret i denna situation.

Man pekar med all rätt — det gjorde den närmast föregående talaren — med oro och förfäran på utvecklingen i fråga om trafikolyckorna och noterar som ett djupt nedslående faktum, att varje år mellan 500 och 600 svenska medborgare i de produktiva åldrarna går förlorade i vägkrocker och dikeskörningar. Men varför talar man med så jämförelsevis små bokstäver om det faktum, att ett mångdubbelt större antal människor årligen går förlorade för det produktiva livet på grund av alkoholmissbruk? Jag tycker nog, allmänt talat, att man här i landet alltför mycket slår vakt om medborgar-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nas privilegium att mer eller mindre supå sig fördärvade.

Kanske måste det en gång i framtiden en samlingsregering till för att man skall våga sig på ingripanden på detta område av tillräckligt radikal natur för att lösa detta så tragiskt olösta sociala och humanitära problem.

Får jag bara så allra sist ge en liten erkännansam notis, som närmast berör statsrådet och chefen för socialdepartementet. Det gäller anslaget till länkrörelsen och det okonventionella men högefektiva arbete som länorganisationerna utför i vårt land. Anslaget har i år skrivits upp med 100 000 kronor och är nu fixerat till 300 000 kronor. Det finns — låt mig slå fast det — enligt min uppfattning ingen investering på detta område som är mera lönsam och angelägen än den som göres just till länkrörelsen.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Några talare har under den senaste timmen behandlat trafiksäkerheten, våra vägar och vår vägbyggnadspolitik. Jag tänker fortsätta på det ämnet, eftersom jag tycker att den investeringssektorn är så betydelsefull, att man har rätt att kosta på sig till och med vissa upprepningar. Det finns dessutom ett särskilt skäl att ta upp detta ämne just nu, eftersom den redovisning för vägbyggandet som regeringen lämnar i statsverkspropositionen icke är helt rättvisande.

Jag vill inte påstå att de faktiska sifferuppgifterna är felaktiga, ty så är inte fallet. Men presentationen av dem görs på ett sådant sätt, att en okritisk läsare lätt kan få den uppfattningen, att vår vägbyggnadspolitik är föredömlig, att vi har lagt ned mera pengar på planmässigt vägbyggande än vad t. o. m. vägplanen förutsätter och att vi till och med i vårt vägbyggande ligger före trafikutvecklingen.

En sådan beskrivning är inte bara missvisande utan den är också i sak felaktig. Visst har vi — det erkännes gärna

— i absoluta tal investerat stora belopp på vägarna under de senaste åren. Men väginvesteringarna skall och får inte bara mätas i absoluta tal.

De måste ställas i relation till den växande motorismen, till den ökande belastningen på våra vägar och till de inkomster som inflyter genom motorismen. Dessutom måste man slutligen ta hänsyn till hur pengarna användes, huruvida de utnyttjas så att varje krona ger full tilldelning i effektiva vägmeter och huruvida de läggs ner just på de ställen där de bäst behövs med hänsyn till trafiksäkerheten och till den mera direkta räntabiliteten.

Om man gör en sådan mera relativ och riktig bedömning, blir bilden långt ifrån så ljus som kommunikationsministern velat måla den i statsverkspropositionen. Det finns tvärtom skäl för åtskilliga kritiska synpunkter.

Om vi först betraktar trafikutvecklingen, kan vi konstatera att denna i runt tal sexdubblades under 1950-talet. Även väginvesteringarna har ökat under samma tid långt ifrån oväsentligt, men takten i utvecklingen var avsevärt lägre. Även om man tar full hänsyn till den stora tilldelning av beredskapsmedel under denna tid — något som man egentligen inte skall göra — har väginvesteringarna bara fyrdubblats under den tid då trafikutvecklingen har sexdubblats. I själva verket är skillnaden mellan vägstandard och trafikbehov större i dag än 1950. Man kan alltså inte med fog påstå, att vi har lyckats bygga ifatt trafiken.

Vad sedan gäller bilinkomsterna kan vi konstatera, att de pengar, som flyter in i bilskattemedel och som enligt bilismens specialdestination skall reserveras för av bilismen orsakade kostnader, räcker väl till för att täcka väginvesteringarna. Bilskattefonden utvisar i dag ett överskott som ligger inte långt från en miljard kronor. Då finansministern gör gällande — han gjorde det senast i går — att det är höstens höjning av bensin- och brännoljeskatten som möj-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

liggjort årets ökning av väganlagen med 140 miljoner, har det påståendet i varje fall inte siffermässig täckning. Enligt finansministerns egna beräkningar skulle nämligen inkomsterna av bilskattemedlen för det kommande budgetåret överstiga de beräknade utgifterna med i runt tal 187 miljoner kronor. Även utan höjningen av motorbränsleskatten skulle vi alltså ha kunnat höja väginvesteringarna med mer än de 140 miljoner som nu föreslagits och skulle ändå fått en bra slant över.

Men vad som är särskilt väsentligt i vägbyggnadspolitiken är — det har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen varje år understrukit — att de anvisade pengarna kan disponeras planmässigt och målmedvetet. Genom riksdagens godkännande av vägplanen för tre år sedan fick vi en grund för en sådan planmässig vägbyggnadspolitik. Men, herr talman, planen har inte följts. Varje år har en nedprutning skett, och förra året var nedskrivningen av de ordinarie medlen i förhållande till vägplanen inte mindre än 100 miljoner kronor.

Men beredskapsmedlen då? Ja, det är förvisso riktigt, att stora belopp härigenom kommit vägbyggandet till godo. Det är på grund av tillskotten av beredskapsmedel som kommunikationsministern i dag kan göra gällande, att vi inte bara följt vägplanen utan också, i varje fall då det gäller vägarna på landsbygden, ligger något före planens investeringsserie. Går man djupare in i saken finner man emellertid, att kommunikationsministerns påstående bara formellt är riktigt — materiellt stämmer det inte. Då det gäller effektiv vägbyggnadsverksamhet — som kommer till uttryck i färdigställande av största möjliga antalet meter modern väg — ligger vi nämligen snarast efter vägplanen. Detta påstående grundar jag på följande fakta.

1) Ett hundratal miljoner av de beredskapspengar kommunikationsministern redovisar för vägbyggande har gått

till förbättrings- och förstärkningsarbeten — alltså inte till egentlig vägbyggnadsverksamhet.

2) Beredskapsmedel ger inte lika effektivt utbyte som ordinarie medel. I varje fall före den 1 januari 1961 tilläts inte full mekanisering av vägbyggnadsarbeten bekostade med beredskapsanslag. I stor utsträckning sker dessa arbeten på vintern. Totalt sett ger alltså sådana arbeten mindre effekt.

3) Beredskapsmedel kommer inte till användning där de bäst behövs ur kommunikationssynpunkt. Även om arbetena avser objekt som omfattas av de s. k. flerårsplanerna åstadkommes på sätt och vis en snedvridning av planläggningen. Arbeten som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gett prioritet har måst avbrytas, därför att de ordinarie medlen skurits ned. Vissa vägsträckor har bara delvis utförts, och de färdiga delarna har inte kunnat användas utan legat oräntabla. Jag tror att herr Nilsson i Göingegården nyss var inne just på den saken. Svårigheten att planera har gjort vägarna dyrare.

4) Vägplanens siffror är räknade i 1956 års penningvärde. Räknar man upp siffrorna efter dagens värde, blir bilden av följsamhet efter vägplanen ännu mörkare. Om man studerar 1953 års trafikutrednings betänkande, kan man därav dra den slutsatsen, att en anslagshöjning med betydligt mer än 100 miljoner om året skulle ha behövts för budgetåren 1961/62 och 1962/63 om vägplanens investeringsserie skulle följas.

5) Slutligen bör påvisas, att de av kommunikationsministern gjorda investeringsjämförelserna över huvud icke omfattar år 1963. Om vi försöker göra ett bokslut för 1963 — vilket vi har anledning göra, eftersom propositionen avser anslag till just 1963 års byggande — så finner vi att föreslaget anslag, 440 miljoner kronor, ligger betydligt under vägplanens belopp. Även om vi får vissa beredskapsarbeten 1963, så kommer vi

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

det året att snabbt förlora större delen av det formella siffermässiga förspårnet. Att vi då det gäller städerna även siffermässigt redan ligger efter planen vitsordar t. o. m. kommunikationsministern i den tabell jag har talat om.

Slutsatsen av den här analysen är alltså, att vi inte har anledning att ge regeringens vägbyggnadspolitik det överbetyg regeringen ofta försöker göra gällande att den förtjänar.

Och, herr talman, just därför är det angeläget att de medel som nu ställs till förfogande användes så, att de ger största möjliga utbyte. Detta är ett gemensamt intresse för oss alla. Och det kräver i sin tur att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen får möjlighet att planera sin verksamhet för en längre tid än ett år och att sedan också fullfölja planerna.

Värdet av en sådan långsiktig vägbyggnadspolitik har riksdagen själv understrukit vid upprepade tillfällen. Vi behöver — har riksdagen sagt — »en fast investeringspolitik, som ger möjligheter till en mera långsiktig arbetsplanering utan ändringar år från år». Men när nu väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begär godkännande av en sådan fast investeringsserie för tre år, då går departementschefen emot denna.

Motivet är det vanliga: statsmakterna »kan icke frånhända sig möjligheterna att ta hänsyn till samhällsekonomiens och arbetsmarknadsläget framtida utveckling». Men något sådant har ingen begärt. Jag vill fästa uppmärksamheten på att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens investeringsserie avsiktligt lagts på en väsentligt lägre nivå än vägplanens. Utgångspunkten har varit förra årets med 100 miljoner nedprutade ordinarie anslag. Det är på denna lägre nivå med viss årlig uppräknings som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen menar att de ordinarie anslagen skall ligga. De pengar som skulle komma därutöver — och sådana tillskott måste komma om man

inte helt skall släppa kontakten med vägplanen — de skulle, menar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, kunna variera efter konjunkturläget och arbetsmarknadsläget.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har naturligtvis rätt. Om de utan tvivel stora pengar vi lägger ned på våra vägar skall få en effektiv användning, måste vi äntligen få underlag för en fastare planering än den vi haft under de senaste åren. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen måste få några garantier för att vissa bestämda belopp under en viss period kontinuerligt tillföres vägbyggnadens ordinarie medel.

Jag vill också peka på att departementschefen även i annat hänseende försvårat det planmässiga arbetet. Jag åsyftar den ur såväl principiell som saklig synvinkel anmärkningsvärda åtgärden att förse inte mindre än 40 miljoner av de pengar som tillförts de ordinarie arbetena med en särskild »etikett», ett slags specialdestination inom den stora specialdestinationen. Trots att det är fråga om ordinarie medel för vägbyggande skulle väg- och vattenbyggnadsstyrelsen alltså inte få använda dem enligt sina planer. Genom en sådan prioritering av vissa objekt inom de ordinarie medlens ram har departementschefen desavuerat den särskilda sakkunniga myndigheten, som bär ansvaret för vår vägbyggnadspolitik. Av motiveringen för prioriteringen framgår dessutom, att det i realiteten är fråga om beredskaps- och icke om ordinarie anslag. Uppräkningen av de ordinarie anslagen för vägbyggande är alltså i realiteten icke de 60 miljoner kronorna utan bara 20 miljoner kronor.

Detta förfaringsätt får icke bli prejudicerande för framtiden. Vad tjänar det till att acceptera en vägplan, att upprätta flerårsplaner grundade på en noggrann angelägenhetsgradering av olika objekt, att försöka föra en effektiv och målmedveten vägbyggnadspolitik, om regeringen — som nu skett —

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

plockar ut det ena eller andra objektet och själv prioriterar detta?

Herr talman! Det finns faktiskt goda skäl att uttrycka en förhoppning om att riksdagen vid sin behandling av sjätte huvudtiteln rättar till dessa saker, d. v. s. dels godtar väg- och vattenbyggnadsstyrelsens investeringsserie för en treårsperiod och dels tar avstånd från departementschefens egen prioritering av vissa vägarbeten.

Herr talman! Får jag till sist i anslutning till herr Nilssons i Göingegården anförande uttrycka ytterligare en förhoppning på trafikområdet. Det önskemålet vill jag rikta till departementschefen. Det gäller högertrafikfrågan.

Remissbehandlingen av utredningen om kostnaderna för en övergång till högertrafik är nu avslutad. Remissvaren behandlas i departementet. Opinionen bland remissinstanserna för en övergång till högertrafik förefaller nästan enhälligt. Vi har väl också tillräckligt material för i varje fall ett ställningstagande i princip till övergångsfrågan. Den osäkerhet som råder på olika områden och de felinvesteringar och kostnader detta för med sig gör att ett sådant principbeslut är angeläget och brådskande. Ett beslut borde kunna fattas vid årets riksdag. Emellertid är frågan inte upptagen på den förteckning över väntade propositioner som ligger på våra bord. Jag vill därför rikta en vädjan till departementschefen att föra fram principfrågan till en positiv lösning redan vid vårriksdagen i år.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag skall börja med det som herr Bohman uppehöll sig vid i den senare delen av sitt anförande, där han med skärpa vände sig mot anvisningarna i statsverkspropositionen om användningen av en del av de äskade medlen för en utbyggnad av vägnätet i Norrland. Jag är överraskad över att en representant för svenskt näringsliv

kan göra ett uttalande med sådant innehåll. Jag trodde att man inom näringslivet var medveten om det utomordentligt starka behovet av att inte minst i den landsdelen få ett väl utbyggt vägnät som kan bära den tunga trafik, vilken blir nödvändig för att framför allt vår skogsindustri skall få sina transporter utförda till så låg kostnad som möjligt. Skogsindustrien är en av de tre största exportindustrierna, och den bidrar i mycket hög grad till den standardhöjning som ägt rum och äger rum i vårt land. För att den industrien skall kunna bibehålla och öka sin konkurrenskraft, något som blir än mer angeläget vid en fri europeisk marknad, gäller det att nedbringa produktionskostnaderna. Det är egentligen endast transportfaktorn, som man har möjlighet att med någon större framgång angripa i detta avseende. Det är därför som vi från departementets sida har funnit det angeläget och riktigt att man förstärker vägnätet i den del av landet, där vi har de stora tillgångarna i form av råvaror för svensk skogsindustri. Där råder heller ingen brist på arbetskraft. Minskningen av kraftverksbyggandet frigör nämligen arbetskraft i dessa delar av landet, och den friställda arbetskraften kan utnyttjas för ökat vägbyggnad.

Jag trodde, ärade kammarledamöter, att herr Bohman och jag i varje fall på den punkten skulle kunna mötas och förstå varandra. Att herr Bohman har en annan uppfattning om var vi befinner oss i vägplanen är *en* sak, men i fråga om intresset att stödja näringslivet trodde jag ändå att herr Bohman och jag skulle förstå varandra, men livet är fullt av besvikelser.

Herr Bohman erkände, att vi i absoluta tal har fått en höjning av vägbudgeten. Vid tidigare tillfällen har herr Bohman alltid talat om vägplanen men i dag passar det inte med den som rikspolitikare. I dag talar han om någonting helt annat, nämligen att öka vägbyggnad-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

det i takt med ökningen av antalet bilar i landet. Det är en ny beräkningsgrund som herr Bohman nu fört in i vägdebatten. Jag förstår att den väl passar på hans tunga i dag, ty det är ändå obestridligen på det sättet, att vi ligger före vägplanen med ungefär 400 miljoner kronor. Uppgifterna i statsverkspropositionen är riktiga.

Herr Bohman får nu försöka göra vad han kan för att bestrida deras riktighet, men han kommer ändå inte ifrån dem. När han skall försöka göra gällande att de är felaktiga kommer han in på det gamla talesättet, att vägar som man bygger med beredskapspengar egentligen inte borde få räknas in i dessa sammanhang; de skall på något underligt sätt deklasseras. Jag är alldeles övertygad om att det inte finns någon bilist, som känner det genant att åka fram på en väg, som är byggd för beredskapspengar. För bilisten, näringslivet och den som har ett behov av att få transporter utförda är det väsentliga, att en väg blir byggd.

Till detta säger herr Bohman, att standarden på beredskapsvägarna är sämre än standarden på de vägar, som är byggda för medel, anvisade över vägbudgeten. Ja, det resonemanget kunde möjligen vara riktigt för några år sedan men gäller inte numera. I många fall överlåter nämligen arbetsmarknadsstyrelsen vägbyggandet åt vägförvaltningen, och i den mån så inte sker ställer vägförvaltningen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sin tekniska personal till arbetsmarknadsstyrelsens förfogande. Ofta användes också vägförvaltningarnas och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens maskiner eller likvärdiga maskiner. Därför blir det närmast en tvist om påvens skägg, när man i diskussionen försöker att avgöra, huruvida standarden på dessa »beredskapsvägar» är sämre eller inte.

Ett andra argument, som herr Bohman vädrade på nytt, när han skulle deklassera beredskapsvägarna, var att

man inte hade byggt de mest aktuella vägarna, eftersom det gällde beredskaparbeten. Man måste, menade han, i dessa fall sätta in vägbyggen, som inte fanns upptagna i gällande 5-årsplan, med hänsyn till att det här var fråga om att sysselsätta arbetskraft. Ja, delvis kan detta vara riktigt, men gjorda undersökningar har visat, att flertalet av de vägar, som vi har byggt för beredskapspengar, antingen har rymts inom den aktuella 5-årsplanen eller varit på väg att tas med i denna vid närmast kommande översyn. Jag tycker inte det finns någon anledning för herr Bohman att använda dessa i och för sig ganska mossbelupna argument. Han bör i stället försöka friska upp diskussionen med några andra skäl, som talar emot ett byggande av beredskapsvägar.

Herr Bohman menade vidare, att inte regeringen, och allra minst kommunikationsministern, var förtjänt av något som helst erkännande för den lyftning av väganlaget som skett i år. Det tidningarna har skrivit är alltså överord och felaktigheter. Jag skall inte ge uttryck för någon uppfattning därom. Jag ber bara att få rekommendera herr Bohman att läsa Svensk Motortidning. Den representerar KAK. En sådan läsning kan i detta sammanhang vara nyttig för herr Bohman. Jag har aldrig i en motortidning sett en så positiv recension av en vägbudget som den, vilken återfinns i det nummer av Svensk Motortidning, vars ledarsida jag just nu »fladdrar» med.

Herr Bohman riktade en vädjan till kammaren att se till, att det inte blev den föreslagna användningen av pengarna till de vägar, som skall gagna näringslivets transporter. Han sade det visserligen inte, men jag förstår att han menade, att man i stället skall använda merparten av pengarna till motorvägar. Ja, jag hoppas å min sida, att kammarens ledamöter inte skall falla för de bohmanska locktonerna, inte ens om det är så att dessa lockelser också un-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

derstöds och förstärks av herr Nilsson i Göingegården.

Herr BOHMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Livet är fyllt av besvikelser, sade kommunikationsministern. Jag får kanske då lov att göra kommunikationsministern glad igen genom att säga, att när det gäller intresset för näringslivets vägbyggande är vi fullständigt ense. Jag har vid upprepade tillfällen här i kammaren efterlyst ett vägbyggande, som ger möjligheter för näringslivet till ökad produktivitet. På den punkten råder inte några delade meningar. Det är inte heller där, som jag har satt in min kritik mot den »specialdestination», som herr Skoglund har föreslagit.

Det är alldeles klart att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, när den upprättar sina planer, vid varje särskilt tillfälle gör en angelägenhetsgradering mellan olika vägbyggen. Den tar därvid hänsyn till näringslivets transportbehov, till de trafikrisker som föreligger och över huvud till vilka vägbyggen som ger den största räntabiliteten och som är viktigast och värdefullast ur trafiksäkerhets synpunkt. Det är denna angelägenhetsgradering, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gör och skall göra. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har också uttryckligen sagt ifrån i sina petita, att den för det kommande året kommer att ta särskild hänsyn till vägbyggandet för skogsindustrien och till vägbyggandet uppe i Norrland. Men den avvägningen av olika behov, som måste göras, skall göras av den ansvariga vägmyndigheten på detta område, den myndighet som gör upp planerna; avvägningen skall inte göras i departementen.

Jag kan alltså instämma med herr Skoglund, när han så starkt apostroferar näringslivets intresse. Men jag är inte mannen att påstå, att dessa intressen skall tillmätas prioritet framför trafiksäkerhetsintressena. Om man ser saken helt krasst och bortser från alla lidan-

den som följer i trafikolyckornas spår, betyder olyckorna på vägarna med dödade och skadade människor som följd också ekonomiska förluster. Avvägningen mellan de olika objekten, de olika intressena måste dock ske hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Det är det jag velat hävda, och det är det jag kommer att hävda också i fortsättningen.

Vi ligger före vägplanen, sade kommunikationsministern. Ja, har jag sagt, vi ligger före vägplanen siffermässigt sett, i pengar räknat. Men om vi räknar om dessa pengar i vägmeter, blir resultatet inte detsamma. När man gör den evalveringen av pengar i vägmeter, måste man ta hänsyn till vad vi får för beredskapspengarna. Beredskapspengarna betyder inte lika mycket i vägmeter och i effektivt vägbyggande som ordinarie medel. Jag citerar här ett stycke ur väg- och vattenbyggnadsstyrelsens petita för i år:

»Som regel uppnår man icke samma effektivitet vid utförande av beredskapsarbeten som vid arbeten bekostade med ordinarie medel. Anledningen härtill är bl. a. den lägre grad av mekanisering som tillämpas vid dessa arbeten.»

Dessutom läggs beredskapsarbetena ut främst i områden, där de behövs av sysselsättningspolitiska skäl. De läggs alltså inte i första hand ut i de områden, där de behövs av trafikskäl och av vägbyggnadsskäl.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Om vi nu skall hålla oss till matematiken, kan det konstateras att vi har byggt beredskapsvägar för 857 miljoner kronor. Men jag skall vara generös, herr Bohman, och dra av 10 procent som vägkronan anses vara värd, och vi kommer ändå att ligga mer än 350 milj. kr. över vägplanen. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har också i ett yttrande till departementet givit uttryck för att den accepterar att det kan

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

föreligga en 10-procentig försämring i standarden.

Beträffande frågan om huruvida vägarna ligger i vägplanen eller inte är att konstatera — också detta är belagt med papper som vi fått från vägmyndigheterna — att praktiskt taget 100 procent av beredskapsvägarna ligger inom den nu gällande femårsplanen. Jag förstår inte, herr Bohman, vad det då finns för anledning att resonera om denna sak på detta sätt.

Sedan säger herr Bohman, att det är en sak att bygga vägar för näringslivet, men att man också skall bygga vägar med hänsyn till trafiksäkerheten. Just det! Men menar då herr Bohman att man inte kan kombinera dessa två saker? Menar herr Bohman, att om vi bygger nya vägar eller bygger om de gamla med beredskapsmedel, så blir inte dessa ur trafiksäkerhetssynpunkt lika acceptabla som de vilka byggs med medel över vägbudgeten? Eller skulle det vara så, att de vägar, som man avser att bygga i Norrland huvudsakligen för näringslivets del, inte skulle vara lika värdefulla med hänsyn till trafiksäkerhetens krav?

Med anledning av vad herr Bohman sade i sitt första anförande angående städerna vill jag bara göra ett litet påpekande. Vi har haft ett omfattande vägbyggande under de senaste åren, men vi har kommit att släpa efter i fråga om gator och vägar i städerna. Vi är nu uppe i 185 miljoner kronor. Det är det belopp som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har äskat och själv anser ligga i paritet med vägplanen. Jag tror, herr Bohman, att även detta skall tas med i det här sammanhanget.

Herr **BOHMAN** (h) kort genmäle:

Herr talman! Kommunikationsministern frågade, om man inte kunde kombinera trafiksäkerhetssynpunkter och ett effektivt vägbyggande och sade: Är det inte lika värdefullt ur trafiksäkerhetssynpunkt att bygga beredskapsvägar som

att bygga andra vägar? Ja, även här är det fråga om en avvägning. Det är klart, att det ur trafiksäkerhetssynpunkt är värdefullt att rusta upp även glest trafikerade vägar, men det säger sig självt, att det är mera betydelsefullt att rusta upp en väg som trafikeras av låt mig säga 200 bilar i minuten än en väg som trafikeras av 2 bilar i minuten. Det är väl odiskutabelt.

Sedan fladdrade, tror jag uttrycket var, herr Skoglund med en recension. Jag tycker inte att vi skall åberopa recensioner i den här debatten. Gör vi det finns det emellertid andra tidningsorgan som varit betydligt mer kritiska än det som herr Skoglund apostroferade. Jag kan hänvisa till Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning.

Slutligen ansåg herr Skoglund, att man skulle avvisa den vädjan som jag här riktade till riksdagen, och frågade mig om jag menade, att det var mindre betydelsefullt att man tillgodosåg näringslivets transportbehov än att man byggde motorvägar. Jag vill inte och är inte kapabel att själv göra den avvägningen. Jag vill bara slå fast, att vi skall bygga vägar där de bäst behövs och att det organ som skall avgöra vad de bäst behövs är väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att när herr Bohman fick hålla på en stund kom han över på min linje.

Fröken **OLSSON** (s):

Herr talman! Jag skall börja mitt anförande med att citera ett par av socialministerns uttalanden under femte huvudtiteln. Det gäller bostadsbyggandet. Statsrådet säger bl. a.: »Jag anser det viktigt, att en effektiv kontroll över markprisernas utveckling alltså upprätthålles vid långivningen. Det primära ansvaret för markkostnadsutvecklingen bör ankomma på kommunerna.»

Längre fram säger statsrådet: »Jag vill

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

i detta sammanhang betona — — — betydelsen av en aktiv kommunal markpolitik. Det är angeläget, att kommunerna i god tid skaffar sig tillgång till tomtmark, som på skäliga villkor kan tillhandahållas för erforderlig bostadsproduktion.»

Vi vet att ansvaret för bostadsförsörjningen numera åvilar kommunerna. De skall se till att det blir bostäder i tillräckligt antal och att det finns mark till skäligt pris för denna bebyggelse. Detta är en ny uppgift för kommunen. Men en följd av denna nya uppgift blir att dess hittillsvarande skyldigheter ökas.

Kommunerna skall svara för att det växer fram nya bostadsområden och att dessa förses med vägar och gator, vatten och avlopp, skolor och samlingslokaler samt övriga allmänna inrättningar. Många kommuner har funnit det sista ledet i uppgiften vara den mest betydande. Kommunalkontor och kommunalmän måste offra mycken tid på att skaffa fram lån för bostadsbyggandet, men det är ändå mycket svårare att sedan få tillstånd och lån till följdinvesteringarna.

Täby är en av de kommuner som under senare år har byggt de flesta bostäderna. Det påstås att hyresgästerna i 12-våningshus där förra sommaren fick traska ned på gården och hämta vatten i hinkar, därför att kommunen icke fått tillstånd att anlägga vatten och avlopp, innan området blev färdigt för inflyttning.

Huddinge kommun slog larm nyligen och förklarade sig nödsakad att helt inställa bostadsbyggandet, därför att man icke beretts möjlighet att bygga de skolor som behövs för de nya bostadsområdena.

Det är alltså många och svårlösta problem som här möter kommunerna. Kräver vi mycket av kommunerna, får vi också se till att de får möjligheter att uppfylla dessa krav.

Jag återgår nu till tomtpriserna. Kommunen har ansvaret för att markpriserna hålls nere och att det finns tillräckligt

med mark. Den blir i sista hand ofta tvungen att expropriera mark. För allmänna byggnader har den alltid haft rätt att göra detta. På senare tid har kommunerna även fått rätt att expropriera mark för bostadsbebyggelse. Men det är en mycket omständlig och dyrbar procedur. Kommunerna tillgriper den endast i yttersta nödfall. När utbyggandet av ett samhälle är i gång, kan man inte alltid vänta flera år på att få köpa ett markområde. Därtill kommer, att man med hänsyn till de dryga expropriationskostnaderna ofta finner att man gör både kommunen och de blivande bostadsinnehavarna den största tjänsten genom att betala ett visst överpris för marken för att slippa det tidsödande expropriationsförfarandet.

Men då möter en annan svårighet. Jag citerar fortfarande femte huvudtiteln i statsverkspropositionen där det heter: »Till grund för bedömningen skall ligga ortens pris på råmark. Detta pris bestämmes efter yttrande av kommunen på grundval av en utredning angående de priser, som under enahanda förutsättningar har betalats för likartade fastigheter i orten.»

Har alltså kommunen — därtill nödd och tvungen — betalat överpris för ett markområde, blir detta ortens pris i fortsättningen. Vare sig kommunen eller någon annan skall köpa mark för bostadsbebyggelse, kommer det höjda priset att tillämpas med resultatet att boendekostnaderna ytterligare stiger.

Dessutom blir det mycket svårt att fastställa ortens pris. Jag skall anföra ytterligare ett exempel från Täby. Denna kommun har under de fem senaste åren köpt in stora markområden. Det kan härvidlag bara bli tal om större markområden — priset för en liten sanerings- eller restfastighet kan inte ligga till grund för ortens pris. Vilket är då ortens pris i Täby? Täby har under en femårsperiod betalat mellan 50 öre och 7 kr 10 öre pr m² vid stora markköp.

Om kommunen ser sig nödsakad att ex-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

propriera, blir det expropriationsdomstolen som skall göra avvägandena. Den skall tillämpa ortens pris, vilket kan vara mycket svårt — det framgår ju av det nyss anförda exemplet. Herr Mellqvist framförde strax före jul en interpellation som just gällde expropriationspriser. En kommun hade dömts att betala ett så högt markpris, att man var rädd att bostadsbyggandet inte skulle kunna fullföljas.

Jag skall ta ett annat exempel. Först vill jag påpeka, herr talman, att jag icke har för avsikt att kvälja dom, ty jag tror att domstolen har dömt i enlighet med expropriationslagen. Utformningen av denna är vi här i huset ansvariga för — och om oss själva får vi ju säga vad vi vill. Det är alltså expropriationslagens utformning jag önskar kritisera och inte det sätt som domstolarna tillämpar den på. För övrigt har domstolen själv i detta fall understrukt, att den saknat klara linjer att gå efter och att det varit mycket svårt att avgöra vad som skulle anses vara skäligt pris.

Det gäller min egen kommun, Österåker. Den var ända fram till 1950 en ren landskommun. Detta år byggde kommunen ortens första flerfamiljshus. Centralskolan, en av landets första enhetsskolor, hade byggts året innan. Åkersberga järnvägsstation var naturligt centrum för en blivande tätort. Söder om järnvägen låg ett redan fullbebyggt villaområde. I norr låg Berga gård, som med sina 70 hektar nådda ända till järnvägen. Skolan byggdes på mark som köptes från Berga.

I det sammanhanget, redan 1948, försökte kommunen komma över ett större sammanhängande markområde för bostadsbebyggelse, men det visade sig omöjligt att nå en uppgörelse med markägaren. Man fick nöja sig med skoltomten. Sedan köpte kommunen ett litet villaområde strax intill och byggde där de första flerfamiljshusen. Hela tiden sökte man komma till en uppgörelse med innehavaren av Berga gård, som emellertid ansåg att han tjänade mest på att vänta — han

plöjde sin åker och var inte intresserad av att sälja.

Under tiden har stora fastigheter runt gården sålts, huvudsakligen för egnahemsbebyggelse. I flera fall är det kommunen som köpt, i andra fall enskilda. Runt Berga gård ligger alltså en ring av egnahemsområden, delvis redan bebyggda, delvis ännu inte exploaterade. Det sista som skedde var vi själva med om, nämligen att staten sålde Runö gård, från början avsedd för en fängelsebyggnad, till en byggmästare som har för avsikt att där uppföra 600 egnahem. Här är det inte lika svårt att fastställa ortens pris som när det gäller Täby, ty alla dessa stora gårdar runt om ligger inom ett mera enhetligt prisområde. De har kostat mellan 34 och 85 öre per m². Runö kostade 65 öre per m².

1956 fann kommunen att inget annat var att göra än att expropriera Berga gård, då det inte gick att få den på annat sätt. Den nyare bebyggelsen runt Stockholm har kritiserats starkt därför att kommunerna byggt så många höghus. Det gäller inte minst Täby. Det har sagts att när bebyggelsen skall flyttas ut ur staden så skall man åtminstone ge den en lantligare karaktär. Man har frågat sig varför man skall dra ihop folk på detta sätt. Vi har naturligtvis råkat ut för samma kritik i Åkersberga: »Bygg inte som i Täby, utan låt oss få en annan form av bebyggelse!» Framför allt har man klagat på att de första flerfamiljshusen som byggdes har för liten tillgång till lekplatser, och affärsmännen har klagat på att det inte finns parkeringsplatser; Åkersberga har blivit ett affärscentrum för en mycket stor landsbygd.

Hela tiden har vi trötat oss med att Berga gård förr eller senare måste komma in i bebyggelsen. Där skulle vi inte exploatera så hårt. Där ligger redan en skola och kommunalhuset på mark som är avstyckad från Berga. Vi planerade ytterligare att bygga centralskola, medborgarhus och ålderdomshem, och vi skulle avsätta tillräcklig mark till parkerings-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

platser, inte bara för dagens behov utan även för framtiden. Där skulle bl. a. även reserveras tomt för ett gymnasium, vars förverkligande än så länge ligger mycket långt fram i tiden men som vi dock räknar med att småningom få. Vi skulle alltså vara framsynta, som man alltid säger att kommunerna skall vara, och inte bara planera för dagen utan tänka på framtiden och att standarden stiger och att de efterkommande kommer att ha större krav på allmänna inrättningar, fritidsområden o. s. v.

Detta var alltså kommunens tanke med Berga. Vi hade åtminstone goda ambitioner. I vad mån dessa sedan skulle ha gått att fullfölja vet man inte. När det gällde expropriationen ansåg markägarens företrädare, att man inte skulle gå på ortens pris på marken utan bedöma priset efter avkastningsvärdet sedan området var utbyggt. Han begärde därför 3:30 kronor per m². Kommunens talesman däremot ansåg att man skulle rätta sig helt efter ortens pris. På grundval av de priser som gällde på gårdarna runt omkring kom han fram till 52 öre per m². Det var alltså detta som domstolen hade att ta ställning till.

Domstolen fastställde först, att det inte fanns några möjligheter att få fram ett riktpreis grundat på ortens pris, ty på de omkringliggande fastigheterna fanns inga flerfamiljshus, varför förhållandena inte var jämförliga. Den aktuella marken hade också ett mera central läge, vilket även det skulle ändra värdet. Domstolen fann också att priserna i andra kommuner varierade så starkt, att det inte gick att fastställa något ortens pris. Man fick i stället lov att gå på avkastningsvärdet. Domstolen tillfrågade därför parterna hur de tänkte sig exploateringen.

Det finns ingen byggnadsplan, men kommunen hade 1952 upprättat ett förslag till en sådan. Förslaget är emellertid nu föråldrat, varför det inte är riktigt att ta hänsyn till det. Det enda som bestämts i princip är att området är med i den 1960 fastställda regionplanen. Enligt den-

na skall det användas för flerfamiljshus, men några detaljplaner finns naturligtvis inte. Vad kommunen tänkt använda området till har jag redan talat om. På den mark som inte behövs för allmänna ändamål har man tänkt sig tre- och fyrvånings punkthus, tvåvånings radhus och eventuellt någon mindre villabebyggelse.

Detta tyckte emellertid inte markägaren var någon riktig användning av hans mark, om han skulle tvingas avstå från den. Han har låtit en arkitekt på kommunens bekostnad — vilket han har rätt till enligt lagen — göra en byggnadsplan. På den upptas ett tiotal sjuvånings lamellhus och tre sjuvånings punkthus samt en rad trevåningslängor och tvåvånings radhus.

Med hänvisning till den bebyggelse som ägt rum i förorterna har domstolen ansett sig böra godta denna plan. Den enda modifikation domstolen gjort är att den »med hänsyn till kommunens rätt att avgöra bebyggelsens karaktär» prutat tio procent, så att kommunen i stället för att bygga tretton sjuvåningshus skulle kunna slippa undan med elva eller tolv. Man har utgått från att detta är den sannolika användningen av marken. Vid fastställande av råmarkspriset har man gått på bostadsstyrelsens tomtkoefficient som är 45 kronor per kvadratmeter våningsyta. Det skall alltså vara råmarkspriset plus exploateringskostnaden. Sedan räknar man så att säga baklänges från detta pris och kommer då fram till att inom detta pris bör kunna rymmas ett markpris av 2:30 kronor. Det ligger alltså betydligt närmare markägarens än kommunens utgångspris. Kommunen är naturligtvis inte ålagd att bygga dessa sjuvåningshus, men markpriset är beräknat med utgångspunkt från att dessa sjuvåningshus skall byggas. Det blir under sådana förhållanden inte lätt för kommunen att fullfölja sina ursprungliga planer beträffande området. Därtill kommer att alla sådana här domar blir prejudicerande för markpriserna på många andra håll. Beträf-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

fande flera markförsäljningar i Stockholms närhet har man avvaktat denna dom. Stockholms läns landsting nödgades häromdagen betala högre pris för inlösen av en sjukhustomt som landstinget höll på att ackordera om, med hänvisning till denna dom. Naturligtvis har marknadspriserna i Österåkers kommun stigit åtskilligt efter detta.

För att inte bostadskostnaderna skall fortsätta att stiga är det nödvändigt att expropriationslagen får en sådan utformning att kommunerna kan fullgöra sin skyldighet att skaffa mark till rimliga priser. Med anledning av en interpellation i höstas av herr Mellqvist framhöll justitieministern att den utredning som pågår har till uppgift att granska de domar som har fällt enligt den nu gällande lagen och undersöka konsekvenserna av dessa domar. Jag hoppas liksom herr Mellqvist att denna utredning snart skall vara färdig och ha knäckt den ingalunda lätta frågan hur man skall skriva lagen så att domstolarna verkligen skall kunna hjälpa kommunerna och även andra som behöver mark att få den till rimligt pris.

Jag skulle vidare, herr talman, vilja ta upp en annan sak som har ett visst samband med denna fråga, nämligen statsrevisorernas utlåtande i år. De har uppmärksammat förhållandena i Stockholms skärgård. De framhåller att där sker en våldsam fritidsbebyggelse. En sådan bebyggelse förekommer naturligtvis på flera andra håll i landet, framför allt på västkusten, men den är allra mest utpräglad just i Stockholms skärgård. Där finns regionplaner, men det finns inte detaljplaner för mer än 5 procent av hela landarealen i skärgården. Statsrevisorerna säger att det mot bakgrunden av fritidsbebyggelsens oerhörda tillväxt och storleken av det område det här gäller är i hög grad angeläget att arbetet med planering kan bedrivas i snabbare takt än hittills, om inte obotliga skador skall uppstå för framtiden. De påpekar också att det här gäller så

stora problem att det kan bli nödvändigt med ett samhällsingripande. Statsrevisorerna har också med hänsyn till den betydelse Stockholms skärgård har för stora delar av vårt folk velat peka på några frågor, vilkas lösning måste anses vara av särskild betydelse för att denna skärgård för framtiden skall kunna bevaras och utvecklas till glädje för såväl en tillräckligt stor bofast befolkning som en allt större mängd rekreationssökande människor.

Det är här egentligen fråga om två problem, men de hänger ihop. För att detta stora område verkligen skall bli till glädje för de rekreationssökande människorna måste det finnas kvar en bofast befolkning. Det gäller att se till dels att marken inte splittras och läggs ut till sportstugeområden, dels att den bofasta befolkningen får möjlighet att leva vidare där. Så långt instämmer jag helt och fullt med statsrevisorerna.

Emellertid säger statsrevisorerna något i detta sammanhang som jag tycker visar en alltför stor optimism. De säger nämligen att dessa kommuner i allmänhet är små och svaga kommuner med ringa skatteunderlag men att det finns anledning att anta att den kommunreform som nu förbereds kommer att underlätta en tillfredsställande kommunal utveckling även på detta område. Det är inte måtta på allt vad kommun-sammanslagningen skall utträta. Utan tvivel kan den i vissa fall verkligen leda till vad man tänker sig. Man kan tänka sig att en storkommun skall ta hand om en liten kommun och rusta upp den så att det blir bättre till bådas gagn. Men om man slår ihop tre små fattiga kommuner, får man en stor fattig kommun och då är ingenting vunnet med det. Det har vi exempel på i det nu aktuella skärgårdsområdet, där Roslags-Kulla, Riala och Länna kommuner slagits ihop till Roslags-Länna storkommun. Det blev en till arealen stor kommun, som emellertid inte haft det ett dugg bättre än småkommunerna hade det förut. Man

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

har vid den nu tilltänkta kommunindelningsreformen uppmärksammat att det måste finnas en centralort med utvecklingsmöjligheter, annars blir det inte någon livskraftig kommunal enhet. De centralorter som är tänkbara för hela Roslagen är Åkersberga i söder och Norrtälje i norr. Däremellan finns ingen central ort. Man är redan nu på det klara med att hela detta område i skolhänseende måste föras till antingen Norrtälje eller Åkersberga. För att få en verklig kommunsammanslagning måste man sålunda bilda oerhört långsträckta kommuner. Därtill kommer att Åkersberga och Norrtälje visserligen båda är framåtgående samhällen, men de är åtminstone ur befolkningssynpunkt små kommuner. Åkersberga har 6 000 och Norrtälje omkring 9 000 invånare.

Om man lägger en liten och fattig kommun med ett par tusen invånare till en stad eller tätort med 20 000 invånare går det bra. Men lägger man en utfattig kommun med ett par tusen invånare till en i och för sig bärkraftig och utvecklingsbar kommun med 5 000—6 000 invånare, drar man ned den större kommunens bärkraft utan att hjälpa den lilla kommunen. I och för sig är det därför ingen patentlösning att bilda större kommuner. En sådan åtgärd löser inte problemet för den bofasta befolkningen.

Beträffande frågan att stoppa sportstugebebyggelsen och rädda tillräckliga fritidsområden kan ansvaret inte heller läggas enbart på kommunerna. Det finns ett dagsfärskt exempel härpå. Österåkers kommun ligger väl till för sportstugebebyggelse. Där finns också en mängd sportstugeområden, och fler blir det för varje år. Den kommunen och grannkommunerna är Stockholms friluftsfolks gamla marker. Hundratals svampplockare, skidåkare, orienterare och vandrare är ute i dessa marker så snart de har möjlighet därtill. Men deras marker har nu börjat naggas avsevärt i kanterna. Det är hög tid att rädda vad som finns

kvar. Vad det framför allt gäller är att se till att området inte hackas sönder utan förblir ett sammanhängande helt. Nu har emellertid en tomtexploatör begärt att få köpa sex—sju små ställen vid Idsättravik och Marsätra — de ligger åt samma håll som statens oljeupp-lag. Det inköpta området ämnar han sedan stycka till sportstugedomter. Trakten är utomordentligt vacker. Några små holmar hör till området, som har mycket goda förbindelser. Bussar går ända ut till området, och den nya Norrtäljevägen, som torde bli en av landets vackraste vägar, kommer att stryka igenom området. Detta ärende ligger nu hos lantbruksnämnden. Kommunen har haft det till yttrande och kommunalnämnden har avstyrkt. Men om man vägrar ägarna, som alltså har köpare och vill sälja, att göra detta, måste marken lösas in. Kommunen föreslår därför att alla dessa små ställen skall läggas samman till en skogs- och jordbruksfastighet, och kommunen har förklarat sig intresserad att eventuellt förvärva denna fastighet. Den skulle i så fall tills vidare vara en jordbruksfastighet och i framtiden användas för allmännyttiga ändamål, framför allt som fritidsområde. Det skall bli mycket spännande att höra vad lantbruksnämnden säger härom.

En sådan åtgärd hjälper emellertid endast för ett mindre område. Kommunerna kan inte ingripa på det sättet i sådan utsträckning som skulle behövas. I det nu berörda fallet finns en annan utväg, som kanske skulle erbjuda en ännu bättre lösning. Österåkers kronopark ligger i nära anslutning till det nämnda området. Den är egentligen för liten som brukningsenhet, och man skulle därför kunna tänka sig att området i stället lades till kronoparken. Vi har redan Bogesund, som alltmer visar sig vara en tillgång för fritidsändamål, och ytterligare några små kronoparker. Den bästa och billigaste lösningen på problemet kanske vore att efter hand som områdena kommer ut i marknaden lägga

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

samman dem till större enheter som domänstyrelsen får ta hand om. Då kan de lämna en viss avkastning och samtidigt bli tillgängliga för friluftsmänniskor. En sådan åtgärd förutsätter givetvis att domänstyrelsen får göra dessa inköp utan att man i varje särskilt fall kräver att marken i full utsträckning skall förränta sig. Å andra sidan kan man inte heller begära att vare sig kommunerna eller domänstyrelsen skall betala det pris som en tomtexploatör är villig att betala.

Här finns sålunda många problem, och de måste lösas inom de närmaste åren. För varje år som går exploateras allt större områden. Ett ingripande från samhället behövs, och jag hoppas att statsrevisorernas yttrande skall bli upptakten till ett livligt intresse från statsmakternas sida för detta problem.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:**

Herr talman! Det har sagts åtskilliga gånger under denna remissdebatt att regeringen har accepterat och genomfört en rad av de krav som framställts från de olika oppositionspartiernas sida. Det ligger naturligtvis mycket i de påståendena. Det förhåller sig lyckligtvis på det sättet att vi i många avseenden har tämligen ensartade politiska värderingar och gärna vill göra saker som vi anser vara gagneliga för inte bara den grupp, som vi närmast representerar, utan också för landet. Och som sagt, lyckligtvis kan vi ofta enas om vad som är gagneligt.

Socialdemokratien hälsar t. ex. med tillfredsställelse herr Heckschers deklARATION om krafttag på åldringsvårdens område. Jag tror inte att det skall finnas några delade meningar på den punkten. Såsom jag i går tillät mig säga i första kammaren skall vi nog också anstränga oss att komma upp i närheten av den målsättning för bostadsbyggandet som kom till uttryck i herr Ohlins och kanske framför allt i herr

Wedéns anförande. Men det finns en mycket bestämd skillnad. Ett regeringsparti kan inte nöja sig med att framställa önskemål, utan måste samtidigt anvisa vägar varpå dessa önskemål kan förverkligas. Jag upprepar vad jag sade i gårdagens debatt: hur gärna vi än skulle ha velat göra dessa saker som vi nu får beröm för, skulle vi inte ha lyckats därmed, om vi inte tagit risken av den storpolitiska striden om omsättningskatten.

Man tycks ju på folkpartihåll anse det önskvärt med fortsatta reformer. Herr Ohlin räknade upp punkt för punkt, där vi fått ge vika för, såsom han sade, folkpartiets press — det förvånar mig bara att han samtidigt framhöll att regeringen var så oerhört konservativ. Och det var väl ett uttryck för samma tankegång, när den aktade ledamoten från Eskilstuna i går räknade upp alla saker som man ville göra och antydde att det kunde uppstå en gemensam front. Jag kan bara svara att vi hälsar detta med största tillfredsställelse under förutsättning att folkpartiet menar så mycket allvar med sin önskelista, att man är beredd att ta de politiska risker som det otvivelaktigt innebär att vara med om att skaffa fram pengarna. Jag upprepar ännu en gång att vi haft vår probersten: utan omsättningskatten skulle det icke ha varit möjligt att resonera om ett tillgodoseende av de olika önskemålen.

Folkpartiets talesman i första kammaren var i går så entusiastisk över det samhälle, som håller på att skapas under socialdemokratisk ledning, att han karakteriserade detta samhälle — och det var förmodligen avsett som ett vackert beröm — såsom ett dynamiskt liberalt samhälle. När jag i dag på morgonen slog på min bandspelare och lyssnade till bl. a. herr Heckschers anförande i gårdagens debatt, möttes jag av helt andra tongångar. Herr Heckscher framhöll att det måste göras klart att det finns en bestämd gränslinje mellan

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

socialdemokratien å ena sidan och borgerligheten å andra sidan, och han gick så långt att han sade att den som inte bidrar till att hos väljarna inskräpa denna skiljelinje tillhör inte borgerligheten.

Jag tycker knappast att man behövt ta till så hårda ord därför att folkpartiets gruppledare i första kammaren rådde kalla vår politik för liberal, men det får väl herrarna göra upp inbördes. Det kan emellertid vara mycket värdefullt att ibland erinra om skiljelinjerna mellan olika politiska partier och ideologier. Vi sysslar så mycket med vardagslivets förhållanden och med partitaktiska problem att de avgörande skiljelinjerna lätt kommer i skymundan. Å andra sidan skall man akta sig för att dra upp några konstlade skiljelinjer — därvidlag delar jag också herr Heckschers mening. Det skulle kunna göras upp långa listor på frågor, där värderingarna inte bara är likartade utan identiska. Jag vill begagna tillfället att säga att det har varit och alltjämt är en utomordentlig tillgång att den svenska neutralitetspolitiken har på det sätt som skett under 1961 fördjupats och fastare förankrats. Uppriktigt sagt har det inte varit så små påfrestningar på denna neutralitetspolitik som vi fått uppleva. Finland har här nämnts. Vi har vidare kunnat samlas kring ett engagemang i Kongo, som kanske för något år sedan kunde ha föranlett en djupgående splittring av nationen men som nu företagits under praktiskt taget full enighet, åtminstone här i riksdagen. Man kan också leta upp andra områden, där vi har blivit ense, och då bör det som sagt inte dras upp några konstlade skiljelinjer.

När herr Heckscher försökte ange var skiljelinjen går mellan borgerligheten och socialdemokratien, tog han upp frågan om underbalansering eller totalbalansering av budgeten och framhöll såsom en illustration till denna skiljelinje att socialdemokraterna ville ha ett

tvångssparande för att överföra egendom i statens hand, under det att de borgerliga ville ha ett sparande som vilar hos den enskilde. Jag undrar, om det inte är riskabelt att dra upp en sådan skiljelinje. Vi har inte fått mer än spridda glimtar av högerens budgetalternativ, men man försöker bagatellisera skillnaden och säga att den är så obetydlig att den inte kan påverka vår ekonomi. Det kan kanske bli fråga om några hundra miljoner kronor, men jag känner inte till den exakta siffran, eftersom man inom högern inte vill ha denna sak diskuterad i samband med statsverkspropositionen. Men om nu denna skillnad enligt er mening är mycket obetydlig, hur kan då denna obetydliga skillnad göras till den stora gränslinjen mellan å ena sidan socialdemokratien och å andra sidan borgerligheten? Är det inte över huvud taget mycket farligt att tillmäta budgetpolitiken — som vi numera betraktar som ett instrument i konjunkturpolitiken — en så kolossal, partiskiljande betydelse? Har herr Heckscher rätt, skulle det t. ex. betyda att när representanter för högern reste omkring och angrep oss för att statsskulden steg så oerhört mycket, var det högern som företrädde socialismen under det att vi ville ta ut så litet av skattebetalarna att vi tvingades låna av enskilda personer. Det blir så virrigt om man på detta sätt försöker dra skiljelinjen efter budgetpolitiken. Jag tror att det är riskabelt också från andra synpunkter.

Just nu skulle väl — om skiljelinjen gick där herr Heckscher vill lägga den — praktiskt taget alla ekonomer tillhöra socialdemokratien, och nära nog hela vårt näringsliv skulle betrakta socialdemokratien som sitt naturliga hemvist. Det är klart att vi är tacksamma för dessa landvinningar som herr Heckscher vill ge oss, men jag nämner detta bara för att visa hur orimlig tanken egentligen är att skiljelinjen mellan socialdemokratien och borgerlighe-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ten skulle gå precis vid det 100-miljonersstreck som man av konjunkturpolitiska skäl sätter för den statliga upplåningen. Är det inte rimligare att bedöma dessa frågor rent praktiskt som vi är vana vid? En del människor anser att vi har ett läge där man kan öka den statliga upplåningen. Dit hör till min stora överraskning nu högern. Folkpartiet har alltid företrätt en mera lätt-sinnig budgetpolitik, så dess hållning är ingen överraskning. Att göra budgetpolitiken till den stora skiljelinjen är att till skiljelinje göra en praktisk bedömningsfråga.

Men — och nu kommer jag till något som kan ha ett visst intresse — ligger det inte bakom herr Heckschers formulering ändå en annan tanke än denna till synes egendomliga? Är ändå inte motståndet mot en kraftig överbalansering av driftbudgeten innerst inne ett uttryck för samma tankegång som den som präglade både högern och folkpartiet före 1960 års val, nämligen att det gäller att se till att den statliga sektorn icke utvidgas? Är icke denna tankegång den djupare liggande motiveringen till att herr Heckscher kan komma på den idén att man skulle kunna dra skiljelinjen på detta sätt?

Då blir det hela begripligt, ty jag föreställer mig givetvis att vi alltjämt har olika meningar om vad samhället skall och måste göra för att ge ett större spelrum åt den enskilde individen och hjälpa honom att forma sin livsföring och för att hjälpa det enskilda näringslivet att fungera tillfredsställande. Vi kan alltså konstatera att här otvivelaktigt finns skiljaktigheter mellan en socialistisk och en borgerlig åskådning. Vi får emellertid en redigare och klarare bild om vi går tillbaka till den frontställning som präglade borgerligheten och socialdemokratien under valrörelserna fram till år 1960.

Det har utan tvivel under denna remissdebatt — åtminstone så långt jag haft tillfälle att lyssna till den — fun-

nits en ökad förståelse för den tankegång som socialdemokratien kämpade för före 1960 års val, nämligen att det kan föreligga ett behov även i vårt högt utvecklade samhälle för den enskilde och för det enskilda näringslivet, icke att reducera den statliga sektorn utan i stället att bygga ut den vidare. Det är stor skillnad på den punkten mellan denna remissdebatt och de tidigare. Det finns ökad förståelse, men den har inte slagit igenom fullständigt. Högerledaren har gjort ett uttalande om den offentliga arbetsförmedlingens utbyggnad. Däri säger han att det är ganska magstarkt att man i en sådan situation som vi har nu skall öka antalet tjänster på det sätt vi gör.

Herr talman! Har vi då inte kvar litet av samma motsättning mellan oss, mellan den gamla konservativa högern och dem som anser att den statliga sektorn har så stora och betydelsefulla uppgifter just för den enskilda människans skull att vi få ta på oss kostnaderna för en utbyggnad?

Jag undrar om inte högern ganska snart kommer att finna att t. ex. arbetsmarknadsorganisationen är ett nästan lika betydelsefullt led i konjunkturpolitiken som finanspolitiken och kreditpolitiken. Det tog lång tid innan de konservativa krafterna insåg vad exempelvis Bertil Ohlin, Ernst Wigforss och andra såg på ett tidigt stadium, nämligen att kreditpolitiken icke är tillräcklig som instrument i konjunkturpolitiken utan att man därtill behöver finanspolitiken. Det har man nu börjat acceptera mer eller mindre helhjärtat även på högernsida. Jag är övertygad att högern om 10 eller 15 år kommer att förstå att den del av den offentliga sektorn, som utgöres av arbetsmarknadsorganisationen, är ett tredje instrument i konjunkturpolitiken, ett instrument som kanske kommer att visa sig lika betydelsefullt som finans- och kreditpolitiken. Men återigen är man a priori inställd på att vara ytterligt ne-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gativ inför tanken på en utbyggnad av den offentliga sektorn, även när fördelarna av dess utbyggnad är så uppenbara som här.

Jag skulle vilja göra ytterligare ett påpekande till den nye högerledaren. Vi har gemensamt uttalat oss i en tidning till nyåret, och det är mycket intressant att läsa framför allt högerledarens uttalande. Han säger att felet med regeringen är att den inbillar medborgarna att de skall vänta på julklappar från regeringen i stället för att själva arbeta fram vad de vill ha. Detta vore allvarligt ur två synpunkter. Den ena är att det berövar oss sympatier utomlands. Är det verkligen så att i denna charmoffensiv, som herr Heckscher nu vill starta för att visa hur duktiga vi är, ingår också social nedrustning som ett instrument? Är det sådana sympatier vi skall förvärva? Jag tror att högern blir mycket ensam, om man av hänsyn till vad torykretsar i England tycker om den svenska politiken skulle acceptera nedrustning av socialpolitiken. Det är i alla fall en mycket farlig och föga — om jag får begagna ordet — patriotisk motivering. Den andra synpunkten, fortsätter herr Heckscher, är att regeringens linje leder till att vi minskar vår motståndskraft om vi verkligen blir utsatta för allvarliga påfrestningar.

Nu vill jag fråga: Går det inte här en ännu tydligare skiljelinje mellan högern och socialdemokratien eller dem som vill samarbeta med socialdemokratien för att öka den sociala välfärden i landet? Det är inte bara den allmänna sektorn som högerledaren är kritisk mot, utan här bedriver tydligen regeringen en viss form av julklappsutdelning, som är riskabel för vårt anseende utomlands och som dessutom berövar oss viljan att klara oss, att stå på egna ben, för att citera en aktad före detta högerledare.

Vad är det man vill åt? Vad ligger i julklappspaketet? Är det barnbidraget

igen, är det sjukförsäkringen? Det kan inte vara åldringsvården. Vad är det, herr Heckscher, i vår socialpolitik som är så oerhört farligt för vårt anseende utomlands, och vad är det som vi måste ta bort för att vi skall kunna klara oss i kritiska situationer?

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern frågade hur jag kan säga att regeringen ger vika för liberal påtryckning men ändå talar om »den konservativa regeringen». Ack, herr statsminister, detta är ju alldeles karakteristiskt för en konservativ riktning! Den ger endast vika för påtryckning från liberalt progressiva riktningar. Det har vi kunnat konstatera under årtionden, och vi är inte överraskade därför att det fortsätter. Vi är glada när det fortsätter och att regeringen inte står kvar på en konservativ ståndpunkt. Ännu bättre vore ju om regeringen vågade vara litet mer progressiv på åtminstone några av de punkter jag i mitt anförande i går vidrörde.

Beträffande omsättningsskatten vill jag säga herr statsministern, att vi hade ett förslag som innebar vissa andra bördor för folket — det har vi aldrig dolt — men våra förslag skulle ingalunda försämrat budgeten med omsättningsskattens belopp. Man kan sedan diskutera finesser i balanseringen, men det skall vi väl inte göra här.

Det som statsministern nu bygger sina anföranden på, både i går och i dag, är att man skall ha resurser för att klara t. ex. de offentliga investeringarna. Men är det då så oerhört svårt att förstå att man kan ha en uppläggning av politiken — vi talar nu inte om ett visst år utan på längre sikt — som innehåller något mindre av offentligt sparande än med regeringens linje, men som är sådant att man får större enskilt sparande, alltså en ekonomisk politik som uppmuntrar till både individuellt sparande och företagsparande.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Då blir de tillgängliga resurserna inte mindre än, med regeringens politik, och den samhällsekonomiska balansen blir inte heller sämre. Man kan alltid räkna med vissa övergångssvårigheter — det behöver vi inte diskutera — men utvecklingen framåt, dynamiken, blir snabbare om man för en politik som främjar enskilt sparande.

Den principiella skillnaden ligger alltså inte där statsministern söker den. Den är inte budgetpolitisk i snäv mening, utan frågan är om man vill lägga större tonvikt på en centraliserad styrelse eller om man i viss utsträckning vill ha mera decentraliserade organisationsformer. Vi har ju aldrig på vår sida talat om att hindra den offentliga sektorn från att växa. Jag måste säga att när jag hörde statsministern i går i televisionen blev jag upprörd. Det är sällan det händer — inte ens herr Strängs uppträdande i går, som jag avstår från att karakterisera, kan göra mig indignerad. Statsministern antydde inför Sveriges folk att forskning, utbildning, vägbyggnad, kraftverk, atomkraft etc. möttes av surmulenhet från den borgerliga sidan före 1960-talet. Sedan sade statsministern ordagrant: »Då gav de borgerliga partierna ut paroller, där man sade att man måste hindra den statliga sektorns tillväxt.» Detta, herr statsminister, har vi diskuterat förut i denna kammare. Jag ber statsministern läsa riksdagsprotokollet från 1960. Vi har från vår sida sagt ifrån att detta är ett från början till slut osant och ogrundat tal. Jag hinner inte att nu på mina sex minuter läsa upp hur herr Svensson i Ljungskile och jag i en rad yttranden då slog fast att vi faktiskt inte hade den inställningen. Jag citerar bara ett litet stycke: »Herr Svensson i Ljungskile belyste redan i går det orimliga i statsministerns uttalande, att oppositionen givit socialdemokraterna möjlighet att säga att de ensamma står för den offentliga sektorns tillväxt, en tillväxt som oppositionen kallar för

socialism och bekämpar. Statsministern påstår alltså att folkpartiet vill motarbeta byggandet av sjukhus och skolor samt ett ökat bostadsbyggande såsom varande socialism. Sanningen är tvärtom den, att vi verkat för en expansion inom undervisningen och sjukvården och för en expansion av bostadsbyggandet. Jag klargjorde i mitt anförande, som hölls bara en timme före statsministerns, att vi räknar med att den offentliga sektorn kommer att fortsätta att växa.»

Detta återkommer sedan i en serie yttranden. Men inte desto mindre uppträder landets statsminister nu, två år senare, och förklarar inför hela landets befolkning att de borgerliga partierna skickade ut paroller om att man måste hindra den offentliga sektorns tillväxt. Vi har inte velat hindra anslagen till forskning, utbildning, kraftverk, vägbyggnad och atomverk.

Om vi skall ha en seriös debatt omkring dessa problem, herr statsminister — och det är väl angeläget att den får fortsätta en gång när vi kan ägna kanske en hel dag åt den — så är väl det minsta man kan begära att man inte från regeringssidan kommer med en sådan karikatyr, en så alltigenom vilseledande bild av vår ståndpunkt, som statsministern gjorde i går och som han i dag har snuddat vid om också i mera försiktiga ordalag.

Vad saken här gäller är en viss avvägning av i vilken utsträckning vi vill lita till centraliserade avgöranden och beslut och hur mycket decentralisering vi vill ha — och den saken kan inte diskuteras, om man använder sådana schabloner som statsministern här har tillgripit.

Herr talman! Jag ser att min repliktid snart är slut. Får jag därför till sist bara ange folkpartiets inställning till de sociala problemen. Jag vill då understryka vårt intresse av att fortsätta att stärka den sociala tryggheten i detta land, eftersom vi ju i själva själva är

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

framme vid vad som kan anses för tillfredsställande förhållanden. Denna vår inställning har belysts många gånger. Jag vill här bara hänvisa till det anförande som Sven Wedén höll här i går och som jag vet uppskattades livligt av folkpartiets riksdagsgrupp såsom ett uttryck för den syn på de sociala problemen som är och förblir den sociala liberalismens.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte gå in på de citat statsministern gjorde från debatten i går. Jag konstaterade bara att hans bandspelare tydligen är behäftad med ett mycket egendomligt fel, som gör att citaten alltid i någon detalj blir annorlunda än de ursprungliga anförandena. Denna gång var dock skillnaderna inte så stora att det finns anledning ta upp dem till debatt. Därför nöjer jag mig med att bara konstatera faktum. Det är inte första gången det händer.

Sedan drog emellertid statsministern upp en fråga som anknyter till ett uttalande av mig angående den s. k. julklappsutdelningen, och då frågade statsministern: Vad är det som visar att subventionsmentaliteten eller julklappsmentaliteten skulle vara stötande? Jag skall där ta ett exempel, som jag tycker är ganska belysande. Det ligger på bostadspolitikens område.

Här har vi nu under äldre tider byggt upp ett system för bostadssubventioner, vilket var väl motiverat när det en gång kom till — i varje fall i väsentliga delar. Då gick nämligen en mycket betydande del av människornas inkomster till hyrorna. Folk hade svårt att skaffa sig bostäder av den typ de behövde. Men sedan har man hela tiden i allt väsentligt behållit det systemet, och då har efter hand den ordningen uppstått att subventionerna utgått till allt fler. Detta har gjort att man börjat betrakta det som naturligt att en del av hyran skall betalas av det

allmänna, oberoende av om det föreligger sociala skäl härför eller inte. Detta blir desto mer orimligt som det är stora skillnader mellan äldre och nyare fastigheter. I de äldre fastigheterna ligger bostadssubventionerna delvis kvar och håller hyran vid en hyresnivå, som är väsentligt lägre än vad som svarar mot hyran i likvärdiga nya fastigheter. I stället borde man inrikta sig på att hyrorna — fränsett sådana fall där det föreligger ett verkligt socialt behov av rabatter, t. ex. i fråga om familjebostadsrabatterna — skall svara mot de faktiska kostnaderna för bostäderna. Då skulle man finna att även med de ökade inkomster som människorna nu har skulle en mindre del av inkomsterna behöva gå till hyran än vad som var fallet tidigare. Jag tror att det exemplet kan belysa inställningen bättre än de flesta andra.

Vi har inom högerpartiet haft anledning att under låt mig säga de senaste 20 åren oavbrutet diskutera just frågan om socialpolitiken sedd ur högerpartiets synpunkt. På den socialdemokratiska sidan tror man det kanske inte, men det finns knappast någon frågeställning som diskuterats så ingående inom olika högerorganisationer som den socialpolitiska frågeställningen. Och vi lever kvar i den gammaldags uppfattningen — jag skall erkänna att vi i det fallet är ganska reaktionära — att socialpolitikens uppgift är att undanröja och lindra nöd, icke att åstadkomma någon omfördelning mellan människor som är i stånd att klara sina levnadsförhållanden någorlunda rimligt genom egna ansträngningar.

Det är här jag tror det finns en principiell meningsskiljaktighet, och den skulle man möjligen kunna diskutera i olika sammanhang. Just en sådan sak som åldringsvården framstår för oss såsom en central uppgift, ty där är det fråga om att lindra nöd och lidande. Men det avgörande på åldringsvårdens område är inte hur stora bidrag man

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kan betala ut, utan om det över huvud taget går för folk att med eller utan egen betalning få den vård vederböran- de behöver.

Vad beträffar statsministerns yttran- de rörande den offentliga sektorn är det självklart att varken vi eller någon annan vill avskaffa denna sektor. Men jag skall gärna erkänna, att så till vida är vi negativa att vi genomgående anser att bevisbördan åligger dem som yrkar på en utvidgning av den offentliga sektorn respektive på en överflyttning av uppgifter från den enskilda sektorn till den offentliga.

Statsministern talar om arbetsmark- nadsverket och den utbyggnad som därvidlag plötsligt förordas. Jag vill inte ett ögonblick förneka att jag tyc- ker det förefaller vara en anmärknings- värt stor utbyggnad som nu föreslås — en såvitt man vid första påseendet kan finna orimlig utbyggnad med tanke på den situation vi befinner oss i. Men därav får statsministern inte dra slut- satsen att vi skulle anse att arbets- marknadsverket skall avskaffas eller över huvud taget att arbetsförmedling- en inte skall vara ett instrument för den offentliga politiken eller att vi rent av inte skulle finna en viss utbyggnad rimlig. Den utbyggnad som föreslås står enligt vår mening knappast i pro- portion till vad som i dagens läge är rimligt, men detta får inte misstolkas så, att vi skulle anse hela frågeställ- ningen betydelselös.

Det finns viktiga områden inom den offentliga verksamheten som är av stor betydelse för att den produktiva verk- samheten även inom den enskilda sek- torn skall kunna fortsätta. Statsminis- tern har talat om atomkraften, och herr Ohlin talar också om atomkraftens an- vändning. Det har riktats invändningar från vår sida mot Aktiebolaget Atom- energi, men det var helt enkelt under den tid då vi hade den uppfattning som under en längre period föreföll vara rimlig, att anslagen var större än vad

som kunde förbrukas. Men statsanslag där den offentliga verksamheten ligger till grund för verksamhet inom den enskilda sektorn är rimliga och har all- tid haft vårt stöd.

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte proteste- ra mot statsministern i den mån hans uttalande kunde ha innefattat att cen- terpartiet hade varit emot en ansväll- ning av den offentliga sektorn, ty det har vi varit. Det beror på vad det gäl- ler. Gäller det en ansvällning via när- ringslivet är vi mycket restriktiva och kritiska och vill göra en synnerligen noggrann granskning. Men på många andra områden är vi progressiva. Det skall för resten bli intressant att se för- verkligandet av högerns insats i fråga om åldringsvården — om man är vil- lig att följa med oss när det gäller det förslag vi skisserat upp, att varje åld- ring skall ha ett eget rum att bo i och att en hemsyster någon stund på dagen skall komma till vederbörande. Men det får vi alltså se längre fram.

Självfallet kan man säga att det var ett djävrt grepp av socialdemokrater- na att gå in för omsättningsskatten. Likaledes kan man hålla med om att de pengar som flyter in den vägen skap- pat vissa möjligheter till framsteg — det är intet tvivel om den saken. Men jag vill påpeka att centerpartiet hade alternativ — punktskatter och en till- fälligt skatt av ungefär den storlek som skattesänkningen i fjol innebar.

Nåja, detta är inte mycket att dis- kutera i dag. Jag vill bara påpeka att vår ståndpunkt inte förtjänar beteck- ningen negativ.

Vilka påtryckningar regeringen var- rit känsligast för och vilka partier som haft lättast att genom resonemang ska- pa kompromisser och gemensamma lin- jer med regeringen skall jag inte tvista med herr Ohlin om. Jag vill emeller- tid, liksom de närmast föregående ta-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

larna, säga några ord om partiernas förhållande till varandra.

Efter vad det berättades mig i går skulle herr Heckscher i en replik till statsrådet Lange ha sagt, att nu har t. o. m. statsrådet Lange medgivit att det finns bara två oppositionspartier.

Jag skulle inte fäst avseende vid detta om det inte på sätt och vis hade varit belysande för en viss metodik — jag skall inte gå så långt att jag säger det är ett sätt att söka sak med centerpartiet. Förhållandet var följande: Man debatterade EEC-frågan, och herr Lange angav då högern och folkpartiet som oppositionspartier. Det var ganska naturligt, eftersom socialdemokraterna har samma uppfattning som centerpartiet, eller om man vill vända på saken: centern har samma uppfattning i frågan som socialdemokraterna. Att vi då inte kan betraktas som oppositionsparti i den frågan är väl ganska naturligt.

Vi kan väl inte rimligen börja ta upp kammarens tid och dra ner riksdagens anseende genom att söka gräla i frågor där vi är överens. I varje fall skall jag be att få slippa vara med om det.

När jag nu är inne på partiernas förhållande till varandra skulle jag som min mening vilja framhålla att likheterna förefaller vara ganska stora mellan ett par partier i vårt land. Jag behöver knappast säga namnen — högern och folkpartiet. Jag nämner dem bara för fullständighetens skull. De är så pass lika att man snart kan börja ifrågasätta om det är ett eller två partier. Om man i så fall skall tala om att vi har två varianter av högerpartiet eller två varianter av folkpartiet, det kan vi diskutera senare.

När man talar om att det endast finns två oppositionspartier kanske man har mer rätt än man i förstone är beredd att inse. I så fall skulle centerpartiet vara det ena oppositionspartiet och högern—folkpartiet det andra.

Om man nu vill kalla oss för oppositionsparti eller för något annat, står det alla fritt. Det kommer oss inte ett dugg vid, det skall vi ha klart för oss på förhand. Det har ingen betydelse. Centerpartiet betraktar sig verkligen som ett centerparti, som kan samarbeta med andra partier, allteftersom vi finner överensstämmelse i uppfattningarna.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag kan dela herr Ohlins mening på en punkt nämligen i så måtto att man egentligen skulle ha mer tid till sitt förfogande, när nu herr Ohlin tar i så kolossalt hårt för mina som jag tycker alldeles självklara påpekanden i går. Herr Ohlin har väl ändå inte fullkomligt glömt bort att folkpartiet inför valet 1960 gav ut en skrift där flera av partiets ledande personligheter drog upp riktlinjerna för folkpartiets politik under 1960-talet. Det finns många intressanta citat att hämta ur denna skrift.

En av författarna sitter omedelbart bakom herr Ohlin, så det går lätt att konstatera att det finns citat som belyser precis vad jag nyss sade. Man framställde efterkrigstidens ökade statsutgifter som en hotande tendens. En utökning av den offentliga sektorn framställdes som allvarlig. Vi befunde oss nära en gräns där en fri marknad hotades av statlig dirigism. Det vore nödvändigt att inta en klar frontställning mot denna dirigism. Ja, någon entusiasm för arbetet på den offentliga sektorns utbyggande kunde säkert inte någon väljare utläsa ur denna programskrift.

Det är ett obestriddigt faktum att herr Ohlin här i riksdagen sagt att det är alldeles nödvändigt att bygga ut den offentliga verksamheten på vissa punkter såsom skolor, vägar o. s. v., men misstänksamheten mot den offentliga sektorn var så stor att man ville sätta

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ett tak för denna utbyggnad, vilket man skulle ha som en allmän riktpunkt för den offentliga verksamheten utanför pensioneringen. Vi hade att hålla inom ramen för en oförändrad andel av nationalinkomsten.

Detta betyder alltså att man frivilligt avstår från att pröva möjligheterna till offentligt ingripande om det t. ex. uppstår ett stort behov, som man inte tänkt på tidigare eller som kan ha aktualiserats av händelser vilka varit okända när riktlinjerna drogs upp för den offentliga sektorns storlek. När man gjorde detta under år 1960, skulle man varit så misstänksam mot den offentliga sektorn att man måste ha en på förhand skisserad ram för dess storlek. Man kan inte lita på riksdagen; man måste ha en ram precis som vissa försvarsvänner vill ha en ram för försvarets kostnader i procent av nationalinkomsten.

Jag tror att båda dessa resonemang är felaktiga. Man kan inte i en dynamisk ekonomi arbeta med en så utpräglad misstänksamhet mot den allmänna sektorn som dessa uttalanden vittnar om.

Detta är som sagt en stor och intressant fråga. Om detta nu är en total helomvändning, om man nu inom folkpartiet vill dra ett streck över denna skrift från år 1960 och avskaffa den här nämnda gränsdragningen, är jag självfallet gärna villig — och det sade jag också i går — att deklarerat att folkpartiet och vi när det gäller den offentliga sektorn har ungefär samma ståndpunkt.

Herr Ohlin säger att vi inte har någon förståelse för att det enskilda sparandet skulle växa om man sänker skatterna, vilket skulle vara bättre än ett offentligt sparande. Det kan ligga någonting i det. Men herr Ohlin vågar väl ändå inte göra gällande att en sänkning av skatterna skulle komma att motsvaras av en lika stor ökning av det enskilda sparandet? Vi kan ju för

närvarande glädja oss åt en mycket snabb ökning av det enskilda sparandet, och det är möjligt att sparandet skulle öka ännu snabbare om folks inkomster ökade. All right jag kan gå med på det! Det kan hända att sparkvoten skulle stiga från 20 till 25 procent. Och det vore väldigt fint! Men huvudparten av löneökningar och skattesänkningar måste ju ändå, när människorna har så många viktiga behov att tillfredsställa, gå till en ökning av konsumtionen. Därför är det ett lätt-sinningt försök att komma förbi ett invecklat ekonomiskt sammanhang när man säger, att om vi sänker skatterna så ökar man sparandet. Javisst, men man ökar inte sparandet med mer än en bråkdel av det staten avstår från i form av skattesänkning.

Till herr Heckscher vill jag säga att om han har några sakliga erinringar mot mitt referat av hans framställning i går, så tala då om vad det är för erinringar, och kom inte med insinuationer om att jag förfalskar herr Heckschers framställning. »Men det är vi vana vid!» Jag har en stenografisk utskrift här, och det finns möjligheter att jämföra. Jag gjorde naturligtvis här en förkortning. Men jag vill fråga om det är en värdig debattmetod att utan skynten av bevis försöka göra gällande inför kammaren att mitt referat skulle vara vilseledande. Visa då det!

Det andra jag skulle vilja säga till herr Heckscher är följande. Vi har för närvarande bostadssubventioner. Det är riktigt. De generella bostadssubventionerna är föremål för en kontinuerlig reducering. Eftersom läget på bostadsmarknaden förbättrats, är vi överens om att de skall minskas. Då är det alltså detta som herr Heckscher avser när han säger att regeringen uppmunttrar folk genom julklappar som förstör deras moral i den utsträckning att om det verkligen skulle bli en påfrestning så är deras motståndskraft nedsatt. Det skulle alltså gälla några av de ännu

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

icke avvecklade generella bostadssubventionerna! Ja, jag måste säga att detta verkligen är att ta till i överkant. Alldeles kolossalt för mycket tar man väl till om man säger att dessa generella bostadssubventioner berövar vår goodwill i utlandet. Det skulle vara intressant att få reda på vad det är för utlänning som följer den politiska debatten i den utsträckningen att han säger: De där svenskarna är egendomliga varelser, de har generella bostadssubventioner, och därför är det ett osympatiskt folk. Nej, det måste vara något annat herr Heckscher syftar på än dessa under avveckling stadda subventioner.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Den snäva gräns som herr Heckscher drog upp för socialpolitiken kan jag för min del inte acceptera. Socialförsäkringen har en mycket vidsträcktare uppgift enligt liberalt sätt att se. Trygghetsproblemet är mycket större. Det gäller bl. a. att skydda mot inkomstbortfall, vilket är en mycket viktig sida.

Statsministern talade här om att man inte kunde väsentligt öka sparandet genom att sänka skatterna. Men det är ju inte fråga om att öka sparandet enbart genom skattesänkning. Det gäller hela den ekonomiska politiken som sätts in för att främja enskild kapitalbildning. Reglering av kapitalmarknaden och mycket annat som vi fäster vikt vid skall anpassas i dynamisk riktning. Statsministern erkände nyss att det enskilda sparandet kan ökas. Varför då inte satsa så mycket mera på det?

Statsministern säger vidare att vi uttalat skepsis mot en ökning av den offentliga sektorn. Jag hinner inte själv ta upp denna skrift — det kommer sedan! Men, herr statsminister, det är alldeles fel att vi skulle ha bundit oss vid en precis siffra. Vi angav en allmän riktning, och jag kan hänvisa till ett ytt-

rande av herr Svensson i Ljungskile, som jag instämde i, att en sådan allmän riktning inte får vara direkt bindande. Det kan tänkas situationer, där det kan vara motiverat med litet mer, och andra där det kan vara litet mindre.

Men, herr statsminister, det går inte att komma bort från det vilseledande yttrandet i går, detta påstående, att vi har som paroll att hindra den statliga sektorns tillväxt. När vi i denna kammare många gånger — senast i en debatt i december 1960 — klargjort att vi icke har denna åsikt, kommer ändå landets statsminister och påstår att vi vill hindra den statliga sektorns tillväxt. Jag förstår inte att statsministern efter detta inför kammaren vågar tala om korrekta referat.

Statsministern glädde mig genom att ansluta sig till tanken om hundratusen bostäder årligen mot slutet av 60-talet. Men jag ser att det socialdemokratiska huvudorganet i dag kallar det »röstfiskande överdrifter». Partiet har tydligen ännu inte hunnit med inför vår progressiva påtryckning. Jag hoppas att statsministern skall hjälpa oss i folkpartiet att få det socialdemokratiska partiet med på en progressiv politik bort från det mera statiska tänkande, som vi finner exempel på i Stockholms-Tidningen i dag.

Får jag till herr Hedlund säga en enda sak! Folkpartiet och högern har uppenbarligen en egenskap gemensam, som vi inte delar med centerpartiet: vi står i opposition till regeringen, men herr Hedlund råkar ut för olyckan att bli berömd inte bara av herr Lange. Även av herr Sträng får han det ampleaste erkännande. Och statsministern sade i går i första kammaren i ett mycket allmänt sammanhang, att han räknade folkpartiet och högern till oppositionen. Det är roligt att få beröm, men kan det inte bli för mycket av beröm när det kommer från regeringsbanken och avser en oppositionsledare — om man vill gälla för en sådan?

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Hedlund i fråga efter fråga föredrar att associera sig med herr Sträng och herr Erlander hellre än med herr Ohlin och mig, är detta givetvis hans sak. Jag förstår bara inte varför han skall behöva ha svårt att medge det. Det är väl ingenting att skämmas för i så fall.

Endast några ord till herr statsministern beträffande citaten — han kallar det för referat nu, förut var det citat. I går sade jag: »Oppositionspartierna har ett gemensamt ansvar att se till, att socialismen inte får framstå som det enda realistiska alternativet i svensk politik. Den som försummar den uppgiften tillhör inte oppositionen utan regeringens stödtrupper.» Vill statsministern vara vänlig och jämföra detta med utskriften av det anförande där han citerar mig.

Vad beträffar bostadssubventionerna fick vi en mycket intressant upplysning när statsministern talade om den »kontinuerliga reduktionen av bostadssubventionerna», trots att kostnaderna för dessa stiger. Han talade om de kvarstående delarna av bostadssubventioneringen alltså, som om det hade varit någon obetydlig sak. Eftersom jag inte har texten till herr statsministerns anförande här skall jag inte tala om citat utan kalla det för referat, men jag tror bestämt att det var detta han sade. Jag vill gärna veta: betyder detta nu alltså att systemet med bostadssubventioner är under avveckling eller betyder det inte att det är det. I så fall: Vad betyder det?

Frågan om förhållandet mellan den offentliga och den privata sektorn har redan berörts av herr Ohlin, och jag vill bara tillägga att det ju måste finnas ett samband mellan utvecklingen av dessa två sektorer, i varje fall på kort sikt, och det är ju här det budgetpolitiska resonemanget kommer in. Tillgångarna, de ett eller ett par år framåt tillgängliga resurserna, måste fördelas

mellan den offentliga och privata konsumtionen och på den offentliga och enskilda investeringen. En ökning på den offentliga sidan svarar mot en minskning på den enskilda sidan.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern försöker nu förklara den missvisande skildring han gav i går av vår inställning med en hänvisning till en programskrift, om jag nu skall kalla den så, där jag har varit en av författarna. Jag har inte haft tillfälle att titta på alla formuleringar, och det är möjligt att det kan finnas någon formulering som kan pressas. Men den centrala fråga som ställdes i den skriften var denna: Inträffar det inte någonting som — även för statsministern — kan te sig problematisk och värt att överväga, om den offentliga sektorn fortsätter att växa över alla gränser? Kan inte statsministern medge att det finns ett problem där? Jag vill minnas att jag anförde ett exempel och frågade: Vad uppstår för problem om den statliga sektorn tillväxer till en andel av hela nettoinkomsterna som är ytterligare 10 procent högre av denna?

Därför är jag, herr statsminister, förvånad över att ni inte heller i dag med ett enda ord berört det problem som jag betraktar som det mest väsentliga i det sammanhang som vi nu diskuterar, ett problem som statsministern vid något tillfälle har medgivit existensen av men nu inte alls låtsas om. Det är detta: Vilken politisk metodik, centralistisk eller decentraliserande, påverkar tillväxten av de totala resurserna på mest gynnsamt sätt? Jag försökte i går, herr statsminister, utveckla skälen för min uppfattning att ni i alltför stor utsträckning blundar för själva existensen av detta problem. Ni kan visserligen säga att ni *tror* att era metoder ger den snabbaste framstegstakten i samhället, men andra människor kan ha en annan uppfattning och ha mycket goda skäl

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

för sin uppfattning. Kan man öka framstegstakten av de totala resurserna, så kan — detta gick hela mitt anförande i går ut på att visa — även de offentliga insatserna fortsätta att växa utan att medborgarna fördenskull åläggs oskäligen bördor.

Det skulle vara intressant om statsministern ville ta upp det problemet till behandling ur synvinkeln av vilken politisk metodik som ger de bästa förutsättningarna för de totala resursernas tillväxttakt.

Herr **HEDLUND** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Om jag skulle inlåta mig på något slags bedömning av debatten, vore det genom att konstatera att herr Wedén tycks föra debatten på ett annat plan än somliga andra. Det må vara nog sagt.

Om jag får beröm eller kritik spelar i och för sig ingen roll. Däremot är jag naturligtvis lyhörd för de fakta som eventuellt kan dras fram, de fakta kritiken eller berömmet byggs på. Av dem kan man dra en hel del lärdomar, kanske ännu mera av kritik än av beröm.

Herr Heckscher säger: Ja, men det är väl ingenting att skämmas för om herr Hedlund vill samarbete i åtskilliga frågor med socialdemokraterna. Nej, men vem har i all rimlighets namn givit herr Heckscher anledning att tro att vi skulle skämmas för det? Jag skäms inte heller för att samarbeta med herr Heckscher.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Liksom herr Hedlund tycker nog också jag att herr Wedén förde in diskussionen på andra banor, men i motsats till herr Hedlund — om jag uppfattade honom rätt — vill jag inte kritisera den bibanan, ty det är klart att herr Wedén berört ett väsentligt problem. Det är ett problem som jag många gånger har tagit upp till diskussion. Som min uppfattning vill jag häv-

da att man inte skall falla för den gottköpsagitation, som gör gällande att det föreligger ett motsatsförhållande mellan individens, det enskilda näringslivets och samhällets intressen, utan att det ofta är fråga om identiska intressen. Såsom vi för vår politik här vägar jag påstå, att de allra flesta beslut som har inneburit en utvidgning av den offentliga sektorn just var ett exempel på områden, där utbyggandet har varit till stöd för det enskilda näringslivet, som behöver yrkesutbildning, skolor, teknik, kraftverk, vägar och allt detta andra, medan ett försök att försvåra utbyggandet genom att icke ställa tillräckliga medel till förfogande har varit en klart näringsfientlig politik och en politik som gått emot de enskilda medborgarnas intressen.

Jag har också många gånger i denna kammare tillåtit mig säga, att det självfallet här är fråga om ett avvägningsproblem. Om det inte vore någonting annat än att understryka den av mig många gånger uttalade satsen, att det gäller att i varje situation avväga vad vi har råd till att göra och vad vi har råd till att låta den offentliga sektorn svälla ut till, vore det rätt onödigt att ge ut en skrift så fylld av bestämda uttalanden som de jag nyss läste upp. Man skall alltid erinra sig att politik inte kan bedrivas, om man inte försöker att skapa en folkopinion för den; man måste motivera sina åtgärder, och ju mera demokratien förankras, desto viktigare är det att man gör det. För socialdemokratien har det varit en mycket viktig, låt mig gärna kalla det uppfostrande uppgift, att klargöra att det inte finns något motsatsförhållande mellan den offentliga sektorn och individen och inte heller mellan näringslivet och den offentliga sektorns utbyggnad. Det har varit lika viktigt att klargöra att utbyggandet icke är en fråga om principer i så stor utsträckning som man vill göra gällande från antisocialistiskt håll, utan en fråga om

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

att lösa ett praktiskt avvägningsproblem. I den fostrande verksamheten att klargöra dessa sammanhang, vilket herr Wedén nu säger var hans avsikt att göra vid 1960 års val, har vi haft förfärligt liten hjälp av folkpartiet och absolut alls ingen hjälp av högern. Högern men icke folkpartiet har hela tiden försökt bygga upp den föreställningen att utbyggandet av det allmännas resurser är ett uttryck för viljan att centraldirigera näringslivet och det enskilda samhället. Det framskyntade ett ögonblick i herr Ohlins anförande i dag att det skulle finnas en sådan grund. Men om vi kan reducera resonemanget på det glädjande sätt som herr Wedén nu har gjort — jag tror att jag kan visa åtminstone tre, fyra inlägg i denna kammare av mig som påvisar dessa problem — ja, då kan vi resonera på ett helt annat sätt och då kanske vi kan hjälpas åt med den upplysningsverksamhet som jag tror är nödvändig, om vi skall kunna slå tillbaka teorierna om att en skattesänkning alltid är att föredraga framför en utbyggnad av den offentliga sektorn.

Jag anser att det var det intressantaste inlägget, och jag har därför också koncentrerat mig på det. Tiden är långt framskriden och jag skall inte fortsätta länge till. I största korthet vill jag bara än en gång konstatera, herr Ohlin, att om man befinner sig i ett läge med stora investeringsuppgifter på den offentliga sektorn framför sig och då genomför en skattesänkning, får man en ökning på det frivilliga enskilda sparandet — ja visst får man det! — men inte en ökning så stor att den tillnärmelsevis motsvarar förlusten. Om man sedan har den uppfattningen att det i det långa loppet går att få ett ökat enskilt sparande, räddar oss inte detta från den aktuella situation som man står inför när beslutet fattas. Därför har jag ingenting att ändra på den punkten.

Beträffande bostadssubventionen måste jag säga att det inte kan vara herr

Heckscher obekant att vi sedan 1950-talet undan för undan har avvecklat exempelvis Koreasubventionerna. Det är klart att jag fortfarande efterlyser om det verkligen kan vara dessa subventioner i bostadsfrågan, som kan föranleda så kraftiga uttalanden som de herr Heckscher gjorde.

Vad felcitatet beträffar vill jag ännu en gång påpeka att jag inte kan inse skillnaden mellan den redogörelse som jag lämnade och den redogörelse som herr Heckscher lämnade, men den frågan får vi överlåta till den historiska forskningen att klara ut.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nu förmodar jag att även statsministern vill vara med om att det skall vara slut på dessa anklagelser mot oss för att vilja hålla tillbaka insatserna från den offentliga sektorn på ett sådant sätt, som statsministern tidigare skildrat.

Jag vill gärna fortsätta diskussionen i den anda, som kännetecknade statsministerns senaste anförande, dock med en viss reservation på en punkt.

Statsministern talade om gottköpsagitation när det gällde att skildra förhållandet mellan den enskilde individen och staten. Jag skall gärna hålla med om att det naturligtvis har förekommit gottköpsagitation i detta sammanhang. Kanhända har jag själv ibland gjort mig skyldig till sådan, det vill jag inte förneka. Men jag måste säga att statsministern gör sig verkligen skyldig till ett mycket betydande mått av gottköpsagitation i sitt senaste anförande här liksom i många tidigare anföranden, där hela hans bevisföring gått ut på att försöka framställa problemen om förhållandet mellan staten och den enskilde som över huvud taget inte existerande i sådana här sammanhang.

Jag nämnde bara som exempel i min förra replik — statsministern tog inte alls upp den saken — att här ändå finns en problematik, nämligen denna att om

Interpellation i anledning av vidtagna åtgärder för rekrytering av gymnasielärare till särskild lärarutbildning vid de tekniska högskolorna

nu den offentliga sektorns andel av hela nettonationalinkomsten skulle fortsätta att växa till hälften eller mera av det hela, anser då statsministern fortfarande att det inte här finns någon problematik att diskutera? Jag fick närmast det intrycket av hans föregående anförande, att han inte anser så vara fallet. Då gör han sig själv skyldig till en gottköpsagitation. Men om vi båda avstår från sådana metoder, herr statsminister, finns det säkerligen möjligheter att föra en fruktbar diskussion, som vi naturligtvis kommer att föra från våra liberala utgångspunkter och statsministern och hans vänner från sina utgångspunkter, en diskussion där man i så fall kan vara på det klara med att inte någondera parten kommer att ge sig in på en gottköpsagitation.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Jag kan inte riktigt förstå herr Wedéns senaste inlägg. Han vill göra gällande att jag inte har observerat, att det här finns ett problem att diskutera. Jag har hela tiden sagt, att det är ett avvägningsproblem, det gäller att avgöra vad vi har råd till och vad vi vill göra. Det är självfallet att man, om man har den synen på saken, anser att det är ett problem och ett problem, värt att diskutera.

Vad jag efterlyst i många remissdebatter och många ekonomiska debatter är just ett svar på frågan, varför det skall behöva vara så mycken affekt inblandad i en diskussion om individen och samhället. Jag förutsätter att det är ett tecken på att jag förstår att det är ett problem, väl värt att diskutera, när jag inbjuder till ett förnuftigt resonemang om lösandet av denna avvägningsfråga. Jag sade uttryckligen i ett av mina anföranden i dag att det är klart att vi inte har resurser till allt det vi önskar utföra. Vad är det annat än uttryck för att det i dagens situation finns mängder

av ting, som vi är överens om vore bra att kunna utföra genom utbyggnad av den offentliga sektorn, men ting som vi inte har resurser till.

Jag kommer här, herr Wedén, till det som tyvärr i dag kommer att bli en slutreplik, fastän jag hoppas att vi får upprepa diskussionen senare under ungefärligen likartade former. När jag har talat om försöken att hindra — jag medger villigt att det är ett för starkt ord — eller försvåra utbyggnaden av den offentliga sektorn, måste väl ändå herr Wedén medge att jag haft rätt i att förutsättningen för att detta avvägningsproblem skall kunna lösas på ett tillfredsställande sätt är att man är beredd att skaffa pengarna. I det ögonblick man är beredd att inför väljarna ta ansvar och säga, att »vi har varit med om allt det här och med anledning av det är vi beredda att också tillstyrka den och den skattehöjningen», då har man varit med inte bara om det som är populärt utan också om det som vi måste engagera medborgarna att förstå vikten av. Det är på den punkten som jag för min del tycker, att jag har fått ett föga uttömmande svar ifrån folkpartiets sida. Om folkpartiet här har gjort en helomvändning och är berett att ta de ekonomiska konsekvenserna härav, ja, då är det klart att denna diskussion har varit välgörande och upplysande.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr andre vice talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 5

Interpellation i anledning av vidtagna åtgärder för rekrytering av gymnasielärare till särskild lärarutbildning vid de tekniska högskolorna

Ordet lämnades på begäran till Fru **KRISTENSSON** (h), som yttrade:

Interpellation ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen

Herr talman! På åttonde huvudtiteln finns under punkten Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen upptaget ett förslag till utbildning av gymnasieingenjörer vid de tekniska läroverken. Förslaget har väckt stark kritik från flera håll. Bland annat har en arbetsmarknadsorganisation aviserat blockad, vilken emellertid uteblir, då uppgörelse kommit till stånd mellan denna organisation och statsmakterna.

I Kungl. Maj:ts förslag ingår vissa avsnitt som berör utbildningsvillkoren. De studerande skall utbildas under tiden 1 februari 1962—14 augusti 1963. Under tiden utgår ersättning med 1 300 kronor i månaden varav 650 kronor är amorteringsfria om vederbörande ingenjör binder sig för fem år som lärare vid tekniskt läroverk. Dessutom utgår dagtraktamente i vissa fall. För denna utbildning äskar nu Kungl. Maj:t 1 378 000 kronor. Hur riksdagen ställer sig till detta förslag torde givetvis inte kunna sägas på förhand.

Men i anledning av förslaget infördes i Stockholmspressen den 11 december 1961 och i landsortspressen påföljande dag annonser i vilka samtliga ovan nämnda villkor uppräknades med det undantaget, att man inte omnämnde att tjänstgöringsvillkor vore förknippade med avskrivningsrätten av studielånen. Vidare angavs i annonsen vilka anställningsvillkor som skulle vara förknippade med lärartjänstgöringen. Dessutom nämndes att KÖY hos SAF och Industrieförbundet anhållit om förkortad uppsägningstid för antagna elever. Ansökan till kurserna skulle vara KÖY till handa senast den 20 december 1961.

I annonserna gjordes dock den reservationen, att kursen förutsatte Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut.

Därefter ansökte enligt uppgift omkring 700 gymnasieingenjörer om deltagande i utbildningen av vilka omkring 90 gymnasieingenjörer antogs. Då enligt såväl annonserna som enligt Kungl. Maj:ts förslag kurserna skall börja om

drygt en vecka får man förutsätta, att dessa 90 ingenjörer i dagens läge både uppsagt sina anställningar och ordnat sina bostadsförhållanden under studietiden.

Det synes emellertid principiellt felaktigt att Kungl. Maj:t vidtager åtgärder som förutsätter riksdagens beslut, innan ett sådant beslut kommit till stånd. Denna uppfattning förstärks av att de i det här fallet berörda gymnasieingenjörerna råkar i en allvarlig situation om riksdagen avslår Kungl. Maj:ts förslag.

Under åberopande av det här sagda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta följande frågor:

1. Anser herr statsrådet att av Kungl. Maj:t vidtagna åtgärder för rekrytering av gymnasieingenjörer till särskild lärarutbildning vid de tekniska högskolorna, innan riksdagen tagit ställning i frågan, är förenliga med riksdagens fria prövningsrätt?

2. Vilka åtgärder avser herr statsrådet att vidtaga för att — för den händelse riksdagen avslår Kungl. Maj:ts förenämnda förslag — hålla de gymnasieingenjörer skadeslösa, som på oriktiga premisser ansökt att få delta i och sedermera antagits för nämnda utbildning?

Denna anhållan bordlades.

§ 6

Interpellation ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen

Ordet lämnades på begäran till

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp), som yttrade:

Herr talman! Med den stora användbarhet och betydelse som den elektriska energien har för hela vår folkförsörjning och samhällsliv måste stora krav ställas på driftsäkerheten i bl. a. elnät och transformatorstationer. Trots detta inträffar emellanåt störande avbrott i

Interpellation ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen

eldistributionen, som i de fall de blir av längre varaktighet förorsakar abonnenter och förbrukare besvär och ekonomiska förluster.

Nu senast har detta inträffat i Södertälje, där en sekundärstation exploderat med påföljd att staden med omgivningar ställdes utan elkraft och -ljus under halvtannat dygn. Självfallet vållade detta avbrott betydande svårigheter och ekonomiska förluster för sjukhus, näringsliv och serviceorgan inom det drabbade området, liksom för alla privata hushåll med oljeeldade hus o. d. Sannolikt kan man inte gardera sig mot att olyckor av detta slag inträffar eller att störande avbrott i eldistributionen av andra omständigheter kan inträffa. Desto angelägnare bör det då vara att beredskapsåtgärder vidtogs för att i största möjliga utsträckning säkra elkraftsdistributionen. I åtskilliga fall skulle avbrottens tidslängd kunna nedbringas genom en bättre reparationsberedskap hos kraftverken. Inom landsbygdsdistributionen finns det exempel på hur dylika strömavbrott varat upp till två veckor på grund av att reservtransformatorer saknas.

Sådana omständigheter synes icke ha förelegat i det nu aktuella fallet. Men det som nu inträffat i Södertälje visar att elkraftförsörjningen även i städer och samhällen icke med betryggande säkerhet kan baseras på en enda större sekundärstation (transformatorstation). Fråga är om man inte för att uppnå större säkerhet och såsom en beredskapsåtgärd mot opåkallade driftavbrott borde basera elförsörjningen på en kombination av flera lokalt åtskilda stationer eller att andra betryggande åtgärder vidtoges så att lika långa strömavbrott som nu i fallet Södertälje icke behövde inträffa.

Med anledning av vad som ovan anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

Är statsrådet villig att för kammaren lämna en redogörelse för de närmare omständigheterna kring explosionsolyckan i Södertälje och vem som har att svara för de ekonomiska förluster som därigenom uppstod för abonnenterna?

anser statsrådet det inträffade påkalla några beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

nr 120, av herr *Braconier*, angående de svenska territorial- och fiskevattensgränsernas sträckning,

nr 121, av herr *Ekström* i Iggesund *m. fl.*, angående kommunernas skyldighet att underställa Kungl. Maj:t sina beslut om upptagande av bottenlån i statsbelånade bostadshus,

nr 122, av herr *von Friesen*, om reglering i riksdagsstadgan av riksdags-tjänstemännens avlöningsförhållanden,

nr 123, av herr *Allard m. fl.*, om pension av statsmedel till förre kassören Pontus Hanson,

nr 124, av herrar *Braconier* och *Adamsson*, om anslag till fördjupning av Flintrännen,

nr 125, av herr *Carlsson* i Göteborg *m. fl.*, om utbildning av radiotelegrafister,

nr 126, av herr *Fredriksson m. fl.*, angående sprängämnesinspektionens organisation,

nr 127, av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.*, angående befattningen som stabs-pastor vid försvarsstabens personalvårdsbyrå,

nr 128, av herr *Hansson* i Önnarp, angående kärnvapenfrågan,

nr 129, av herr *Johansson* i Öckerö *m. fl.*, om anslag till säkerhetsutrustning på lotsbåtar,

nr 130, av herrar *Antby* och *Nilsson*

i Svalöv, om inrättande vid Uppsala universitet av en laboratorbefattning i sedimentpetrografi,

nr 131, av herr *Carlsson* i Huskvarna *m. fl.*, om statsbidrag till de kommunala musikskolorna,

nr 132, av herr *Ekström* i Björkvik *m. fl.*, angående statsbidraget till korrespondensrealskolan i Björkvik,

nr 133, av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.*, om anslag till Sveriges Finlandsföreningars Riksförbund-Fadderortsrörelsen,

nr 134, av herr *Grebäck m. fl.*, om statsbidrag till Ekebyholmsskolan i Rimbo,

nr 135, av herr *Hammar m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till driften av folkhögskolor,

nr 136, av herr *Hammarberg m. fl.*, om höjning av anslaget till vandringsbiblioteksverksamhet m. m. vid stifts- och landsbiblioteken,

nr 137, av herr *Hedlund m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till Bidrag för anordnande av skolmältider, m. m.,

nr 138, av herr *Helén m. fl.*, om inrättande vid karolinska institutet av en personlig professur för professorn G. Bertani,

nr 139, av herr *Jacobsson* i Sala *m. fl.*, om höjning av statsbidraget till inbyggda företagsskolor och enskilda företagsskolor,

nr 140, av herr *Jacobsson* i Sala *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till driften av folkhögskolor,

nr 141, av herr *Johansson* i Södertälje *m. fl.*, angående statsbidrag till handelsgymnasier,

nr 142, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, om statsbidrag för TV-mottagare för skolbruk,

nr 143, av fröken *Karlsson m. fl.*, om statsbidrag till uppförande av simanläggningar vid skolor,

nr 144, av herr *Kellgren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bokinköp och bokbind-

ning vid statens psykologisk-pedagogiska bibliotek,

nr 145, av herr *Kellgren m. fl.*, om inrättande vid Stockholms universitet av en professur i företagsekonomi, särskilt företagsorganisation och administration,

nr 146, av herr *Källstad m. fl.*, om visst anslag till Religionspedagogiska institutet,

nr 147, av herr *Lindström m. fl.*, om förläggning av en mätningsteknisk fackskolelinje till tekniska läroverket i Östersund,

nr 148, av herr *Lindström m. fl.*, om inrättande av ett korrespondensgymnasium i Sveg,

nr 149, av herr *Lundmark m. fl.*, angående översyn av bestämmelserna om statsbidrag till skolskjutsar och inackordering av skolelever,

nr 150, av herr *Mattsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag för studieförbund,

nr 151, av herr *Mattsson m. fl.*, om anslag till friplatser vid Restenässkolan,

nr 152, av herr *Munktell m. fl.*, om inrättande vid Uppsala universitet av en personlig professur i allmän och jämförande etnografi för docenten R. S. Lagercrantz,

nr 153, av herr *Munktell m. fl.*, angående en professur i internationell rätt vid Uppsala universitet,

nr 154, av fru *Nettelbrandt m. fl.*, om inordnande av förskolorna i det allmänna skolväsendet, m. m.,

nr 155, av herr *Nordgren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Resestipendier för yrkesutbildning,

nr 156, av herrar *Nordgren* och *Magnusson* i Borås, om ökad upplåtelse av militära verkstäder för civil yrkesskoleutbildning,

nr 157, av herr *Sköld m. fl.*, om inrättande vid Svenska ortnamnsarkivet av en befattning som förste arkivarie,

nr 158, av herr *Svanberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning

angående bidrag till ungdomens fritidsverksamhet,

nr 159, av herr *Svanberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Utbildning av ungdomsledare,

nr 160, av herr *Svanberg m. fl.*, om statsbidrag för främjande av ungdomsorganisationernas upplysningsverksamhet,

nr 161, av herr *Svanberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer,

nr 162, av herr *Svensson* i Kungälv *m. fl.*, om visst anslag till Inomeuropeisk Mission,

nr 163, av herr *Svensson* i Stenkyrka *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till driften vid folkhögskolor,

nr 164, av fröken *Andersson* i Strängnäs *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Arbetsmarknadsstyrelsen med dithörande verksamhet: Omskolning m. m.,

nr 165, av herr *Dahlgren m. fl.*, om höjning av anslaget till kariesprofylaktisk verksamhet, m. m.,

nr 166, av herr *Fredriksson m. fl.*, angående åtgärder mot silikos,

nr 167, av fru *Gunne*, om viss förstärkning av den dömande personalen i göteborgsdomsagorna,

nr 168, av herr *Jacobsson* i Sala *m. fl.*, angående statsbidrag till icke statliga undervisningssjukhus,

nr 169, av herr *Jacobsson* i Sala *m. fl.*, angående statsbidrag till vanföra för inköp av motorfordon,

nr 170, av herr *Johansson* i Norrköping *m. fl.*, om höjning av maximiinkomsten för erhållande av familjeobstadsbidrag,

nr 171, av herr *Johanson* i Västervik *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till verkstäder för handikappade,

nr 172, av herr *Kärrlander m. fl.*, om inrättande av en sluten avdelning vid Vemyra skolhem i Sollefteå,

nr 173, av herr *Rask*, i anledning av

Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Undervisnings- och upplysningsverksamhet på arbetarskyddets område,

nr 174, av herrar *Wiklund* i Stockholm och *Rimmerfors*, angående dispositionen av personal för arbetsförmedlingarnas arbetsvård,

nr 175, av herr *Bohman*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till statens biltrafiknämnd,

nr 176, av herr *Darlin*, angående uppgiftsskyldighet beträffande motorredskap m. m.,

nr 177, av herr *Edlund m. fl.*, om anslag till vissa flygsäkerhetsfrämjande åtgärder,

nr 178, av herr *Hamilton m. fl.*, om förhöjning av fondkapitalet i kulturfonden för Sverige-Finland,

nr 179, av herr *Hamrin* i Jönköping, angående väg- och vattenbyggnadsstyrelsens organisation,

nr 180, av herr *Hamrin* i Kalmar *m. fl.*, om avslag å Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till viss busstrafik m. m.,

nr 181, av herr *Holmberg m. fl.*, om utredning av frågan om en avveckling av systemet med radio- och TV-licenser,

nr 182, av fru *Hörnlund m. fl.*, om anslag till påbörjande av projekterat flygfält vid Viared i Borås,

nr 183, av herr *Nordgren m. fl.*, om utredning angående kommersiell TV i Sverige,

nr 184, av herr *Sundelin m. fl.*, angående program för de tre närmaste budgetårens statliga ordinarie vägbyggnadsarbeten,

nr 185, av herr *Hamrin* i Jönköping *m. fl.*, om förbud mot professionella boxningstävlingar, m. m.,

nr 186, av herrar *Börjesson* i Falköping och *Elmwall*, om betalning av kvarsakatten i fyra terminer,

nr 187, av herrar *Carlsson* i Huskvarna och *Carlsson* i Tibro, om särskilt bottenavdrag vid beskattningen för folkpensionär,

nr 188, av herrar *Darlin* och *Nordgren*, om undantag från den allmänna

- varuskatten för vissa förbrukningsvaror m. m.,
- nr 189, av herrar *Dickson* och *Hammar*, angående beskattningen av viss inkomst, förvärvat av gift kvinnlig sjukvårdspersonal,
- nr 190, av fröken *Elmén m. fl.*, angående beskattningen av ensamstående skattskyldig med hemmavarande barn under 19 år,
- nr 191, av herr *Eriksson* i Bäckmora *m. fl.*, angående energiskatten på detaljdistribuerad kraft,
- nr 192, av fru *Gunne* och herr *Antonsson*, om införande i skatteförfattningarna av beteckningen grundavdrag,
- nr 193, av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.*, om undantag från den allmänna varuskatten för vissa periodiska publikationer,
- nr 194, av herr *Hamrin* i Jönköping *m. fl.*, om alkoholbeskattningens betydelse i nykterhetspolitiskt hänseende,
- nr 195, av herr *Hamrin* i Kalmar *m. fl.*, om restitution av fordonsskatt för bussar,
- nr 196, av herr *Hedin m. fl.*, om undantag från den allmänna varuskatten för begagnade traktorer och lantbruksmaskiner,
- nr 197, av herr *Jansson* i Benestad *m. fl.*, om sänkning av bensinskatten,
- nr 198, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, om skattepremiering av enskilt sparande,
- nr 199, av herr *Nordgren m. fl.*, om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond,
- nr 200, av herrar *Nyberg* och *Jönsson* i Ingemarsgården, om ändrade bestämmelser beträffande uppbörd av bensinskatt,
- nr 201, av herr *Östlund* och fru *Boman*, om en utjämning av bensinpriset i olika delar av landet genom differentiering av bensinskatten,
- nr 202, av herr *von Friesen*, om underlättande av rekryteringen av sekretärpersonal till riksdagen och dess organ,
- nr 203, av herr *von Friesen*, angående bestridandet av semesterkostnader för riksdagens personal,
- nr 204, av herr *Nordgren m. fl.*, om vidgad rätt för sparbank att mottaga inlåning å annan räkning än sparbanksräkning,
- nr 205, av herr *Wiklund* i Stockholm *m. fl.*, om personalförstärkning vid riksdagsbibliotekets upplysningstjänst,
- nr 206, av herr *Carlsson* i Göteborg *m. fl.*, om jämställande i visst hänseende av fartygsinteckning med inteckning i fast egendom,
- nr 207, av herr *Kristenson* i Göteborg *m. fl.*, om förbud mot flerårsavtal vid försäkring,
- nr 208, av herrar *Carlsson* i Huskvarna och *Nilsson* i Lönsboda, om vidgad rätt till ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för tandvård,
- nr 209, av fröken *Elmén m. fl.*, om arbetstidslag för hembiträden, m. m.,
- nr 210, av fröken *Elmén m. fl.*, om samhällets åtgärder mot personer som anträffas berusade på allmän plats,
- nr 211, av herrar *Grebäck* och *Wahrendorff*, om vissa ändrade bestämmelser angående avgift till den allmänna tjänstepensionen,
- nr 212, av herrar *Gustafson* i Göteborg och *Johansson* i Öckerö, om ersättning av statsmedel vid ingripanden enligt karantänkungörelsen,
- nr 213, av herr *Hamilton*, angående upphävande av värnpliktslagens regler om reservofficersaspirants tjänstgöringstid,
- nr 214, av herr *Henningsson m. fl.*, om arbetarskyddet inom TV-hanteringen,
- nr 215, av fru *Jäderberg* och fru *Svensson*, om rätt till ersättning från den allmänna sjukkassan för resa i samband med utbyte av ortopediskt hjälpmedel,
- nr 216, av fröken *Karlsson* och fru *Kristensson*, angående pension till änking,
- nr 217, av herr *Munktell m. fl.*, om ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för kostnad för sjukgymnastik eller därmed jämförlig behandling,
- nr 218, av herr *Wiklund* i Stockholm *m. fl.*, om ersättning från den allmän-

na sjukförsäkringen vid behandling av gomdefekter hos barn,

nr 219, av herr *Bengtsson* i Landskrona *m. fl.*, angående översyn av bestämmer om arbetstid för förare i yrkesmässig automobiltrafik,

nr 220, av herr *Börjesson* i Glömminge *m. fl.*, om viss inskränkning i rätten att arrendera strandområde,

nr 221, av herr *Carlsson* i Huskvarna, om ersättning för markintrång vid framdragande av telefonledning,

nr 222, av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Eriksson* i Bäckmora, om tidpunkten för utbetalande av ersättning vid expropriation av vägmark,

nr 223, av herrar *Magrusson* i Tumhult och *Hedin*, om höjning av maximiastigheten för tyngre lastbilar och bussar,

nr 224, av herr *Ekström* i Iggesund *m. fl.*, om åtgärder till skydd av djurlivet i samband med skogshyggesbränning,

nr 225, av herr *Eliasson* i Moholm *m. fl.*, angående brödsädesprisernas anpassning till förskjutningar på utlandsmarknaden,

nr 226, av herr *Elmwall m. fl.*, angående beredskaps- och utjämningslagring av fodersäd,

nr 227, av herr *Hamrin* i Kalmar, om anslag för arkivfotografering vid länslantmäterikontoren,

nr 228, av herr *Hamrin* i Kalmar *m. fl.*, om viss vidgad användning av anslag till naturskydd,

nr 229, av herr *Hedin m. fl.*, angående hushållningssällskapens gillesverksamhet, *m. m.*,

nr 230, av herr *Hedin m. fl.*, om viss komplettering av fiskeristyrelsens instruktion,

nr 231, av herr *Hedlund m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo,

nr 232, av herr *Johansson* i Öckerö *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Statlig garanti för befrämjande av fiske å avlägsna fiskevatten, *m. m.*,

nr 233, av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo,

nr 234, av herrar *Nelander* och *Stiernstedt*, om personalförstärkningar och lönerogleringar vid statens centrala frökontrollanstalt,

nr 235, av herr *Tobé m. fl.*, om inrättande vid lantbrukshögskolan av en tjänst som biblioteksbiträde,

nr 236, av herr *Wahrendorff m. fl.*, om anslag till Värmlands och Örebro läns skogsskola i Gammelkroppa,

nr 237, av herr *Wiklund* i Öjebyn *m. fl.*, angående förläggningen av hushdjurs- och trädgårdsförsöksstationerna för norra försöksdistriktet,

nr 238, av herr *Blomkvist*, om formerna för en intensifierad och planmässig social forskning,

nr 239, av herrar *Börjesson* i Falköping och *Gustavsson* i Alvesta, om åtgärder mot personalbristen inom sjukvården,

nr 240, av herrar *Grebäck* och *Wahlund*, angående tillfartslederna till Mälaren,

nr 241, av herr *Hedlund m. fl.*, om stimulerande av gåvor till religiösa *m. fl.* ändamål,

nr 242, av fru *Holmqvist m. fl.*, om underlättande av kvinnors återinträde på arbetsmarknaden,

nr 243, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården, angående landsbygdens avfolkning,

nr 244, av fru *Renström-Ingenäs m. fl.*, om vidgning av statens järnvägars reserabatter för studerande,

nr 245, av herr *Ståhl m. fl.*, om utredning angående forskning avseende behandlingen av alkoholskadade,

nr 246, av herr *Svenning m. fl.*, om utredning angående bostadsförmedlingens organisation och principer.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.32.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 24 januari

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1

Vid remiss av statsverkspropositionen
m. m. (forts.)

Herr talmannen meddelade, att överläggningen rörande Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1962/63, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut gjord anteckning ordet till

Herr NILSSON i Bästekille (h), som yttrade:

Herr talman! När man ser ut över kammaren och märker den frid som har lägrat sig över hela församlingen kan man förstå det efter den långa debatt som har förts här. Men det var egentligen inte det som jag skulle tala om.

Det har under dessa dagar talats mycket från denna plats. Man har resonerat om utrikespolitik, europamarknad, nykterhetspolitik och mycket annat. Vad beträffar nykterhetspolitiken skall jag inte säga något om den i kväll, ty så sent som den 12 december förra året framförde jag från denna plats mina synpunkter på den frågan, och jag har inte ändrat ståndpunkt sedan dess. Därför anser jag onödigt att upprepa vad jag då sade.

Om europamarknaden har det förts en lång debatt i går. Den har berörts också i dag fast kanske inte fullt så mycket som i går. Man har därvid framfört olika argument. Jag tror för min personliga del att de som har sagt

att vi har svåra förhandlingar att vänta har rätt. Jag sade redan i höstas att jag hade svårt att förstå de människor här hemma som bara talade om vilka villkor vi över huvud taget skulle kunna vara med på. Det var då ingen människa som kunde sätta sig in i den situationen att man från EEC:s sida skulle säga att vi inte skulle få vara med. Nu är vi i den situationen. Det har vi alla märkt. Det är ingen som säger: Välkomna allesammans så fort som möjligt. Tvärtom. I nyheterna både i går och i dag har vi fått veta att man avser att sträcka ut kalla handen och säga: Vi bryr oss inte om er i detta sammanhang.

Emellertid tror jag att vi skall ta det lugnt. Trots dessa som jag tycker överdrifter från den sidan är svenskarna ett folk med ganska god köpkraft, och Sverige har en marknad som även sexstaterna har intresse av. Jag tror inte det skadar att i detta sammanhang erinra om att vi har ett importöverskott på EEC:s marknad på över 1 100 miljoner kronor, medan vi vad beträffar EFTA har ett exportöverskott på något över 1 000 miljoner kronor. Därför tror jag att det trots den kyla som möter oss inte är utsiktslöst att kunna nå en något så när hygglig överenskommelse. De andra länderna behöver ta hänsyn till vår marknad, även om de kan tycka att Sverige är ett litet land.

I detta sammanhang skulle jag vilja erinra om vad jag sagt tidigare, nämligen att när vi skall förhandla i denna fråga, så skall vi göra det med sans och måtta. Det får ges skäl och det får tas skäl. En sak vill jag på nytt understryka, nämligen att de små näringarna i vårt land inte ensidigt bör offras till förmån för andra näringar. I europa-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

marknadsdebatten i oktober 1961 pekade jag på två sådana viktiga näringar som trädgårdsodlingen och fiskerinäringen. Dessa två näringar har onekligen mycket dystra utsikter, om man ser det på kort sikt. Det är klart som dagen att människorna inom dessa näringar säger: Vi vill inte ensidigt offras. Vi är villiga att ta vår del av bördan men inte att bära den ensam. Jag vill understryka detta, även om det inte finns någon på regeringsbänken och inte heller på statssekreterarbänken som skulle kunna förmedla vad jag säger till regeringens ledamöter.

I fråga om fiskerinäringen har jag många gånger här i kammaren försökt slå ett slag för den, ty jag vet att den har många besvärligheter att kämpa emot. Vi har resonerat om utbyggnad av hamnar, förbättrade kustradiomöjligheter, försäkring av fiskeriedskap m. m. Jag vill klart säga ifrån att jag hälsar med tillfredsställelse den proposition som framlagts i frågan om fiskeredskapsförsäkring, även om jag inte vill dölja min besvikelse över att de som befinner sig i den sämsta ekonomiska situationen egentligen skulle få det sämre enligt det nya förslaget än de har i dag. Det är emellertid en skönhetsfläck i förslaget som kanske kan arbetas bort vid utskottets behandling och i samband med riksdagens beslut i frågan. Det skulle vara en fördel.

Vad beträffar hamnarna har vi många gånger sagt att det inte räcker med dem som vi nu har. Vi tror att det måste byggas nya. Man blir därför litet missräknad, när man av den nya femårsplanen för hamnbyggnader finner att en stor del av de hamnar som ligger vid mitt eget läns ost- och sydkust inte kunnat medtagas. Det hade varit synnerligen önskvärt att en del av dem blivit upprustade. Man säger att Simrishamn har fått en ny stor hamn. Emellertid har denna hamn enligt dem som utövar fiskeyrket redan visat sig vara för liten. Det är beklagligt ty den

har kostat flera miljoner kronor. Vi får nöja oss med detta för tillfället, men vi kommer att aktualisera dessa frågor gång på gång tills det blir en tillfredsställande lösning av dem.

I fråga om kustradion för de svenska fiskarna har jag mer än en gång motionsvägen framhållit att de kustradiostationer som finns inte fungerar tillfredsställande. Det är inte möjligt att från havet nå förbindelse med kustradiostationerna. Man har försökt förneka det här i kammaren så sent som 1960. Nu har jag tillfälle att tala om att man för kort tid sedan återigen provat saken och konstaterat att förbindelse inte gick att uppnå. Jag har hittills inte väckt någon motion i denna fråga, men jag vill klart säga ifrån att sedan 1960 har man gjort ett nytt försök att från havet nå förbindelse med kustradion och ånyo misslyckats. Det är ett klart krav från fiskarkåren att fiskarna skall ha möjlighet att nå förbindelse med kustradion inte bara på papperet utan även i verkligheten. Låt oss vidare erinra om att Malmö kustradiostation stängs klockan 23 och inte öppnas förrän klockan 7. Det borde därför vara förbjudet för olyckor att inträffa under den tiden. Under hela denna tid har man ingen möjlighet att nå den kontakt som behövs. Jag anser att vi borde försöka komma fram till en bättre sakernas ordning på detta område och inte nöja oss med halvmesyrrer.

Det kan inte kosta så mycket pengar, men jag anser att kan man göra förbättringar som räddar människoliv är kostnaderna för dessa väl använda pengar.

Beträffande frågan om kommunikationerna — jag ser att statsrådet Skoglund nu kommit in i kammaren och det gläder mig — är jag fullt på det klara med att i vissa lägen en del järnvägar måste läggas ner. Den saken är vi överens om. Å andra sidan anser jag att man bör gå försiktigt fram på detta område. Det går inte att bara kallt eko-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nomiskt konstatera att en linje inte är ekonomiskt bärkraftig och därför måste läggas ner. Jag tror att vi alla måste tänka om i denna fråga. Vissa järnvägsförbindelser måste upprätthållas även om de kostar extra pengar. I mitt eget län har i tidningspressen åtminstone tidvis diskuterats huruvida inte förbindelsen Kristianstad—Ystad borde upphöra. Det anser vi skulle vara fullständigt horribelt. Vi skulle i så fall komma att sakna förbindelse med residensstaden.

På Malmö—Simrishamns järnväg gjorde man i fjol upp nya tidtabeller och skar av en bit på järnvägen. Den skulle inte få trafikeras på vanligt sätt, utan människorna skulle få resa långa omvägar för att komma till Malmö stad. Från departementet har jag fått veta att om man bara tar en bit åt gången av en järnvägssträcka blir frågan aldrig underställd departementet. Endast om man tar hela järnvägssträckan får departementet möjlighet att pröva frågan. Om dessa uppgifter, som jag har fått från en man i kommunikationsdepartementet, verkligen är riktiga och man alltså kan få ta en bit här och där för att slutligen ställa människorna inför fullbordat faktum, tror jag att järnvägsstyrelsen borde berövas denna möjlighet. Departementet bör alltid pröva frågan huruvida en järnvägsindragning är riktig eller inte.

Om den nämnda järnvägen skulle upphöra innebär det att den förbindelse, som Simrishamn haft med Bornholm och som varit mycket livligt frekventerad, i så fall skulle försvinna. Simrishamn skulle mista det sista andningshållet till havet. För min del anser jag att kommunikationsministern i god tid bör se till att dessa planer stoppas så att inte allt försvinner från den svenska landsbygden; vi måste ha någonting kvar om vi skall kunna leva vidare.

Det skulle finnas anledning att säga mycket mera i denna fråga, men med

tanke på att det efter mig finns ganska många talare kvar skall jag i någon mån försöka skära ned det anförande som jag ursprungligen hade tänkt hålla.

Beträffande frågan huruvida vi skall lägga om vår trafik till högertrafik har tre talare före middagspausen uttalat sin förtjusning över alla remissinstansers yttranden. De var till hundra procent för en omläggning. Herr Henningsson var till och med så glad i dag, att han sade att i denna fråga var han beredd att ta ett steg till höger. Det vädjades till kommunikationsministern att han skulle se till att vi får ett principiellt beslut i frågan redan vid årets riksdag.

Jag har en fullkomligt motsatt uppfattning. Jag skulle vilja vädja till kommunikationsministern att han i stället tar hänsyn till svenska folkets majoritet. Ingen i denna kammare vågar säga att svenska folkets majoritet har ändrat sig sedan 1955 och nu kräver att få en omläggning till högertrafik. Om trycket i fråga om att införa högertrafik blir hårt vill jag vädja till kommunikationsministern, att han innan riksdagen fattar principbeslut låter svenska folket än en gång få säga sin ärliga mening härom. Jag vet visserligen att högertrafikanhängarna säger att detta förstår inte folket och att det inte är lämpligt att låta dem rösta. Men vi lever dock i en demokratisk stat, där vi i val vartannat år uttalar oss i en mångfald frågor, som knappast någon behärskar i alla detaljer, och då tror jag att svenska folket kan få rösta i en fråga som de säkerligen förstår lika bra som »filosoferna» bland högertrafikanhängarna. Jag frågar alltså rakt på sak: Är kommunikationsministern villig medverka till att innan frågan om högertrafik kommer upp till behandling den blir underställd folket genom omröstning?

Sedan skulle jag vilja säga några ord som gäller statsrådet Edenmans departement. När jag gick i folkskolan fick

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

jag lära mig att sparsamhet är en dygd. Det tror jag fortfarande att den är. Men när man läser att länsskolnämnden skickar ut cirkulär till vederbörande kommuner där det står att »med anledning av Edert ärade ... ombedes Ni att ringa mig den och den dagen och det och det klockslaget, då jag är tillstädes», då är sparsamhet inte längre en dygd utan en odygd av högsta mått. Så mycket medel skall en statlig myndighet ändå förfoga över, att vederbörande tjänstemän kan ringa upp skolmyndigheter ute i kommunerna och tala med dem och inte behöva vädja till dem att vara snälla och ringa på en bestämd tid — underförstått »jag har inte pengar att ringa för». Till en början trodde jag detta var ett spex i tidningarna, men det är inte så. Det stod nämligen i årsberättelsen.

I remissdebatten har även talats om vissa andra frågor, åldringsvård, räntepolitik, sparande etc. Vi är nog alla i denna kammare överens om att sparande är nödvändigt om vi skall få ett ekonomiskt framåtskridande i den takt vi räknat med under de senare åren. Jag tror för min del att de favörer, som givits personer som har kapital i bank — de får en stor del av räntan skattefri — varit mycket nyttiga för att inte säga tacknämliga. Det har säkerligen betytt att en hel del sparande kommit till stånd. I samband med en interpellationsdebatt i denna kammare har jag tidigare uttalat önskemålet att de människor, som har amorteringslån och varje år avbetalar på dem, borde komma i åtnjutande av samma förmåner som de personer som kan spara direkt i bank. Den som amorterar på lån sparar lika väl som den som sätter in pengar i banken och bör också få samma favör. Den frågan anser jag att vi bör försöka lösa, även om den är besvärlig. Det är ett rättvisekrav som ingen kan bestrida.

När man resonerar om räntepolitiken i största allmänhet, huruvida räntan

har någon betydelse eller inte, står åsikt mot åsikt. Knappast någon kan säga att jag har alldeles rätt och den andre har alldeles fel. Det är inte tal om annat än att detta har en viss betydelse, men jag tror också att orsaken var det stora felgrepp som gjordes i början av 50-talet då vi under flera år hade en låst lågränta. Hade vi även under den tiden haft en rörlig ränta, är det åtminstone min personliga uppfattning att ränteläget i dag varit lägre, till fördel för alla låntagare.

Det viktigaste av allt är just detta att penningvärdet kan något så när bevaras. Med bevarat penningvärde har 4 procent ränta mycket större värde för insättarna än en högre ränta under en inflation. Då ätes räntegottgörelsen fullkomligt upp av inflationen, såsom skedde under 50-talets första hälft.

I vårt genomorganiserade Sverige finns det fortfarande en stor grupp, som ännu inte är organiserad, nämligen småspararna. Om man sätter i gång och organiserar den, skulle man säkerligen från deras sida kunna få fram opinionsyttringar som gör att de inte längre bara ställs vid sidan och endast omnämnes vid högtidligare tillfällen. Det skulle vara rätt nyttigt, om även småspararna fick ett ord med i laget.

När jag lyssnat till vad som här sagts om åldringsvården har jag inte kunnat undgå att göra vissa reflexioner. Herr Hedlund framhöll både under gårdagen och i dag att målsättningen borde vara att varje åldring fick ett eget rum. Jag vet inte, om vi alla är beredda att skriva under på den saken. Det finns dock ett stort antal åldrade makar som hållit samman under ett långt liv, och man bör väl inte skilja dem åt. Men herr Hedlunds uttalande var kanske mera tillkommet i en hast.

Med hänsyn till den långa talarlistan skall jag nöja mig med dessa korta anmärkningar.

Därefter anförde:

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr HENNINGSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det gläder mig att herr Nilsson i Bästekille betecknade mig som en glad debattör — det är alltid en framgång. Men det har kanske rätt naturliga skäl att herr Nilsson och jag har kommit till skilda uppfattningar när det gäller frågan om högertrafik. Jag råkar bo i Hälsingborg, där en av landets största in- och utfartsleder går fram. Om herr Nilsson hade haft tillfälle att följa den mängd av olyckor och dödsfall som inträffar på tillfartsvägarna till Hälsingborg på grund av att de bilister som kommer från andra länder inte är inställda på samma trafikregler som vi, så tror jag att även herr Nilsson skulle inse att det nuvarande tillståndet inte kan bibehållas. Man behöver bara bevitna en enda händelse av detta slag, när en tysk, dansk eller norrman kör ut exempelvis från en bensinstation och råkar ut för en krock som gör att han själv mister livet.

En gång i somras när jag passerade Äsljunga inträffade det en sådan olycka där en främmande bilist var inblandad. Han klarade sig själv, men hans hustru miste livet och en dotter blev skadad. Har man varit med om sådana episoder, vill man nog inte ta på sitt ansvar att av ren konservatism hävda att vi här i Sverige skall fortsätta tillämpa vår egen linje, när hela det övriga Europa, i varje fall länderna på kontinenten, följer en annan linje. För min del anser jag att vi måste dra lärdom av vad vi ser och inte av ren envishet hålla fast vid vår ståndpunkt, om vi nu en gång valt fel sida.

Herr Nilsson glädde sig åt att jag i detta stycke gick till höger. Jag kan tyvärr inte glädja herr Nilsson med att säga att jag ämnar upprepa det i andra sammanhang.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille ställde mot slutet av sitt anförande till mig en direkt fråga, om jag kunde lämna

någon uppgift om hur regeringen skulle komma att behandla frågan om införandet av högertrafik. Jag vill i korthet säga att tiden för avlämnandet av remissyttranden till kommunikationsdepartementet utgick den 15 januari och att några remissmyndigheter begärt uppskov med sitt yttrande. Det gör att vi ännu inte haft möjlighet att samordna innehållet i inkomna yttranden och att tiden inte är mogen för att lämna något som helst besked av det slag som herr Nilsson önskade.

När jag har ordet vill jag något beröra en annan sak som herr Nilsson tog upp, nämligen frågan om nedläggandet av järnvägar. Jag har vid åtskilliga tillfällen både här i kammaren och i medkammaren redovisat den metodik som därvid tillämpas, och jag kanske upprepar mig och även tröttnar kammarens ledamöter genom att säga vad jag nu ville anföra.

Vi måste givetvis eftersträva att skapa balans i statens järnvägars ekonomi, och såsom ett betydelsefullt led i dessa strävanden ingår nedläggandet av trafiksvaga bandelar. Men att lägga ned sådana bandelar är inte något som man kan göra i en handvändning. Jag hade i går anledning att säga samma sak till en av herr Nilssons partivänner i första kammaren som menade att man skulle kunna klara sådant genom en snabb operation.

Jag har den uppfattningen att ett nedläggande inte kan ske på annat sätt än genom att man grundligt undersöker det ekonomiska utfallet av trafiken på den aktuella bandelen. Om man i departementet, där avgörandet i sista hand ligger, finner att man skall lägga ned antingen persontrafiken eller både denna och godstrafiken, måste man se till att man kan ge de människor som bor i bygden och som har haft järnvägen till sin tjänst — även om de i många stycken har övergivit järnvägen för bilen och därigenom försatt den i denna besvärliga situation — ett slags substitut som

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

de kan utnyttja för sina kommunikationer när det gäller både persontrafik och godstrafik, inte minst stycke godstrafik.

I detta sammanhang har vi från departementets sida en »hearing» med de kommunala förtroendemännen i den bygd som berörs av den aktuella diskussionen om nedläggande av en järnväg. I denna »hearing» deltar också representanter för skolan och näringslivet och för alla som över huvud taget har ett intresse av kommunikationerna i trakten. In i bilden kommer också frågan om vilka vägförbättringar som måste åstadkommas. Många gånger kan man inte lägga ned järnvägen utan att samtidigt eller i nära anslutning till nedläggningsbeslutet genomföra en ombyggnad av den väg som finns — eller kanske till och med en nybyggnad — därför att den inte på ett tillfredsställande sätt kan ta emot den trafik som väntas. För att kunna bygga nya vägar eller göra om de gamla så att de blir trafikabla i verklig mening har vi också genom att riksdagen biträtt departementets förslag årligen ett anslag på 20 miljoner kronor som vi använder till s. k. ersättningsvägar. På samma gång prövar vi vilka kommunikationer som bör sättas in i stället för den järnväg som försvinner. Då blir busstrafiken aktuell. I den promemoria som fogas till Kungl. Maj:ts beslut om nedläggningen tar vi in inte bara dessa anvisningar om pengar utan också bestämmelser och föreskrifter om vägar och om vilken ersättningstrafik som skall sättas in, ja, till och med tidtabellen för denna trafik.

Jag tror inte att man kan gå fram alltför brådstörtat här. Man måste vidtaga sådana åtgärder i samråd med kommunalmännen och näringslivets folk i bygden. Erfarenheterna har sagt mig att om man sätter sig ned och resonerar med dessa människor vinner man mycket ofta förståelse för att denna operation — om jag får använda uttrycket — är nödvändig.

I de nedläggningsärenden som vi haft

under de senaste åren — de är inte så få; under år 1960 lade vi ned 90 mil järnväg — har inga protester avhörtts, även om vederbörande påpekat att de nog också skulle ha önskat andra anordningar. Vi har även i en del fall, när vi upptäckt att det första beslutet kanske innehöll en del brister, i efterhand försökt att häva dessa. Genom en sådan metodik tror jag att vi skall kunna successivt nå fram till en bättre balans i statens järnvägars affärer än den vi för närvarande har. Denna bättre balans är ju oundgänglig med hänsyn till önskvärdheten av en upprustning av de delar av järnbanenätet som är absolut nödvändiga för våra stora godstransporter, för persontrafiken på långlinjerna o. s. v., så att de blir effektiva och ger en god service.

Herr NILSSON i Bästekille (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet för att han var vänlig nog att svara mig. Han nämnde att han kände det litet obehagligt att upprepa vad han yttrat tidigare, men jag tror att vi alla är tacksamma för att han gjorde det och underströk att innan vi vidtar en massa åtgärder måste dessa vara väl övertänkta. Särskilt tackar jag för att han säger att man inte skall gå brådstörtat fram, ty kan man sätta sig ned och resonera, kan man nå vettiga resultat. Det tror jag också.

Jag vill också tala om för statsrådet att jag har för avsikt att tillsammans med några andra ledamöter från min bygd litet längre fram försöka ta statsrådets tid i anspråk för att resonera om vissa frågor som är av stor betydelse för oss där nere. Jag tror att vi skall kunna nå fram till resultat som är till nytta för båda parter.

Statsrådet anför sedan att han med hänsyn till att remisstiden gått ut så nyligen och till att vissa myndigheter ännu inte lämnat sina svar har svårt att ge besked i dag. Det kan jag begripa.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Ta god tid på sig, statsrådet, när det gäller att titta på remissvaren! Det hasfar inte på den punkten, det är den bestämda övertygelsen hos det svenska folkets majoritet.

Herr Henningsson i Hälsingborg sade att skillnaden mellan honom och mig bottnade i att han bor i Hälsingborg och har sett så många olyckor där.

Ja, när vi har diskuterat dessa ting med högertrafikens förespråkare, har det alltid förvänat mig att de plockat fram vissa beklagliga olyckor som drabbat utlänningar. Visst är de mycket beklagliga, men det underliga är att högertrafikens talesmän då utan vidare har förfäktat att hela svenska folket bara kunde dirigeras över på andra sidan vägen. De blodsoffer detta skulle kräva tycks vara av underordnad betydelse.

Vid folkmöret 1955 hörde vi sägas att olyckorna skulle försvinna, om vi körde på andra sidan vägen. Det vågar man inte säga i dag, och det är ju alltid ett framsteg.

Man har räknat ut att kostnaderna för en omläggning skulle uppgå till 340 miljoner kronor, en summa som jag inte tror kommer att förslå. Men använd de pengarna i stället till att ta bort en mängd svåra kurvor, förbättra vägarna, undanröja trafik hinder och sådant som skymmer sikt o. s. v.! Då kommer pengarna till nytta! Sedan kan vi köra lugnt och stilla.

Jag skulle vilja be herr Henningsson att gå ned till tullen i Helsingör och be vederbörande där att dela ut lappar till de resenärer som kommer dit från den danska sidan, lappar på vilka det står »Kör till vänster».

Jag skulle vara tacksam om herr Henningsson ville göra det — och Hälsingborg ligger ju också närmare Helsingör än vad Bästekille gör.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! I går argumenterade fru Eriksson i Stockholm med vanlig frenesi mot folkpartiet, och som vanligt

ville hon misstänkliggöra det ärliga upp-såtet bakom folkpartiets förslag rörande familjepolitiken. Fru Gärde Widemar gick sedan punkt för punkt igenom folkpartiförslagen och bemötte fru Erikssons kritik, och jag kan helt instämma i vad hon då anförde.

Vad vi vill göra är att skattevägen förbättra förhållandena för de förvärvsarbetande mödrarna och säkerställa pensionen för sådana kvinnor, som vissa tider är hemmaarbetande och vissa tider är ute i förvärvslivet. Deras situation är ju mycket osäker, och fru Eriksson i Stockholm har också ansett det önskvärt att de fick en egen pension. Hon har dock ansett detta vara tekniskt omöjligt att genomföra. Det tror emellertid inte vi. Om en åtgärd är välmotiverad och riktig, så anser vi också att den skall kunna genomföras.

Både fru Eriksson i Stockholm och vi är överens om att barnfamiljernas situation måste förbättras. Jag anser att den frågan inte kan angripas från bara ett håll, utan man får gå fram på olika vägar. Därför tycker jag att vi skall diskutera dessa olika vägar, inte bara avvisa dem. Nativiteten sjunker, och fru Eriksson är allvarligt bekymrad för befolkningssituationen. Jag delar hennes bekymmer i det fallet. Hon talade om att vi borde tillsätta en ny utredning, och jag tycker nog också det vore bra med mera forskning på det området. Vi vet nämligen inte vad som orsakar nedgången i nativitetskurvan. Jag tror inte att det bara är en ekonomisk fråga eller en fråga om ökade bidrag. Det tycker jag att vi fick besked om när förra befolkningskommissionens förslag förverkligades. Det hade ingen verkan i nativitetsökande riktning.

Jag håller med om att vi skall dela barnfamiljernas kostnader, men jag tror snarare det är andra orsaker som här spelar in, bland annat den att vi aldrig är beredda att ta emot ett ökat barnantal i samhället. Så fort barnantalet har ökat på senare år, har det uppstått

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

trängsel på olika områden. Som fru Eriksson sade har familjer med flera barn svårt att få en ordentlig bostad. Det uppstår också trängsel på BB, det blir ont om platser på daghem o. s. v., och om man vill få in barnen i förskola, måste man nära nog anmäla dem samma dag som de födes — om det över huvud taget finns någon förskola på platsen. När barnen sedan blir något större, får de trängas i stora klasser och arbeta under hård poängjakt för att komma in i olika skolor. För närvarande råder också stor trängsel vid yrkes-skolorna, som inte kan bereda plats för alla elever.

Om barnfamiljen sedan råkar i en katastrofsituation med sjukdom e. d., så finns det ofta ingen hjälp att få. Där är det genomgående dåligt planerat, trots att vi har en utomordentligt fin befolkningsstatistik och skulle kunna följa upp årskullarna i olika avseenden. Vi är inte heller beredda att hjälpa upp situationen med tillfälliga anordningar, utan hela planeringen i samhället släpar efter, under det att arbetslivet driver fram utvecklingen i samhället i annan riktning.

Situationen i dag är den att det råder en oerhörd efterfrågan på platser i förskolorna, och vi kan inte bygga ut dem därför att vi inte har tillräckligt många förskollärare. Trots att en hel rad utredningar har visat på den bristsituation som där föreligger, har vi ändå inte byggt ut seminarierna.

Här trängs ungdomar vid portarna till seminarierna, och kvalifikationskraven drivs upp mer och mer. Bland dessa ungdomar finns säkerligen många som utomordentligt väl skulle passa till arbetet men som inte kommer in. De får kvalificera sig ytterligare för att senare kunna komma in på seminariet. Förslag är nu att vänta beträffande organisationen av utbildningen på detta område, och vi får hoppas — jag tror inte utsikterna är så stora — att det blir större tillgång på platser. Detta är en

viktig fråga för barnen i synnerhet i tätorter och städer, där de inte kan få samma sysselsättning som på landsbygden.

Samma sak gäller barnsköterskor, som fullgör en viktig uppgift i samhället. Ofta är det 200—300 sökande till skolor med 12 elever, och det fordras ganska höga kvalifikationer för att de sökande skall komma in på dessa kurser. Ofta skulle utbildade sköterskor kunna hjälpa till med barnvården i familjer där hustrun förvärvsarbetar.

Det är som sagt i stor utsträckning den eftersläpande planeringen i samhället som försvårar situationen för barnfamiljerna och ungdomarna. Jag vet inte vilken inställning till ökat barnantal som dessa ungdomar, vilka varit med om denna trängsel, kommer att ha när de en gång skall gifta sig. Hela samhället måste på ett annat sätt bli barnvänligt.

När man läser igenom femte huvudtiteln noterar man med glädje en del förbättringar på olika områden. Beträffande arbetsmarknadsfrågorna har man ökat anslagen till omskolningsverksamheten, som är oerhörd viktig i dagens samhälle.

Jag vill också peka på ett annat område som är mycket viktigt, nämligen arbetsvården, där det gäller att på olika vägar försöka utbilda och skaffa arbete åt handikappade. Man föreslår där en utbyggnad med 40 tjänster, vilket för all del är bra, men jag tror att det är i underkant och inte kan täcka den brist på arbetskraft som råder på området. Man har här arbetat med en mycket stor balans, och många gånger har man inte haft tid att utreda fallen på grund av brist på folk. Man har fått expediera människor i stället för att ta hand om dem, pröva dem på olika områden och placera dem där de bäst passar. Nu har socialministern tillsatt en utredning om rehabilitering, och där kommer naturligtvis många av dessa frågor att behandlas.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Det viktiga i arbetsvärden är att kunna få ut dessa människor ur arbete. De är inte bara fysiskt utan ofta även psykiskt handikappade. Den som en lång tid har dragits med ett fysiskt handikapp blir lätt också psykiskt handikappad. Många gånger är det svårare att placera psykiskt än fysiskt handikappade. En hel del är socialt belastade. Det gäller att få arbetsgivarna intresserade av att placera dessa människor.

På grund av den rationalisering och den tekniska utveckling som äger rum krävs mera toppmänniskor, och fler människor kommer att ställas utanför och bli handikappade. Jag tror att det här behövs ett närmare samarbete med arbetslivet, med industrierna, för att man skall kunna se vad man kan göra för att reservera visst arbete för dessa människor och få en utväxling mellan de skyddade verkstäderna och arbetslivet. De som är ute i arbetslivet och inte kan hålla ut där bör kunna placeras i skyddad verksamhet, under det att de som är placerade i skyddad verksamhet och blivit tränade i arbetet kan placeras ut i det normala arbetslivet.

En stor grupp utgöres av de psykiskt efterblivna — vi har också hjälpskolleklentelet. De kommer inte in på vanliga yrkesskolor utan måste beredas särskild utbildning. Det är önskvärt att man får fram en utbildning som är differentierad efter deras läggning. I stora städer som Stockholm och Göteborg har man på de vanliga yrkesskolorna kurser för dessa ungdomar. Svårare är det för dem som är bosatta på andra håll i landet. Arbetsmarknadsstyrelsen har tagit upp utbildning även för sådana ungdomar. Men jag vet inte, som jag har framhållit förut, om det är principiellt riktigt att arbetsmarknadsstyrelsen, som skall sköta omskolning av tillfälligt arbetslösa, även skall se till att denna grupp, som återkommer ständigt årgång efter årgång, får utbildning och arbetsledning. Här

måste man inom den vanliga yrkesutbildningen skapa möjligheter för dessa ungdomar att få utbildning och skoling avpassad efter deras förmåga.

Även för ungdomarna inom grundskolan och för hjälpklassklentelet är det mycket viktigt, när de kommer upp i t. ex. 9 y, att de kan komma ut och pröva möjligheterna till yrkesorientering. Det skulle nog egentligen behövas en förstärkning i skolöverstyrelsen för att på olika håll, där det inte finns hjälpklasskuratorer, hjälpa till med att vägleda på olika arbetsområden och inventera och se var man kan placera ungdomarna.

Dessa psykiskt handikappade ungdomar kan många gånger ha mycket god arbetsmoral, och på vissa rutinarbeten kan de utföra ett utomordentligt gott arbete. Det visade sig i Göteborg, där man följt upp fallen, att deras inkomst i vissa fall ligger över medelinkomsten, när de kommer på ett arbetsområde där de verkligen passar.

Ett annat område inom femte huvudtiteln som jag skulle vilja beröra är ungdomsvårdsskolorna. Socialministern konstaterar att platsbristen där är hävd med de senaste årens utbyggnad av ungdomsvårdsskolorna. Det är riktigt i och för sig, men alltjämt fattas det personal för de utbyggda platserna. Vi har här i riksdagen beslutat att man skall ha arbetstidsförkortning även på dessa skolor, samtidigt som vi beslutat att det på specialavdelningarna och mottagningsavdelningarna skall vara dubbel bemanning, så att t. ex. vårdarna på avdelningarna inte riskerar överfall nattetid. För att täcka arbetstidsförkortningen med hänsyn till rena timantalet som räknats fram har socialstyrelsen begärt 38 tjänster och får 7. Likaså har departementet föreslagit dubbelbemanning på de nya mottagningsavdelningarna, men på de gamla blir det inga ytterligare tjänster, trots att de behövs lika väl där.

Hur klarar man då arbetet ute på

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skolorna? Ja, förhållandet är det att man har vissa vakanser, vissa obesatta tjänster, där man får pengar över och med tillgång till dessa medel får ta in tillfällig personal. Det finns alltså ingen tjänst att erbjuda utan man får för viss tid anställa extrapersonal för arbetet. Det kan inte vara tillfredsställande.

Arbetet är mycket påfrestande och den personal som tar hand om dessa ungdomar måste ha kunighet och en viss grad av rutin. Vi vet att det rätt ofta förekommer överfall på avdelningarna, och det har visat sig att de inte sällan äger rum när man har orutinerad personal i arbetet. Det måste, anser jag, bli en bättre förstärkning på skolorna för att man skall klara arbetsuppgifterna i detta utomordentligt svåra arbete.

I fjol begärdes motionsledes viss personalförstärkning för den yrkeshygieniska avdelningen vid statens institut för folkhälsan. Till denna avdelning skickas olika prov in för analys — det rör sig bl. a. om dammanalys och om analys av gifter som kan tänkas medföra risker ute i arbetslivet. Det tar emellertid tre år att få analyserna gjorda på grund av knapphet på personal. Det händer att prov skickas till Norge för att få dem snabbare utförda.

Den nyssnämnda motionen blev avslagen, men utskottet förutsatte att Kungl. Maj:t skulle följa frågan med uppmärksamhet och pekade på att utvecklingen inom industrien ställer ökade krav på den yrkeshygieniska avdelningen. Någon personalförstärkning har emellertid inte skett på folkhälsoinstitutet såvitt jag kan se av huvudtiteln. Arbetarskyddsstyrelsen har däremot fått 10 000 kronor för att kunna låta utföra analyser på institutet. Med den förtursrätt arbetarskyddsstyrelsen har kommer andra att få vänta desto längre, och jag vet inte om det kan anses tillfredsställande.

En fråga, där regeringen ställt sig kallsinnig de gånger motioner väckts, gäller forskningen på arbetslivets om-

råde. Vi väckte en motion för elva år sedan. Den tillstyrktes enhälligt av utskottet och bifölls likaledes enhälligt av kamrarna. I motionen begärdes en utredning för att få till stånd en samordning och en förbättring av forskningen på detta område — det gällde såväl den psykologiska som den fysiologiska forskningen. Regeringen verkställde emellertid aldrig riksdagens beslut.

I första kammaren togs motionen upp igen och tillstyrktes av de flesta remissinstanserna, bl. a. LO och Arbetsgivareföreningen. Men denna gång avstyrkte en majoritet i utskottet motionen och kamrarna avslög den.

I år har vid olika fackförbundskongresser — bl. a. LO-kongressen och Metalls kongress — framhållits att vi behöver en utökad forskning på arbetslivets område. Också i senaste numret av Byggnadsindustrin, som utkommit denna månad, behandlas arbetslivsforskningen i några artiklar och det framhålls att en utbyggnad av denna forskning krävs.

Vi återkommer med motionen. Jag anser detta nödvändigt, ty vi står alla famlande när det gäller vad som skall göras för att människorna bättre skall kunna anpassas i arbetslivet och för att det skall kunna skapas trivsel i arbetet, något som har stor betydelse för människan som samhällsvarelse. På Metalls kongress framhölls, att fysiskt har arbetet underlättats men psykiskt har det blivit mycket mera tröttande. Vi möter också i dagens samhälle ett ökat antal neuroser vilka delvis torde bero på arbetsförhållandena. Man har inom arbetslivet alltför mycket tagit sikte på den tekniska utvecklingen och fäst för liten vikt vid människans anpassning till arbetet. Utvecklingen går snabbt och människan står inför kravet att ständigt anpassa sig i arbetslivet.

Det är nödvändigt att de resultat forskningen kommer fram till verkligen förs ut och delges dem som skall

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

leda arbetet. Jag tänker främst på teknikerna, som tyvärr får alltför litet av detta i sin utbildning.

Jag talade för några dagar sedan med en representant i Arbetsgivareföreningen och han framhöll just att många av ungdomarna blir specialiserade ända från realskolestadiet och uppåt, till den högre tekniska utbildningen. De har kunnigheten för att arbeta med maskiner o. s. v., men de har inte fått några kunskaper i att arbeta med de människor som skall utföra arbetet och anpassas till arbetslivet. Jag tror att frågan om människan ute i samhället, människans trivsel och människan som samhällsvarelse är väsentlig och angelägen.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Jag skall i likhet med den föregående talaren begränsa mig till några punkter på femte huvudtiteln, framför allt några som berör arbetsmarknadspolitiken.

Det finns två principiella nyheter i förslagen om arbetsmarknadspolitiken. Den ena är att statsmakterna nu klart säger ifrån att det inte längre är frågan om att arbetsmarknadspolitiken skall vara en gren av samhällets hjälpverksamhet för arbetslösa utan ett instrument för den ekonomiska politiken i vid bemärkelse. Det gäller att ytterligare öka produktiviteten inom näringslivet med hjälp av en rationell och ändamålsenlig arbetsmarknadspolitik. Det är mycket tillfredsställande att detta nu klart säges ifrån och att man sålunda definitivt kan lämna 20- och 30-talets föreställningar om arbetsmarknadspolitiken som i första hand ett medel för att bekämpa arbetslösheten. Den har ett vidare syfte än så.

Den andra stora och viktiga principiella nyheten är att man för första gången kan ge arbetsgivarna direkta anslag, om de anställer personer på avdelningar för skyddad sysselsättning, något som fröken Elmén också var inne på. Man skall nämligen om förslaget

går igenom kunna ge företagare, som anställer minst tio stycken på en skyddad avdelning, en ersättning med 1 krona per utförd arbetstimme.

Jag tror detta kommer att få utomordentlig betydelse för att kunna inrätta sådana avdelningar inom det vanliga näringslivet. Självfallet kan man inte begära att stat och kommun ensamma skall åta sig uppgiften att sysselsätta alla dem som på olika sätt är svärplacerade, utan här måste det privata näringslivet ta på sig sin del av ansträngningarna.

Glädjande nog har en av högerrepresentanterna, herr Björkman, i denna debatt förklarat att de föreslagna personalförstärkningarna vid arbetsförmedlingarna, särskilt tjänstemannaförmedlingarna, sannerligen inte är tillräckliga. Han uttryckte sitt missnöje med att man inte tillgodosett tjänstemannaorganisationernas önskemål om ytterligare förstärkning på detta område. Fröken Elmén har varit inne på samma linje när det gäller arbetsvården, och hon har säkert rätt i att personalförstärkningen där inte kan anses vara tillräcklig.

Man skall dock komma ihåg att det inte bara är fråga om de tjänster som är uppförda på extraordinarie stat utan det har även beviljats mycket stora anslag för att kunna anställa tillfälligt personal. Vidare kommer man att från både den tillfälligt anställda personalen och från den som en gång skall uppföras på extraordinarie stat kunna rekrytera personal till såväl tjänstemannaförmedlingarna som arbetsvården.

Jag vill här betona att det föreligger en bestämd motsättning mellan högermannen Björkman och hans egen partiledare i omdömet om personalbehovet vid arbetsförmedlingarna. Högerledaren tycks för sin del ha den uppfattningen att de föreslagna personalförstärkningarna är onödigt stora. Kanhända kunde högerledaren ta ett sam-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tal med herr Björkman för att närmare diskutera detaljerna när det gäller personalbehovet vid tjänstemannaförmedlingarna.

Man har inom högern och framför allt i högerpressen söderut ondgjort sig ganska kraftigt över dessa starka personalrekryteringar. Därför skall jag, herr talman, be att få göra en liten jämförelse inom en annan del av vårt näringsliv, vilken jag tror kan ha sin betydelse i detta sammanhang. De föreslagna förstärkningarna i fråga om personal och annat inom arbetsmarknadens administration innebär en sammanlagd anslagshöjning om 10 miljoner kronor. Arbetsmarknadsadministrationen skulle om dessa förslag går igenom ha till sitt förfogande 63 miljoner kronor för personal och omkostnader vid arbetsmarknadsstyrelsen, arbetsförmedlingarna och länsarbetsnämnderna.

Detta är en försvarlig siffra, och man kan kanske ställa frågan om dessa pengar är berättigade. Jag tror att man får en bättre förståelse för detta, om man gör en jämförelse med vad t. ex. administrationen inom penningväsendet kostar. Hur stor är administrationskostnaden för en stor affärsbank? Här finns det en tillgänglig statistik inom bank- och fondinspektionen, som anger att enbart Skandinaviska banken år 1960 i avlöningskostnader hade icke mindre än 63 miljoner kronor. Hyror och övriga kostnader tillkommer med ytterligare 20 miljoner kronor. Administrationen kostar alltså endast inom denna affärsbank sammanlagt 83 miljoner kronor, och då har jag ändå bortsett från pensionskostnader.

Svenska Handelsbanken kostade år 1960 i administration 100 miljoner kronor. Vid samma tid uppgick samtliga affärsbankers administrativa kostnader till 319 miljoner kronor.

Det är också intressant att se på utvecklingstendensen för de administrativa kostnaderna inom bankväsendet. År 1956 uppgick affärsbankernas ad-

ministrativa utgifter till 218 miljoner kronor och de har alltså på fem år stigit med jämnt 101 miljoner kronor.

Jag vill sålunda betona, att enbart lönekostnaderna för en enda stor affärsbank är mer än administrationskostnaderna inom hela arbetsmarknadsverket; man bör härvid ta hänsyn till att siffrorna för bankerna är hämtade från statistiken för 1960, medan anslaget till arbetsmarknadsverket avser budgetåret 1962/63, och det skulle inte förvåna mig om administrationskostnaderna inom affärsbankerna under de kommande två åren kommer att stiga med 15 procent, vilka alltså bör läggas till deras siffra för att jämförelsen skall bli rättvis.

Om man lägger samman administrationskostnaderna för affärsbanker, försäkringsbolag, sparbanker, hypotekskassor, jordbrukskassor och andra penninginrättningar kommer man upp i en siffra på i runt tal 600 å 650 miljoner kronor. Det innebär att utgifterna för samhällets verksamhet att fördela tillgänglig arbetskraft inom näringslivet inte uppgår till mer än $\frac{1}{10}$ av de utgifter, som bank och försäkringsväsendet har för sitt arbete att förse näringslivet med kapital och i övrigt se till att penningväsendet fungerar.

Jag har velat göra denna jämförelse för att vi skall få de rätta proportionerna på arbetsmarknadens administrationskostnader. Utgifterna för denna verksamhet är blygsamma i jämförelse med de utgifter man anser sig ha råd till inom bank- och försäkringsväsendet. Av detta framgår, att de anslag vi beviljar för att näringslivet skall fungera ur arbetskraftssynpunkt helt säkert inte är för stora.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Remissdebatten rör sig ju över ett mycket vitt område. Jag skall för min del beröra en del frågor på det kyrkliga fältet, som tidigare inte diskuterats så mycket.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Den verkligt stora frågan för kyrkans del under det gångna året och nu är pastoratsregleringen. Jag skall inte här ta upp någon debatt om hela det frågekomplex som nyordningen innebär, även om man redan nu skulle kunna peka på många till synes meningslösa organisationsomläggningar, som innebär försämring av den kyrkliga servicen men ingen eller ringa besparing. Det skulle också vara frestande att tala om hur tomt det blir i de församlingar som mister sin präst. Trots att man tidigare i många avseenden varit kritisk mot denna reform finns det givetvis anledning att nu vänta och se, innan man avger några definitiva omdömen om effekten av regleringen.

Å andra sidan kan man peka på åtskilliga detaljer, som är aktuella just nu när den stora flyttningskarusellen för prästerna och deras familjer är i full gång. Man har tidigare beklagat att omflyttningen förlagts till en så olämplig tid som den 1 januari och det finns all anledning att upprepa denna kritik. Det hade utan tvivel varit möjligt och lämpligare med en annan tidpunkt, t. ex. den 1 juli även om reformen principiellt genomförts från den 1 januari. Det tar nämligen flera månader innan alla präster vet var de slutgiltigt kommer att hamna. Många som tidigare varit förordnade som kyrkoherdar har i första hand hänvisats till tidigare innehavda eller nya komministertjänster, vilket inom parentes sagt innebär en avsevärd lönesänkning. Samtidigt söker många en eller flera kyrkoherdetjänster inom eller utom det egna stiftet. Varje förändring medför så en kedjereaktion. Man frågar sig om prästerna skall behöva flytta flera gånger under ett halvår innan de kommer till den slutliga tjänsten.

Domkapitlen har vissa möjligheter att under kortare tid bevilja tjänstledighet. Dessa möjligheter är dock icke tillräckliga för att förebygga de i vissa

fall mycket besvärliga situationer som prästfamiljerna råkar i. Därtill kommer att församlingsvården blir lidande t. ex. genom att pågående konfirmationsundervisning inte kan fullföljas såsom den planerats.

I samband med inrättande av nya tjänster har det på en del håll visat sig svårt eller omöjligt att erhålla bostäder för tjänsteinnehavarna — samtidigt som prästgårdar på landsbygden ställs tomma. Pastoratsregleringen innebär ju framför allt, att åtskilliga prästtjänster dras in, medan nya tjänster inrättas i nya eller utökade stadsförsamlingar. Nog bör det väl ändå finnas möjlighet att ordna de relativt få bostäder det här gäller, så att reformen inte blir en reform på papperet. Enligt uppgift har bostadsförmedlingen i Stockholm avslagit en anhållan om förtursrätt för bostäder till innehavarna av de nya prästtjänsterna. Även om det ytterst är regeringen som bär ansvaret för reformen, borde enligt min mening de kommunala organen göra allt för att den glädjande och alldeles nödvändiga ökningen av antalet prästtjänster i Stor-Stockholm skall bli en realitet. Jag hoppas att man på ecklesiastikdepartementet följer denna fråga med uppmärksamhet och vidtar erforderliga åtgärder.

Bostadsbristen drabbar naturligtvis alla hårt, och många får skaffa sig bostad långt ifrån sin arbetsplats. Men prästerna torde inta en särställning i jämförelse med andra. Deras arbete — detta gäller inte minst de yngre präster det här är fråga om — sker sannerligen inte på vanlig kontorstid. Det är framför allt kvällarna som måste användas för ungdomsarbete och själavård av olika slag. Ofta är det naturligt att hemmet utnyttjas för själavårdssamtal. Allt detta gör det nära nog orimligt att tänka sig en bostad långt utanför församlingens gränser. Prästen bör, för att inte säga måste, bo i församlingen.

I december har från kungl. kammar-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kollegiet utsänts en PM till de församlingar som ingår i pastorat, där tidigare två eller flera församlingar utgjort en total kyrklig samfällighet. Det innebär att det i de enskilda församlingarna varken finns kyrkofullmäktige, kyrkostämman eller kyrkoråd. I denna PM framhålles, att det skulle vara lämpligt om alla församlingar i det nya pastoratet kunde ingå i den tidigare bildade samfälligheten. Om sådant önskemål framkommer skall frågan underställas Kungl. Maj:ts prövning, sägs det. Den nya lagen om församlingsstyrelse, som träder i kraft den 1 januari 1963, föreskriver ingen ändring av tidigare bildade samfälligheter, men å andra sidan sägs det uttryckligen, att totala samfälligheter inte längre kan bildas. Man frågar sig med oro och förvåning, hur kammarkollegiet kan föreslå en åtgärd, som i realiteten innebär att man kringgår bestämmelserna i den nya lagen. Då det väl knappast är troligt att kammarkollegiet tagit detta initiativ utan kontakt med departementet, frågar man sig om regeringen bakvägen önskar centralisera administrationen inom det nya pastoratet, så att församlingarna mister sin självbestämmanderätt.

Hur det än förhåller sig med den saken tror jag att det finns all anledning att slå vakt om de enskilda församlingarnas rätt att själva sköta sina angelägenheter. Den nya församlingslagen har ju för övrigt poängterat kyrkorådets stora ansvar för församlingsvårdande uppgifter. En effektiv församlingsvård kräver en levande gemenskap som knappast kan upprätthållas i större sammanhang. Den gamla sockengemenskapen är ingalunda enbart en historisk företeelse. Kring sockenkyrkan samlas alltjämt — i synnerhet på landsbygden — flertalet församlingsbor, bl. a. vid gudstjänstbesök, dop och konfirmation. Jag tror för min del att sockengemenskapen kan få ännu större betydelse i framtiden. Om kommunerna blir större, måste troligen den kommunala själv-

bestämmanderätten för att få något innehåll decentraliseras och delegeras i vissa frågor, t. ex. när det gäller barnavårdsärenden. Det är mycket som talar för att i så fall socknen med sina medeltida anor har de största förutsättningarna att utgöra ett lämpligt förvaltningsområde under den stora enheten.

Behovet av självavård kommer med all sannolikhet att öka efter hand som den tekniska utvecklingen förvandlar människan till slav under maskinen. Aldrig förr har väl neuroserna varit så allmänt förekommande och aldrig tidigare har så många, framför allt unga människor drivits till det desperata steget att beröva sig livet — vart tredje självmord lär begås av unga människor. Det tyder på att andlig rotlöshet har blivit något av en folksjukdom. Under det senaste decenniet har läkarvetenskapen allt klarare insett och poängterat den psykosomatiska synen på människan — kropp och själ utgör en helhet. Lika viktig som sårsvärens kroppsligt läkande effekt är, lika viktiga är olika medel att uppnå psykisk balans. Självvårdaren och psykologen kan i en läkningsprocess vara lika viktiga som kirurgens skarpa kniv eller penicillinpreparatet.

Mot bakgrunden av den utveckling som skett på det här området är det inte underligt, att ecklesiastikministerns avslag förra året på ärkebiskopens begäran om 40 000 kronor för utbildning av sjukhuspräster gav anledning till stor förvåning inom många kretsar. Under hand erhöll man emellertid senare 10 000 kronor genom ecklesiastikdepartementet som ett engångsanslag, och genom att vissa medel erhöles från annat håll har en utbildning kunnat påbörjas, som för övrigt rönt mycket stort intresse från prästernas sida.

Jag kommer att i denna fråga föra fram förslag, som jag hoppas riksdagen kommer att ställa sig välvillig till. En utbildning av präster och predikanter inom detta område tror jag skulle vara

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mycket värdefull. Ett kontinuerligt samarbete mellan präster, läkare och psykologer — ett sådant samarbete sker för övrigt på en del håll — skulle säkert också ha mycket stort värde för den moderna sjukvården.

Frågan om de 40 000 kronorna aktualiserar förhållandet, att kyrkan har så små möjligheter att utan Kungl. Maj:ts hörande vidta lämpliga åtgärder av intern karaktär. Förhållandet stat—kyrka i stort finns det ingen anledning att aktualisera medan utredning pågår. Men jag skulle ändå till sist, herr talman, vilja framföra önskemålet, att man på något sätt skapade större frihet för kyrkan att själv inom en viss inte alltför snäv ram besluta om och disponera över medel för olika åtgärder, som t. ex. utbildning av sjukhuspräster. Det skulle väl inte behöva vara nödvändigt att vända sig till riksdagen eller Kungl. Maj:t beträffande en sådan sak.

Jag har, herr talman, velat belysa några aktuella kyrkliga problem. Det finns naturligtvis många andra också rent allmänkristna frågor av betydelse för såväl kyrka som frikyrka. Jag tror att allt fler i vår tid börjar inse hur viktigt det är för oss nutidsmänniskor, inte minst för det uppväxande släktet, att ha tillgång till ett andligt hem. Därför är det också en fråga av stor vikt att ge svenska kyrkan och de övriga trossamfundens bästa möjliga förutsättningar att verka bland vårt folk, främst genom att predika Guds ord i lag och evangelium.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Jag förstår, herr talman, att jag står inför den föga avundsvärda uppgiften att efter drygt 20 timmars remissdebatt försöka fånga en del av kammarledamöternas intresse omkring några frågor, som har ganska begränsad räckvidd. Jag begriper också, att om jag skall lyckas i den uppgiften, så fordrar det ett visst mått av koncentration.

Herr Kellgren har för en stund sedan talat om arbetsmarknadspolitiken, och jag kan i princip instämma i de synpunkter, som herr Kellgren lade på problemen. Det är alldeles naturligt, att arbetsmarknadsstyrelsen måste få mera pengar till omskolning av arbetskraft och till omflyttning av arbetskraft från överskottsområden till de delar av landet, där arbetskraftsbrist föreligger.

De människor, som ger sig i väg från en plats, där de inte kan finna sin utkomst, eller från ett lågavlönat yrke, får det i regel bättre rent materiellt sett vid en omflyttning. De rörlighetsstimulerande åtgärderna måste helt enkelt finnas i en modern arbetsmarknadspolitik, som räknar med hög sysselsättning, ökad produktion och därmed högre levnadsstandard för hela folket.

Men jag vill här inskjuta ett *men*. Om det nämligen är riktigt att de människor som flyttar får det bättre dit de kommer, så finns det anledning att ställa frågan: Hur blir det för dem, som stannar kvar ute i glesbygderna? Det blir i ganska stor utsträckning fråga om äldre människor och mindre arbetsföra. Orkar man med att ge även dessa som stannar kvar en framtida inteckning i den välståndsökning, som vi alla räknar med skall komma till stånd? Även dessa medborgare har ju rätt att ställa samma krav på trygghet i tillvaron som medborgarna i övrigt.

Jag är medveten om att man möter avfolkningsproblemen litet varstans i vårt land. De torde dock i allra största utsträckning vara lokaliserade till de norrländska bygderna. Om jag får anföra några aktuella siffror gällande nettoutflyttningen från Norrland, vill jag peka på att nettoutflyttningen från denna landsända under 10-årsperioden 1951—1960 uppgick till inte mindre än 41 871 personer. När jag vidare ser på siffrorna för den senaste 20-årsperioden för de fem norrlandslänen kommer jag fram till en nettoutflyttningssiffra på inte mindre än 99 548 personer. Vad

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gäller utflyttningssiffrorna för det län som jag själv representerar bör det uppmärksammas, att detta det befolkningsmässigt minsta av norrlandslänen står för inte mindre än drygt $\frac{1}{4}$ av nettoutflyttningen under 10-årsperioden 1951—1960.

Om det nu är på det sättet, att man över huvud taget vill ha kvar några människor i de norrländska glesbygderna, måste alla ansträngningar inriktas på att skapa fler arbetstillfällen där uppe. En statlig utredning om skogstillgångarna i Jämtlands län har nyligen lämnat trycket, och jag hoppas att man i första hand inom regeringen noga studerar denna utredning och så småningom lägger fram en proposition, grundad på utredningens förslag. Utredningen pekar bl. a. på behovet av en ökad utbyggnad av transportnätet inom länet.

Jag hörde herr Bohman under eftermiddagen i denna kammare plädera för att man kanske borde pröva principen att fördela väganlagen med hänsyn till trafiktätheten. Skulle man följa den principen, ja, då blir det sannerligen inte många kronor som kommer att gå till de norrländska länen.

Jag vill påpeka att i den utredning, som jag här har åberopat, understryks mycket kraftigt betydelsen av en intensifierad vägbyggnad inom länet. Det är helt naturligt, att vi är mycket tack-samma för det förslag som kommunikationsministern har lagt fram om en ökad medelstilldelning för Norrlands vidkommande. Utredningen pekar på att det är nödvändigt att bygga ut skogsbilvägarna för att bättre kunna tillvarata de skogstillgångar, som finns outnyttjade inom länet. Det är väl också uppenbart, även om det kanske inte nämns i denna utredning, att man måste inrikta sig på att ge ett ännu bättre stöd till länets företagarförening, eftersom vi har ett så ensidigt näringsliv där uppe. Utredningen pekar vidare på behovet av ökade skogsvårdsåtgärder i

allmänhet. Jag tror att vad som här i första hand behövs är en hel serie av statliga stödåtgärder som sammantagna kan medföra en ökning av arbetstillfällena och en tryggare utkomst just för dessa människor, som föredrar att stanna kvar ute i glesbygderna.

Utredningen har även kommit fram till den slutsatsen att möjligheter bör finnas att basera en industri på de outnyttjade tillgångar på lövved och klenbarrvirke som finns inom länet. Det skulle då i första hand bli fråga om en halvskemisk industri och möjligen också om en wallboardfabrik. Om dessa investeringar kommer till stånd, är jag övertygad om att de direkt och indirekt skall kunna ge sysselsättning åt några hundratal man. Om det nu blir fråga om investeringar av denna typ — och det hoppas vi givetvis — är det oundgängligt att även kapitalfrågan kommer in i bilden. Jag hoppas att vi skall kunna lösa även denna fråga, om så behövs genom statsmakternas medverkan. Ett skall man veta: Vi är inte rädda för ett statligt engagemang i Norrland; man må i den borgerliga propagandan kalla det socialisering eller vad man vill. Jag kan försäkra, att vi med största tillfredsställelse allmänt skulle hälsa ett ökat statligt ingripande välkommet i våra bygder.

Herr talman! Jag vet att arbetsmarknadsstyrelsen i många fall är ganska restriktiv när det gäller att sätta i gång beredskapsarbeten, och jag förstår väl i stort sett motiven till detta. Många tecken tyder emellertid på att vinteravverkningarna kommer att slutföras ganska tidigt under våren. Om det blir på det sättet, betyder detta en onormalt stor belastning på arbetslöshetskassorna och även på den kommunala socialhjälpens. Det måste i en sådan situation väl ändå vara riktigare och rättvisare att man sätter i gång beredskapsarbeten under våren, eftersom man knappast kan flytta bort folk som senare behövs inom skogsbruket. I grund och botten beror

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

den ojämna sysselsättningen i skogen på en bristande planering från skogsarbetsgivarnas sida, och egentligen borde kostnaderna läggas på den parten, men eftersom denna bättre planering inte tycks komma till stånd, får det väl i detta fall liksom i så många andra bli på det sättet, att samhället får rycka in där den privata företagsamheten sviker sina självklara plikter gentemot arbetarparten.

Sammanfattningsvis vill jag alltså säga, att även om vi förstår att en viss omflyttning av människor måste ske i ett samhälle med brist på arbetskraft, kan vi ändå knappast tolerera, att ett helt län töms på sin befolkning. Människorna måste få en chans att själva avgöra om de vill flytta. Väljer de detta alternativ, bör arbetsmarknadsmyndigheterna göra allt de kan för att underlätta en förflyttning av arbetskraften. Men följer de alternativet att stanna kvar, bör dessa människor få veta, att det finns ett arbete och en trygg utkomst på hemorten, som ger dem en levnadsstandard som är jämförlig med andra grupper. Men då måste också arbetsgivarna, speciellt inom det svenska skogsbruket, lära sig inse, att de måste bjuda bättre anställningsvillkor och bättre löner, om de skall kunna konkurrera om den knappa arbetskraftstillgången inom samhället. Gör de inte detta, då kommer vi snart att stå inför en omfattande arbetskraftsbrist inom landets viktigaste exportnäring och även inom en del andra låglöneområden, där ändå hela folket har ett uppenbart intresse av att produktionen hålls i gång.

Det har under denna remissdebatt från samtliga oppositionspartiledares sida visats ett varmt intresse för en utbyggnad av åldringsvården. Man har talat mycket vackra ord om att vi bör ta hand om våra gamla på ett bättre sätt ute i kommunerna. Ja, det är inga nyheter för oss socialdemokratiska kommunalmän som praktiskt sysslar med dessa uppgifter ute i kommunerna.

Avslutningsvis vill jag säga att jag vore mycket tacksam, om de borgerliga partiledarna ville förmedla dessa positiva synpunkter till »sina» kommunalmän ute i landet. Jag tror att detta är en upplysning som de behöver i allra högsta grad. Jag behöver inte säga mera för att de flesta i kammaren skall begripa vad jag menar.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! I förlitan på att vi vad det lider också kommer att få en utrikesdebatt, skall jag i denna omgång försöka beröra mest inre svenska förhållanden — men jag vill betona att en klar distinktion är omöjlig att göra, därför att vad som sker i Sverige har återverkningar på världen i övrigt och vice versa. Sverige är oupplösligen en del av Europa och en del av världen, vi må sedan kalla oss neutrala och alliansfria hur mycket som helst. Kommunalpolitikens tid är definitivt förbi.

Först, herr talman, tre minnesord, som jag åter vill upprepa — det sker inte första gången här i kammaren:

1) Man kan inte vara ideologiskt neutral — både herr Hedlund och herr Heckscher har offentligen vitsordat detta. Herr Heckscher gjorde det i höstas. Nu väntar jag på herrar Erlander och Ohlin. Herr Hagberg behöver jag inte oroa mig för, ty han vet bäst av alla att det förhåller sig så.

2) För att få en rättvisande bild av sig själv och sin nation måste man se till, att man alltid behåller världsperspektivet som bakgrund.

3) I en allvarlig tid bör man ha samlingsreglering. Vi lever nu i en allvarlig tid.

Jag skall vidare anföra ett par synpunkter på begreppet makt. Vi lär oss i Bibeln, att de första skall vara de sista och att tjänandet är den förnämsta sysslan. Det är väl i allmänhet inte riktigt så vi ser på saken i praktiken. Inte är det tjänarna som sätts i högsätet; nej, det är herrarna man vänder ut och in på sig för, makten, de som makten hava

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

vare sig det är politisk eller ekonomisk makt, intelligensens eller den fysiska styrkans eller skönhetens makt. Och så är det pressens besynnerliga makt. Tredje statsmakten. Den makten kan utövas — och utövas — som en veritabel terror, beroende på människors underderliga och kritiklösa benägenhet att ta intryck av allt som skrivs. Detta har den indirekta verkan att en liten anonym kloakrätta — det finns sådana — i en tidning faktiskt kan dirigera viktiga sektorer av vårt samhällsliv till följd av den erbarmliga fegheten hos många s. k. ledande män, som skälver i knäna vid blotta tanken på att råka ut för en tidnings misshag och få skylta i spalterna. En stockholmschaufför, som jag talade med häromdagen om detta, menade att det nog är det sjuka samvetet som är orsaken till denna fruktan. Kanske kan det ligga något i det. I varje fall är det en ful och ytterligt farlig variant av utpressning och korruption, detta.

Justitieministern har just lagt fram ett voluminöst förslag till ny brottsbalk; känner jag honom rätt, är det ett gediget arbete han har lagt ned på att den skall fylla sitt ändamål. Det är bara skada att den över huvud taget skall behövas. Men det är ju så, att den moraliska nivån sjunker och sjunker; det är många som inte märker detta, men jag tror mig veta att justitieministern gör det.

Vi läser dagligen om våld och brott, om håglös alkoholiserad ungdom utan något att leva för. Oron för detta är allmän och äkta, och skarpa hjärnor bryr sig för att finna en bot. Men som sagt, nivån bara sjunker. Jag behöver inte här gå in på detaljer.

Låt oss nu få det sagt, otvetydigt och klart: När en nation glömmet Gud, är dess undergång nära. När Gud försvinner som absolut auktoritet i fråga om rätt och orätt, och det mänskliga förnuftet träder i stället som det högsta i tillvaron, då blir gott och ont, rätt och orätt, godtyckliga relativa begrepp, som

kan anpassas efter allmänna opinionen eller efter de för tillfället styrandes bekvämlighet. Detta betyder att vägen ligger öppen för anarki och upplösning.

Vi står här i landet — liksom människorna i en stor del av det övriga västerlandet — vid en skiljeväg: skall vi fortsätta den breda vägen utför mot en förfäad materialism utan högre målsättning än att tillfredsställa det egna jaget med större bekvämlighet, mera njutningar och mera nöjen som kan få tiden att, utan att vi märker det, rinna undan till den dag då begravningsentreprenören väntar i farstun för att ledsaga oss till det totala slutet på en tillvaro utan mening. Eller skall vi orka ta oss samman och besluta oss för att vika av och i stället ödmjukt klättra uppåt mot mänsklig storhet med en målsättning långt bortom och utanför oss själva för att nå vår verkliga bestämmelse och få del i att bygga den nya värld som alla i sitt innersta, om än ofta omedvetet, ändå längtar efter.

Vad som mer och mer klarnar är att en kamplinje håller på att dras, tvärsigenom nationen, tvärsigenom partier och partilinjer, ja, tvärsigenom oss alla enskilt som människor: Gud eller anti-Gud, absoluta moraliska normer eller relativa normer? Vi i vår generation har dock en gång fått den oskattbara förmånen att i hem och skola få ett begrepp om Gud och om kristendomen och fått inpräntat, att det finns en skillnad mellan rätt och orätt, och insett betydelsen av fasta normer. Skall vi bli den generation som förmenar den nästa detta? Skall vi för våra barnbarn rycka undan själva grundvalen för västerländskt demokratiskt tänkande och lämna dem välgödda och översexualiserade till en vilsen och meningslös tillvaro i en andlig ödemark, jagande det ena irrblosset efter det andra? Energifulla och högröstade krafter vill få det därhän.

Men jag vill deklarerat: Det skall inte gå därhän. Över hela världen vaknar

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nu människor och förstår vart det bär, människor fast beslutna att vända strömmen och införa i bilden ett nytt tänkande med nya motiv och målsättningar, ideologiskt förankrade människor, som sätter in allt på detta, som inte låter muta sig av något och som kan stå upprätt även när det blåser. Många historiska händelser har detta redan åstadkommit runtom i världen, de flesta dock undanhållna det svenska folket genom att pressen på få undantag när är antingen för ideologiskt blind för att förstå vad som sker eller för infiltrerad för att vilja tillhandahålla positiva och hoppningivande nyheter av detta slag.

Men krafter som dessa, idéer som dessa, går inte att hejda, lika litet som det går att hejda ett stigande tidvatten. Dem kan man varken tuga ihjäl, skriva ihjäl eller slå ihjäl. Timmen är sen, men ännu intet för sen. Nu har Sverige sitt historiska tillfälle. Nu är tillfället för Konung, statsminister, regering och riksdag tillika med hela resten av vårt folk att i grundlig självrannsakan och i ljuset av absolut ärlighet rätta till sina egna fel och därmed också ta itu med det augiasstall som vårt land har blivit, rensa ut materialismens följdverkningar som vi blivit så vana vid och ett med, att vi knappast märker dem — smutsen i tankar, ord och gärningar, högmodet, självviskheten, snorkigheten, cynismen, självupptagenheten, ytligheten, korruptionen, fegheten, kryperiet inför makten — och på så sätt bygga upp ett folk som är kvalitativt oantastligt, som lever inte för sig självt men för att tjäna andra folk, en nation som andra nationer kan se upp till och ta som förebild. Ett sådant Sverige med en ideologi byggd på absoluta moraliska normer kan tala till både öst och väst på ett språk som båda förstår. Jag är säker på att i detta ligger vårt lands kallelse. Vilka här i riksdagen är det som vill besluta att vad det än må kosta ta på sig ansvaret för att det programmet förverkligas? Självt vill jag, med Guds hjälp, göra det.

Till slut, herr talman, William Penns ord: »Människorna måste välja att ledas av Gud, annars dömer de sig själva till att regeras av tyranner.» Som jag sade nyss: Timmen är sen. Tyrannerna står redan i förstugan.

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Remissdebatten är de dagar när riksdagens ledamöter äger rätt att ta upp de mest mångskiftande problem. Jag skall försöka att beröra vad saken ändå gäller: statsverkspropositionen och dess anknytning till kommunerna.

Frågor rörande totalbudgeten, d. v. s. summan av drift- och kapitalbudgeten, »totalbalansering» och »överbalansering» har under de senare åren ständigt återkommit i den ekonomiska debatten på riksplånet. Ibland har man kanske uppfattat motsättningarna i den diskussionen som om det endast skulle röra sig om ett tekniskt problem, och om så varit fallet, måste man väl ändå säga, att det har offrats alltför mycken tid på detta och att onödiga missuppfattningar har uppstått.

Jag har tidigare här i kammaren framhållit, att den rent budgetmässiga redovisningen inte bereder några större bekymmer ute i kommunerna. Den allra minsta landskommun har väl i dag ett budgetsystem som tillfredsställer kommunallagens krav på ett nominellt förmögenhetsskydd enligt 1953 års lagstiftning. Det finns emellertid i det statliga budgetresonemanget en terminologi som man i kommunerna står främmande för. Vad är överbalansering t. ex.?

En kommunal budget balanserar, och denna balans uppnår man genom att det belopp som man anser sig behöva för det kommande årets oförutsedda utgifter är utjämningsposten. Vidare sker en utjämnning mellan driftbudget och kapitalbudget genom vad vi i det kommunala livet kallar överföringsposten, d. v. s. det belopp som kommunerna beslutar öka sitt stamkapital med under

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

det kommande året. Om man i en kommun ett år skattefinansierar mera av sina investeringar än ett annat år, hör man i den kommunala debatten mycket sällan talas om att det är fråga om ett tvångssparande. Sådana synpunkter kan visserligen framföras, att det kan vara riktigt att låta kommande generationer vara med och betala vad man investerar. De skall ju utnyttja anläggningarna och byggnaderna i framtiden. Man säger också emellanåt, att det kan vara riktigt att spekulera i ett fallande penningvärde. Båda dessa argument är något som man vill gömma sig bakom för att försöka komma ifrån oron inför en ständigt växande låneskuld. Nej, det förekommer nog mycket sakliga överväganden i de flesta kommuner när det gäller finansieringsfrågorna. Detsamma kan även konstateras i landstingen. Att sedan vissa kommuner måste gå fram lånevägen kraftigare än andra är ett annat problem, som vi väl får anledning att närmare diskutera i nästa månad, när propositionen rörande en ändrad kommunindelning kommer att behandlas.

Jag lyssnade mycket uppmärksamt på vad centerpartiets ledare, herr Hedlund, hade att säga på denna punkt. Han sade att »visserligen föreligger det behov av större kommunbildningar och samarbete mellan kommunerna, men vi vill inom centerpartiet inte vara med om att det skall ske tvångsvis». Jag vet inte om detta uttalande är att betrakta som en löpsedel för de argument som kommer att användas i den kommande valrörelsen. I varje fall innehåller propositionen ingenting om tvång men väl en ändring av kommunindelningslagen av år 1917. Inrikesministern säger att man skall låta allt ske fullt fritt fram till 1967 års riksdag och att man då skall redovisa resultatet.

Herr Eriksson i Bäckmora och jag är bosatta i tvenne kommuner som gränsar till varandra. Där kommer man inom några dagar att besluta att göra

en framställning till kammarkollegiet om frivillig sammanläggning. En starkare part kommer då att ta hand om den som har det sämre ställt i ekonomiskt hänseende. Det är på de vägarna man även i propositionen vill gå fram. Kommunen får handla i frihet.

I Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen »angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret», som det officiellt heter, är det inte bara fråga om att föreslå utgifter och inkomster, utan det gäller också, som framhållits flera gånger under dessa dagar, budgetens roll för hela samhällsekonomin. Vi befinner oss nu i ett läge där via statsbudgeten ungefär en fjärdedel av hela vår bruttonationalprodukt passerar. Budgeten har därigenom blivit inte bara ett statförslag, liknande dem i kommuner och landsting, utan även en konjunkturreglerande faktor, något som vi inte har i kommunerna i samma utsträckning. Det är tråkigt att kommunerna inte kan vara med och hjälpa till att bemästra konjunkturerna, eftersom nationalbudgeten ändå redovisar att kommunernas investeringar nästa år beräknas till 4 650 miljoner kronor — vida mer än statens investeringar. Av naturliga skäl finns emellertid inte samma elasticitet i kommunernas verksamhet som i statens. Den stora uppgift som statsbudgeten nu har tycker jag borde ge anledning till att talet om drift- och kapitalbudget borde kunna upphöra. Kostnadernas olika placering när det gäller att bemästra konjunkturerna spelar inte så stor roll.

Vad jag menar härmed är endast att budgetpolitiken för det stora flertalet av landets för samhällsfrågor intresserade medborgare skulle bli mera lättbegriplig, om man försökte föra debatten på ett annat sätt. Det kan vara svårt att förstå vad en överbalanserad budget och annat kan innebära.

Är då budgeten överbalanserad? Ja, det skall jag inte ge mig in på. Den frågan har ältats till leda de här dagar-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

na. Det sades emellertid i debatten i går, att varje procent som vi höjer de statsanställdas löner med kommer att betyda en utgiftsökning för staten med 55 miljoner kronor.

När herr Sträng hade presenterat statsverkspropositionen framfördes synpunkten, att budgeten inte skulle vara särskilt »kommunvänlig». Högerledaren herr Heckscher hade i en tidning intervjuats härom. Jag förmodar att hans uttalande var riktigt återgivet. Han sade att det i finansplanen fanns en cynisk underton när kommunernas problem behandlades. Bakom regeringsförslaget skulle ligga en tydlig strävan att överföra den socialdemokratiska högskattepolitiken till kommunerna. Kommunerna kommer i kläm, sade herr Heckscher.

Låt mig tacka för den omsorg om kommunerna och deras ekonomi, som den nye högerledaren har gjort sig till tolk för i detta de kommunala valens år 1962. En sådan omsorg har inte visats så många gånger tidigare. 1957 års ortsavdragsreform innebar t. ex. att kommunerna under tre år fick full ersättning för minskat skatteunderlag. Fram till 1965 skulle kommunerna få en etappvis avtagande ersättning för sitt inkomstbortfall. Vad hände? Jo, från högerens sida motionerades om att ersättningen skulle minskas på så sätt, att den skulle bindas till den utdebitering som gällde 1957 och inte till den aktuella utdebiteringen för varje år. Som motivering anfördes att kommunerna annars kunde tänkas slösa.

Jag hoppades och trodde på en omvändelse inom högerpartiet på ett annat område, men jag blev betänksam vid 17-tiden i dag, när herr Heckscher skulle ge en principförklaring på hur han ser på socialpolitiken. Jag kände då hur den gamla fattigvårdslagens iskalla vind svepte in över kammaren när herr Heckscher talade om att socialvården syftar till att klara människor i nöd. Jag trodde att den moderna

högern, särskilt nu sedan den fått en ledare, som säges ha en mera »social-liberalistisk» uppfattning än tidigare ledare, hade accepterat inkomstbortfallsprincipen i stället för att nöja sig med existensminimum. Jag hoppas emellertid att detta yttrande fälldes i stridens hetta och att vi är överens i socialpolitiken och att högern inte återfaller till gamla tänkesätt.

Många fler exempel — skolmåltiderna t. ex. — kan nämnas på att högern inte visat en särskilt vänlig politik gentemot kommunerna, men jag skall inte uppehålla mig vidare med detta.

Nu har beslutats en ny höjning av ortsavdragen, och kommunerna skall få ersättning härför. Jag tycker att vi, innan remissdebatten slutar, inte skall glömma den siffra som herr Sträng i går nämnde beträffande den del av de kommunala utgifterna, som staten ändå är med om att hjälpa till att finansiera. Han nämnde att staten för närvarande bidrar med 19 procent härtill. 1948 var det 12 procent. Som kommunalt verksam vet jag att detta är en schablon som kan slå mycket olika. Men jag tror ändå att den visar att den politik som förs inte är så kommunovänlig som man vill göra gällande.

Vi väntar nu på resultatet av två stora utredningar. 1958 års skatteutjämningskommitté har en stor uppgift. Vidare har vi 1960 års allmänna skatteberedning. Vi avvaktar resultatet av dessa utredningar. Det kan tänkas att det redan vid denna riksdag kommer att väckas motioner, där man anför synpunkter på kommunernas andel av folkpensioneringskostnaderna, d. v. s. de inkomstprövade förmånerna. Polisväsendets förstatligande är en annan viktig sak som kommunerna väntar på. En utredning om en allmän omfördelning av uppgifterna mellan stat, landsting och kommun skulle vara välkommen. En sådan utredning är synnerligen behövt, men den får inte betraktas som något alternativ till en ny kommunindel-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ning, utan båda dessa reformer kommer att behövas.

Jag hade, herr talman, även tänkt säga något om kommunernas ställning på lånemarknaden, men jag skall avstå därifrån. Jag vill endast till sist framhålla att en försvagning av budgeten, vilket man kan misstänka kommer att föreslås när de stora partimotionerna kommer på fredag, skulle tvinga staten ut på lånemarknaden i större utsträckning än vad regeringen förutsett och ha till följd att biståndet till kommunerna skulle komma att minska. Det bör kommunernas nya förespråkare här i riksdagen besinna.

Det finns förvisso många ledamöter här i kammaren, som på måndagarna sitter i sina kommunala bestyr och grubblar över kommunernas finanser och kreditmarknadssituationen. Men det märkliga är att det sker en imponerande personlighetsklyvning under den efterföljande natten i de sovkupeer som från olika platser i landet rullar in mot huvudstaden, där man är beredd att i riksdagen föra en helt annan politik än den man ansåg vara den riktiga i hemkommunen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till ett som jag förmodar tidigare framlagt förslag, nämligen om remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 1 till respektive utskott.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Mitt tal i årets remissdebatt är starkt nedskuret i förhållande till vad jag ursprungligen tänkt mig. Därför kanske innehållet kommer att förefalla något ryckigt.

För varje år som går står det allt klarare, att en nödvändig förutsättning för framgång i den dubbla strävan att förhindra krig och besegra nöden är att Förenta Nationerna kan fungera med pondus och styrka. Beklagligtvis

har några av FN:s tidigare pålitligaste medlemsstater under föregående år sviktat i sin uppslutning kring världsorganisationen. Till viss del har detta dock uppvägts av det ökade förtroende som en rad av de unga staterna i världen har visat. Mycket tyder på att FN i väsentlig grad lyckats med sina uppgifter i Kongo — en framgång på detta viktiga avsnitt är i hög grad ägnad att påtagligt stärka organisationens framtid. Här i landet sluter folket med överväldigande majoritet upp i tilltro till Förenta Nationerna, och jag vill för min del uttala min tillfredsställelse med det sätt, på vilket vårt lands regering i olika sammanhang gett uttryck för denna inställning. Självfallet måste varje engagemang noggrant prövas, men i princip bör vi vara beredda till även tunga insatser, om FN behöver vår hjälp och om insatserna icke är ägnade att skapa ovisshet angående vår alliansfria utrikespolitik.

Mot den internationella bakgrunden är våra egna inrikespolitiska problem utomordentligt små, även om de naturligtvis för den enskilda människan stundom kan synas överväldigande och betydelsefulla. Och mot samma internationella bakgrund framstår den materiella standard, för vilken årets statsverksproposition ger otvetydiga uttryck, såsom tämligen fantastisk. Parallellt med rask ökning av den enskildes konsumtion lämnas utrymme för fortsatt upprustning av de samhällliga sektorerna. I ett avseende kommer årets riksdag att bli historisk. Den skall i vår föreläggas förslag om genomförande av grundskolan. När så småningom riksdagsbeslutet förts ut i praktiken och det långdragna utredningsarbetet blivit påtaglig praktisk verklighet kommer detta att dels innebära, att Sveriges ungdom får förutsättningar att med ordentlig utbildning träda in i det arbetsliv som skall ge dem den väldiga ekonomiska standardförbättring vi drömmer om, dels skapa förutsättningar för en harmo-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nisk anpassning på de kulturella och andliga områdena.

Skolans fostran till kulturell aktivitet är av omistlig betydelse. Genom kontakterna med litteraturen och musiken, bildkonsten och livsåskådningsdebatten får människan en nödvändig motvikt till de risker för disharmoni och missanpassning som ensidigt materiellt och ekonomiskt tänkande utsätter henne för. Tyvärr har vi inte alltid insett att dessa risker existerar. I alla ekonomiskt avancerade länder brottas man nu med väldiga kriminalitets- och anpassningsproblem. Hos oss har ungdomsfylleriet visat skrämmande ökning, och även på andra områden har vi kännning av de svårlösta problemen att skapa harmoni mellan ekonomiska framsteg och socialanpassning. Andra huvudtitelns uppgifter om ökningen av antalet intagna i fångvårdsanstalterna de senaste åren vittnar om vårt välståndssamhälles bakgator. Självfallet är detta inte enbart ett kulturellt problem. Det rör sig i hög grad om våra möjligheter att rättvist fördela produktionsresultatet, så att alla får del av standardhöjningen, och våra möjligheter att hjälpa dem som av medicinska skäl saknar förutsättningar att ta vård om sig själva. Men utan tvivel kommer en fostran till ökad kulturell aktivitet att ge vår ungdom bättre förutsättningar att inordna sig i det hårt pressande samhälls- och produktionslivet.

Vid sidan om skolan har föreningslivet och det fria och frivilliga folkbildningsarbetet sin stora betydelse. Frågan om statens stöd till denna verksamhet är föremål för debatt. Ecklesiastikministern förebådar en utredning om stödet till ungdomsorganisationerna, och inom departementet arbetar man med de frågor som gäller folkbildningsarbetets organisation och statsstöd. I avvaktan på resultatet av undersökningarna har anslagshöjningarna blivit förhållandevis måttliga, även om uppräknings av flera poster föreslagits. Ett riktmärke för den

framtida utformningen av samhällets medverkan på dessa områden bör vara att söka aktivisera så många som möjligt. Det passiva lyssnandet i föreläsningssällskap och motsvarande saksakningar anklagar i TV-åldern, men i studiecirklar och fritidsgrupper sysselsätts människor i meningsfyllda uppgifter, och denna verksamhet är förtjänt av en verkligt betydande ökning av insatserna från samhällets sida.

Vad stödet till folkrörelserna beträffar tror jag att man måste göra radikala omvärderingar. De insatser som inom skilda organisationer görs, inte minst med tanke på att skapa aktivitet bland ungdomen, är av så utomordentligt stor betydelse, att sparsamhet knappast är motiverad. Genom förebyggande arbete inom nykterhetsrörelsen, idrottsrörelsen och de politiska föreningarna undanröjes mycket av riskerna för kriminalitet och grövre missanpassning. Det hör till undantagen att föreningsaktiv ungdom blir kriminell. Genom kontakten med föreningslivet möter ungdomen organiserad samverkan och upplever kollektivets betydelse och ansvar. Om det vill sig väl kanske den unga människan också får en ideologisk kontakt, med allt vad det kan betyda för intresseinriktning och medvetenhet.

Det omvittnas att det i dag inte är svårt att få ungdomen med i föreningslivet. Det är betydligt svårare att sysselsätta dem som kommer. Organisationernas ekonomiska resurser räcker inte på långt när till för de insatser man önskar göra. Man saknar ledare, och antalet instruktörer är otillräckligt. Skolöverstyrelsen har i år begärt ökade anslag för att bl. a. tillsätta 29 nya instruktörsbefattningar inom ungdomsorganisationerna. Departementschefen har inte nu ansett sig kunna tillstyrka beloppet. Vad ungdomsledarutbildningen beträffar har trots en ökning på 200 000 kronor skolöverstyrelsens begäran om ytterligare en miljon inte kunnat bifal-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

las. Mot bakgrunden av beskedet att hela frågekomplexet skall utredas kommer jag inte i år att ställa något yrkande, utan vill uttrycka förhoppningen att de berättigade önskemålen från ungdomsorganisationernas sida snarast skall tillgodoses. Dessa organisationer utför å samhällets vägnar en förebyggande verksamhet, som svårligen kan uppskattas till sitt rätta värde.

Herr talman! Det har varit min avsikt att bland alla de frågor som under en remissdebatt behandlas från kammarens talarstol nämna några ord även om det ofta förbisedda förhållandet mellan å ena sidan förbättrade materialle villkor och å andra sidan behovet av kulturell aktivitet. Det är ur samspelet mellan dessa faktorer som verklig standardstegring spirar — om vi med standardstegring menar en allsidig förbättring av människornas villkor.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag hade också tänkt att ta upp Kongoproblemet, men efter herr Alemyrs anförande kan jag nöja mig med att i stort sett ansluta mig till vad han sagt. Jag vill bara erinra om att det tagit hundratals år att bygga upp en svenskt rättsordning. De som kastar sig över Förenta Nationerna och framhåller att allt inte är perfekt glömmer, att det behövs lång tid innan man skapar ett fullödigt internationellt rättssystem.

Såsom utrikesministern i går med all rätt underströk i sitt kraftfulla försvar för Förenta Nationerna, är det beklämmande att se, hur man i kretsar, som borde veta bättre och som borde ha lärt av historiens erfarenheter, inte inser, att det framför allt är de små nationerna som blir lidande på om det inte finns någon internationell trygghetsorganisation. Det kan invändas att när t. o. m. en så fredlig stat som Indien ockuperar Goa, är det inte mycket bevänt med rättsprinciperna, och kanske inte ens heller med det goda samvete som herr Dickson i sitt anförande talade om. Men

det finns kanske ingen anledning att vara hänfull, om t. o. m. det Indien, som skulle förverkliga Gandhis paroller, går emot säkerhetsorganets intentioner. Det visar hur svårt det är att förverkliga rättsprinciper. Vi skall inte glömma den mycket svåra uppgift, som Förenta Nationerna åtagit sig i Kongo.

Det är inte, herr Dickson, något nytt att man får kämpa för rätten — det har människorna gjort från tidernas begynnelse. Men vi behöver kanske inte alltid ta till så stora ord — vi är alla fattiga och syndiga människor. Bakom alla ideologier finns det rättskaffens personer. Det är bara det att ideologierna kan vilseleda även de bästa människor i deras handlande. Jag tror inte att man skall misströsta om människorna. Där emot är de villkor och det samhällssystem, varunder de lever, ofta sådana att de inte kan förverkliga sina tankar om rätt och sanning.

Det gick en kall vind över världen och inte minst över Norden, då den ryska noten i fjol överlämnades i Novosibirsk. Nu kan näppeligen Sovjetunionen längre mot den högsta ledningen i Finland — jag räknar med att president Kekkonen skall omväljas — rikta beskyllningar för att det föres en politik som är fientlig mot vad som från Sovjetunionens sida betraktas om en fredlig samlevnad.

Den alliansfria politik, som vi alla bekänner oss till, har ändå bevisat sin skröplighet. Det råder intet tvivel om att den makt, som enligt Östen Undéns egna ord för sex år sedan representerar aggressiviteten i det kalla kriget, alltid finner skäl för att vi skall framstå som både imperialister och usla kapitalister i sovjetrysk mening. Härvidlag är inte alliansfriheten någon garanti för vår fred. Vad som krävs är militär och icke minst psykologisk beredskap.

Herr talman! Jag skulle också ha berört något av vad herr Alemyr talade om i fråga om bildningen, men jag kan

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

även på den punkten i stort sett avstå. Jag vill bara framhålla att när man utbildar så mycket folk i så snabbt tempo — jag tänker inte minst på den mycket forcerade medicinska utbildningen som har förkortats från åtta och ett halvt till sex och ett halvt år för många — är det risk för att man här får visserligen mycket skickliga specialister men kanske också dåliga vårdare av människosjälén. Den gamle husdoktorerna hade dock en uppgift att fylla.

Vi talar så mycket om kulturens landvinningar, men i massuggestionens tider, när till och med en debatt i den svenska riksdagen inför televisionens kameror hotar att bli ett pajasupptåg, är det ofta inte mycket kvar av det kritiska medborgarsinne som vi förbinder med folkstyret och som utgör en nödvändighet om demokratin över huvud taget skall kunna bestå. Det finns alltid makter som vill störta demokratin.

Med vår omskrutna bildning borde också specialisterna kunna finna litet av de perspektiv som herr Alemyr talar om i sin betraktelse. Ernst Wigforss har i anslutning till en mycket omdebatterad engelsk skrift om de två kulturerna betonat vikten av att humanisterna lär känna naturvetenskapen och tvärtom. Det är av största betydelse att vi, när vi står inför ett upprustningsprogram på utbildningsfronten, icke glömmer att se till att också våra vetenskapsmän och alla som går ut från universiteten och bildningsanstalterna över huvud inte bara får specialiserade kunskaper utan också de kulturperspektiv som ger livet mening och innehåll i en tid då materialismens förbannelse alltmer tyckes göra sig gällande.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Flera talare har i dag varit inne på frågan om lokaliseringpolitiken. Jag kommer att med utgångspunkt i den debatt som pågår omkring

det s. k. Örestadsprojektet framföra några synpunkter.

Begreppet Örestad har lett till många missförstånd och har uppfattats olika i olika kretsar. I första hand är det väl planerna på fast förbindelse mellan Skåne och Danmark som har inspirerat debatten om den framtida bebyggelsen kring Öresund. Det skall inte förnekas att det i denna diskussion har lekt med tanken på en svensk-dansk storstad kring Öresund, men efter vad jag vet har ingen ansvarig kommunal- eller rikspolitiker framfört sådana tankegångar. Främst är det tekniker och reklammän som har myntat begreppet Örestad. Jag läste sålunda för en tid sedan i en tidning en helsidesannons där det stod följande: »Mångmiljonstaden vid Sundet har redan börjat ta form på arkitekternas ritbord.» Detta får snarast betecknas som rent fantasi-betonade spekulationer, vilka i varje fall inte är ägnade att utgöra underlag för en realistisk debatt om den framtida bebyggelseplaneringen kring Öresund. Ingen vill väl se den skånska västkusten utbyggd till en kaka av stadsbebyggelse. Myndigheternas planer syftar här i stället till klart avgränsade tätorter med mellanliggande rekreations- och badplatser.

Även på danskt håll vill man hellre diskutera praktiska och mera näraliggande spørsmål än idén om en fullständig sammansmältning av öresundsregionen. Den danske trafikministern Kai Lindberg gav klart uttryck häråt i ett föredrag i Malmö för en tid sedan.

Det förhåller sig dock så — och till den frågan skall jag återkomma — att vi har olika lagar, olika skattesystem, avvikande egendomslagstiftning m. m. Dessa spørsmål är emellertid icke aktuella i dagens läge.

Även om begreppet Örestad i sig rymmer många diffusa framtidsvisioner, om vilkas realism stor tvekan kan råda, har det emellertid haft det goda med sig att planeringsdebatten intensifieras.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

rats och att man tvingats att mera konkret inventera de förutsättningar som finns för en framtida expansion i öresundsregionen.

icke minst synes planerna på en större gemensam marknad påskynda den folkförflyttning mot Öresund som pågår på båda sidor om Sundet. Här möter problem som visserligen inte är nya men som till följd av befolkningsutvecklingen fått ökad aktualitet.

Den väntade utvecklingen kommer att ställa både de svenska och de danska Öresunds-kommunerna inför mycket svårbemästrade problem. Många av dessa kan lösas endast genom en samverkan mellan kommunerna på bägge sidor om Öresund. Hit hör sundstrafiken och den fortsatta utbyggnaden av hamnarna liksom broförbindelserna och vattenföröringsproblemet. Av dessa är broförbindelserna den mest uppmärksammade om också icke den mest brådskande frågan på trafikens område.

Känt är att danskarna först vill ha till stånd en bro över Stora Bält. Vid en sådan turordning — som synes mig riktig — anmäler sig byggandet av en fast förbindelse över Öresund först i slutet av 1970-talet. Det är då andra ting som anmäler sig i förtur. Hit hör anpassningen av hamnarna till de stora och djupgående fartyg som kommer inom en nära framtid.

Vidare kommer också den frågan in hur den framtida flygtrafiken skall lösas. Den danska regeringen har, efter vad som framgått av pressen, tillsatt eller kommer att tillsätta en expertutredning för att utreda frågan om anläggande av en ny flygplats för Köpenhamn. Om man därvid skulle välja Saltholm, kommer detta troligen att betyda att Bulltofta flygplats måste nedläggas, och det är naturligtvis en fråga som i hög grad intresserar malmöborna.

Beträffande broförbindelsen pågår gemensamma utredningar, som väntas bli offentliga inom den närmaste fram-

tiden. Lösningen på den frågan kommer naturligtvis att ha mycket stor betydelse för den framtida bebyggelseplaneringen i både Skåne och Danmark. Över huvud taget kan de fasta förbindelsernas lösning inte ses som ett isolerat problem. Man måste också ordna tillfartsvägarna på båda sidor om sundet.

Även beträffande vattenföroreningarna i Öresund pågår som bekant utredningar. Här har också inletts ett intimt samarbete mellan sundskommunerna. Det är här ingen mening med att man på den ena sidan Sundet bygger dyrbara reningsanordningar, om man inte vidtar samma åtgärder på motsatta stranden.

Exempel på andra områden där man bör kunna samarbeta är trygghandet av färskvattenförsörjningen och områden för fritidsbebyggelse och friluftsliv. Här bör det vara möjligt att i samarbete och samverkan lösa frågorna, liksom när det gäller kraftförsörjningen, där det sedan många år har pågått ett mycket intimt samarbete mellan Skåne och Danmark.

Gemensamt för dessa frågor är att deras lösning inte endast är problem för experterna. Det räcker inte med att gemensamma expertgrupper samarbetar på projekten. Inte minst viktigt är att kommunalmännen beredes möjligheter att fortlöpande följa de olika expertgruppernas arbete och följa upp utredningarna på det kommunalpolitiska planet. De måste vara med både i planläggningen och vid utformningen av lösningarna.

När det gäller den konkreta planeringen förhåller det sig nämligen så att denna planering icke främst ankommer på staten utan på de enskilda kommunerna. Detta är fallet såväl i Danmark som i Sverige.

Örestad är inte heller något begrepp — som kommunalmännen ser det — vilket i en framtid skall bli en administrativ enhet kring Öresund. Örestad

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

är fastmera en samling självständiga stadskommuner, som även om de ligger i två länder bör kunna samarbeta där projektens omfattning eller rationella lösning kräver samverkan på båda sidor om Sundet. Örestad är ett arbetsnamn för denna samverkan, och den bör kunna börja på aktuella, praktiska områden. Initiativ härtill har nu också tagits bland annat av socialdemokratiska kommunalpolitiker i Skåne och Själland, som samlats till konferenser i Köpenhamn där problemen dryftats. Man kan därför säga att begreppet Örestad har flyttats ner på det mera realpolitiska planet. Man är överens om att det bör vara möjligt att samarbeta på en hel rad olika områden. Jag skall emellertid inte närmare ingå härpå med hänsyn till den sena tidpunkten. Men jag vill gärna ha sagt att detta samarbete för närvarande inte påkallar någon ändring i den kommunala lagstiftningen, åtminstone inte så långt man nu kan se.

Herr talman! Att jag så länge uppehållit mig vid den s. k. Örestadsdebatten i årets remissdebatt sammanhänger med det medlemsförslag om dansk-svensk planering av öresundsregionen som väckts av två svenska och en dansk riksdagsman och som skall behandlas vid Nordiska rådets session i Helsingfors i vår.

Det rör sig i första hand om alla de politiska, ekonomiska och administrativa problem som sammanhänger med en framtida stadsbildning kring Öresund. Då man emellertid inte kan begära att delegaterna vid Nordiska rådet mera ingående skall ha studerat detta problem, vill jag redogöra för hur öresundsstäderna ser på dessa frågor.

Jag vill helt allmänt ge delegaterna rådet att studera såväl de danska som de svenska remissyttrandena över det väckta medlemsförslaget.

Det finns efter ett sådant studium inte mycket utrymme kvar för nya statliga initiativ på detta område, om ens

något. Framgångslinjen för en gemensam utveckling av öresundsregionen — och här vill jag understryka vad som i remissyttrandena sagts av länsstyrelsen i Kristianstads län och Skånes handelskammare — är att varje fråga upptages till behandling efter hand som samarbetsbehovet aktualiseras av utvecklingen. Det viktigaste i dagens läge är att det åstadkommes en samplanering. Här pågår utredningar på båda sidor om Sundet.

1958 tillkom på socialdemokratiskt initiativ Skånes regionplaneinstitut, som redan hunnit göra vissa utredningar rörande förhållandena på den svenska sidan. Det har gjorts liknande undersökningar på den danska sidan. För den fortsatta regionplaneringen har givetvis frågan om broförbindelsens förläggning stor betydelse, men jag skall inte ta upp den frågan nu.

Till slut vill jag endast slå fast, att de omfattande frågekomplex som sammanhänger med öresundsregionen får ses ur vidare aspekter än dem som hänför sig till strandområdet vid Öresund. Örestad skall inte skapas fram. Det är de problem som skapas av utvecklingen som skall lösas på det mest tillfredsställande sättet, och det kan i mycket stor utsträckning ske genom samverkan mellan de berörda kommunerna, bl. a. genom att man samordnar planeringen av den framtida bebyggelsen i området.

Herr **BLIDFORS** (s):

Herr talman! Vi har under de senaste åren kunnat glädja oss åt en hög sysselsättning på arbetsmarknaden. Men det förhållandet får ändå inte skymma blicken för att det finns vissa grupper som det alltjämt är svårt att placera på den öppna arbetsmarknaden. En av de grupperna är arkivarbetarna. Namnet är egentligen ganska missvisande, eftersom endast 17 procent av dem är sysselsatta med rent arkivarbete.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Det gäller inte här någon liten grupp, om man sätter den i relation till den höga sysselsättning som i övrigt råder på arbetsmarknaden. Den 30 juni 1961 hade vi t. ex. mellan 1 500 och 1 600 arkivarbetare, och gruppen har under åren ständigt vuxit.

Arkivarbetarna utgör en i hög grad svårplacerad, icke manuell arbetskraft, som är i stort behov av skyddad sysselsättning. De har mycket begränsade möjligheter att göra sig gällande på den öppna arbetsmarknaden av skilda skäl såsom olika handikapp i kombination med hög ålder. Medianåldern är ca 58 år. En undersökning, som arbetsmarknadsstyrelsen gjorde förra året, visade att inte mindre än två tredjedelar av dem hade haft arkivarbete i mer än ett och ett halvt år och 40 procent av dem i mer än tre år.

Men detta betyder inte att dessa människor inte gör en god insats där de är placerade. Vi finner dem på universitetsinstitutioner, statliga verk, museer, bibliotek o. s. v., och de är sysselsatta med uppgifter som ofta är avpassade just med hänsyn till deras kvalifikationer och prestationsförmåga. Det är nog sant att de flesta av dem är sysselsatta med enkla, rutinbetonade arbetsuppgifter, men det finns dock en mindre grupp som har mycket kvalificerade uppgifter. De har ofta utbildning från våra handelsskolor, tekniska läroverk, universitet och högskolor.

Det är naturligtvis mycket svårt att här åstadkomma en rättvis lönesättning med hänsyn till att kvalifikationer och prestationsförmåga växlar så starkt. Men när man bedömer denna fråga bör man nog, herr talman, hålla i minnet att dessa arkivarbetare ofta utför ett nödvändigt arbete. Om man inte hade haft dem att tillgå, hade man väl i många fall fått nyanställa särskild arbetskraft för samma nödvändiga arbete, och det hade sannerligen inte blivit billigare.

Ända till för två år sedan behandlades dessa arkivarbetare i lönehänseen-

de på samma sätt, och de fick samma lön oberoende av kvalifikationer och arbetsprestationer. Den gången tog socialministern initiativ till en lönedifferentiering på tre lönegrupper, och denna differentiering var mycket välkommen.

Till i år har arbetsmarknadsstyrelsen föreslagit, att arkivarbetet som system avskaffas och att beredskapsarbete med tillämpning av den öppna arbetsmarknadens löner anordnas. Detta beredskapsarbete skulle utgöra såväl arbetslöshetshjälp som skyddad sysselsättning för svårplacerade handikappade.

Socialministern föreslår nu i anledning av arbetsmarknadsstyrelsens framställning, att ytterligare differentiering skall göras på försök, och att lönerna i dessa fall skall bestämmas av en särskild delegation inom arbetsmarknadsstyrelsen. Samtidigt beräknar han medelsbehovet i enlighet med arbetsmarknadsstyrelsens förslag till 17 miljoner, vilket innebär en ökning med ca 4 miljoner.

Allt detta är glädjande. Visserligen använder statsrådet här andra formuleringar än arbetsmarknadsstyrelsen gjort, men jag utgår från att hans förslag med en ökad differentiering i praktiken skall ge arkivarbetarna samma resultat som det arbetsmarknadsstyrelsen hade tänkt sig. Så får vi väl avvakta vad arbetsmarknadsutredningen kan komma att föreslå vid sin översyn av hela arbetsmarknadspolitiken. Det väsentliga är, att man här skapar trygghet och hyggliga ekonomiska villkor även för den grupp av människor som jag nu talat om.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! I bilaga nr 14 till årets statsverkproposition har civilministern meddelat att något förslag rörande statstjänstemännens förhandlingsrätt inte kan väntas till 1962 års riksdag.

Statstjänstemännens förhandlingsrätt har varit föremål för både många och

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

långa utredningar. Senast har frågan utretts av 1948 års förhandlingsrättskommitté, som någon gång i december 1951 framlade sitt betänkande. Kommitténs förslag utsattes för stark kritik vid den omfattande remissbehandlingen och kunde inte läggas till grund för ändrad lagstiftning på förhandlingsrätts område.

Kommitténs betänkande och de avgivna remissyttrandena underkastades därefter en systematisk granskning av en särskild expert, landshövding Olle Ekblom, som sedermera erhöll Kungl. Maj:ts uppdrag att fortsätta utredningen med biträde av såväl juridisk expertis som företrädare för staten-arbetsgivaren och representanter för de fyra huvudorganisationerna på arbetstagar sidan. På grundval av denna utrednings betänkande, vilket avlämnades 1960, har sedan förhandlingar förts mellan civildepartementet och organisationerna för att man skulle komma fram till ett förslag, som slutgiltigt kunde lösa denna fråga.

Dessa förhandlingar är ännu inte slutförda, men man har enligt vad som meddelats genom en av parterna gemensamt utfärdad kommuniké vunnit principiell enighet om att inrikta sig på en lösning, som ger statstjänstemännen samma rätt som arbetstagare i enskild tjänst att förhandla om och sluta kollektivavtal samt att i intressetvisiter tillgripa kollektiva stridsåtgärder. Denna rätt förutsattes tillkomma statstjänstemännen oberoende av anställningsform och skulle alltså komma att gälla även för de ordinarieanställda, vilket i sin tur förutsätter en grundlagsändring, som av för kammaren kända skäl innebär en ytterligare fördröjning av frågans lösning.

Att de ordinarieanställda skall få dessa rättigheter är ett vitalt krav från organisationernas sida, som utredningarna icke kunnat anvisa någon acceptabel lösning på men som nu civilministern tillmötesgått vid förhandlingarna.

Att mot bakgrunden härav och med hänvisning till den genom detta tillmötesgående nödvändiga grundlagsändringen framställa civilministern som den, som nu försöker förhålla en lösning av frågan om förhandlingsrätten förefaller minst sagt obefogat.

Jag tror tvärtom att det finns anledning att uttala sin uppskattning av att civilministern icke fastnat i någon av de halvmesyrer, som under utredningarnas gång kommit fram, utan allvarligt eftersträvat att nå ett även ur de anställdas synpunkt godtagbart resultat. Jag tror att detta ur alla synpunkter kommer att visa sig värdefullt för ungänget mellan parterna på denna del av arbetsmarknaden.

Att ett sådant resultat förutsätter en grundlagsändring och förorsakar ett ytterligare dröjsmål med lösningen är enligt min mening ett mindre ont än vad ett snabbt resultat med en halvmesyr som följd skulle vara, och jag tror att statstjänstemännens organisationer delar denna uppfattning.

Jag har velat säga detta, herr talman, för att den grova okunnighet om den reella anledningen till grundlagsändringen som skyttat på sina håll i pressen icke skulle få passera opåtalad här i kammaren.

Tillåt mig också, herr talman, att säga några ord i en helt annan fråga, som stöd för en motion angående vissa utbildningsanstalter för tekniker. När det gäller fördelningen av kostnaderna mellan stat och kommun för den offentliga verksamheten arbetar ju bl. a. skatteutjämningskommittén med dessa frågor, och jag förstår att det är svårt att föreslå mera genomgripande generella åtgärder på området innan kommittén avslutat sitt arbete. Det borde emellertid inte få hindra att någon utjämning skulle kunna ske redan nu på enstaka punkter, där förhållandena ter sig särskilt oeffterättliga.

Vi har i vårt land i dag stor brist på utbildningsmöjligheter för tekniker.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Statens insatser på detta område förslår inte. Men vi har å andra sidan kommuner som lägger ned betydande ansträngningar på att upprätthålla tekniska skolor för elever från hela landet, skolor som i dagens läge betraktas såsom ovärderliga för vårt samhälle men för vilka man icke funnit rättvisande statsbidragsformer. Sålunda drivs exempelvis Katrineholms och Hässleholms tekniska skolor med betydande uppoffringar från dessa städers sida för ungdom som kommer från hela vårt land och i mycket ringa omfattning från dessa städer eller från de län, där de är belägna. Det kan inte vara rimligt att man så hårt skall belasta just dessa två kommuner med kostnader för en utbildning som hela landet är i så stort behov av. Det borde vara möjligt att, såsom föreslås i vår motion och såsom föreslagits i yrkesöverstyrelsens petita, ge dessa skolor det stöd i ekonomiskt avseende som deras huvudmän, respektive kommuner, så väl förtjänat för sitt särskilda intresse för denna form av utbildning.

Jag har, herr talman, velat säga detta redan vid remissdebatten för att icke denna vår framstöt skulle kunna avfärdas som ett utslag av mera lokalbetonade intressen. Det är nämligen, med hänsyn till den mängd ingenjörer som utbildas i Katrineholm och Hässleholm, ett riksintresse att dessa skolors ekonomi kan säkerställas utan att en orimlig börda läggs på huvudmannakommunerna.

Till sist, herr talman, ett par ord också om en tredje fråga. Min partivän i första kammaren, Ture Dahlberg, har kläckt en idé som jag motionsvägen åtagit mig att frambära i denna kammare. Vi föreslår sålunda att man borde låta 1960 års radioutredning pröva möjligheten att ersätta det nuvarande systemet med radiolicenser med någon förhöjning av energiskatten på hushåll för att slippa ett omständligt inbetalningssystem med licenskon-

troll och allt vad därtill hörer och för att därigenom skapa de ökade resurser för radions behov som Sveriges radio och televerket framhållit som mycket angelägna. Vi ifrågasätter om det inte ur den enskilde radiolyssnarens synpunkt — och till den kretsen kan vi väl i dag räkna praktiskt taget hela svenska folket — skulle vara till fördel att slippa besväret med radiolicenserna och via ett enklare inbetalningssystem göra besparingar som kunde komma såväl lyssnarna som radioverksamheten till godo. Mot bakgrunden av att det kostar cirka 3 miljoner kronor att indriva licensavgifterna och upprätthålla kontrollen borde frågan vara förtjänt av att prövas.

Överläggningen var härmed slutad. Propositionerna hänvisades till statsutskottet, varjämte de i nedan angivna delar remitterades till följande utskott, nämligen

propositionen nr 1, i vad propositionen rörde riksdags- och revisionskostnader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, till bankoutskottet, såvitt propositionen angick det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1962 skulle utgå, till bevillningsutskottet och, i vad propositionen avsåg jordbruksärenden, till jordbruksutskottet; samt

propositionen nr 2, såvitt den angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren avgivna yttrandena.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 25, angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag inom handelsdepartementets verksamhetsområde.

§ 3

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet motionerna nr 24 och 25;

till behandling av lagutskott motionen nr 26;

till statsutskottet motionerna nr 27—32;

till allmänna beredningsutskottet motionen nr 33;

till jordbruksutskottet motionen nr 34;

till statsutskottet motionerna nr 35—38;

till bevillningsutskottet motionerna nr 39—45;

till bankoutskottet motionen nr 46;

till behandling av lagutskott motionen nr 47;

till allmänna beredningsutskottet motionen nr 48;

till behandling av lagutskott motionerna nr 49—61;

till jordbruksutskottet motionen nr 62; samt

till allmänna beredningsutskottet motionerna nr 63—67.

§ 4

Föredrogs den av fru *Nettelbrandt* vid kammarens sammanträde den 17 innevarande januari gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för civildepartementet angående deltidsarbete i statstjänst.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs den av herr *Eliasson* i Moholm vid kammarens sammanträde den 17 innevarande januari gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet an-

gående den svenska jordbruksexportens läge efter sexstaternas jordbruksöversenskommelse i Bryssel.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs den av herr *Larsson* i Luttra vid kammarens sammanträde den 17 innevarande januari gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för civildepartementet angående hyresvillkoren för genom pastoratsregleringen tvångsflyttade befattningshavare.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 10, med förslag till brottsbalk.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 12, med förslag till brandlag och brandstadga m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg förslaget till lag om ändrad lydelse av 79 § kommunallagen, till konstitutionsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Vidare föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen nr 19, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475), m. m.;

till utrikesutskottet propositionen nr 22, angående godkännande för Sveriges del av vissa ändringar i konventionen angående upprättandet av Europeiska frihandelssammanslutningen;

till jordbruksutskottet propositionen nr 23, angående statligt stöd vid skada på eller förlust av fiskredskap;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 24, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 1 och 4 §§ vattenlagen, samt

nr 26, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 15 mars 1946 (nr 81) om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos bin;

till statsutskottet propositionen nr 27, angående godkännande av vissa avtal om överlåtelse av fastigheter inom kommunikationsdepartementets ämbetsområde;

till behandling av lagutskott propositionen nr 28, angående förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga;

till bevillningsutskottet propositionen nr 29 med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om särskild varus katt;

till statsutskottet propositionen nr 32, angående bestridande av kostnader för svenska FN-styrkor m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 33, med förslag till viss ändring av lagen om rätt till fiske; och

till statsutskottet propositionen nr 35, angående teckning av aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.

§ 8

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet motionerna nr 68 och 69;

till statsutskottet motionerna nr 70—96;

till bevillningsutskottet motionerna nr 97—100;

till bankoutskottet motionen nr 101; till behandling av lagutskott motionerna nr 102—105;

till statsutskottet motionen nr 106;

till behandling av lagutskott motionen nr 107;

till jordbruksutskottet motionerna nr 108—112; samt

till allmänna beredningsutskottet motionerna nr 113—119.

§ 9

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Härmed får jag — för privata angelägenheter — anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden från och med den 29 jan. till och med den 17 febr. 1962.

Stockholm den 25 jan. 1962

Evert Svensson

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 22.14.

In fidem
Sune K. Johansson